

KRYMINALISTYCZNO-
-KRYMINOLOGICZNE
ASPEKTY **POSZUKIWANIA
OSÓB ZAGINIONYCH**
W POLSCE I W WYBRANYCH
KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

PATRYCJA MIESZKALSKA

Exante Wydawnictwo Naukowe

**KRYMINALISTYCZNO-
-KRYMINOLOGICZNE
ASPEKTY POSZUKIWANIA
OSÓB ZAGINIONYCH
W POLSCE I W WYBRANYCH
KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ**

**KRYMINALISTYCZNO-
-KRYMINOLOGICZNE
ASPEKTY POSZUKIWANIA
OSÓB ZAGINIONYCH
W POLSCE I W WYBRANYCH
KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ**

PATRYCJA MIESZKALSKA

AUTOR

dr Patrycja Mieszkalska

RECENZENCI

prof. dr hab. Ewa Gruza (Uniwersytet Warszawski)

dr hab. Marek Leśniak, prof. UŚ (Uniwersytet Śląski w Katowicach)

REDAKCJA I KOREKTA

dr Klaudia Pujer

Wrocław 2024

Wydanie I

Exante Wydawnictwo Naukowe

exante.com.pl, korekta.pro

Zdjęcie na okładce: Chroma Stock

© Copyright by Patrycja Mieszkalska 2024

© Copyright by Exante Wydawnictwo Naukowe 2024

ISBN 978-83-68076-03-5

Wykaz skrótów	9
Wstęp	15
Rozdział 1. Teoretyczne ujęcie problematyki zaginięć osób	21
1.1. Definicja osoby zaginionej oraz poziomy poszukiwania osób zaginionych	21
1.2. Zawiadomienie o zaginięciu osoby	29
1.3. Prowadzenie poszukiwań osoby zaginionej	37
1.4. Zakończenie poszukiwania osoby zaginionej	52
1.5. Ogólna analiza danych statystycznych – charakterystyka zjawiska	55
Rozdział 2. Etiologia zjawiska zaginięć osób	72
2.1. Charakterystyka ogólna	72
2.2. Uciezki dzieci i młodzieży	73
2.3. Świadome zerwanie kontaktu z bliskimi	81
2.4. Wypadki losowe	85
2.5. Dysfunkcje psychiczne, choroby somatyczne	89
2.6. Samobójstwa	95
2.7. Porwania	100
2.8. Handel ludźmi	112
2.9. Zabójstwa	121
Rozdział 3. Zaginięcia dzieci i młodzieży	130
3.1. Charakterystyka ogólna	130
3.2. System Child Alert	135
3.3. Analiza danych statystycznych dotyczących zaginięć dzieci i młodzieży	157
3.4. Profilaktyka zaginięć dzieci i młodzieży	162

Rozdział 4. Wybrane metody poszukiwania osób zaginionych	167
4.1. Charakterystyka ogólna	167
4.2. Rola środków masowego przekazu	169
4.3. Profilowanie osób zaginionych	175
4.4. Progresja wiekowa wizerunku osoby zaginionej	179
4.5. Wykorzystanie psów ratowniczych	182
4.6. Systemy Informacji Geograficznej	187
4.7. Metoda georadarowa	195
4.8. Urządzenia podwodne	198
4.9. Bezzałogowe statki powietrzne	202
Rozdział 5. Identyfikacja osób i zwłok o nieustalonej tożsamości	215
5.1. Charakterystyka ogólna	215
5.2. Postępowanie w przypadku ujawnienia NN osoby	226
5.3. Postępowanie w przypadku ujawnienia NN zwłok	229
5.4. Metody identyfikacji NN osób	233
5.5. Metody identyfikacji NN zwłok	235
Rozdział 6. Procedury działania podmiotów zaangażowanych w poszukiwania osób zaginionych	258
6.1. Charakterystyka ogólna	258
6.2. Policja	259
6.3. Państwowa Straż Pożarna i Ochotnicza Straż Pożarna	266
6.4. Straż Graniczna	275
6.5. Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe i Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe	276
6.6. Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe	279
6.7. Wojska Obrony Terytorialnej	280
6.8. Pozostałe podmioty zaangażowane w poszukiwania zaginionych osób	283
Rozdział 7. Instytucje wspierające poszukiwanie osób zaginionych	294
7.1. Charakterystyka ogólna	294
7.2. Rzecznik Praw Obywatelskich	295
7.3. Najwyższa Izba Kontroli	298

7.4. Organizacje pozarządowe	303
7.5. Media	309
Rozdział 8. Poszukiwanie osób zaginionych w wybranych krajach Unii Europejskiej	312
8.1. Charakterystyka ogólna	312
8.2. Niemcy	313
8.3. Belgia	321
8.4. Włochy	325
8.5. Czechy	330
8.6. Portugalia	333
8.7. Podsumowanie	338
Wnioski końcowe	340
Bibliografia	344
Spis fotografii	370
Spis map	372
Spis rycin	372
Spis schematów	373
Spis tabel	373
Spis wykresów	375

Wykaz skrótów

Skrót	Rozwinięcie
AFIS	Automatyczny System Identyfikacji Daktyloskopijnej
AUV	Autonomous Underwater Vehicle (autonomiczny pojazd podwodny)
b.d.	brak danych
BKA	Bundeskriminalamt (Federalne Biuro Policji Kryminalnej)
BMWP KGP	Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji
BP KGP	Biuro Prewencji Komendy Głównej Policji
BSP	bezzałogowy statek powietrzny
BTS	Base Transceiver Station (stacja bazowa)
CLKP	Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Policji
CNSAS	Narodowy Korpus Ratownictwa Alpejskiego i Speleologicznego
CPOZ KGP	Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji
CRD	Centralna Registratura Daktyloskopijna
DNA	kwas deoksyrybonukleinowy
ECA	Europejskie Stowarzyszenie Klubów Piłki Nożnej
EMPACT	European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats
Eurojust	Europejska Jednostka Współpracy Sądowej
Europol	Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania
FDP	Forensic DNA Phenotyping (kryminalistyczne fenotypowanie DNA)
FIFA	Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej
GeNN	genetyczna identyfikacja zwłok o nieustalonej tożsamości
GIS	Geographic Information System (System Informacji Geograficznej)

Skrót	Rozwinięcie
GMCN	Global Missing Children's Network (Globalna Sieć Dzieci Zaginionych)
GOPR	Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
GPR	Grupa Poszukiwawczo-Ratownicza
GPS	Global Positioning System (system nawigacji satelitarnej)
GSPRP	Grupa Specjalna Płetwonurków Rzeczypospolitej Polskiej
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICMEC	International Centre for Missing and Exploited Children (Międzynarodowe Centrum Dzieci Zaginionych i Wykorzystywanych)
INPOL	System Informacyjny Policji w Niemczech
Interpol	International Criminal Police Organization (Międzynarodowa Organizacja Policji)
IPP	Initial Planning Point (punkt początkowego planowania)
IRO	Internationale Rettungshunde Organisation (Międzynarodowa Organizacja Psów Ratowniczych)
IS PATROS	System Informacyjny Policji w Czechach
ITAKA	Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych
k.k.	Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2018 r., poz. 1600 z późn. zm.)
k.p.k.	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r., poz. 534 z późn. zm.)
KGP	Komenda Główna Policji
KSIP	Krajowy System Informacyjny Policji
KSRG	Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy
KWP	Komenda Wojewódzka Policji
LiDAR	Light Detection and Ranging (lotniczy skaning laserowy)
MCKP	Mobilne Centrum Koordynacji Poszukiwań
MCWP	Mobilne Centrum Wsparcia Poszukiwań
MMS	wiadomość multimedialna
MOW	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy
MSWiA	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
MZPR	Mobilny Zestaw Poszukiwawczo-Ratowniczy

Skrót	Rozwinięcie
NCA	National Crime Agency (Narodowa Agencja ds. Przystępczości)
NCIC	National Crime Information Center (centralna baza danych Stanów Zjednoczonych)
NEXT	Projekt pt. „Genetyczny portret sprawcy oraz ofiary przestępstwa – opracowanie systemu do określania wyglądu człowieka i pochodzenia biogeograficznego poprzez analizę DNA z wykorzystaniem sekwencjonowania następnej generacji”
NGS	next-generation sequencing (sekwencjonowanie nowej generacji)
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
NN osoba	osoba o nieustalonej tożsamości, której dane są nieznane, niepełne lub niewiarygodne
NN zwłoki	nieznane zwłoki lub szczątki ludzkie odnalezione w stanie lub okolicznościach uniemożliwiających ich identyfikację
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna
PCR	polymerase chain reaction (reakcja łańcuchowa polimerazy)
PDV	Polizeidienstvorschrift (regulamin Policji w Niemczech)
PL	Polska
POL-SIT	Polski System Identyfikacji Twarzy
POPR	Poszukiwawcze Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
PTK	Polskie Towarzystwo Kryminologiczne
PZU	Powszechny Zakład Ubezpieczeń Spółka Akcyjna
r.z.w.	Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 grudnia 2012 r. w sprawie zwierząt wykorzystywanych w akcjach ratowniczych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1444)
ROV	Remotely Operated Vehicle (zdalnie sterowany pojazd)
RP	Rzeczpospolita Polska
RPO	Rzecznik Praw Obywatelskich
SARUAV	Search and Rescue with Unmanned Aerial Vehicle (system poszukiwania i ratownictwa za pomocą bezałogowego statku powietrznego)
SESPol	System Elektronicznej Sprawozdawczości Policji
SG	Straż Graniczna

Skrót	Rozwinięcie
SGPR	Specjalistyczna Grupa Poszukiwawczo-Ratownicza
SiR	Stowarzyszenie „Szukamy i Ratujemy”
SIS	System Informacyjny Schengen
SK KG PSP	stanowisko kierowania Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej
SK KW PSP	stanowisko kierowania Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej
SMS	wiadomość tekstowa
SP	Straż Pożarna
SPD	metoda Systematycznego Przeszukania Dróg
STORAT	Stowarzyszenia Cywilnych Zespołów Ratowniczych z Psami
StPo	Strafprozeßordnung (Kodeks postępowania karnego obowiązujący w Niemczech)
TEMIDA	Policyjny System Statystyki Przestępczości
TOPR	Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
UE	Unia Europejska
USA	Stany Zjednoczone
UW	Uniwersytet Warszawski
UWr	Uniwersytet Wrocławski
VERMI/UTOT	Ogólnokrajowa Baza Osób Zaginionych w Niemczech
WEA	Wireless Emergency Alerts (System Ostrzegania i Alarmowania)
WOPR	Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
WOT	Wojska Obrony Terytorialnej
WPAiE	Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego
zarządzenie nr 124 KGP	Zarządzenie nr 124 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanych zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2012 r., poz. 29)

Skrót	Rozwinięcie
zarządzenie nr 48 KGP	Zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanymi zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 77 z późn. zm.)

Wstęp

Zjawisko zaginięć osób to poważny i narastający problem dotyczący społeczeństw na całym świecie. Na obszarze każdego kontynentu, państwa czy miasta niemalże codziennie dochodzi do zaginięcia człowieka. Cześć osób odnajduje się bardzo szybko. Wciąż istnieją jednak sprawy sprzed wielu lat, których do dziś nie wyjaśniono. Analiza przyczyn tego zjawiska pozwala wyróżnić co najmniej kilka czynników wpływających na ryzyko zaginięcia.

Trzeba wyraźnie podkreślić, że zaginięcie człowieka to problem dotykający nie tylko samych zaginionych, ale także członków ich rodzin, a nawet całego społeczeństwa. W przypadku niemożności ustalenia miejsca pobytu danej osoby niekiedy zachodzi podejrzenie wystąpienia okoliczności mogącej w sposób negatywny wpływać na jej życie lub zdrowie. Zaistnienie takiego zdarzenia bez wątplenia wymaga podjęcia czynności zmierzających do odnalezienia osoby w celu zapewnienia jej bezpieczeństwa. Wykorzystanie dostępnych możliwości bez większego trudu powinno przyczynić się do ustalenia miejsca pobytu obecnie poszukiwanej osoby, zwłaszcza w czasach, w których trudno o całkowitą prywatność. Oparta na nowoczesnych technologiach informatyzacja większości sfer życia społecznego sprawia, że właściwie codziennie pozostawiamy ślady cyfrowe, na podstawie których bez większego problemu można ustalić wiele faktów.

Spośród wszystkich kategorii osób zaginionych wyróżnić należy jedną z najbardziej narażonych na zagrożenia grupę, tj. dzieci i młodzież. Zaginięcie z zasady zawsze zagraża bezpieczeństwu dziecka ze względu na brak doświadczenia życiowego i wiedzy ogólnej. Co trzeci zaginiony w Polsce odnotowany w statystykach policyjnych to osoba niepełnoletnia, dlatego czynności ukierunkowane na zapobieganie zaginięciom w tej grupie to działania szczególnie ważne.

Skuteczne czynności poszukiwawcze kończą się odnalezieniem żywego człowieka lub jego zwłok (szczątek ludzkich). Z problemem zaginięć wiąże się zatem zagadnienie identyfikacji osób lub zwłok, których tożsamości w wyniku podstawowych czynności (prowadzonych podczas oględzin) nie można ustalić. Konieczne wówczas staje się podjęcie działań identyfikacyjnych zmierzających do ustalenia danych personalnych osoby lub zwłok. Wydawać by się mogło, że dynamiczny rozwój wielu dziedzin nauki oraz najnowszych technologii pozwala z łatwością stwierdzić, kim jest poddany procesowi identyfikacji zmarły. Wciąż jednak każdego roku policyjna baza poszerza się o kolejne rekordy dotyczące NN zwłok, których tożsamości nawet przez wiele lat nie udaje się ustalić.

Niepokojący charakter oraz skala problemu, ale także najwyższe dobro ludzkie, jakim jest życie człowieka, które może być realnie zagrożone w wyniku zaginięcia, powodują, że kluczowa okazuje się współpraca wielu różnych podmiotów i instytucji mających zapewniać bezpieczeństwo. Szybki przepływ informacji, niezwłoczność podjętych działań oraz określone algorytmy postępowania w przypadku zaginięcia osoby winny prowadzić do pożądanego finału sprawy. Wyraźnie jednak trzeba zaznaczyć, że kooperacja musi obejmować państwową służbę policyjną oraz siły i środki sektora pozamundurowego, ale także odbywać się na jak najlepszym poziomie.

Problem zaginięć osób, choć niezmiernie ważny, nie jest paradoksalnie przedmiotem szczególnych zainteresowań rządowej polityki państw. Już pobieżny przegląd literatury potwierdza, że zjawisko zaginięć to zagadnienie z niezrozumiałych przyczyn marginalizowane.

Brak skutecznych rozwiązań, a także utrzymujące się na podobnym poziomie od wielu lat statystyki mogą świadczyć o nieudolności systemu poszukiwania osób zaginionych. Powyższe stało się przyczynkiem do podjęcia oraz szczegółowego omówienia zarysowanego wyżej zagadnienia.

Niniejsza książka składa się z ośmiu rozdziałów, a rozpoczyna się od teoretycznych rozważań dotyczących zjawiska zaginięć. W części tej omówiono obecnie obowiązujące uregulowania prawne traktujące

o zjawisku zaginięć. Szczegółowa analiza stanu prawnego pozwoliła wyodrębnić kilka najważniejszych kwestii odnoszących się do problematyki zaginięć i wskazać, kogo w Polsce uznaje się za osobę zaginioną oraz w jaki sposób po pierwsze, przebiegają procedury postępowania w przypadku zaginięcia osoby, a po drugie, jak w teorii wygląda etap prowadzenia i zakończenia poszukiwań osoby zaginionej. Dokładnej analizie poddano także dane statystyczne i na tej podstawie dokonano oceny rozmiarów eksplorowanego zjawiska.

W ramach prowadzonych badań szczegółowo omówiono również etiologię rozpatrywanego zjawiska. Analiza ta pozwoliła wyróżnić elementy w najszerszym stopniu wpływające na zaginięcia osób. Osobną uwagę poświęcono zaginięciom wśród osób najmłodszych. Specyfika działań poszukiwawczych podejmowanych wskutek zaginięcia małoletniego spowodowała konieczność wyodrębnienia tej grupy. Dokładnej analizie poddano statystyki, szczegółowo omówiono zarezerwowane dla tej grupy wiekowej narzędzie szybkiego reagowania Child Alert oraz przedstawiono działania profilaktyczne mogące znacznie wpłynąć na obniżenie skali zjawiska.

Wobec konieczności podejmowania skutecznych działań przedstawiono wybrane metody poszukiwania osób zaginionych. Omówione narzędzia dotyczą działań terenowych, ale i specjalistycznych analiz wykorzystujących najnowsze technologie. W ramach badań dokonano również przeglądu obecnie stosowanych procedur podejmowanych przez służby zaangażowane w poszukiwania osób zaginionych oraz wskazano instytucje wspierające działania poszukiwawcze.

Dokonując oceny funkcjonowania systemu poszukiwania osób zaginionych, analizie poddano rozwiązania stosowane w wybranych krajach Unii Europejskiej. Pozyskane dane stanowiły materiał porównawczy, a na jego podstawie dokonano diagnozy stanu prawnego i środków służących poszukiwaniom zaginionych ludzi.

Głównym celem niniejszego opracowania jest analiza skuteczności ogółu działań podejmowanych przez aparat państwowy, które mają zmierzać do odnalezienia osoby zaginionej i wyeliminowania zagrożenia. Ustalenia, które zostały poczynione w ramach przeprowadzonych

badania, miały także służyć ukazaniu charakteru i skali współpracy różnych podmiotów podczas poszukiwań osób zaginionych. Podjęto również próbę określenia najczęściej występujących przyczyn zaginięć oraz zweryfikowano narzędzia stosowane w poszukiwaniach.

W celu realizacji przyjętych założeń badawczych posłużono się analizą dogmatyczno-prawną, dokonując przeglądu obowiązujących aktów prawnych – zarówno w Polsce, jak i w ustawodawstwach wybranych państw UE. Badania oparto również na skrupulatnej analizie dostępnej, choć ubogiej, literatury tematu. Realizując cele badań, wykorzystano metodę statystyczną, dokonując szczegółowej analizy danych statystycznych gromadzonych przez Policję, grupy poszukiwawczo-ratownicze czy służby policyjne poszczególnych państw. Przeprowadzona analiza umożliwiła prezentację skali omawianego zjawiska.

Metodę aksjologiczną wykorzystano do oceny wartości rozwiązań instytucjonalno-prawnych przyjętych w Polsce i wybranych krajach UE. Pozwoliła ona wysunąć propozycję zmian systemowych, które wydają się być nieuniknione.

W celu zweryfikowania stanu aktualnych badań naukowych na temat zjawiska zaginięć osób posłużono się metodą przeglądu systematycznego. Brak żywej dyskusji i kompleksowej analizy zagadnienia stały się jednym z impulsów do omówienia zidentyfikowanego problemu.

Oceniając czynniki ryzyka zaginięcia i procesów decyzyjnych człowieka, wpływających na podejmowanie decyzji przekładających się na stan uniemożliwiający ustalenie miejsca pobytu osoby, wykorzystano metodę socjologiczną.

Niniejsze opracowanie oparto także na konsultacjach eksperckich z profesjonalistami od lat zaangażowanymi w zapobieganie i zwalczanie analizowanego zjawiska. W efekcie ustalono realia funkcjonowania systemu poszukiwań osób zaginionych zarówno w Polsce, jak i w innych krajach.

W ramach prowadzonych badań własnych przyjęto następujące hipotezy badawcze:

1. Zjawisko zaginięć osób w Polsce stanowi poważny i narastający problem społeczny.

2. Aktualny stan organizacyjno-prawny nie jest gwarantem rzetelnego prowadzenia poszukiwań osób zaginionych.
3. Współpraca podmiotów zajmujących się poszukiwaniem osób zaginionych w Polsce nie odbywa się na pożądanym poziomie.

Rozdział 1. Teoretyczne ujęcie problematyki zaginięć osób

1.1. Definicja osoby zaginionej oraz poziomy poszukiwania osób zaginionych

System poszukiwania osoby zaginionej inicjowany jest złożeniem za-
wiadomienia o zaginięciu. W przypadku powzięcia takiej wiadomości
Policja rozpoczyna poszukiwania. Procedury postępowania Policji
w przypadku poszukiwania osoby zaginionej określone zostały w zarzą-
dzeniu nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r.
w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej
oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej toż-
samości lub znalezienia nieznanych zwłok oraz szczątków ludzkich
(Dz. Urz. KGP 2018, poz. 77) zmienionym zarządzeniem nr 32 Ko-
mendanta Głównego Policji z dnia 13 listopada 2020 r. aktualizującym
zarządzenie w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby
zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nie-
ustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanych zwłok oraz szczątków
ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2020 r., poz. 58) oraz zmienionym zarzą-
dzeniem nr 8 Komendanta Głównego Policji z dnia 1 marca 2021 r.
modyfikującym zarządzenie w sprawie prowadzenia przez Policję po-
szukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnie-
nia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanych zwłok
oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2021 r., poz. 16)¹.

---

¹ Brak jednolitego tekstu zarządzenia.

Definicję osoby zaginionej określono w § 2 ust. 1 pkt 2 zarządzenia nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r.²

Osobą zaginioną jest osoba, którą na skutek zdarzenia uniemożliwiającego ustalenie miejsca jej pobytu należy odnaleźć w celu zapewnienia ochrony jej życia, zdrowia lub wolności.

Zaginieniem osoby jest zaistnienie zdarzenia, uniemożliwiającego ustalenie miejsca pobytu osoby fizycznej, które wymaga podjęcia określonych czynności w celu jej odnalezienia. Kluczowy dla przyjęcia, że mamy do czynienia z zaginięciem człowieka, jest zatem brak informacji na temat miejsca pobytu tej osoby spowodowany szeroko pojętym *zdarzeniem*. Ludzie znikają bowiem z różnych powodów. Przyczyną takiego stanu rzeczy może być świadoma decyzja o zerwaniu kontaktu z otoczeniem, radykalna zmiana dotychczasowego trybu życia, wypadek losowy, ale także przestępne działanie osób trzecich na szkodę osoby zaginionej – np. porwanie, handel ludźmi, a nawet zabójstwo.

W literaturze przedmiotu niektórzy badacze zjawiska krytycznie odnoszą się do brzmienia definicji pojęcia osoby zaginionej. Jej obecna konstrukcja nastrocza bowiem może problemów interpretacyjnych. Zbyt szeroki zakres definicji powoduje konieczność uznania za zaginioną każdą osobę, której miejsce pobytu jest nieznane zgłaszającemu³. To z kolei obciąża funkcjonariuszy Policji do podjęcia stosownych czynności celem odnalezienia osoby zaginionej – bez względu na przyczynę braku informacji na temat miejsca jej pobytu. Brak kontaktu może jednak wiązać się z niezapowiedzianą zmianą miejsca zamieszkania czy dłuższym wyjazdem turystycznym. Wydaje się, że prezentowane uwagi należy uznać za słuszne. Wykorzystanie potencjału podmiotów poszukiwawczych w takich sytuacjach mogłoby okazać się bezzasadne w przeciwieństwie do sytuacji, kiedy to organy poszukiwawcze mają

---

² Zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanych zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 77 z późn. zm.), dalej również jako: zarządzenie nr 48 KGP.

³ E. Gruza, *Zaginieni czy zagubieni – kilka uwag o prawnych aspektach poszukiwań osób zaginionych w Polsce*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, Tom 56, 2020, s. 79.

uzasadnione przypuszczenie, że mogło dojść do popełnienia przestępstwa na rzecz osoby zaginionej.

W ocenie autorki właśnie ta grupa zaginionych powoduje konieczność wyłonienia pojęcia *zaginięcia kryminalnego*. Definicja tego terminu nie została określona w zarządzeniu regulującym poszukiwanie osób zaginionych. Propozycja zdefiniowania pojęcia opiera się na udziale osób trzecich w zdarzeniu powodującym niemożność ustalenia miejsca pobytu osoby fizycznej. Wśród tego typu zdarzeń, wskutek których dochodzi do uznania ofiary za osobę zaginioną, wymienia się przede wszystkim porwanie (w tym rodzicielskie, dla okupu itp.), handel ludźmi oraz zabójstwo. Wskazać należy, że zasadniczo już wstępna analiza okoliczności sprawy pozwala na przyjęcie prawdopodobnej wersji zdarzeń. Pozyskane przez Policję informacje na temat okoliczności zaginięcia winny skutkować postawieniem pewnych hipotez, wytypowaniem możliwych wersji zdarzenia. Rozróżnienie zdarzeń kryminalnych od innych zaginięć wymaga ustalenia i oceny wielu niezbędnych informacji, takich jak: okoliczności i miejsce zdarzenia, sytuacja zawodowa i osobista osoby zaginionej, tryb jej życia, relacje ze społeczeństwem, osobami najbliższymi itd. Każda wskazówka może okazać się istotna. Im więcej informacji zostanie zebranych, tym trafniejsza będzie wersja zdarzenia. Częstość bardzo pomocne okazuje się psychologiczne profilowanie osoby zaginionej. Ustalenie stanu psychicznego sprzed zaginięcia pozwala określić, czy zaginiony obawiał się czegoś, doświadczał nagłych zmian nastroju albo przeżył traumatyczną bądź konfliktową sytuację. Taka analiza nierzadko przyspiesza odnalezienie osoby zaginionej.

W zarządzeniu nr 48 KGP uwzględnione zostały trzy poziomy poszukiwania osób zaginionych⁴ (tabela 1), które wskazują priorytetowość danego zaginięcia. W zależności od poziomu poszukiwania, do którego zostanie zakwalifikowane zdarzenie, poszukiwania obejmują swym zakresem odpowiednie działania. Poziomem poszukiwania jest stopień, który określa niezwłoczność i zakres stosownych czynności

---

⁴ Poprzednio *kategorie osób zaginionych*. Zmianę wprowadzono ze względu na zarzut kategoryzacji zaginionych.

poszukiwawczych. Stopień zależy od stwierdzonego ryzyka zagrożenia dla życia, zdrowia lub wolności osoby zaginionej.

Pierwszy poziom poszukiwania obejmuje swym zakresem przypadki skrajne zaginięć. Newralgiczność tego poziomu polega na wystąpieniu realnego zagrożenia życia, zdrowia lub wolności osoby zaginionej. Analiza wszystkich okoliczności zdarzenia nie nasuwa podejrzania, że do zaginięcia mogło dojść wskutek podjęcia świadomej decyzji o zerwaniu kontaktu z dotychczasowym otoczeniem, a osobie zaginionej nie grozi niebezpieczeństwo. Do tej grupy zalicza się m.in.: zaginięcia małoletnich do lat 13 (przy czym w grupie wiekowej 11–13 lat zaginionych po raz pierwszy); osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji; zaginionych, których życie lub zdrowie może być bezpośrednio zagrożone; a także osoby, których zaginięcie może być wynikiem działań przestępnych. Łatwo zauważyć, że są to sytuacje, w przypadku których niezbędne jest podjęcie natychmiastowych czynności zmierzających do odnalezienia osoby zaginionej.

Do drugiego poziomu poszukiwania zalicza się osoby, których zaginięcie związane jest z uzasadnionym podejrzeniem wystąpienia zagrożenia dla ich życia, zdrowia lub wolności. Przykładowo wymienia się w tej grupie: osoby, które po raz kolejny dokonują albo zapowiadają dokonanie próby samobójczej; zaginionych po raz pierwszy małoletnich od lat 14; osoby wymagające stałego przyjmowania leków czy osoby zaginione poza terytorium Polski. Zagrożenie życia, zdrowia lub wolności tych osób jako przesłanka zakwalifikowania ich do drugiego poziomu istnieje, jednakże nie jest realne i bezpośrednie.

Trzeci poziom poszukiwania obejmuje osoby, których zaginięcie nie jest związane z bezpośrednim oraz uzasadnionym zagrożeniem dla ich życia, zdrowia lub wolności. Odnosi się w szczególności do: zaginionych po raz kolejny małoletnich w wieku 11–13 lat; osób, które podjęły świadomą decyzję dotyczącą zerwania kontaktów z bliskimi; osób skonfliktowanych z najbliższym otoczeniem. Do grupy tej zalicza się zaginięcia osób, których odnalezienie nie jest priorytetowe. Podkreślić jednak należy, że zakwalifikowanie zdarzenia do trzeciego poziomu nie

Tabela 1. Poziomy poszukiwania osób zaginionych

	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Opis poziomu zaginięcia	Zaginięcie osoby związane jest z <u>realnym, bezpośrednim</u> zagrożeniem dla jej życia, zdrowia lub wolności. Dla ratowania życia tej osoby wymagane jest bezpośrednie i natychmiastowe podjęcie czynności poszukiwawczych z zaangażowaniem znacznych sił i środków ze strony Policji.	Zaginięcie osoby związane jest z <u>uzasadnionym podejrzeniem</u> wystąpienia zagrożenia dla jej życia, zdrowia lub wolności.	Zaginięcie osoby <u>nie jest związane</u> z bezpośrednim oraz uzasadnionym zagrożeniem dla jej życia, zdrowia lub wolności.
Zakres czynności poszukiwawczych	Między innymi: <u>niezwłoczna</u> penetracja terenu ostatniego miejsca pobytu osoby zaginionej oraz miejsc ustalonych w wyniku analizy uzyskanych faktów i okoliczności, sprawdzenie szpitali, zabezpieczenie śladów związanych z zaginięciem (w tym zapisów z monitoringu), publikacja wizerunku osoby zaginionej (po uzyskaniu uprzedniej zgody od osoby najbliższej lub przedstawiciela ustawowego).	Między innymi: penetracja terenu ostatniego miejsca pobytu osoby zaginionej oraz miejsc ustalonych w wyniku analizy uzyskanych faktów i okoliczności, sprawdzenie szpitali, zabezpieczenie śladów związanych z zaginięciem (w tym zapisów z monitoringu), publikacja wizerunku osoby zaginionej (po uzyskaniu uprzedniej zgody od osoby najbliższej lub przedstawiciela ustawowego).	

	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Przykłady	<ul style="list-style-type: none"> • Małoletni w wieku do 10 lat • Małoletni w wieku od 11 do 13 lat, zaginiony po raz pierwszy • Osoba niezdolna do samodzielnej egzystencji • Osoba wymagająca stałego przyjmowania leków, których brak przyjęcia w odpowiednim czasie stanowi zagrożenie dla jej życia • Osoba zaginiona w związku z realnym podejrzeniem popełnienia na jej szkodę przestępstwa przeciwko życiu lub wolności • Osoba, której zachowanie w realny sposób wskazywało na bezpośredni zamiar popełnienia samobójstwa, a natychmiastowe podjęcie czynności poszukiwawczych z dużym prawdopodobieństwem przyczyni się do zapobieżenia zamachu samobójczego 	<ul style="list-style-type: none"> • Osoba deklarująca po raz kolejny zamiar popełnienia samobójstwa albo której deklaracja zamiaru popełnienia samobójstwa nie stanowiła realnych przesłanek jej spełnienia • Zaginiony po raz pierwszy małoletni w wieku 14–18 lat • Osoba zdolna do samodzielnej egzystencji, jednak wymagająca opieki i przyjmowania leków, bez których zdrowie takiej osoby może być zagrożone • Osoba zaginiona za granicą Polski, wobec której istnieje uzasadniona konieczność udzielenia pomocy w celu ochrony jej życia, zdrowia lub wolności 	<ul style="list-style-type: none"> • Osoba deklarująca wolę zerwania kontaktów z bliskimi lub środowiskiem, w którym ostatnio przebywała • Osoba, która wskutek nieporozumień rodzinnych oddaliła się z miejsca zamieszkania • Osoba, w stosunku do której niemożliwe jest ustalenie przyczyn lub okoliczności zaginięcia • Osoba, która wyrażała wolę wyjazdu lub której zaginięcie związane jest z wyjazdem albo pobytem za granicą Polski i nie ma z nią kontaktu • Osoba, która dobrowolnie oddaliła się z placówki opiekuńczej, leczniczej lub innej placówki, niewymagająca stałej opieki medycznej lub stałego przyjmowania leków • Zaginiony po raz kolejny małoletni w wieku 11–13 lat

Źródło: opracowanie własne na podstawie zarządzenia nr 48 KGP z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanego zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 77 z późn. zm.).

oznacza, że Policja oraz inne grupy poszukiwawcze nie podejmują czynności zmierzających do odnalezienia zaginionej.

Poziom poszukiwania określa policjant przyjmujący zgłoszenie, biorąc pod uwagę fakty i okoliczności zaginięcia przekazane przez uprawnioną osobę zgłaszającą. Następnie określony poziom podlega zatwierdzeniu przez kierownika jednostki Policji (dyżurnego jednostki Policji w przypadku nieobecności kierownika). Kompleksowa analiza wszystkich okoliczności zaginięcia, a co za tym idzie – właściwa kwalifikacja zaginięcia do jednego z trzech poziomów, jest podstawą dalszych czynności poszukiwawczych. Wszelkie nieprawidłowości w tym zakresie mogą spowodować podjęcie nieodpowiednich czynności w celu odnalezienia zaginionej osoby, podczas gdy to właśnie ich zakres i czas odgrywają znaczącą rolę w fazie reagowania na zdarzenie.

Kontrola dokonana przez Najwyższą Izbę Kontroli nr P/14/042, której celem była ocena funkcjonowania systemu poszukiwania osób zaginionych, wykazała pewne nieprawidłowości w zakresie nadawania kategorii osobom zaginionym (obecnie poziomów poszukiwań). Kontrola ogólnie objęła łącznie 30 jednostek organizacyjnych Policji (w tym: Komendę Główną Policji, Komendę Stołeczną Policji, Komendę Wojewódzką Policji w Gdańsku, komendy miejskie, komendy powiatowe, komisariaty). Kontrolą objęto okres od 1 lipca 2012 r. do 21 listopada 2014 r. Analiza dokumentacji związanej z zaginięciami osób dotyczyła również postępowań wszczętych przed 1 lipca 2012 r., ale kontynuowanych w okresie kontroli⁵. Spośród 29 jednostek w ponad 40% występowały nieprawidłowości w określaniu kategorii osoby zaginionej. Głównym powodem takiego stanu rzeczy było nieodpowiednie wykształcenie funkcjonariuszy w zakresie poprawnej oceny okoliczności zaginięcia, a w konsekwencji nadanie nieadekwatnej do okoliczności kategorii osoby zaginionej. Błędy polegały najczęściej na zakwalifikowaniu osoby zaginionej do kategorii drugiej, podczas gdy z okoliczności zaginięcia wynikała konieczność nadania kategorii pierwszej. Oznacza

---

⁵ Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli nr P/14/042: Poszukiwanie osób zaginionych*, Departament Porządku i Bezpieczeństwa Wewnętrznego, KPB-4101-003-00/2014, nr ewidencyjny 5/2015/P/14/042/KPB, Warszawa 2014, s. 8.

to, że w przypadkach, gdy życie osoby zaginionej było bezpośrednio zagrożone, nie podjęto stosownych działań w celu odnalezienia zaginionej osoby. To z kolei wpływało na skuteczność systemu poszukiwań osób zaginionych.

Działania Policji podjęte w następstwie otrzymania zawiadomienia o zaginięciu osoby obejmują swym zakresem także: obowiązek sprawdzenia zgłoszenia oraz (w przypadku jego braku) rejestrację informacji o zdarzeniu w Krajowym Systemie Informacji Policji (dalej: KSIP), powiadomienie koordynatora wojewódzkiego ds. zaginięć właściwej nadzędnej jednostki Policji, jak i Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji, powiadomienie do współpracy jednostek pozapolicyjnych w razie potrzeby, np. jednostek Państwowej i Ochotniczej Straży Pożarnej, Straży Granicznej, Straży Miejskiej, Ochotniczego Pogotowie Ratunkowego (GOPR, TOPR, WOPR) oraz innych grup poszukiwawczo-ratowniczych (stowarzyszenia cywilne). W sytuacji gdy zawiadomienie o zaginięciu osoby zostało już złożone w innej jednostce, a zatem zgłoszenie figuruje w KSIP, odstępuje się od ponownego przyjęcia zawiadomienia. Sporządza się natomiast notatkę służbową, ze szczegółowym wskazaniem informacji otrzymanych od osoby zgłaszającej, i przesyła się ją do jednostki Policji, w której zgłoszono zawiadomienie o zaginięciu osoby (§ 5 ust. 3–4 zarządzenia nr 48 KGP). Wyniki kontroli NIK wykazały nieprawidłowości także w tym zakresie. W co trzeciej kontrolowanej jednostce organizacyjnej Policji nie dokonywano tych czynności albo nie aktualizowano zgłoszonego uprzednio zaginięcia o informacje otrzymane przy składaniu kolejnego zawiadomienia (m.in. na temat przedmiotów, które mogła posiadać przy sobie osoba zaginiona). Według NIK niekompletne informacje o osobie zaginionej powodowały brak wiedzy o zdarzeniu w jednostkach Policji, które nie były bezpośrednio zaangażowane w czynności poszukiwawcze. Brak odpowiedniego rozpowszechnienia informacji o zaginięciu mógł zatem skutkować spadkiem efektywności poszukiwań, a w konsekwencji m.in. zbyt późnym odnalezieniem zaginionego. Nieprawidłowości ujawniono także przy rejestracji NN zwłok (zwłok o nieustalonej tożsamości). W systemie nie uzupełniano podstawowych informacji,

tj. wizerunek, rysopis, znaki szczególne itp.⁶ Powyższe uchybienia, zarówno w rejestrowaniu osób zaginionych, jak i NN zwłok w KSIP, sprawiły, że czynności zmierzające do odnalezienia osoby zaginionej czy ustalenia tożsamości NN zwłok nie przynosiły rezultatów.

1.2. Zawiadomienie o zaginięciu osoby

Złożenie zawiadomienia o zaginięciu ma w działaniach poszukiwawczych ogromne znaczenie. Na podstawie wstępnej analizy i oceny informacji, uzyskanych od osoby zgłaszającej zaginięcie, policjant dyżurny przyjmujący zgłoszenie (a w razie wątpliwości – kierownik jednostki) dokonuje zakwalifikowania osoby zaginionej do jednego z trzech poziomów poszukiwania. Z ww. czynności policjant sporządza notatkę służbową i przekazuje ją dyżurnemu jednostki Policji.

Zawiadomienie o zaginięciu osoby może złożyć osoba uprawniona. Przepis § 2 ust. 1 pkt 13 zarządzenia nr 48 KGP z dnia 28 czerwca 2018 r. stanowi, że osobą uprawnioną jest osoba, która zawiadomiła Policję o zaginięciu osoby lub samowolnym oddaleniu się osoby małoletniej lub nieletniej związanym z *poszukiwaniem opiekuńczym* (§ 2 ust. 1 pkt 4 zarządzenia nr 48 KGP), wskazując jednoznacznie okoliczności tego faktu. Zauważyć należy, że – w porównaniu z poprzednio obowiązującym zarządzeniem nr 124 KGP z dnia 4 czerwca 2012 r.⁷ – zrezygnowano z enumeratywnego wskazania osób uprawnionych do złożenia zawiadomienia. Rozwiązanie takie należy uznać za słuszne. Ówczesnie do kategorii osób uprawnionych zaliczano: a) członka rodziny, opiekuna prawnego lub przedstawiciela ustawowego osoby zaginionej; b) kierownika instytucji, w której osoba zaginiona lub NN osoba przebywała w celu leczenia albo sprawowania nad nią opieki; c) przedstawiciela

⁶ Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli nr P/14/042 : Poszukiwanie osób zaginionych...*, op. cit., s. 27–28.

⁷ Zarządzenie nr 124 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanego zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2012 r., poz. 29).

właściwego urzędu konsularnego, jeżeli osobą zaginioną jest cudzoziemiec; d) inną osobę, która w złożonym zawiadomieniu uzasadniła podejrzenie popełnienia przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności osoby zaginionej albo wskazała jednoznacznie okoliczności zaginięcia osoby. Wyszczególnienie powyższych kategorii wydawało się zbędne, a ponadto nastroczać mogło wiele wątpliwości co do oceny posiadania uprawnienia w zakresie zgłoszenia zaginięcia osoby. Przykładowo, pracodawca, w przypadku kilkudniowej nieobecności pracownika w miejscu pracy, mógłby nie być osobą uprawnioną do złożenia zawiadomienia o prawdopodobnym zaginięciu, gdyby nie wskazał jednoznacznie okoliczności zaginięcia tegoż pracownika albo nie uzasadnił przypuszczenia, że zaginiony jest ofiarą przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności. Obecna konstrukcja przepisu § 2 ust. 1 pkt 13 omawianego zarządzenia pozwala stwierdzić, że zawiadomienie o zaginięciu osoby złożyć może każda osoba, która wskazuje jednoznacznie okoliczności tego faktu.

Rycina 1 przedstawia wzór zawiadomienia o zaginięciu osoby. Formularz ten stanowi załącznik nr 1 do zarządzenia nr 48 KGP. Zawiadomienie przyjmuje się od osoby uprawnionej niezwłocznie po otrzymaniu informacji o zaginięciu. W zawiadomieniu zamieszcza się: informacje dotyczące danych personalnych osoby zaginionej, cech wyglądu zewnętrznego, informacje o stanie zdrowia, o ewentualnych wcześniejszych zaginięciach, o próbach samobójczych, odnoszące się do okoliczności zaginięcia i wskazuje się poziom poszukiwania, do którego zakwalifikowano zdarzenie. Załącznik zawiadomienia powinna stanowić fotografia zaginionego. Podkreślić należy, że informacje przekazane Policji przy składaniu zawiadomienia o zaginięciu mają kluczowy wpływ na dalszy przebieg wydarzeń. Właściwa analiza tych danych skutkuje podjęciem odpowiednich czynności poszukiwawczych przez służby zaangażowane w poszukiwanie osób zaginionych.

Dodatkowo należy zwrócić uwagę na oświadczenie osoby zgłaszającej (osoby uprawnionej). Złożenie stosownych oświadczeń jest obowiązkowym elementem zawiadomienia oraz stanowi potwierdzenie zgłoszenia zaginięcia. Osoba zgłaszająca m.in. zobowiązuje się do

powiadomienia jednostki Policji o uzyskaniu jakichkolwiek informacji na temat osoby zaginionej i jej powrotu do miejsca pobytu. Szczególną uwagę należy jednak zwrócić na punkt trzeci, tj. oświadczenie o prawdziwości i zgodności przekazanych informacji ze stanem faktycznym. Zdaniem jednego z badaczy zjawiska – E. Gruzy – element ten winien ulec modyfikacji i obejmować oświadczenie o prawdziwości przekazanych przez zgłaszającego informacji pod rygorem poniesienia odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego zawiadomienia o zaginięciu osoby na podstawie art. 233 k.k.⁸ Takie rozwiązanie pozwoliłoby uniknąć ukrywania faktów przez osobę zgłaszającą w celu np. chronienia bliskiego od poniesienia odpowiedzialności karnej za popełnienie przestępstwa na rzecz zaginionego. Prawdziwość zebranych informacji jest niezwykle istotna, gdyż to właśnie na ich podstawie podejmuje się stosowne czynności poszukiwawcze. Niestety, niekontrolowany poziom emocji osoby zgłaszającej częstokroć doprowadza do ubarwiania opisu sytuacji życiowej zaginionego i naprowadzanie na powzięcie przypuszczenia o zdarzeniu kryminalnym celem zmuszenia Policji do podjęcia intensywnych działań poszukiwawczych⁹.

Doświadczenie funkcjonariuszy Policji wskazuje także, że w praktyce nierzadko dochodzi do celowego zatajania prawdy przez najbliższych osoby zaginionej. Rodzina ukrywa niewygodne fakty z życia zaginionego – zwłaszcza te na temat konfliktów rodzinnych, uzależnień czy orientacji seksualnej. Postępowanie takie wynika najczęściej ze znalezienia się w sytuacji krępującej dla najbliższych, ale może też świadczyć o przestępnym spowodowaniu śmierci osoby zaginionej. Wprowadzenie takiego rozwiązania byłoby istotne z punktu widzenia adekwatnego kierunku poszukiwań i skuteczności działań podejmowanych przez funkcjonariuszy Policji.

⁸ Art. 233 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2018 r., poz. 1600, 2077): „Kto, składając zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”.

⁹ M. Górecki, *Ciemna liczba przestępstw – zaginięcie osoby*, [w:] *Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny*, J. Stojer-Polańska (red.), *Silva Rerum*, Poznań 2018, s. 193.

W tym miejscu należy podkreślić, że analiza informacji przekazanych podczas składania zawiadomienia o zaginięciu może istotnie przyczynić się do zbudowania wstępnej wersji zdarzenia. Ocena okoliczności zaginięcia może naprowadzić funkcjonariuszy na ustalenie przyczyny zaginięcia i przyspieszyć rozwiązanie sprawy. Z informacji przekazanych przez osobę uprawnioną może bowiem wynikać, że zaginiony planował wycieczkę w góry, a wskutek nieszczęśliwego wypadku oczekuje na pomoc. Doświadczenie funkcjonariuszy Policji pozwala także określić, kiedy można mówić o bardzo wysokim prawdopodobieństwie popełnienia przestępstwa na rzecz osoby zaginionej, np. zabójstwa.

Zawiadomienie o zaginięciu osoby winno zostać złożone przez osobę uprawnioną bez jakiegokolwiek zwłoki. Należy wziąć oczywiście pod uwagę całokształt okoliczności i dokonać oceny stanu faktycznego w odniesieniu do konkretnej sprawy. Ewentualną zwłokę w powiadomieniu odpowiedniej jednostki Policji inaczej winno się oceniać w sprawie zaginięcia kochającej matki, a inaczej osoby, która po raz kolejny zapowiadała zerwanie kontaktu z bliskimi z uwagi na narastający konflikt w rodzinie. Nie ma określonego czasu, po upływie którego Policja może dopiero przyjąć zawiadomienie o zaginięciu osoby. Media przekazują nieprawdziwą informację na temat odpowiedniego okresu, który musi minąć (przeważnie 24 czy 48 godzin), żeby można było zgłosić zaginięcie osoby. Policjant dyżurujący zawsze ma obowiązek przyjąć zgłoszenie i potwierdzić jego przyjęcie. Jedynie bowiem niezwłoczna reakcja podmiotów zaangażowanych w poszukiwania może skutkować odnalezieniem osoby zaginionej.

W sytuacji zaistnienia określonych przypadków odmawia się wszczęcia czynności poszukiwawczych. Policja odstąpi od przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu i nie będzie prowadziła poszukiwań osoby zaginionej, jeżeli od zaginięcia upłynęło 5 lat (§ 3 ust. 3 zarządzenia nr 48 KGP). Wszczywanie czynności poszukiwawczych w takim przypadku może okazać się niecelowe, a podjęcie przez Policję działań poszukiwawczych może nie przynieść oczekiwanego rezultatu.

(pieczęć nagłówekowa jednostki Policji)	(miejsceowość, data sporządzenia)
ZAWIADOMIENIE O ZAGINIĘCIU OSOBY	
W dniu <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> / <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> / <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> r. o godz. <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> : <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/>	
ID: <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/>	
Przyjął od: _____ <small>(stopień, imię i nazwisko)</small>	
PESEL: <input style="width: 100px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> <small>(imię i nazwisko, miejsce zamieszkania, telefon kontaktowy, stopień pokrewieństwa do osoby zaginionej)</small>	
<small>(dokument tożsamości)</small>	
Zawiadomienie o zaginięciu:	Płeć*: <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/>
PESEL: <input style="width: 100px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> <small>(nazwisko i imię, nazwisko panienske)</small>	
<small>(obywatelstwo)</small>	
ur. <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> / <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> / <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> r. w <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> <small>(miejsceowość)</small>	
<small>(imiona rodziców i nazwisko panienske matki)</small>	
<small>(miejsce zameldowania)</small>	
<small>(miejsce zamieszkania)</small>	
<small>(inne używane nazwiska, aliasy, pseudonimy)</small>	
<small>(prawdopodobna przyczyna zaginięcia):</small>	
<small>(stan zdrowia / zdolność do samodzielnej egzystencji):</small>	
<small>(nałogi, uzależnienia):</small>	
<small>(zażywane leki):</small>	
<small>(wcześniejsze próby samobójcze, kiedy?):</small>	

okoliczności zaginięcia:

(czas i miejsce zaginięcia, data i miejsce ostatniego kontaktu z zaginionym, fakty i osoby potwierdzające zaginięcie)

Blank lines for reporting details of the disappearance.

fotografia*			
materiał biologiczny pobrano*			
przyjęty poziom poszukiwań**	I	II	III

ZATWIERDZAM

(pieczęć i podpis kierownika jednostki Policji lub
dyżurnego jednostki Policji)

Zobowiązuję się niezwłocznie zgłosić Policji o powrocie zaginionej(go) do miejsca zamieszkania bądź o jakiegokolwiek wiadomości związanej z zaginięciem.

.....
(podpis przyjmującego)

.....
(podpis zgłaszającego)

Jeżeli pole zawiadomienia zawiera zbyt mało miejsca na wpisanie danych uzupełnia się je na osobnym arkuszu formatu A4, który należy dołączyć do zawiadomienia

* wstawić „X”

** niewłaściwe skreślić

Oświadczenie osoby zgłaszającej**

W związku ze zgłoszonym przeze mnie w dniu .....
w .....
(nazwa jednostki Policji)
zaginięciu osoby.....
(imię, nazwisko, data urodzenia, miejsce zamieszkania, PESEL, stopień pokrewieństwa)
.....
.....

1. Zobowiązuję się niezwłocznie i osobiście powiadomić Policję o otrzymaniu jakiegokolwiek informacji związanej z zaginięciem osoby wskazanej w niniejszym zawiadomieniu, w tym o jej powrocie do miejsca pobytu.
2. Wyrażam/nie wyrażam* zgodę na publikację danych zaginionego (w tym fotografii), na stronie internetowej Komendy Głównej Policji, stronie internetowej właściwej do prowadzenia poszukiwań jednostki Policji, a także w środkach masowego przekazu.
3. Oświadczam, że podane przeze mnie i zapisane w powyższym zawiadomieniu dane są prawdziwe i zgodne ze stanem faktycznym.
4. Zostałem/am poinformowany/a o najbliższym punkcie/organizacji udzielającej pomocy prawnej lub psychologicznej rodzinom osób zaginionych oraz o całodobowej bezpłatnej linii telefonicznej 116 000 dotyczącej osób małoletnich.

.....

(podpis przyjmującego)(podpis zgłaszającego)

ZATWIERDZAM

.....
(pieczęć i podpis kierownika jednostki Policji
lub dyżurnego jednostki Policji)

Rycina 1. Formularz zawiadomienia o zaginięciu osoby

Źródło: załącznik nr 1 do zarządzenia nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanych zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 77).

Uwagi: jakość / czytelność formularza zgodna z wzorem oryginału udostępnionego w zarządzeniu.

W razie zgłoszenia po raz kolejny zaginięcia osoby pełnoletniej i nieubezważnionionej, która w następstwie poprzednio podjętych czynności poszukiwawczych złożyła oświadczenie o niewyrażeniu zgody na ujawnienie jej aktualnego miejsca pobytu, albo gdy miejsce pobytu jest znane osobie uprawnionej, a ujawnione informacje nie uzasadniają podejrzenia popełnienia przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności osoby zaginionej bądź jej zaginięcia, Policja podejmuje jedynie czynności sprawdzające w niezbędnym zakresie, z przebiegu których sporządza się notatkę służbową. Zaginięcie w takim wypadku nie wymaga rejestracji w ewidencji policyjnej (§ 5 ust. 7 zarządzenia nr 48 KGP).

1.3. Prowadzenie poszukiwań osoby zaginionej

Podstawą prawną zobowiązującą Policję do wszczęcia i prowadzenia czynności poszukiwawczych jest zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. oraz regulacja zawarta w akcie wyższej rangi, tj. art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji¹⁰.

Po otrzymaniu informacji o zaginięciu osoby Policja podejmuje jej poszukiwania. Właściwą miejscowo jednostką Policji do prowadzenia poszukiwania osoby zaginionej jest zasadniczo ta jednostka, na obszarze której zaginiony posiadał miejsce zamieszkania¹¹. Jeżeli nie można ustalić miejsca zamieszkania osoby zaginionej, jednostką Policji właściwą do prowadzenia poszukiwań jest ta jednostka, na której obszarze

¹⁰ Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. (Dz. U. z 2017 r., poz. 2067 z późn. zm.) – dalej również jako: ustawa o Policji: „W granicach swych zadań Policja wykonuje czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe w celu (...) poszukiwania osób, które na skutek wystąpienia zdarzenia uniemożliwiającego ustalenie miejsca ich pobytu należy odnaleźć w celu zapewnienia ochrony ich życia, zdrowia lub wolności, zwanych dalej »osobami zaginionymi«”.

¹¹ Zauważyć należy, że – zgodnie z poprzednio obowiązującym zarządzeniem nr 124 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 czerwca 2012 roku – jednostką Policji właściwą do prowadzenia sprawy była jednostka Policji, na której obszarze właściwości terytorialnej osoba zaginęła.

zaginiony posiadał miejsce zameldowania na pobyt stały, a w przypadku niemożności jego ustalenia – ostatnie miejsce zameldowania na pobyt czasowy na terytorium RP. Jeżeli nie można ustalić miejsca zamieszkania, miejsca zameldowania na pobyt stały lub czasowy na terenie Polski, właściwą miejscowo jednostką Policji do prowadzenia poszukiwań jest ta jednostka, na której obszarze osoba zaginęła.

W przypadku jednak, gdy z okoliczności sprawy wynika, że osoba zaginiona mogła przed zaginięciem przebywać na terenie działania innej jednostki Policji, należy niezwłocznie powiadomić tę jednostkę w celu podjęcia niezbędnych czynności poszukiwawczych. Co więcej, jeżeli na podstawie okoliczności zawiadomienia o zaginięciu osoby poszukiwaniom nadano I poziom, przez pierwsze 7 dni od dnia zgłoszenia zaginięcia czynności poszukiwawcze realizuje jednostka Policji, na której obszarze doszło do zaginięcia osoby.

Jeżeli w trakcie poszukiwań okaże się, że jednostka Policji, która przyjęła zawiadomienie o zaginięciu osoby, nie jest właściwą miejscowo do prowadzenia sprawy, dokumentację z wykonanych dotychczas czynności poszukiwawczych przekazuje się do właściwej jednostki Policji z jednoczesnym powiadomieniem komórek służby kryminalnej właściwych do nadzoru nad poszukiwaniami komend wojewódzkich Policji, nadrzędnych dla tych jednostek Policji, wraz z uzasadnieniem podjętej decyzji. Kierownik jednostki Policji, której przekazano dokumentację, podejmuje decyzję w przedmiocie przejęcia do dalszego prowadzenia poszukiwania osoby zaginionej. W przypadku wątpliwości kwestię rozstrzygają kierownicy komórek służby kryminalnej właściwych do nadzoru nad poszukiwaniami komend wojewódzkich Policji, nadrzędnych dla tych jednostek Policji, a w razie utrzymujących się rozbieżności podjęcie ostatecznej decyzji należy do komórki biura KGP właściwego do koordynowania poszukiwań osób zaginionych.

Sposób i zakres działań poszukiwawczych zależą przede wszystkim od kwalifikacji zdarzenia do jednego z poziomów poszukiwań. Celem wszystkich działań poszukiwawczych jest odnalezienie osoby zaginionej. Czynności poszukiwawcze zmierzające do odnalezienia osoby z I, II i III poziomu poszukiwań polegają na podjęciu określonych działań,

które zostały przedstawione w tabeli 2. Kolejność wykonywania wskazanych w niej czynności zależy od okoliczności zdarzenia i efektów podjętych dotychczas działań przez prowadzących sprawę.

Tabela 2. Poziomy poszukiwania osób zaginionych – rodzaj czynności poszukiwawczych

Rodzaj czynności poszukiwawczych	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Analiza i ocena informacji o okolicznościach zaginięcia	tak	tak	tak
Sprawdzenie i wprowadzenie informacji o zdarzeniu do KSIP	tak	tak	tak
Organizacja dodatkowych sił i środków z jednostki Policji	tak	rozważyć zorganizowanie	–
Poinformowanie koordynatora wojewódzkiego ds. zaginięć właściwej nadrzędnej jednostki Policji zgodnie z § 7 ust. 4 zarządzenia nr 48 KGP	tak	–	–
Przesłanie notatki służbowej CPOZ KGP zgodnie z § 7 ust. 4 zarządzenia nr 48 KGP	tak	–	–
Penetracja terenu ostatniego miejsca pobytu osoby zaginionej	tak – niezwłoczna	tak	tak
Sprawdzenie szpitali	tak	tak	tak
Zabezpieczenie ujawnionych śladów i dowodów związanych ze zdarzeniem	tak	tak	tak
Wykorzystanie technicznych środków wsparcia poszukiwań	tak	tak	–
Wykorzystanie w poszukiwaniach sił i środków innych jednostek Policji, w tym jednostki nadrzędnej i CPOZ KGP	tak	rozważyć wykorzystanie	–

Rodzaj czynności poszukiwawczych	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Poinformowanie i wykorzystanie sił i środków pozapolicyjnych (m.in. PSP, OSP, SG, wojsko, grupy poszukiwawczo-ratownicze, GOPR, TOPR, WOPR itd.)	tak	rozważyć wykorzystanie	–
Zabezpieczenie i analiza monitoringu ostatnich miejsc pobytu osoby zaginionej	tak	tak	tak
Uzyskanie zgody (od osoby najbliższej albo przedstawiciela ustawowego) oraz publikacja wizerunku osoby zaginionej	tak – publikacja w internetowej, policyjnej bazie osób zaginionych, a w uzasadnionych przypadkach na głównej stronie portalu internetowego KGP, właściwej komendy lub komend wojewódzkich Policji oraz w środkach masowego przekazu	tak – publikacja na stronach internetowych KGP oraz w środkach masowego przekazu	tak – publikacja na stronach internetowych KGP oraz w środkach masowego przekazu
Dokonanie typowania osoby zaginionej poprzez porównanie rysopisów z informacjami w KSIP o NN osobach i zwłokach	tak	tak	tak

Rodzaj czynności poszukiwawczych	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Zlecenie oznaczenia profilu DNA pochodzącego od osoby zaginionej lub innych osób w celu identyfikacji osób zaginionych lub zwłok ludzkich o nieustalonej tożsamości (za ich zgodą)	tak – w terminie do 90 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu osoby	tak – w terminie do 90 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu osoby	tak – w terminie do 180 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu osoby
Zlecenie rejestracji profilu DNA w bazie danych DNA (celem porównania z zarejestrowanymi w bazie profilami)	tak	tak	tak
Zlecenie rejestracji śladów linii papilarnych w bazie AFIS (celem dokonania stosownych porównań)	tak	tak	tak
Podjęcie dodatkowych, uzasadnionych okolicznościami sprawy czynności zmierzających do ustalenia miejsca pobytu lub odnalezienia osoby zaginionej	tak	tak	tak

Źródło: opracowanie własne na podstawie zarządzenia nr 48 KGP z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanego zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 77 z późn. zm.).

Sposób poszukiwania osoby zaginionej, która zakwalifikowana została do I poziomu poszukiwań, cechuje się podjęciem najbardziej radykalnych czynności. Zainicjowanie wszystkich wskazanych w tabeli 2 działań jest w tej kategorii obowiązkiem podmiotów poszukiwawczych. W odróżnieniu od czynności podejmowanych w przypadku II i III poziomu poszukiwań poziom I zobowiązuje dyżurnego jednostki Policji, przyjmującej zawiadomienie o zaginięciu osoby, do poinformowania o zdarzeniu nadrzędnej komendy wojewódzkiej Policji (koordynatora

wojewódzkiego do spraw zaginięć) i Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji (poprzez przesłanie notatki służbowej). Co więcej, I poziom poszukiwania rodzi obowiązek niezwłocznej penetracji ostatniego miejsca pobytu osoby zaginionej oraz innych miejsc, w których mogła się ona znajdować. Organizacja działań poszukiwawczych wymaga także wykorzystania dodatkowych sił i środków z danej jednostki Policji, ale również z innych jednostek (w tym jednostki nadrzędnej i Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji) oraz poinformowania i wykorzystania sił oraz środków pozapolicyjnych (m.in. jednostek: Państwowej Straży Pożarnej, Ochotniczej Straży Pożarnej, Straży Granicznej, Wojsk Obrony Terytorialnej, Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, grup poszukiwawczo-ratownicznych itd.).

Dodatkowo, zgodnie z § 15 zarządzenia nr 48 KGP, funkcjonariusz Policji uczestniczący w poszukiwaniach osoby zakwalifikowanej do I i II poziomu poszukiwań powinien uwzględnić konieczność: udziału w czynnościach poszukiwawczych, w niezbędnym zakresie zarządzonych przez dyżurnego jednostki Policji; udziału w czynnościach dochodzeniowo-śledczych; zweryfikowania informacji przekazanych przez składającego zawiadomienie o zaginięciu osoby zaginionej; uzyskania bilingów telefonicznych osoby zaginionej; ustalenia jej sytuacji rodzinnej (w przypadku małoletniej lub ubezwłasnowolnionej osoby zaginionej); ustalenia, czy wobec osoby zaginionej lub z jej udziałem prowadzone są inne sprawy (dokonanie przeglądu tych akt w celu zweryfikowania ich przydatności w sprawie poszukiwawczej); zweryfikowania innych miejsc pobytu osoby zaginionej w celu ustalenia świadków lub innych istotnych okoliczności mogących wpłynąć na rozwiązanie sprawy poszukiwawczej, a ponadto funkcjonariusz ten powinien wziąć udział w czynnościach operacyjno-rozpoznawczych prowadzonych w środowisku osoby zaginionej (np. obserwacja osób najbliższych).

Omawiane zarządzenie nakłada na jednostkę Policji szczególny obowiązek w przypadku kolejnego zaginięcia tej samej osoby małoletniej lub nieletniej albo zaginięcia, które jest wynikiem podjęcia

samowolnej decyzji o oddaleniu się z domu rodzinnego czy placówek zapewniających pieczę zastępczą (m.in. placówki opiekuńczo-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii itd.). W takiej sytuacji należy powiadomić właściwy miejscowo sąd rodzinny poprzez sporządzenie i przekazanie stosownej informacji o zdarzeniu.

Pozostałe czynności podejmowane przez podmioty poszukiwawcze realizowane są na każdym poziomie poszukiwania. Jednym z takich działań jest publikacja wizerunku osoby zaginionej w środkach masowego przekazu. Rozwiązanie to wydaje się być bardzo pomocne w procesie poszukiwania osoby zaginionej. Sam opis cech zewnętrznych często bywa niewystarczający do zwizualizowania wizerunku osoby zaginionej. Wskazać jednak należy, że nie każda fotografia zaginionego będzie wartościowa. Nierzadko rodzina dysponuje jedynie nieaktualnymi zdjęciami. Praktyka wskazuje, że najczęściej publikuje się zdjęcia zaginionych z oficjalnych dokumentów (np. dowodu osobistego, paszportu)¹². Fotografie tego typu niejednokrotnie zmuszają do przyjęcia określonego, nienaturalnego wyrazu twarzy czy konkretnej pozycji. Taki wizerunek osoby zaginionej może kłócić się z jej autentycznym wyglądem.

W tym miejscu należy odnieść się jeszcze do czynności polegających na pobraniu próbek biologicznych i do oznaczenia profilu DNA pochodzącego od osoby zaginionej lub osób spokrewnionych w celu identyfikacji osób zaginionych lub zwłok ludzkich o nieustalonej tożsamości. Szczegółowe zasady oraz procedury dokonywania tej czynności wskazano w zarządzeniu nr 26 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 lipca 2017 r.¹³ Materiał biologiczny należy pobrać z przedmiotów osobistych zaginionego (bielizna, szczoteczka do zębów, grzebień, niedopałek papierosa itd.). W przypadku braku takich przedmiotów próbkę należy pobrać od osób spokrewnionych z zaginionym (od co najmniej dwóch – np. rodzica, rodzeństwa itd.). Nie ulega wątpliwości,

¹² J. Bąk, *W poszukiwaniu utraconej istoty*, [w:] *Zaginieni/Missing 2006–2017*, Warszawa 2017, s. 138.

¹³ Zarządzenie nr 26 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 lipca 2017 roku w sprawie wykonywania przez Policję zadań związanych z przetwarzaniem informacji o wynikach analizy kwasu deoksyrybonukleinowego (DNA) oraz prowadzeniem bazy danych DNA (Dz. U. KGP z 2017 r., poz. 48).

że zabezpieczenie materiału biologicznego, należącego do osoby zaginionej, powinno być jedną z pierwszych czynności podjętych w związku z poszukiwaniem osoby zaginionej, zwłaszcza gdy zdarzenie zaliczono do I poziomu poszukiwań. Tymczasem postanowienia zawarte w zarządzeniu nr 48 KGP przewidują odpowiednio 90, 90 i 180 dni dla I, II i III poziomu poszukiwań na dokonanie zlecenia oznaczenia profilu DNA pochodzącego od osoby zaginionej lub osób jej najbliższych. Wydaje się, że jest to termin zbyt długi, biorąc pod uwagę rolę, jaką odgrywa czas w czynnościach poszukiwawczych. Niezwłoczne pobranie materiału biologicznego i porównanie go z profilami zarejestrowanymi w bazie danych DNA mogłoby przyczynić się do ustalenia, czy kod genetyczny zaginionego nie został już wprowadzony do bazy z powodu ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości (NN osoba) albo zwłok o nieustalonej tożsamości (NN zwłoki). Nieprawidłowości w omawianym zakresie wykazała przeprowadzona z inicjatywy NIK kontrola planowa nr P/14/042 – Poszukiwanie osób zaginionych¹⁴. W 12 spośród 29 jednostek Policji w kontrolowanym okresie dochodziło do uchybień polegających na przekroczeniu obowiązujących terminów, w okresie których należało pobrać materiał biologiczny. Wskazane nieprawidłowości spowodowane były przede wszystkim niepełnym przeszkoleniem funkcjonariuszy w tym zakresie oraz niewystarczającym zaopatrzeniem w sprzęt do pobierania próbek biologicznych.

Odrębną kwestią jest poszukiwanie obywateli polskich poza granicami kraju oraz obcokrajowców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Sposób organizacji działań poszukiwawczych w tego typu zdarzeniach określony został w rozdziale 3 zarządzenia nr 48 KGP (§ 16–19). Organizacją wskazanych czynności poszukiwawczych zajmuje się właściwe do koordynowania poszukiwań międzynarodowych biuro KGP. Jednostką Policji właściwą do prowadzenia działań poszukiwawczych jest ta, na obszarze której osoba zaginiona miała ostatnie miejsce zamieszkania (w przypadku niemożności jego ustalenia ostatnie znane

---

¹⁴ Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli nr P/14/042: Poszukiwanie osób zaginionych...*, op. cit., s. 26–27.

miejsce zameldowania na pobyt stały, a w razie jego braku ostatnie znane miejsce zameldowania na pobyt czasowy).

Obywateli polskich poszukuje się poza granicami RP w państwach korzystających z Systemu Informacyjnego Schengen (dalej: SIS) poprzez wskazany system oraz w państwach niekorzystających z SIS poprzez bazę danych Interpol. W pierwszym przypadku zdarzenie zarejestrowane w KSIP jest automatycznie przekazywane do systemu SIS. Natomiast rejestracja zaginięcia osoby w bazie danych Interpol odbywa się za pośrednictwem biura KGP właściwego do koordynowania poszukiwań międzynarodowych. Funkcjonariusz Policji, zajmujący się poszukiwaniem osoby zaginionej na terenie państwa korzystającego z SIS, za pośrednictwem oficera kontaktowego¹⁵ przesyła do biura KGP, właściwego do koordynowania poszukiwań międzynarodowych, informację wskazującą na pobyt osoby zaginionej na terenie tego państwa. Policjant, prowadzący poszukiwania osoby zaginionej w państwie niekorzystającym z SIS, za pośrednictwem oficera kontaktowego przesyła do biura KGP, właściwego do koordynowania poszukiwań międzynarodowych, wniosek o publikację żółtej noty¹⁶ lub wysłanie żółtej dyfuzji¹⁷ (rycina 2) w celu ustalenia miejsca pobytu zaginionej,

¹⁵ Oficer kontaktowy to funkcjonariusz Policji działający przy polskiej placówce dyplomatycznej na terenie innych krajów. Polska posiada obecnie (stan na 2023 rok) oficerów łącznikowych w 11 krajach, mianowicie w: Ukrainie, Republice Federalnej Niemiec, Republice Francuskiej, Wielkiej Brytanii, Republice Turcji, Królestwie Norwegii, Republice Włoskiej, Królestwie Hiszpanii, Gruzji, Stanach Zjednoczonych Ameryki oraz na Węgrzech. Oficer łącznikowy: reprezentuje polską Policję, utrzymuje kontakt z lokalnymi przedstawicielami służb, koordynuje i wspomaga realizację wspólnych przedsięwzięć (np. w celu zwalczania przestępczości międzynarodowej).

¹⁶ Zgodnie z § 2 pkt 2) zarządzenia nr 16 KGP z dnia 30 czerwca 2015 r. w sprawie not i dyfuzji Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnej – Interpol (Dz. Urz. KGP z 2015 r., poz. 44): „nota – wniosek o współpracę międzynarodową lub o ostrzeżenie międzynarodowe adresowane do wszystkich państw członkowskich Interpolu, publikowane przez Sekretariat Generalny Interpolu na wniosek krajowego biura państwa członkowskiego Interpolu, podmiotu międzynarodowego lub z inicjatywy Sekretariatu Generalnego Interpolu, który jednocześnie jest rejestrowany w bazie danych Interpolu”.

¹⁷ Zgodnie z § 2 pkt 3) jw.: „dyfuzja – wniosek o współpracę międzynarodową lub o ostrzeżenie międzynarodowe, wysłany przez krajowe biuro państwa członkowskiego

a także dodatkowe informacje wskazujące na pobyt osoby zaginionej na terytorium państwa nienależącego do układu Schengen. Zakwalifikowanie zdarzenia do I lub II poziomu poszukiwań zobowiązuje jednostki Policji prowadzącej sprawę do przesłania (w formie elektronicznej lub telefaksowej) wniosku o publikację żółtej noty lub wysłanie żółtej dyfuzji albo informacji o zaginięciu osoby bezpośrednio do biura KGP właściwego do koordynowania poszukiwań międzynarodowych (z jednoczesnym powiadomieniem oficera kontaktowego). Jeżeli ustaną okoliczności wskazujące na zagrożenie zdrowia, życia lub wolności zaginionej, kontynuacja wymiany informacji następuje za pośrednictwem oficera kontaktowego. Odnalezienie osoby zaginionej na terenie Polski skutkuje odwołaniem poszukiwań za granicą. W tym celu jednostka Policji wnioskująca o poszukiwanie poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej niezwłocznie przekazuje taką informację do biura KGP koordynującego poszukiwania międzynarodowe.

Dokumentację sprawy poszukiwawczej stanowi teczka poszukiwania (rozdział 5 zarządzenia nr 48 KGP § 25–28). Forma dokumentowania czynności poszukiwawczych zależy od określonego poziomu poszukiwań. Teczkę poszukiwania zakłada się po zarejestrowaniu informacji o zaginięciu w bazie policyjnej KSIP. W teczce uwzględnia się informacje o sprawie poszukiwawczej, w szczególności: kartę kontroli i nadzoru służbowego, zawiadomienie o zaginięciu; potwierdzenie dokonania rejestracji zdarzenia w KSIP, dokonanych sprawdzeń oraz typowań; plan czynności poszukiwawczych (w przypadku nieodnalezienia osoby zakwalifikowanej do I lub II poziomu poszukiwań plan czynności należy sporządzić po upływie 14 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu osoby); wniosek kierownika jednostki Policji prowadzącej poszukiwania o wszczęcie systemu Child Alert oraz zgodę na jego publikację oraz inne dokumenty związane z poszukiwaniem osoby zaginionej.

Interpolu do państwa albo państw członkowskich Interpolu, który jednocześnie jest rejestrowany w bazie danych Interpolu. Zgodnie z § 3 jw.: „**żółty kolor** noty lub dyfuzji służy do ustalenia miejsca pobytu osoby zaginionej lub ustalenia tożsamości osoby o nieustalonej tożsamości”.

JEDNOSTKA POLICJI:	SYGNATURA AKT:	DATA:
--------------------	----------------	-------

**Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji KGP
02-624 Warszawa, ul. Puławska 148/150**

WNIOSEK:

- o wysłanie żółtej dyfuzji
 o publikację żółtej noty (adresowanej do wszystkich państw członkowskich Interpolu)

zgoda na opublikowanie wizerunku (dotyczy noty)

w celu:

- ustalenia miejsca pobytu osoby zaginionej
 ustalenia tożsamości osoby niezdolnej do własnej identyfikacji

Deklaracja jednostki wnioskującej: Policja wnosi o uzyskanie informacji, zlokalizowanie lub zidentyfikowanie osoby zaginionej lub niezdolnej do własnej identyfikacji oraz przekazanie informacji właściwym kanałem.

Zakres terytorialny dyfuzji (obligatoryjne wybranie jednej z opcji):

- wszystkie kraje należące do Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnej
 - strefa 2 – Europa
 - strefa 3 – Bliski Wschód i Północna Afryka
 - strefa 4 – Ameryka Południowa
 - strefa 5 – Afryka Zachodnia
 - strefa 6 – Afryka Wschodnia
 - strefa 7 – Ameryka Północna
 - strefa 8 – Karaiby i Ameryka Środkowa
 - strefa 9 – Oceania

Ze szczególnym uwzględnieniem następujących państw wraz z uzasadnieniem:

A. DANE OSOBOWE

1. NAZWISKO obecnie używane		
2. NAZWISKO RODOWE		
3. IMIONA		
4. PŁEĆ	( ) mężczyzna	( ) kobieta
5. DATA I MIEJSCE URODZENIA		
6. PESEL		
7. IMIONA I NAZWISKO OJCA		
8. IMIONA I NAZWISKO RODOWE MATKI		
9. TOŻSAMOŚĆ JEDNOZNACZNIE POTWIERDZONA	( ) tak	( ) nie

10. OBYWATELSTWO			
B. DANE IDENTYFIKACYJNE			
1. DOKUMENTY TOŻSAMOŚCI		Rodzaj dokumentu, numer dokumentu, data i kraj wydania 1. 2.	
2. INNE UŻYWANE DANE PERSONALNE (przywłaszczone lub fałszywe)		Nazwisko, imiona, data i miejsce urodzenia: 1. 2.	
3. RYSOPIS	Wzrost:	Budowa ciała:	
	Waga:	Kolor oczu:	
	Włosy:	Grupa krwi:	
4. UBIÓR			
5. ZNAKI SZCZEGÓLNE (tatauaże, inwalidztwo, blizny, deformacje, itp.)			
6. RZECZY OSOBISTE LUB INNE PRZEDMIOTY ZNALEZIONE PRZY OSOBIE			
7. PRZYPUSZCZALNE MIEJSCE POBYTU (wskazać wszelkie dostępne informacje i datę uzyskania ich po raz pierwszy)			
8. <u>OSTRZEŻENIA</u>	☐ uzbrojona ☐ niebezpieczna ☐ agresywna ☐ ryzyko ucieczki ☐ chora zakaźnie ☐ uzależniona od narkotyków ☐ nosiciel HIV ☐ chora psychicznie (☐ cierpi na amnezję (☐ cierpi na depresję (☐ w trakcie leczenia ☐ skłonności samobójcze ☐ skłonności do popełniania przestępstw seksualnych z udziałem małoletnich ☐ skłonności do wykorzystywania zdjęć małoletnich o charakterze pornograficznym do własnych korzyści ☐ inne (wskazać jakie):		
9. ZAŁĄCZNIKI Czy do wniosku załączono:	☐ Zdjęcia ☐ Odbitki linii papilarnych ☐ Profil DNA ☐ Informacje o uzębieniu ☐ Dostępne w bazie policyjnej ☐ Dostępne w bazie policyjnej		

C. INFORMACJE O ADRESACH	
1. ADRES	
2. KOD POCZTOWY	
3. MIASTO	
4. PAŃSTWO	
5. ADRES ELEKTRONICZNY	
D. PODSTAWA PRAWNA POSZUKIWAŃ	
1. Sygnatura sprawy Okoliczności sprawy (w tym: data, miejsce, opis)	

Opracował:
Tel:

Pieczęć i podpis

Rycina 2. Wniosek o publikację żółtej noty lub wysłanie żółtej dyfuzji

Źródło: załącznik nr 3 do zarządzenia nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanymi zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 77 z późn. zm.).

Uwagi: jakość / czytelność formularza zgodna z wzorem oryginału udostępnionego w zarządzeniu.

Poszukiwanie osoby zakwalifikowanej do I lub II poziomu poszukiwań wymaga sporządzania przez policjanta prowadzącego sprawę po upływie 6 miesięcy od dnia wszczęcia poszukiwań, a później po upływie każdego kolejnego roku, analizy i oceny wykonanych czynności poszukiwawczych. Na jej podstawie sporządza się wnioski i plan dalszych czynności poszukiwawczych, które po zatwierdzeniu przez kierownika jednostki Policji (lub inną upoważnioną osobę) przesyła się do komórki służby kryminalnej właściwej do nadzoru nad poszukiwaniem osób zaginionych nadrzędnej komendy wojewódzkiej Policji.

W przypadku prowadzenia poszukiwań osoby zakwalifikowanej do III poziomu poszukiwań analizy i oceny, o których mowa wyżej, dokonuje się po upływie 1 roku od dnia wszczęcia poszukiwań, a następnie po upływie każdych kolejnych 2 lat.

Po otrzymaniu teczki poszukiwań właściwa komórka służby kryminalnej dokonuje analizy i oceny prawidłowości podjętych czynności, zmierzających do odnalezienia osoby zaginionej, oraz decyduje o dalszym kierunku poszukiwań (także o możliwości przejścia sprawy do dalszego prowadzenia).

W przypadku otrzymania od organów ścigania innych państw wniosku o wszczęcie czynności poszukiwawczych na terenie Polski biuro KGP, właściwe do koordynowania poszukiwań międzynarodowych, dokonuje rejestracji zdarzenia w KSIP. Podmiot ten może zlecić każdej jednostce Policji podjęcie stosownych czynności w celu odnalezienia osoby wskazanej we wniosku. Poszukiwania realizowane na terenie Polski w skomplikowanych sprawach prowadzone są pod nadzorem biura KGP właściwego do koordynowania poszukiwań osób zaginionych na wniosek kierownika biura KGP właściwego do koordynowania poszukiwań międzynarodowych. Jednostka Policji, której funkcjonariusze zakończyli czynności poszukiwawcze (m.in. wobec odnalezienia osoby zaginionej, jej zwłok, ustalenia miejsca pobytu zaginionego), niezwłocznie informuje o tym fakcie podmiot nadzorujący (biuro KGP właściwe do koordynowania poszukiwań międzynarodowych).

W razie otrzymania od organów ścigania innych państw informacji, że na terenie Rzeczypospolitej Polskiej może przebywać osoba wprowadzona do bazy SIS lub bazy danych Interpol (jako osoba, która powinna być objęta ochroną w celu zapobiegania zagrożeniom lub dla jej własnej ochrony), biuro KGP właściwe do koordynowania poszukiwań międzynarodowych niezwłocznie informuje biuro KGP właściwe do koordynowania poszukiwań osób zaginionych oraz dyżurnego KGP.

Zgłoszenie zaginięcia obcokrajowca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej powoduje wszczęcie poszukiwań i podjęcie takich czynności poszukiwawczych, jak wobec obywateli polskich. Właściwą miejscowo jednostką Policji do prowadzenia poszukiwań jest ta jednostka, na której obszarze zaginiony posiadał miejsce zamieszkania. W przypadku otrzymania informacji o zaginięciu obcokrajowca funkcjonariusz Policji dokonuje sprawdzenia takiej informacji w bazie danych SIS oraz Interpolu. Jeżeli zdarzenie jest już zarejestrowane, odstępuje się od

przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu osoby i wprowadzenia danych do KSIP. Otrzymane informacje podlegają jednak weryfikacji, a następnie przekazaniu jej wyniku do biura KGP właściwego do koordynowania poszukiwań międzynarodowych. Po upływie 5 lat od dnia zgłoszenia zaginięcia obcokrajowca następuje zakończenie czynności poszukiwawczych. Jednostka Policji, która prowadziła poszukiwania, przesyła informację o zakończeniu czynności poszukiwawczych do biura KGP – właściwego do koordynowania poszukiwań międzynarodowych.

W 2018 r. zgłoszono 208 przypadków zaginięć obywateli Ukrainy na terenie Polski. Wskutek wszczęcia czynności poszukiwawczych przez polskie służby poszukiwawcze odnaleziono 155 osób¹⁸. Na mocy art. 36 ust. 4 Konwencji konsularnej między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą¹⁹ władze RP każdorazowo niezwłocznie powiadamiają o zaginięciu obywatela Ukrainy właściwy urząd konsularny. Zdaniem Dmytro Horbana (pierwszego sekretarza ds. konsularnych Wydziału Konsularnego Ambasady Ukrainy w RP) system poszukiwania obcokrajowców na terytorium RP ma jednak kilka istotnych wad. Jedną z głównych nieprawidłowości jest brak przekazania przez właściwe podmioty informacji o hospitalizowanych obywatelach Ukrainy. Ze względu na brak informacji o miejscu ich pobytu zostają oni zgłoszeni jako osoby zaginione na terenie Polski. Złożenie (nawet bezzasadnego) zawiadomienia o zaginięciu osoby powoduje konieczność wszczęcia systemu poszukiwań i podjęcia przez Policję (choćby podstawowych) czynności poszukiwawczych, w celu wyjaśnienia sprawy. Podkreślić w tym miejscu należy, że jedną z pierwszych czynności, które winny być podjęte w przypadku działań składających się na uzyskanie informacji o zaginięciu osoby, jest sprawdzenie szpitali celem ustalenia, czy nie przebywa tam osoba

¹⁸ Dmytro Horban, pierwszy sekretarz ds. konsularnych, Wydział Konsularny, Ambasada Ukrainy w RP, *Problem zaginięć obywateli ukraińskich na terenie Polski*, VIII Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. „Systemy rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w poszukiwaniu osób zaginionych w Polsce i poza granicami kraju”, 20 listopada 2019 r., Centrum Konferencyjne Zielna, Warszawa.

¹⁹ Konwencja konsularna między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą, sporządzona w Warszawie dnia 8 września 1991 r. (Dz. U. z 1994 r. Nr 60, poz. 248).

zaginiona. Powyższe wskazuje, że brak ustalenia przez Policję tej okoliczności znacznie wpływa na efektywność działania systemu poszukiwania zaginionych obcokrajowców.

1.4. Zakończenie poszukiwania osoby zaginionej

Zarządzenie nr 48 KGP przewiduje kilka sytuacji, w przypadku których następuje zakończenie czynności poszukiwawczych. Zgodnie bowiem z § 29 zakończenie poszukiwania osoby zaginionej następuje, gdy:

- odnaleziono zaginionego lub jego zwłoki – odnalezienie osoby zaginionej oznacza nawiązanie z nią bezpośredniego kontaktu przez funkcjonariusza Policji lub innej formacji. Do odnalezienia osoby zaginionej poza granicami Polski dochodzi poprzez nawiązanie kontaktu przez policjanta lub pracownika właściwego przedstawicielstwa dyplomatycznego RP albo przekazania przez władze tego państwa informacji o odnalezieniu poszukiwanej osoby;
- ustalono miejsce pobytu zaginionego;
- zaginiony powrócił do swojego miejsca zamieszkania;
- odnaleziono zaginionego, ale osoba ta nie wyraża zgody na przekazanie uprawnionej osobie zgłaszającej informacji na temat miejsca jej pobytu (w takim przypadku odnaleziona osoba składa stosowne oświadczenie);
- osoba zgłaszająca zaginięcie nawiązała kontakt z osobą zaginioną i odwołała na Policji poszukiwania, a analiza zgromadzonych w sprawie informacji pozwala na zakończenie czynności poszukiwawczych;
- ustalono, że poszukiwany na terenie RP obcokrajowiec opuścił jej terytorium i przekazano taką informację do biura KGP właściwego do koordynowania poszukiwań międzynarodowych;
- w ciągu 72 h od rejestracji zdarzenia w KSIP stwierdzono błędne dokonanie tej czynności i uzyskano decyzję o zakończeniu czynności poszukiwawczych (decyzję tę musi zatwierdzić kierownik komórki nadrzędnej jednostki Policji właściwej do nadzoru nad poszukiwaniem osoby zaginionej lub inna upoważniona osoba);

- właściwy sąd uznał osobę zaginioną za zmarłą lub stwierdził zgon osoby zaginionej;
- poszukiwania prowadzono przez co najmniej 10 lat, a osoba zaginiona ukończyłaby 100 lat;
- od zakończenia czynności poszukiwawczych i przekazania teczki zaginionego do archiwum wraz z jednoczesnym usunięciem danych o zdarzeniu w KSIP upłynęło co najmniej 25 lat.

Funkcjonariusz prowadzący poszukiwania zobowiązany jest powiadomić osobę uprawnioną lub najbliższych zaginionego, a także jednostki Policji oraz inne podmioty, które były zaangażowane w czynności poszukiwawcze, o ustaleniu miejsca pobytu osoby zaginionej. Odnosząc się do sytuacji odnalezienia osoby zaginionej, która nie wyraża zgody na przekazanie informacji o miejscu pobytu osobie zgłaszającej zaginięcie, wskazać należy, że osoba odnaleziona winna złożyć oświadczenie o braku istnienia zagrożeń dla jej życia lub bezpieczeństwa, świadomym zerwaniu kontaktów z dotychczasowym otoczeniem, wskazać swoje obecne miejsce pobytu oraz dane kontaktowe (rycina 3). Informację o złożeniu przez osobę odnalezioną oświadczenia wpisuje się do KSIP. W przypadku odmowy jego złożenia sporządza się notatkę służbową. Po zakończeniu poszukiwania osoby zaginionej teczkę zawierającą dokumentację sprawy przekazuje się do archiwum.

Czynności związane z poszukiwaniem osoby zaginionej kończą się (co nie oznacza usunięcia danych o osobie zaginionej z KSIP), a teczkę wraz z dokumentacją sprawy przekazuje się do archiwum, w przypadku gdy:

- od dnia przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu osoby upłynęło 5 lat;
- od dnia, w którym małoletnia osoba zaginiona osiągnęłaby pełnoletność upłynęło 5 lat.

Zakończenie czynności dotyczących poszukiwania osoby zaginionej nie oznacza jednocześnie usunięcia danych o zdarzeniu z policyjnej ewidencji. Co więcej, przed zakończeniem czynności związanych z poszukiwaniem osoby małoletniej należy dokonać progresji wiekowej zaginionego i wprowadzić zdjęcie z prawdopodobnym wizerunkiem do bazy policyjnej. W odniesieniu do osoby pełnoletniej czynności te

dokonuje się, jeżeli policjant prowadzący postępowanie uzna to za celowe. Należy dokonać oceny, czy zdjęcie zamieszczone w KSIP wymaga aktualizacji, biorąc pod uwagę czynniki mogące mieć wpływ na zmianę wyglądu osoby zaginionej (np. czas, który minął od zaginięcia).

Oświadczenie*

Ja .....
(imię i nazwisko)

s/c ..... z domu .....
(imię ojca i matki) (nazwisko panieńskie matki)

urodzony/a w dniu ..... w .....
legitymujący/a się .....
(nazwa i numer dokumentu potwierdzającego tożsamość)

zostałem/am powiadomiony/a o zgłoszeniu mojego zaginięcia w dniu .....
przez ..... W .....
(dane osoby, która zgłosiła zaginięcie) (nazwa jednostki Policji)

i prowadzonych poszukiwaniach mojej osoby przez .....
(nazwa jednostki Policji oraz komórki organizacyjnej)

do sprawy nr .....

W związku z powyższym oświadczam, że:

1. Nie jestem osobą zaginioną i obecna sytuacja, w której się znajduję nie stanowi żadnego zagrożenia dla mojego życia lub bezpieczeństwa i nie wymaga udzielenia mi pomocy ze strony Policji.
2. Ze względów osobistych świadomie zerwałem/am kontakty z osobą/ami mnie poszukującymi i nie chcę ich utrzymywać.
3. Moje obecne miejsce pobytu, tj.
.....
(adres aktualnego miejsca pobytu)

oraz telefon kontaktowy o nr ..... zastrzegam wyłącznie do wiadomości Sądu lub Policji.
.....
(czytelny podpis osoby zaginionej)

.....
(stopień, imię i nazwisko oraz stanowisko policjanta przyjmującego oświadczenie)**

* wypełnia osobiście osoba zaginiona pełnoletnia i nieubezwłasnowolniona
** wypełnia policjant

Rycina 3. Oświadczenie osoby odnalezionej

Źródło: załącznik nr 8 do zarządzenia nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanych zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 77 z późn. zm.).

Uwagi: jakość / czytelność formularza zgodna z wzorem oryginału udostępnionego w zarządzeniu.

Zatwierdzoną przez kierownika jednostki Policji (lub osobę przez niego upoważnioną) decyzję o zakończeniu czynności poszukiwawczych przesyła się w celu jej akceptacji do kierownika komórki nadrzędnej komendy wojewódzkiej Policji właściwej do nadzoru nad poszukiwaniem osób zaginionych.

Wskazać należy, że w przypadku powzięcia nowych informacji na temat osoby zaginionej zakończone czynności poszukiwawcze wznowia się, a złożoną w archiwum teczkę przekazuje do dalszego prowadzenia sprawy.

1.5. Ogólna analiza danych statystycznych – charakterystyka zjawiska

W tabeli 3 zestawiono dane statystyczne dotyczące zaginięć osób. Analiza skali zjawiska obejmuje okres od 2004 do 2022 r. Wybór takiego przedziału czasowego wynika ze zmian regulacji prawnych, jakie nastąpiły po 2004 r. wskutek wejścia Polski do struktur Unii Europejskiej.

Uściślając, przyczyna wyszczególnienia rzeczzonego okresu jest związana ze swobodą przepływu osób oraz wzrostem emigracji obywateli Polski. Sięganie do lat poprzedzających wskazany przedział czasowy byłoby nieadekwatne do skali zjawiska w okresie późniejszym.

Tabela 3. Liczba zgłoszonych osób zaginionych w latach 2004–2022

Rok	Liczba zgłoszonych osób zaginionych
2022	12 881
2021	12 275
2020	12 788
2019	15 167
2018	17 212
2017	19 563
2016	19 445
2015	20 458
2014	20 845

Rok	Liczba zgłoszonych osób zaginionych
2013	19 617
2012	17 969
2011	15 616
2010	14 393
2009	15 076
2008	15 881
2007	15 671
2006	15 345
2005	14 210
2004	15 160

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych udostępnionych przez Policję (za pośrednictwem witryny internetowej oraz w odpowiedzi na wnioski kierowane do KGP).

Od kilku lat odnotowuje się rocznie kilkanaście tysięcy zaginięć osób. Każdego roku liczba osób zaginionych osiąga podobny poziom. Od 2018 r. skala zjawiska zaczęła maleć. Spadek liczby zaginionych wynika przede wszystkim ze zmian regulacyjnych, które nastąpiły w połowie 2018 r., natomiast w latach kolejnych najprawdopodobniej z uwagi na wybuch pandemii koronawirusa COVID-19, wprowadzony tzw. lockdown i związany z nim zakaz organizowania wjazdów turystycznych.

Zarządzenie nr 124 Komendanta Głównego Policji wprowadziło kilka zmian w systemie poszukiwania osób zaginionych, m.in. wyszczególniono porwanie rodzicielskie²⁰, które dotychczas zaliczano do zdarzeń polegających na zaginięciu osoby (dziecka). To z kolei skutkowało ujmowaniem tych zdarzeń w ogólnej statystyce dotyczącej zaginięć osób oraz rodziło obowiązek podjęcia przez Policję określonych czynności

²⁰ Zgodnie z § 2 zarządzenia nr 48 KGP: „porwaniem rodzicielskim jest zdarzenie, w wyniku którego jedno z rodziców lub opiekunów prawnych posiadających władzę rodzicielską bez woli i wiedzy drugiego z nich pod pretekstem krótkotrwałego pobytu wywozi lub zatrzymuje osobę małoletnią na stałe, pozbawiając tym samym drugiego rodzica lub opiekuna prawnego posiadającego władzę rodzicielską możliwości utrzymywania kontaktu z małoletnim w przysługującym mu zgodnie z prawem zakresie”.

poszukiwawczych mimo specyficznego charakteru zdarzenia. Takie uregulowanie budziło wiele wątpliwości i kontrowersji. Wobec obowiązującego zarządzenia nr 48 Komendanta Głównego Policji zrezygnowano z ówczesnie przyjętego rozwiązania, a obecnie uprowadzenie dziecka przez jednego z rodziców nie jest już traktowane jako zaginięcie osoby. W wypadku uzyskania przez Policję informacji o uprowadzeniu rodzicielskim należy sporządzić stosowną notatkę urzędową oraz przekazać ją do właściwego sądu rodzinnego (§ 66 ust. 1 zarządzenia nr 48 KGP).

Dane statystyczne zaprezentowane w tabeli 3 świadczą o istotnym problemie społecznym. Rocznie, z różnych powodów, w Polsce znika kilkanaście tysięcy osób. W rzeczywistości nie jest to liczba osób zaginionych w ciągu roku, a liczba zgłoszonych przypadków zaginięć. Okazuje się, że w rejestrze odrębnie uwzględnia się zaginięcie tej samej osoby, do którego doszło w danym roku kilkakrotnie – np. z powodu notorycznych ucieczek z domu. Analiza danych statystycznych Komendy Głównej Policji za okres 2000–2017²¹ wykazała, że we wskazanym czasie dokonano 342 224 zgłoszeń zaginięć, które dotyczyły 245 834 osób. Różnica wynosząca niespełna 100 tys. osób to liczba wynikająca z zaginięć wielokrotnych, tj. sytuacji, kiedy jedna osoba znika kilka razy w badanym okresie (tabela 4 i wykres 1).

Segmentacja zgłoszonych przypadków zaginięć (tabela 4) pozwala stwierdzić, że zaginięcia wielokrotne w perspektywie kilkunastu lat kształtowały się na różnym poziomie. W ostatnich latach obserwuje się jednak znaczny ich wzrost. Zwiększenie skali zaginięć wielokrotnych miało miejsce w latach 2012–2017. W okresie tym średnia udziału zaginięć wielokrotnych wyniosła bowiem 36,65% wszystkich przypadków. Nie bez znaczenia jest przy tym fakt, że analizowany przedział czasowy

---

²¹ Analiza wykonana została przez dr Iwonę Schab. Stanowi część projektu, realizowanego przez konsorcjum składające się z Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego i Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych w okresie od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2021 r., pt. *Opracowanie systemu rozwiązań prawnych, instytucjonalnych i informatycznych służących usprawnieniu poszukiwań, identyfikacji oraz wsparciu bliskich osób zaginionych*, sfinansowanego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach programu Gospostrateg „Społeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących się rynków”.

wykazał dynamiczny wzrost zaginięć w grupie wiekowej 10–18 lat (wykres 3). Podejmowanie wielokrotnych ucieczek z dotychczasowego miejsca pobytu przez małoletnich wydaje się być bowiem jednym z głównych czynników wpływających na skalę zaginięć wielokrotnych.

Iwona Schab dokonała klasyfikacji wszystkich przypadków zaginięć do jednej z czterech klas (0, 1, 2 lub 3):

- Klasa 0 – osoba zaginiona pojawia się w bazie tylko jeden raz w całym okresie 2000–2017.
- Klasa 1 – zgłoszenie dotyczy osoby zaginionej w danym roku tylko jeden raz, ale pojawia się ponownie w innym roku.
- Klasa 2 – pierwsze zgłoszenie w danym roku dotyczy osoby wielokrotnie pojawiającej się w statystyce w danym roku.
- Klasa 3 – kolejne zgłoszenie w danym roku dotyczy osoby wielokrotnie pojawiającej się w statystyce w danym roku.

Przeprowadzone badania wykazały, że w latach 2000–2017 doszło średnio do 19 tys. zaginięć rocznie, które dotyczyły 13,7 tys. osób. Zaobserwowano niejednorodną dynamikę i zmiany sezonowe zaginięć. Okazuje się, że przed wejściem Polski do struktur Unii Europejskiej poziom zjawiska przyjmował delikatną tendencję spadkową, potem nastąpił wzrost jego skali (wykres 1).

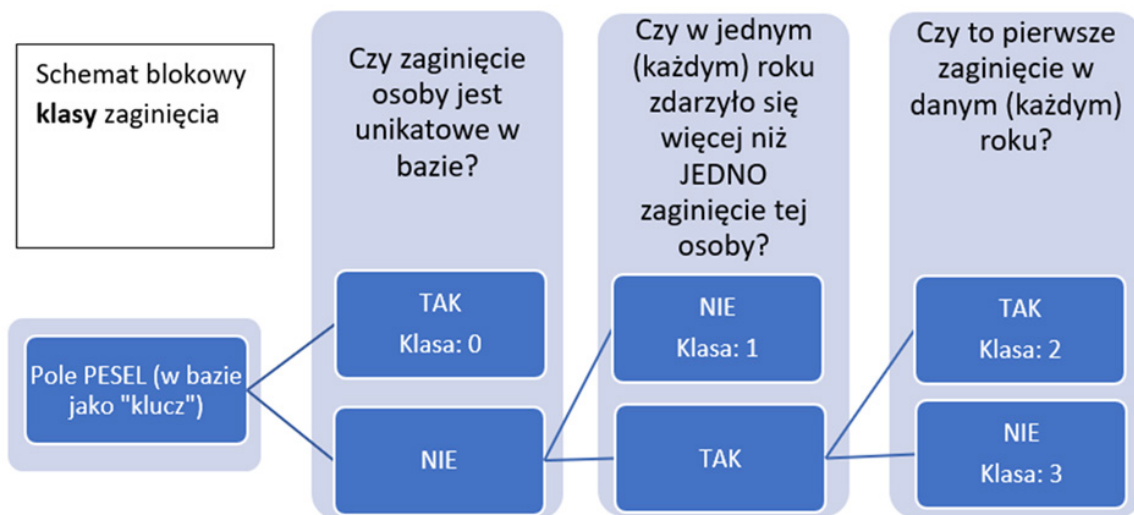
Odnosząc się do dynamiki analizowanego zjawiska, wskazać należy, że w latach 2012–2017 osiągnęło ono poziom nieznacznej stabilizacji z umiarkowaną tendencją wzrostową. W związku z tym dokonano szczegółowej analizy zgłoszonych zaginięć, biorąc pod uwagę wskazany horyzont czasu.

Dane zawarte na wykresie 2 wskazują, że we wszystkich klasach zaginięć (0, 1, 2, 3) liczba zgłoszeń wzrosła. Największy i najbardziej dynamiczny wzrost zaobserwowano jednak w klasie 3, tj. wśród zaginięć wielokrotnych. Może to oznaczać, że coraz częściej dochodzi do nagłego zrywania kontaktu z otoczeniem, co może stanowić formę ucieczki od problemów. Osoba gwałtownie zrywająca kontakt z dotychczasowym środowiskiem wzbudza obawę najbliższych, wskutek czego zgłaszają oni jej zaginięcie.

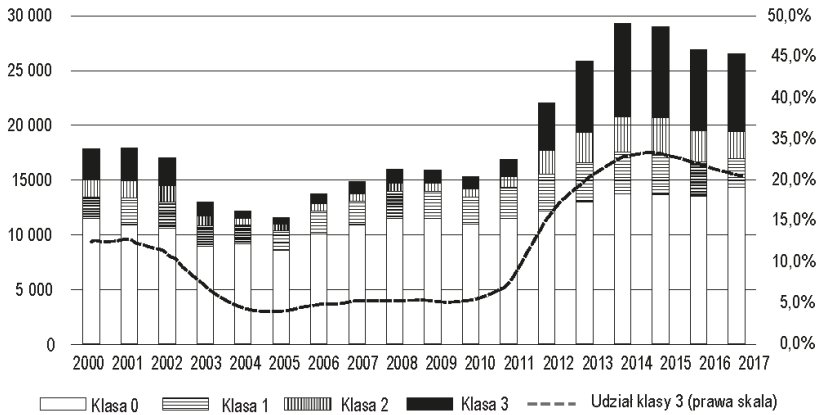
Tabela 4. Segmentacja zgłoszeń zaginięć w latach 2000–2017

Rok	Unikatowe w bazie (klasa 0)	Unikatowe w danym roku (klasa 1)	Wielokrotne (pierwsze w danym roku – klasa 2)	Wielokrotne (kolejne w danym roku – klasa 3)	Udział zgłoszeń wielokrotnych [w proc.]
2000	11455	2007	1573	2840	24,7
2001	10846	2551	1636	2915	25,4
2002	10516	2474	1485	2474	23,4
2003	8936	2095	806	1122	14,9
2004	9143	1845	527	663	9,8
2005	8571	1895	474	599	9,3
2006	10092	2105	706	904	11,7
2007	10855	2213	758	1057	12,2
2008	11553	2416	822	1174	12,5
2009	11568	2465	743	1110	11,7
2010	10993	2485	742	1080	11,9
2011	11466	2899	1026	1537	15,1
2012	12191	3430	2110	4342	29,2
2013	12942	3703	2753	6563	35,9
2014	13738	3818	3255	8495	40,1
2015	13656	3759	3109	8579	40,2
2016	13303	3392	2770	7490	38,1

Rok	Unikatowe w bazie (klasa 0)	Unikatowe w danym roku (klasa 1)	Wielokrotne (pierwsze w danym roku – klasa 2)	Wielokrotne (kolejne w danym roku – klasa 3)	Udział zgłoszeń wielokrotnych [w proc.]
2017	14336	2590	2671	7012	36,4
Razem	206 160	48 142	27 966	59 956	25,7

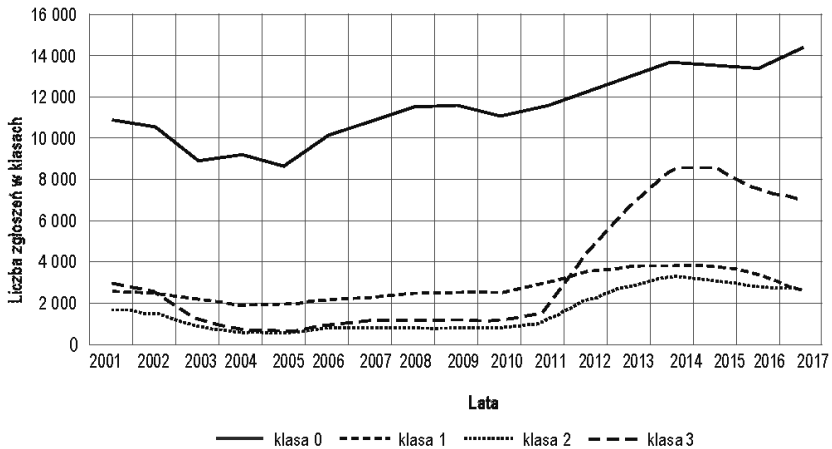

Źródło: I. Schab, *Wzorce behawioralne zaginięć w Polsce – analiza danych statystycznych KGP za okres 2000–2017*, VIII Ogólnopolska Konferencja Ekspercka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. Systemy rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w poszukiwaniu osób zaginionych w Polsce i poza granicami kraju, 20 listopada 2019 r., Centrum Konferencyjne Zielna, Warszawa.

Wykres 1. Zgłoszenia zaginięć osób w latach 2000–2017

Źródło: I. Schab, *Zagadnienia ogólne* [w:] *Poszukiwania osób zaginionych*, E. Gruza, I. Sołtyszewski (red. nauk.), Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2022, s. 38.

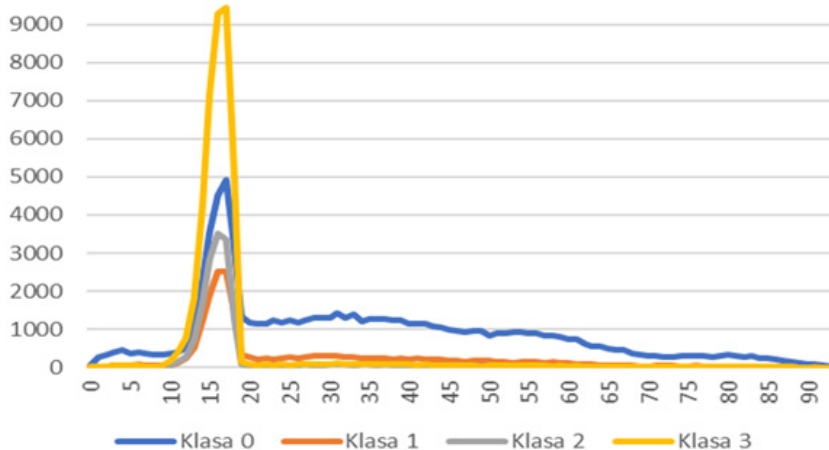

Wykres 2. Zgłoszenia w klasach zaginięć 0, 1, 2, 3

Źródło: I. Schab, jw.

We wskazanym okresie nastąpił dynamiczny wzrost liczby zaginięć w grupie wiekowej 10–18 lat (wykres 3). Bez wątpliwości fakt ten wykazuje bezpośrednią korelację ze wzrostem skali zaginięć wielokrotnych.

Co ciekawe, analiza zgłoszeń w poszczególnych miesiącach dokonana przez I. Schab wykazała, że każdego roku w miesiącu lipcu dochodzi do gwałtownego wzrostu liczby zaginięć²². Najprawdopodobniej wynika to z letniego okresu wakacyjnego i ze związanych z nim wydarzeń rozrywkowych.

Wykres 3. Rozkład wieku odnotowanych osób zaginionych w latach 2012–2017

Źródło: I. Schab, *Wzorce behawioralne zaginięć w Polsce – analiza danych statystycznych KGP za okres 2000–2017*, VIII Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. Systemy rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w poszukiwaniu osób zaginionych w Polsce i poza granicami kraju, 20 listopada 2019 r., Centrum Konferencyjne Zielna, Warszawa.

²² I. Schab, *Wzorce behawioralne zaginięć w Polsce – analiza danych statystycznych KGP za okres 2000–2017*, VIII Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Osób Ludzi Zaginionych pt. Systemy rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w poszukiwaniu osób zaginionych w Polsce i poza granicami kraju, 20 listopada 2019 r., Centrum Konferencyjne Zielna, Warszawa.

Analiza danych statystycznych pozwoliła także ustalić autorce badań, że w wieku młodzieńczym znika około dwa razy więcej dziewcząt niż chłopców. Po osiągnięciu pełnoletności dochodzi do odwrotnej tendencji, gdyż to właśnie mężczyźni znikają częściej niż kobiety²³. Okazuje się zatem, że płeć ma znaczący wpływ na skalę omawianego zjawiska.

Na podstawie analizy danych statystycznych można bowiem oszacować, że zaginięcia unikatowe (klasa 0) w grupie wiekowej 18–69 lat występują dwa razy częściej w przypadku mężczyzn. Wśród nastolatków proporcje te są odwrotne. Badania wskazują, że to dziewczęta znikają częściej niż chłopcy.

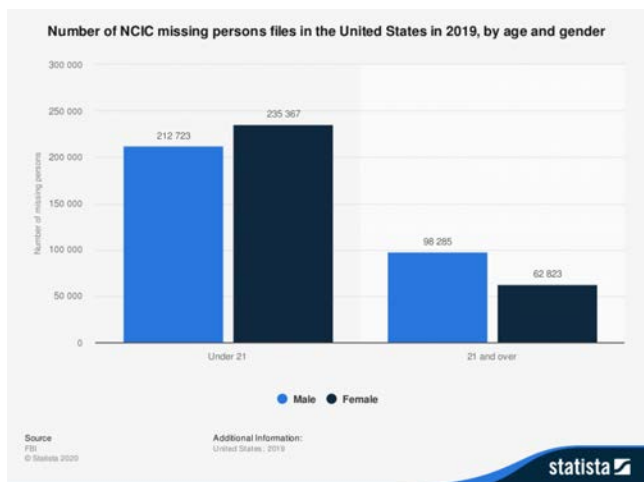
Podobną tendencję odnotowano w przypadku zaginięć osób w Stanach Zjednoczonych w 2019 r. W grupie wiekowej poniżej 21. roku życia częściej znikaly kobiety, natomiast w przypadku grupy osób powyżej 21. roku życia to mężczyźni przodowali w statystyce zaginionych (wykres 4). Dane gromadzone w National Crime Information Center (NCIC), czyli centralnej bazie danych Stanów Zjednoczonych, potwierdzają tezę, że płeć oraz wiek to czynniki wpływające na statystyki zaginięć osób.

Na uwagę zasługuje też ogólna, roczna liczba zaginięć osób. W 2019 r. odnotowano 609 198 tego rodzaju zdarzeń na terenie Stanów Zjednoczonych, podczas gdy w Polsce doszło do 15 167 zaginięć. Oczywiście jest, że dane te nie są bezpośrednio porównywalne. Biorąc jednak pod uwagę ogólną liczbę ludności w Stanach Zjednoczonych w 2019 r. (326 079 mln) oraz liczbę ludności w Polsce w 2019 r. (38 386 mln), wskazać należy, że stosunek osób zaginionych do ogólnej liczby ludności w USA wyniósł 1,8%, natomiast w Polsce ok. 0,3%.

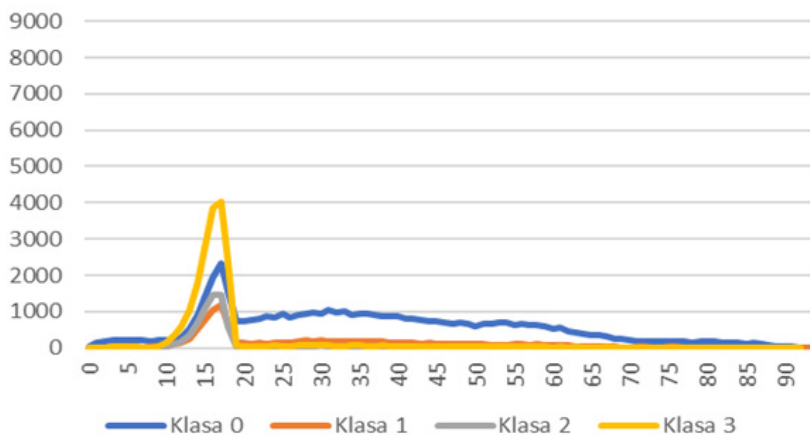
²³ Ibidem.

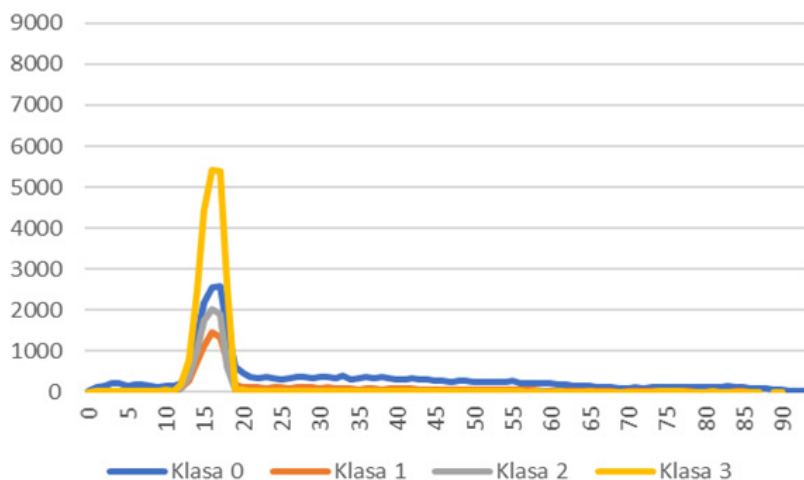
Wykres 4. Liczba zaginięć osób w Stanach Zjednoczonych w 2019 r. – wg wieku i płci

Źródło: międzynarodowa baza danych statystycznych STATISTA, www.statista.com, dostęp z dnia 6.05.2020 r.

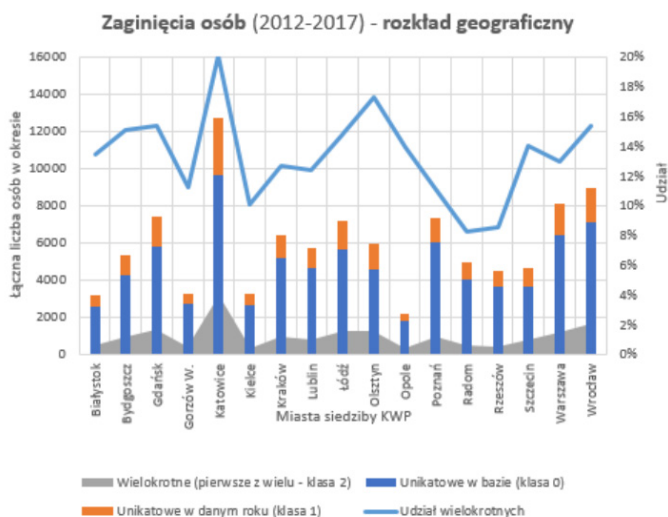
Wykres 5. Rozkład wieku – mężczyźni (zgłoszenia w latach 2012–2017)

Źródło: I. Schab, *Wzorce behawioralne zaginięć w Polsce – analiza danych statystycznych KGP za okres 2000–2017*, VIII Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. Systemy rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w poszukiwaniu osób zaginionych w Polsce i poza granicami kraju, 20 listopada 2019 r., Centrum Konferencyjne Zielna, Warszawa.

Wykres 6. Rozkład wieku – kobiety (zgłoszenia 2012–2017)

Źródło: I. Schab, jw.

Wykres 7. Rozkład geograficzny zaginięć wg zgłoszeń w latach 2012–2017

Źródło: I. Schab, jw.

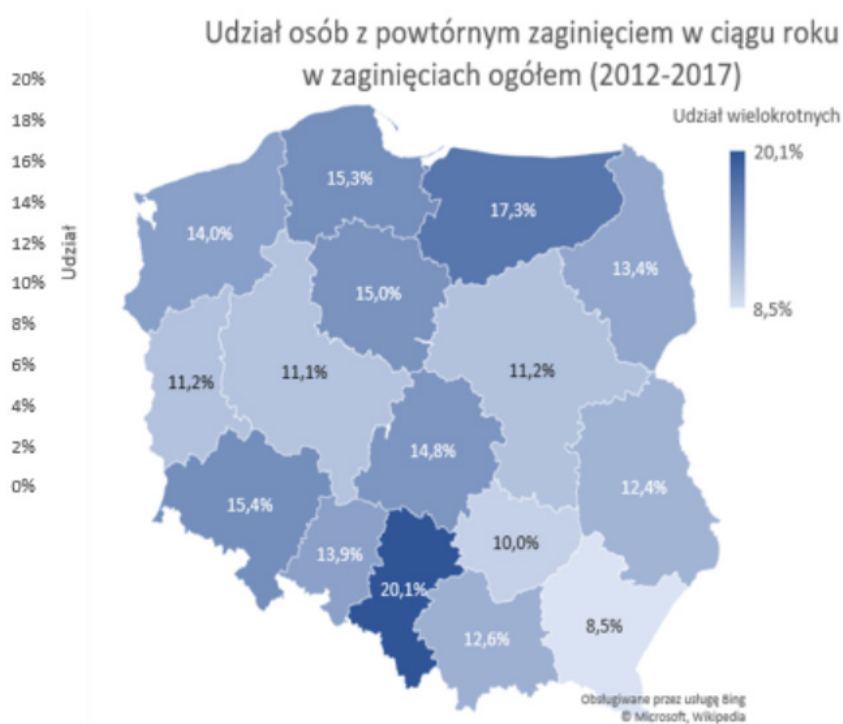
Tabela 5. Geografia zaginięć w latach 2012–2017 – podział na klasy zaginięć: 0, 1, 2

KWP	Województwo	Unikatowe w bazie (klasa 0)	Unikatowe w danym roku (klasa 1)	Wielokrotne (klasa 2)
Białystok	podlaskie	2574	589	489
Bydgoszcz	kujawsko-pomorskie	4277	1072	947
Gdańsk	pomorskie	5801	1569	1334
Gorzów Wielkopolski	lubuskie	2679	571	410
Katowice	śląskie	9611	3110	3194
Kielce	świętokrzyskie	2665	609	365
Kraków	małopolskie	5200	1176	923
Lublin	lubelskie	4666	1075	812
Łódź	łódzkie	5631	1531	1243
Olsztyn	warmińsko-mazurskie	4578	1381	1247
Opole	opolskie	1769	420	353
Poznań	wielkopolskie	5990	1336	917
Radom	mazowieckie	4036	910	445
Rzeszów	podkarpackie	3629	812	415
Szczecin	zachodniopomorskie	3643	974	750
Warszawa	mazowieckie	6366	1690	1202
Wrocław	dolnośląskie	7051	1867	1622
RAZEM		80 166	20 692	16 668

Źródło: I. Schab, jw.

Dodatkowo analiza wykazała, że do zaginięć najczęściej dochodzi w Katowicach (woj. śląskie), a najwięcej zaginięć wielokrotnych zdarzyło się w Olsztynie (woj. warmińsko-mazurskie) – wykres 7.

Z analizy mapy 1 wynika, że do powtórnych zaginięć dochodzi najczęściej w województwie śląskim (20,1%), a najrzadziej w województwie podkarpackim (8,5%). Informacje ujęte na mapie 1 pozwalają także stwierdzić, że w północnej i południowej części Polski odnotowuje się najwięcej zaginięć powtórnych, podczas gdy w centrum kraju liczba ta jest dużo niższa. W tym miejscu warto zauważyć, że zarówno północ, jak i południe kraju to tereny typowo turystyczne. Może to mieć przełożenie na wzrost liczby osób zaginionych w okresie wakacyjnym.

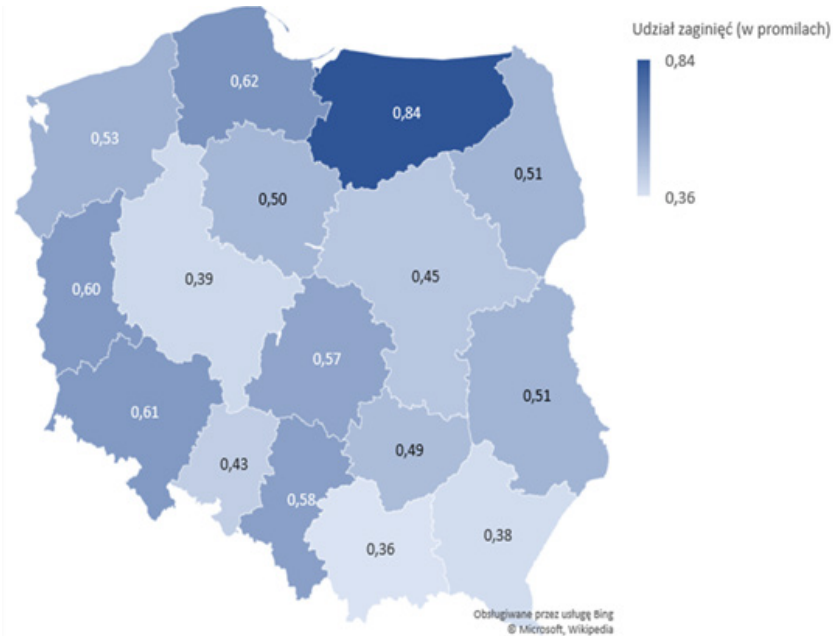
Mapa 1. Udział zaginięć wielokrotnych w ciągu roku (w stosunku do ogólnej liczby zaginięć) w latach 2012–2017

Źródło: I. Schab, jw.

Tabela 6. Geografia zaginięć w latach 2012–2017 – udział zaginięć

KWP	Województwo	Średnioroczna liczba osób zaginionych	Ludność (dane GUS-u, stan na: czerwiec 2018)	Udział zaginięć (w promilach)
Białystok	podlaskie	609	1 182 677	0,51
Bydgoszcz	kujawsko-pomorskie	1049	2 079 917	0,50
Gdańsk	pomorskie	1451	2 328 214	0,62
Gorzów Wielkopolski	lubuskie	610	1 015 440	0,60
Katowice	śląskie	2653	4 540 140	0,58
Kielce	świętokrzyskie	607	1 244 383	0,49
Kraków	małopolskie	1217	3 395 663	0,36
Lublin	lubelskie	1092	2 121 613	0,51
Łódź	łódzkie	1401	2 470 610	0,57
Olsztyn	warmińsko-mazurskie	1201	1 431 299	0,84
Opole	opolskie	424	988 014	0,43
Poznań	wielkopolskie	1374	3 490 597	0,39
Radom	mazowieckie	899	214 566	0,42
Rzeszów	podkarpackie	809	2 128 747	0,38
Szczecin	zachodniopomorskie	895	1 703 009	0,53
Warszawa	mazowieckie	1543	5 391 813	0,45
Wrocław	dolnośląskie	1757	2 901 003	0,61
Razem		19 588	19 588	38 413 139

Źródło: I. Schab, jw.

Mapa 2. Stosunek średniorocznej liczby osób zaginionych do ludności województwa w latach 2012–2017

Źródło: I. Schab, jw.

W latach 2012–2017 średnio rocznie zginęło w Polsce 0,51‰ mieszkańców (mapa 2). W okresie tym najwięcej zaginięć (w stosunku do liczby ludności) odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (0,84‰), a najmniej w województwie małopolskim (0,36‰).

Dane statystyczne odnoszące się do zgłoszonych zaginięć osób publikowane są na stronie internetowej polskiej Policji. Nie można tam jednak odnaleźć informacji na temat efektywności poszukiwań, tj. liczby osób odnalezionych w wyniku podjętych przez Policję działań poszukiwawczych. Publikacja jedynie cząstkowych danych (dotyczących liczby osób zaginionych) może okazać się niewystarczająca do oceny zastosowanych przez Policję procedur i osiągnięć w rzeczonym zakresie. Udostępnienie informacji o liczbie zgłoszonych zaginięć może prowadzić do niepokoju społeczeństwa spowodowanego brakiem kompleksowej

wiedzy na temat zaginięć. Informacje uzyskane w następstwie złożenia wniosku o udostępnienie danych w tym zakresie do Komendy Głównej Policji w Warszawie zaprezentowano w tabeli 7. Dane liczbowe wskazane przez Gabinet Informacji Publicznej Komendy Głównej Policji świadczą o wysokiej skuteczności Policji w poszukiwaniu osób zaginionych. Liczba osób odnalezionych w danym roku od kilku lat wynosi ponad 100%. Według KGP wynika to z realizacji przez jednostki organizacyjne Policji w danym roku spraw poszukiwawczych również z lat poprzednich. Zjawisko to wydaje się być typowe dla tego rodzaju spraw. Niektóre bowiem zaginięcia wyjaśniają się po kilku czy kilkunastu, a nawet kilkudziesięciu latach.

Jak wskazuje Policja, wśród osób odnalezionych w danym roku mogą znajdować się także zaginieni z lat ubiegłych. W literaturze przedmiotu w wątpliwość podaje się rzetelność gromadzenia przez Policję danych statystycznych. W tym miejscu nasuwa się pytanie, czy jest możliwe, aby system poszukiwania osób zaginionych był tak nieskazitelny, a jego efektywność osiągnęła wskazany poziom. Biorąc pod uwagę, że liczba osób trwale zaginionych wynosi około 4 tys.²⁴ (i stale rośnie), dane dotyczące skuteczności Policji w prezentowanym wymiarze mogą budzić pewne zastrzeżenia.

Tabela 7. Liczba odnalezionych osób zaginionych w ciągu roku w latach 2004–2022

Rok	Liczba osób	Procent osób odnalezionych
2022	12 981	100,78
2021	12 371	100,78
2020	12 639	98,83
2019	15 337	101,12
2018	18 127	105,32
2017	19 807	101,25
2016	19 683	101,22
2015	20 637	100,87
2014	21 094	101,19

²⁴ E. Gruza, *Zaginieni czy zagubieni...*, op. cit., s. 74.

Rok	Liczba osób	Procent osób odnalezionych
2013	19 782	100,84
2012	17 890	99,56
2011	15 515	99,35
2010	14 150	98,31
2009	14 912	98,91
2008	15 700	98,86
2007	15 449	98,58
2006	15 162	98,81
2005	13 746	96,73
2004	15 070	99,41

Źródło: dane udostępnione za pośrednictwem poczty elektronicznej przez KGP Gabinet Informacja Publiczna.

Statystyka policyjna nie obrazuje rzeczywistego rozmiaru zjawiska. Niemal każda kategoria czynów zabronionych dotyczy tzw. ciemnej liczby przestępstw, która może bezpośrednio przekładać się na skalę zaginięć osób. Ciemna liczba przestępstw to zdarzenia nieobjęte statystyką z powodu ich niezgłoszenia bądź niewykrycia. Liczba nieujawnionych zdarzeń może powodować, że skala czynów, które niewątpliwie wpływają na rozmiar zaginięć, jest znacznie większa. Przestępstwo popełnione na rzecz osoby zaginionej to niewielki odsetek spraw, jednak wśród niektórych niewyjaśnionych do chwili obecnej zaginięć mogą znajdować się nieujawnione przestępstwa (np. zabójstwa). Nieujawnienie zdarzeń może wynikać z: samotniczego trybu życia zaginionej, braku kontaktu tej osoby z najbliższymi, przekonania rodziny o wyjeździe zaginionej poza granice kraju czy prowadzenia tzw. podwójnego życia. Taka sytuacja może mieć także miejsce w przypadku przyczynienia się osób najbliższych do zaginięcia danej osoby.

Rozdział 2. Etiologia zjawiska zaginięć osób

2.1. Charakterystyka ogólna

Zaginięcia spowodowane są różnymi czynnikami i stanowią narastający problem społeczny, który skłania do badania jego przyczyn, a więc poszukiwania odpowiedzi na pytanie, dlaczego ludzie pewnego dnia wychodzą ze swoich domów i już do nich nie powracają. Analiza przypadków zaginięć pozwala wysnuć wniosek, że są one często związane z wiekiem osoby zaginionej. Ludzie znikają z przeróżnych powodów. Niektórzy podejmują świadomą decyzję o zmianie dotychczasowego życia i zerwaniu kontaktów z otoczeniem. Osoby te znikają bez zapowiedzi i nie pozostawiają żadnej informacji najbliższym, dlatego po jakimś czasie Policja otrzymuje zawiadomienie o ich zaginięciu. Działania będące oznaką młodzieńczego buntu podejmują także w okresie dorastania dzieci i młodzież, decydując się na ucieczki z domu czy placówek zapewniających opiekę zastępczą. Inną przyczyną zaginięć są różnego rodzaju dysfunkcje psychiczne (np. schizofrenia, depresja) czy choroby somatyczne (m.in. Alzheimer, zaburzenia pamięci). Osoby borykające się z tego rodzaju problemami zdrowotnymi nierzadko miewają zaburzenia w orientacji w zakresie miejsca i czasu; często odnajdywane są w miejscach, w których nie wiedzą, jak się znalazły. Przyczyną zaginięć osób spowodowaną zaburzoną równowagą psychiczną są także samobójstwa. Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej wysyłają sygnały, ale często spotykają się z niezrozumieniem społecznym i decydują o radykalnym zakończeniu swoich problemów, podejmując zachowania autodestrukcyjne. Desperacji, których zamiarem jest skuteczne

popęlnienie samobójstwa, zazwyczaj nie ujawniają publicznie swojej decyzji, a najbliżsi po kilku dniach zgłaszają ich zaginięcie. Odrębną od pozostałych przyczyną zaginięć, która stanowi najbardziej tragiczny scenariusz tego typu zdarzeń, są działania przestępne osób trzecich na rzecz osoby zaginionej. Wśród nich wyróżnia się przede wszystkim porwania (w tym porwania rodzicielskie), handel ludźmi oraz zabójstwa. Zaginięcia spowodowane tymi czynnikami mają charakter kryminalny. Jest to jednak niewielki odsetek spraw poszukiwawczych¹.

Wstępne określenie przyczyny zaginięcia ma ogromne znaczenie, gdyż od ustalenia tej okoliczności zależy rodzaj podjętych czynności poszukiwawczych. Policja oraz inne podmioty poszukiwawcze podejmą bowiem inny rodzaj czynności zmierzających do odnalezienia osoby w przypadku założenia, że poszukiwana osoba dobrowolnie opuściła miejsce pobytu, a inne, gdy okoliczności sprawy pozwolą przyjąć wersję o możliwości porwania osoby zaginionej.

2.2. Ucieczki dzieci i młodzieży

Jak wynika z analizy danych statystycznych Komendy Głównej Policji, każdego roku ujawnia się ucieczki z domu wśród roczników najmłodszych. Dzieci uciekają przed niezrozumieniem, wykluczeniem, poniżaniem, kłopotami w środowisku szkolnym czy w rodzinie. Dzieci, które znalazły się w trudnej sytuacji, uciekają, gdyż nie mają wsparcia w najbliższym otoczeniu i nie wiedzą kogo poprosić o pomoc. Brak zrozumienia wynika najczęściej z braku poświęcania wystarczającej uwagi podopiecznemu. Dzieci najczęściej boją się przyznać, że dzieje się im krzywda. Bezradność uniemożliwia szukania wyjścia z trudnej sytuacji innego niż ucieczka.

Ucieczki dzieci z miejsca pobytu (dom rodzinny, placówki zapewniające opiekę zastępczą) stanowią znaczną część zgłaszanych zaginięć dzieci i nastolatków. Uciekają także dzieci z tzw. dobrych domów.

¹ <http://www.zaginieni.pl/jak-pomagamy/poszukiwanie-zaginionych/o-problemie-zaginiec/dlaczego-ludzie-gina-bez-wiesci/zaginiec-osob-doroslych/>, dostęp z dnia 3.07.2020 r.

Zgodnie z danymi wskazanymi na stronie internetowej polskiej Policji² 65% zaginięć dzieci i nastolatków spowodowanych jest ucieczkami małoletnich z domów rodzinnych oraz ośrodków opiekuńczo-wychowawczych. Pamiętać jednak należy, że ucieczka dziecka to nic innego jak wołanie o pomoc. Analiza przypadków ucieczek małoletnich pozwoliła ustalić, że aż prawie połowa tych zdarzeń wynika z nieporozumień rodzinnych³.

W tabelach 8 i 9 zaprezentowano dane statystyczne dotyczące ucieczek nieletnich w latach 2005–2009 (tabela 8) oraz 2012–2022 (tabela 9). Na stronie internetowej polskiej Policji opublikowano dane dotyczące ucieczek dzieci i młodzieży z okresu 2005–2009. W przedziale tym wzrosła w szczególności liczba ucieczek ze schronisk dla nieletnich i z zakładów poprawczych.

Tabela 8. Uciezki nieletnich z domów rodzinnych, placówek opiekuńczo-wychowawczych, ośrodków szkolno-wychowawczych oraz ze schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych w latach 2005–2009

Rok	Uciezki z domów rodzinnych	Uciezki z placówek opiekuńczo-wychowawczych	Uciezki z ośrodków szkolno-wychowawczych	Uciezki ze schronisk dla nieletnich i z zakładów poprawczych
2009	4 872		12 219	1 089
2008	5 599	9 702	6 254	613
2007	5 286	10 141	6 256	634
2006	5 622	8 215	7 396	745
2005	4 874	9 372	6 330	b.d.

Źródło: <http://statystyka.policja.pl/st/informacje/56278,Uciezki-maloletnich.html>, dostęp z dnia 16.06.2020 r.

² <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/115830,Zaginiecia-osob-w-Polsce-Fakty-i-mity.html>, dostęp z dnia 12.06.2020 r.

³ <http://statystyka.policja.pl/st/informacje/56278,Uciezki-maloletnich.html>, dostęp z dnia 12.06.2020 r.

Tabela 9. Uciezki nieletnich z domów rodzinnych, placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz ze schronisk dla nieletnich w latach 2012–2022

Rok	Ujawnieni nieletni uciekinierzy z domów rodzinnych	Ujawnieni nieletni uciekinierzy z placówek opiekuńczo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, ośrodków socjoterapeutycznych	Ujawnieni nieletni uciekinierzy ze schronisk dla nieletnich
2022	3 403	7 962	82
2021	2 753	6 860	154
2020	2 911	8 463	115
2019	3 436	11 464	200
2018	4 100	12 936	253
2017	4 374	14 054	238
2016	4 308	15 159	321
2015	4 790	16 755	364
2014	5 464	20 101	366
2013	4 763	18 749	450
2012	4 279	17 854	506

Źródło: dane udostępnione za pośrednictwem poczty elektronicznej przez KGP Gabinet Informacja Publiczna.

Dane odnoszące się do okresu 2012–2022 zostały wygenerowane z Systemu Elektronicznej Sprawozdawczości Policji (dalej: SESP), który prowadzony jest na podstawie zarządzenia nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 lutego 2017 r. w sprawie metod i form prowadzenia sprawozdawczości w Policji⁴. System wprowadzony został do powszechnego użytkowania przez wszystkie jednostki organizacyjne Policji od dnia 1 października 2011 r. Wobec powyższego Biuro Prewencji

⁴ Zarządzenie nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 lutego 2017 r. w sprawie metod i form prowadzenia sprawozdawczości w Policji (Dz. Urz. KGP z 2017 r., poz. 8).

Komenda Główna Policji dysponuje danymi dotyczącymi ucieczek nieletnich od 2012 r.⁵

Analiza skali ucieczek dzieci i młodzieży ma ogromne znaczenie w ogólnej skali zaginięć dzieci i młodzieży. Wątpliwości może budzić jednak fakt, że przykładowo w 2017 r. liczba zgłoszonych zaginięć dzieci i młodzieży wyniosła 6758⁶, natomiast w tym samym roku zarejestrowano 18 666 ucieczek. Bez wątplenia w znacznej mierze przeważającym powodem zaginięć nastolatków jest samowolne opuszczenie miejsca pobytu. W celu wyjaśnienia rozbieżności we wskazanym zakresie zwrócono się do KGP. W odpowiedzi Gabinet Informacji Publicznej KGP wskazał, że mimo wspólnej przesłanki, jaką jest absencja dziecka w miejscu zamieszkania (czy to rodzinnym, czy też wskazanym przez sąd), to oba zdarzenia są odmiennymi kategoriami, a w konsekwencji dane odnoszące się do zaginięć nigdy nie będą tożsame z danymi dotyczącymi ucieczek dzieci i młodzieży: z domów rodzinnych, placówek opiekuńczo-wychowawczych, ze schronisk dla nieletnich lub z zakładów poprawczych⁷. Jak wskazano: „przesłanką, która kwalifikuje rodzaj rejestracji w systemie policyjnym, jest informacja, jaką otrzymuje Policja od osoby zgłaszającej fakt nieobecności dziecka. W sytuacji zgłoszenia w jednostce Policji osoba zgłaszająca wskazuje, czy nieobecność dziecka jest podyktowana ucieczką z domu, czy też okoliczności nieobecności wskazują, iż mogło dojść do zaginięcia z niewiadomych i nieuzasadnionych niczym przyczyn, z równoczesnym podejrzeniem zagrożenia zdrowia lub życia dziecka”. Taką argumentację należy uznać za chybioną. To nie zgłaszający bowiem dokonuje oceny charakteru, a w konsekwencji przyczyny zdarzenia. Na podstawie okoliczności zaginięcia, w tym informacji uzyskanych od osoby składającej zawiadomienie o zaginięciu, policjant przyjmujący zgłoszenie określa poziom poszukiwania (I, II lub III). Co więcej, na wstępnym etapie zdarzenia

---

⁵ Dane przekazane za pośrednictwem poczty elektronicznej przez KGP Gabinet Informacja Publiczna.

⁶ <https://www.statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystykizaginieni/50885,Zaginini.html>, dostęp z dnia 16.06.2020 r.

⁷ Dane przekazane za pośrednictwem poczty elektronicznej przez KGP Gabinet Informacja Publiczna.

niełatwo ustalić przyczynę zaginięcia. Nierzadko bowiem okazuje się, że z pozoru rozsądny nastolatek, którego rodzic jest przekonany o kryminalnym charakterze zaginięcia, opuszcza miejsce pobytu z powodu rodzinnej sprzeczki. Znaczna większość rodziców nie wierzy w taki wybryk swojego podopiecznego. Opiekunowie są pewni, że wskutek zaginięcia zdrowie lub życie dziecka jest zagrożone.

W tym miejscu należy podkreślić, że ucieczka małoletniego jest trudna nie tylko dla jego opiekunów. Bywa, że również nastolatek przeżywa dramatyczne chwile: musi samodzielnie zadbać o miejsce do odpoczynku i pożywienie. Nierzadko właśnie w takim momencie korzysta z pomocy dorosłych, których intencje nie zawsze są dobre. Nastolatki często stają się ofiarami, ale także sprawcami przestępstw (np. kradzieże, pobicia itp.). Mogą przebywać w towarzystwie osób, dla których środki psychoaktywne to codzienność. Poczucie bezradności i smutek powodują, że bez wahania sięgają po alkohol i narkotyki. Niestety ucieczki nierzadko kończą się uzależnieniem. Dzieci obawiają się też powrotu z powodu czekających je konsekwencji. Nie znają także instytucji, które mogłyby zaoferować im skuteczną pomoc.

Badania przeprowadzone przez Fundację ITAKA – Centrum Poszukiwania Ludzi Zaginionych⁸ wykazały, że wśród najczęstszych przyczyn ucieczek wyróżnia się:

- Złe relacje – brak odpowiednio ukształtowanych więzi między rodzicami a dziećmi oraz brak zainteresowania sprawami podopiecznych powodują, że nastolatek czuje się nieszanowany i nieakceptowany.
- Konflikty między rodzicami – rodzice nierzadko w występujące między nimi spory „wciągają” dzieci. Często nie zwracają uwagi na potrzeby dziecka, próbują „przeciągnąć” podopiecznego na swoją stronę. Dzieci czują się niekomfortowo, gdy są zmuszane do zajęcia pozycji tylko po jednej stronie.

⁸ *Ucieczki nastolatków. Poradnik dla rodziców i nauczycieli szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych*, Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwania Ludzi Zaginionych, Warszawa 2013, s. 7.

- Zbyt wysokie wymagania – istnieje cienka granica między budowaniem zdrowych ambicji a wygórowanymi oczekiwaniami wobec dziecka. Jeżeli nie potrafi ono sprostać wymaganiom rodziców, czuje stałą presję, panicznie boi się porażki i surowych konsekwencji.
- Złe traktowanie – dzieci uciekają z powodu złego traktowania w swoim otoczeniu. Dom, w którym spotykają się z alkoholem i przemocą, charakteryzuje się także stałymi konfliktami oraz poniżaniem dzieci. Do ucieczek dochodzi najczęściej po awanturze, na skutek której nastolatek decyduje się na uwolnienie od oskarżeń czy pobicia.
- Gniew – brak zgody na usamodzielnienie dziecka skutkuje u niego narastaniem złości i potrzeby wyzwolenia spod władzy opiekuna. Nastolatek nie rozumie, że zazwyczaj brak przyzwolenia wynika z naturalnej troski rodzica o jego dobro.
- Brak akceptacji związku partnerskiego dziecka –nastolatki, których rodzice nie akceptują partnera dziecka, uciekają przed brakiem aprobaty. Dziewczęta, które kusi perspektywa cudownej przyszłości, często wiążą się z dużo starszymi mężczyznami. Takie związki są jednak z reguły krytykowane przez rodziców, a to z kolei powoduje ucieczkę „dla miłości”.
- Kłopoty w szkole – pogorszenie wyników w nauce, problem z otrzymaniem promocji do następnej klasy czy prześladowanie ze strony rówieśników to sytuacje, które powodują, że zrezygnowany nastolatek postrzega ucieczkę jako jedyne wyjście pozwalające mu na uwolnienie się od szkolnych problemów.

Powyższe czynniki to najczęściej występujące powody, dla których dzieci decydują się na ucieczkę z domu rodzinnego. Wskazać jednak należy, że do ucieczek dochodzi także z innych, zazwyczaj błażych przyczyn, np. faworyzowanie rodzeństwa czy chęć zemsty na opiekunach. Celem każdej ucieczki jest manifestacja, wołanie o pomoc czy próba zwrócenia na siebie uwagi. Warto w tym miejscu podkreślić, że ucieczka dziecka to także sygnał, że rodzina nie funkcjonuje w pełni prawidłowo⁹.

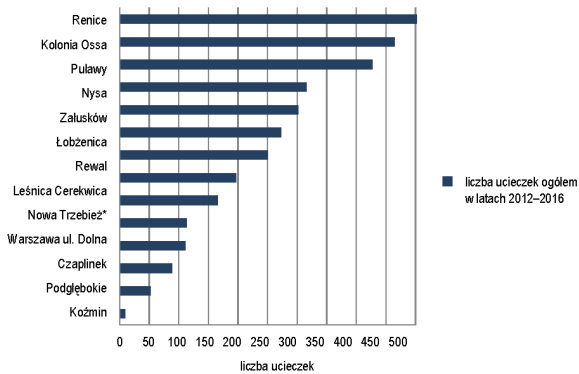
---

⁹ I. Malinowska, A. Malinowska, *Konsekwencje ucieczek dzieci i młodzieży z domu w kontekście szukania pomocy*, [w:] Rodzina bez uzależnień, M. Krysiak (red.),

Wsparcie rodziny to jeden z głównych czynników wpływających na zapobieganie zjawisku uciezek.

Wśród uciezek dzieci i młodzieży z miejsc pobytu wyróżnia się także samowolne opuszczenia ośrodków wychowawczych. O skali problemu uciezek dzieci z placówek zapewniających pieczę zastępczą świadczą wyniki raportu NIK z 2017 r. Liczba uciezek dzieci w okresie objętym kontrolą (2012–2016) wynosiła od 9 w MOW w Koźminie do 502 w MOW w Renicach (wykres 8).

Okazuje się, że uciezki dzieci z placówek wychowawczych są bardzo typowe. Młodzież umieszczona w ośrodkach interwencyjnych często dopuszcza się takich zachowań. Charakterystyczną bowiem sytuacją jest dla nich ogromna niepewność co do przyszłości¹⁰. Z przeprowadzonej kontroli wynika, że dzieci uciekały głównie z powodu: nieumiejętności podporządkowania się rzeczywistości instytucjonalnej, tęsknoty za najbliższymi, różnego rodzaju uzależnień czy konfliktów między wychowankami ośrodków.

* do 30.11.2016 r.

Wykres 8. Liczba uciezek z placówek wychowawczych objętych kontrolą NIK w latach 2012–2016

Źródło: Kontrola NIK, *Działalność resocjalizacyjna Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych*, LSZ.410.004.00.2017, Nr ewid. 153/2017/P/17/099/LSZ, s. 39.

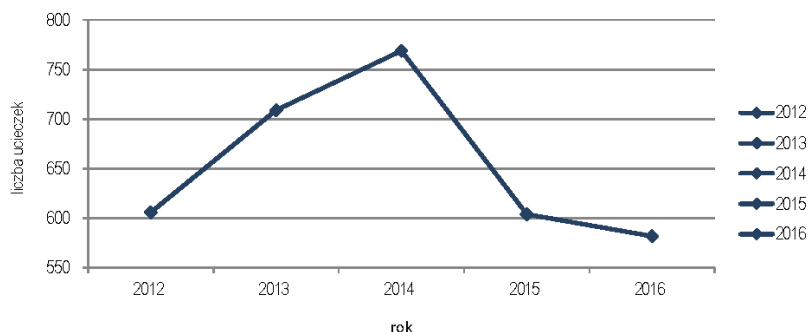
Wyd. Komenda Powiatowa Policji: Samorządy powiatu kolneńskiego, Kolno 2011, s. 67.

¹⁰ J. Włodarczyk, *Problem uciezek dzieci w systemie opieki zastępczej*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka, Vol. 13, No. 2, 2014, s. 200.

Mimo że omawiane zjawisko jest stałym problemem społecznym, w kontrolowanych ośrodkach odnotowano ogólny spadek liczby ucieczek (wykres 9). W 8 spośród 14 objętych kontrolą jednostek liczba ucieczek przyjęła trend malejący. Przykładowo, w MOW w Nysie odnotowano 90 przypadków ucieczek w 2013 r., podczas gdy w 2016 r. liczba tych zdarzeń wyniosła 39¹¹.

Zgodnie z § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w przypadku ujawnienia ucieczki wychowanka dyrektor placówki zobowiązany jest powiadomić o zdarzeniu najbliższą jednostkę Policji, jednostkę Policji właściwą dla miejsca zamieszkania nieletniego oraz właściwy sąd rodzinny¹². Kontrola NIK wykazała, że praktycznie we wszystkich placówkach dopełniono tego obowiązku, informując wskazane organy o ucieczce wychowanka.

Wykres 9. Liczba ucieczek z placówek wychowawczych objętych kontrolą NIK w latach 2012–2016

Źródło: Kontrola NIK, jw. s. 40.

¹¹ Kontrola NIK, *Działalność resocjalizacyjna Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych*, LSZ.410.004.00.2017, Nr ewid. 153/2017/P/17/099/LSZ, s. 40.

¹² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych (Dz. U. z 2011 r. Nr 296, poz. 1755).

Trudno wskazać wszystkie przyczyny, z powodu których nieletni decydują się na ucieczkę. Wynika to z ich indywidualnej sytuacji, w której się znajdują. Co ciekawe, w Internecie można znaleźć „porady”, których autorami są sami uciekinierzy. Szczególny niepokój budzi fakt uznania przez dzieci, że nie znajdą pomocy ze strony innych ludzi. Najprawdopodobniej wynika to z braku wiedzy, gdzie o pomoc można się zwrócić:

„Co zabrać na ucieczkę...?”

Spakować się najlepiej w plecak, najlepiej górski, ale jakiś duży, pojemny i lekki (...). Należy unikać przeładowania plecaka.

UBRANIA

(...) Dwie lekkie bluzki, nie muszą być ładne, liczy się wygoda. Pasek, jest niezwykle przydatny, można do niego przymocować nóż i inne przydatne drobiazgi. Czapka z daszkiem lub kapelusz pomogą uchronić się przed udarem, gdyż w czasie ucieczki nie można liczyć na pomoc innych ludzi¹³”.

Ucieczki podopiecznego nigdy nie należy bagatelizować. Zdarzenie każdorazowo winno się zgłosić najbliższej jednostce Policji. Nawet kilka godzin poza domem może powodować zagrożenie zdrowia, a także życia dziecka.

Celem wsparcia procesu poszukiwań dziecka rodzice mogą zgłosić się do stowarzyszeń czy fundacji wspomagających służby państwowe w poszukiwaniach dzieci i młodzieży (np. Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych czy Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę) oraz rozpowszechnić informacje o prawdopodobnej ucieczce podopiecznego w Internecie np. na portalach społecznościowych.

2.3. Świadome zerwanie kontaktu z bliskimi

Na dobrowolne zerwanie kontaktu z dotychczasowym otoczeniem decydują się osoby w każdym wieku. Powodów podjęcia takiej decyzji

¹³ <https://www.wattpad.com/441427249-jak-uciec-z-domu-co-zabra%C4%87-na-ucieczk%C4%99>, dostęp z dnia 15.06.2020 r.

może być wiele. Najczęściej będzie to styl życia znacznie odbiegający od tego, który reprezentują osoby najbliższe. Tego typu działania podejmują w szczególności młode osoby dorosłe.

Ludzie opuszczają dotychczasowe miejsca pobytu także z powodu różnego rodzaju problemów, m.in. rodzinnych, finansowych czy emocjonalnych. Celem poprawienia sytuacji materialnej wyjeżdżają za granicę, zwykle znajdują pracę i zaczynają życie od nowa. Bywa jednak, że na terenie innego państwa stają się bezdomnymi, nocują na dworcach albo w miejscowych schroniskach. Sytuacja zaczyna ich przerastać, wstydzą się przyznać do porażki, a w celu powrotu do kraju skontaktować z najbliższymi. Nierzadko również Polacy, którzy wyemigrowali do innych krajów, stają się na ich terenie sprawcami czy ofiarami różnych przestępstw, co powoduje, że ich sytuacja jest jeszcze trudniejsza.

Konflikty rodzinne, w tym rozpad małżeństwa, to również okoliczności, które sprawiają, że ludzie uciekają przed problemem. Z dnia na dzień opuszczają dom, nikogo nie informują i nie tłumaczą bliskim swojej decyzji. Ich wybór podyktowany jest z reguły chęcią uniknięcia konfrontacji z trudną sytuacją.

Zaginięcia mogą być też spowodowane przystąpieniem do sekt religijnych¹⁴. Zjawisko tworzenia się tego typu grup sięga czasów istnienia prymitywnych kultur, a pojęcie „sekt” pierwszy raz pojawiło się już przed powstaniem chrześcijaństwa¹⁵. W literaturze przedmiotu istnieje spór wśród badaczy zjawiska w kwestii definicji tego pojęcia. Bez wątplenia można jednak uznać, że sektą przeważnie nazywa się grupy będące odłamem od pierwotnego kościoła, posiadające ścisłą hierarchię i uznające guru sekty za największy autorytet. Wbrew społecznemu przekonaniu przybywa coraz więcej sekt, a rozwijają się one w zaskakująco szybkim tempie. Te grupy kultu religijnego werbują w szczególności ludzi młodych. Nieprawdą jest, że uległą postawę wobec działań werbujących prezentują osoby nieinteligentne, niestabilne emocjonalnie czy

---

¹⁴ I. Malinowska, A. Rybicka, *Zagrożenia społeczne wynikające z zaginięć ludzi we współczesnym świecie*, Kwartalnik Policynjny, 1(36), 2016, s. 46.

¹⁵ M. Szostak, *Sekty destrukcyjne. Studium metodologiczno-kryminalistyczne*, Kraków 2001, s. 27.

borykające się z różnymi problemami. Metody werbowania członków są dostosowywane do osobowości osób werbowanych. Jedną z technik manipulacyjnych stosowanych przez sekty na etapie akceptacji nowej grupy jest stopniowe izolowanie werbowanego od dotychczasowego środowiska i rodziny¹⁶. Osoba werbowana do sekty może być nawet nieświadoma sytuacji, w której się znalazła. Najczęściej to właśnie osoby trzecie zauważają symptomy, które mogą świadczyć o przynależności do destrukcyjnego ugrupowania. Jedną z zasad polskiej sekty „Niebo”, działającej w latach 90. XX w. grupy założonej przez samozwańczego uzdrowiciela Bogdana Kacmajora, było całkowite zerwanie kontaktów ze społeczeństwem. Zrozpaczone matki zgłaszały się na Policję i składały zawiadomienia o porwaniu czy przetrzymywaniu dzieci w domu guru¹⁷. Praktyka wskazuje jednak, że zaginięcia spowodowane przynależnością do sekty to sytuacje, które mają miejsce niezwykle rzadko¹⁸.

Zdarza się, że pogorszenie sytuacji materialnej zmusza osoby marzące o dobrze płatnej pracy do wyjazdu za granicę. Przełom XX i XXI w. był w Polsce czasem ogromnego problemu bezrobocia, a co za tym idzie – wzrostu skali emigracji ludności. Otwarte rynki pracy UE spowodowały masową migrację obywateli państw członkowskich. Niestety, problem pojawia się w sytuacji, gdy wyjazd nie jest prawidłowo zorganizowany. Po przybyciu do kraju docelowego okazuje się, że warunki pracy są niezgodne z oczekiwanymi, przyszły potencjalny pracownik nie ma zapewnionego noclegu, a jego znajomość języka obcego jest na bardzo niskim poziomie. Wtedy jedynym wyjściem pozostaje nocowanie w miejscu publicznym, do czasu zorganizowania noclegu. Zwykle po kilku dniach okazuje się, że osoba przybywająca do pracy padła ofiarą nieuczciwego pracodawcy. Niemożność znalezienia pracy sprawia, że sytuacja materialna staje się bardzo trudna, co zwiększa ryzyko bezdomności. Dodatkowo osoby te wstydzą się przyznać do porażki krewnym.

---

¹⁶ Ibidem, s. 310.

¹⁷ S. Keller, *Niebo: pięć lat w sekcie*, Maternus Media, Tychy 2011, s. 123.

¹⁸ <http://www.zaginieni.pl/jak-pomagamy/faq/zaginiecie-a-mozliwosci-fundacji/>, dostęp z dnia 28.06.2020 r.

Innym czynnikiem wpływającym na chęć zerwania kontaktów z otoczeniem jest toczące się wobec dłużnika postępowanie egzekucyjne. Organ prowadzący egzekucję dokonuje czynności mające na celu zaspokojenie wierzyciela. Niejednokrotnie wiąże się to z koniecznością zaboru rzeczy czy zajęcia nieruchomości znajdujących się w majątku dłużnika. Celem uniknięcia nieprzyjemności związanych z egzekucją dłużnicy opuszczają nagle swoje dotychczasowe miejsce zamieszkania. Błędnie zakładają, że uciekną przed problemami finansowymi. Niestety, podejmując taką decyzję, z reguły nie informują osób najbliższych o zmianie miejsca pobytu. Pilnie strzegą wręcz informacji na temat lokalizacji, w której aktualnie przebywają. W rezultacie zatroskani bliscy zgłaszają się do najbliższej jednostki Policji celem uzyskania pomocy w poszukiwaniu zaginionego.

Wersję o prawdopodobnym świadomym zerwaniu kontaktu z dotychczasowym otoczeniem przyjęły organy ścigania w sprawie zaginięcia rodziny Bogdańskich. Do zniknięcia pięcioosobowej rodziny doszło w 2003 r., a śledczym do dziś nie udało się wyjaśnić tej sprawy. Bogdańscy byli na co dzień postrzegani przez otoczenie jako szczęśliwa, kochająca i szanująca się rodzina, która odniosła sukces finansowy. Wiedli zwyczajne życie i mieli poprawne stosunki z sąsiadami. Pewnego dnia nagle zniknęli w niewyjaśnionych okolicznościach. Do dziś nie wiadomo, co się z nimi stało. Stawiane hipotezy obejmowały: zabójstwo, rozszerzone samobójstwo, porwanie, a także rozpoczęcie nowego życia na drugim końcu świata. Zaginięcie rodziny zgłosiła siostra Bożeny Bogdańskiej na początku maja 2003 r. Już następnego dnia na terenie całej Polski rozpowszechniono informację o zaginięciu rodziny – męża (Krzysztof), żony (Bożena), dwojga dzieci (Małgosia i Jakub) i starszej, schorowanej matki Krzysztofa (Danuta). Policjanci podjęli rutynowe działania. Oględziny miejsca zamieszkania pozwoliły ustalić, że jego mieszkańcy niczego ze sobą nie zabrali, a na miejscu nie ujawniono żadnych śladów, które miałyby świadczyć o kryminalnym zaginięciu rodziny. Dom wyglądał tak, jakby domownicy opuścili go tylko na chwilę. Pozostawili sporo rzeczy osobistych, a w pomieszczeniu gospodarczym ujawniono walizki podróżne. Szczegółowa analiza

zyciorysu zaginionych wykazała, że Bogdańscy mieli poważne kłopoty finansowe. Pod koniec ubiegłego stulecia firma przestała prosperować i zwyczajnie zaczęło brakować im pieniędzy. Stopniowo zaciągali coraz więcej kredytów i pożyczek, zarówno w firmach pożyczkowych oraz bankach, jak i wśród znajomych, a nawet rodziny. Główna hipoteza zakładała, że Bogdańscy zgromadzili sporo środków finansowych, które mogły pozwolić na ułożenie życia na nowo za granicą. Najprawdopodobniej miała to być ucieczka od kłopotów finansowych¹⁹. W ostatnich latach coraz częściej dochodzi do takich sytuacji. Nie należy jednak zapominać, że nie jest to jedyna zakładana przez śledczych wersja zdarzenia. Kilka istotnych kwestii budzi wiele wątpliwości, tj. zorganizowanie wyjazdu w sposób profesjonalny, pozostawienie w miejscu zamieszkania zażywanych leków czy poważne problemy zdrowotne matki Krzysztofa. Nie należy wykluczać również wersji o prawdopodobnym samobójstwie rozszerzonym rodziny. Motywem takiego działania mogły być: problemy finansowe, zrujnowanie rodzinnego biznesu, wizja bankructwa. Śledczy liczą, że kiedyś wyjdą na jaw nowe, nieznane dotąd okoliczności, które pozwolą rozwiązać sprawę tajemniczego zaginięcia pięciosobowej rodziny ze Starowej Góry.

2.4. Wypadki losowe

Do zaginięcia osoby może także dojść wskutek nieszczęśliwego wypadku. Historia zna takie okoliczności, gdy wyprawa w góry czy przejażdżka nad wodę skończyła się tragicznie. Podobna sytuacja miała miejsce 19 stycznia 2020 r. w Zakopanem. 42-letni turysta wyszedł z pensjonatu na wędrowną po górach. Po kilkunastu godzinach rodzina zgłosiła zaginięcie mężczyzny. Do akcji poszukiwawczej włączyło się Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe. Poszukiwania rozpoczęto od przeszukania szlaków turystycznych przez ratowników. Tradycyjne metody poszukiwawcze nie przyniosły rezultatów, więc do poszukiwań wykorzystano helikopter. Dnia 21 stycznia, w godzinach popołudniowych,

¹⁹ M. Makowski, *Zniknięcie*, Fokus Śledczy. Prawdziwe zbrodnie, nr 1, 2019, s. 16–17.

znaleziono ciało mężczyzny w rejonie Świnicy²⁰. Przyczyną śmierci był najprawdopodobniej upadek z wysokości.

Wśród wypadków losowych wyróżnia się także takie zdarzenia, na skutek których dochodzi do utraty pamięci. Zanik pamięci następuje najczęściej w wyniku urazów powypadkowych. Zdarza się, że poszkodowany nie pamięta, kim jest, jak znalazł się w danym miejscu ani jak wrócić do domu. Sytuacja komplikuje się jeszcze bardziej, gdy okazuje się, że osoba, która straciła pamięć, jest obcokrajowcem.

Dnia 7 maja 2020 r. w północno-zachodniej części Belgii (Tielt) odnaleziono mężczyznę, który nie pamiętał, jak się nazywa, skąd pochodzi i w jaki sposób znalazł się w mieście. Mężczyzna komunikował się jedynie w języku polskim. Celem ustalenia jego tożsamości udostępniono wizerunek mężczyzny w mediach społecznościowych. Po kilkunastu dniach służby ustaliły tożsamość NN mężczyzny. Okazał się nim 45-letni mieszkaniec podpoznańskiej miejscowości²¹.

Do zdarzeń losowych, których zaistnienie powoduje konieczność wszczęcia akcji poszukiwawczej, kwalifikują się niewątpliwie utonięcia. Z dostępnych danych statystycznych wynika, że każdego roku w Polsce dochodzi do kilkuset utonięć (tabela 10). Liczba przypadków utonięć od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie. Wydaje się jednak, że rozwój technologii, tematyczne kampanie społeczne oraz tworzenie grup specjalistyczno-ratowniczych winny skutkować obniżeniem skali zjawiska. Znacznie większą część ofiar stanowią mężczyźni, najczęściej w wieku około 50 lat. Corocznie liczba utonięć dynamicznie wzrasta w okresie wakacyjnym, tj. od czerwca do sierpnia²². Polska jest krajem, który pod względem liczby utonięć zdecydowanie przoduje na obszarze Unii Europejskiej. Na terytorium RP dochodzi bowiem do utonięcia dwukrotnie częściej niż w pozostałych krajach UE (rycina 4).

---

²⁰ <https://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/krakow/tatry-cialo-mezczyzny-znaleziono-na-swinyce-to-zaginiony-42-latek/pgfy9s7>, dostęp z dnia 3.07.2020 r.

²¹ <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2020-05-23/nie-wiedzial-kim-jest-mowil-tylko-po-polsku-ustalono-tozsamosc-mezczyzny-znalezionego-w-belgii/>, dostęp z dnia 3.07.2020 r.

²² <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/utonięcia>, dostęp z dnia 30.09.2023 r.

Tabela 10. Liczba zarejestrowanych utonięć w Polsce w latach 2000–2020

Rok	Liczba utonięć
2022	417
2021	422
2020	483
2019	456
2018	545
2017	457
2016	504
2015	573
2014	648
2013	709
2012	449
2011	396
2010	453
2009	468
2008	452
2007	479
2006	564
2005	583
2004	564
2003	661
2002	741
2001	675
2000	525

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/utonicia>, dostęp z dnia 30.03.2023 r.

Średnioroczna liczba utonięć w latach 2012-2015 w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców

Źródło: Opracowanie NIK na podstawie analizy danych Eurostat

Rycina 4. Średnioroczna liczba utonięć w latach 2012–2015 w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców

Źródło: opracowanie NIK na podstawie analizy danych Eurostat, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-dzialaniach-policji-wodnej-na-wodach-morskich-i-terenach-nadmorskich.html>, dostęp z dnia 5.07.2020 r.

Tego typu zdarzenie miało miejsce w nocy z 26 na 27 marca 2019 r. we Wrocławiu. Doszło wówczas do zaginięcia Dariusza G. Mężczyzna odbył tego dnia spotkanie służbowe w okolicach wrocławskiego rynku. Przed północą uczestnicy spotkania rozstali się, a kamery monitoringu

przy placu Solnym uchwyciły Dariusza w drodze powrotnej do miejsca zamieszkania. Mężczyzna następnego dnia nie nawiązał kontaktu z najbliższymi, dlatego zgłoszono jego zaginięcie. Przez kilka dni służby poszukiwawcze, rodzina oraz wolontariusze starali się odnaleźć zaginionego. Jego ciało wyłowiono z Odry 7 kwietnia 2019 r. Prokuratura umorzyła śledztwo w sprawie zabójstwa Dariusza, a zdarzenie zakwalifikowano jako utonięcie wskutek nieszczęśliwego wypadku²³.

Wskazane zdarzenia to przykłady sytuacji, które udało się dość sprawnie wyjaśnić. Pamiętać jednak należy, że wśród niewyjaśnionych dotychczas przypadków zaginięć z pewnością znajdują się osoby, które zaginęły wskutek nieszczęśliwych wypadków. W szczególności, gdy zaginiony nie posiadał osób najbliższych, był samotnikiem czy nie wspominał nikomu o zaplanowanej podróży.

2.5. Dysfunkcje psychiczne, choroby somatyczne

Wśród zaburzeń zdrowotnych – tak o charakterze psychicznym (dysfunkcje psychiczne), jak i o charakterze schorzeń fizycznych (choroby somatyczne) – mogących mieć związek z zaginięciem osób zmagających się z takimi problemami, wymienia się przede wszystkim: demencję, schizofrenię, zaburzenia afektywne dwubiegunowe, depresję, autyzm, zespół Aspergera, upośledzenie umysłowe czy chorobę Alzheimera²⁴.

Jak wskazuje praktyka, szczególnie podatne na zaginięcia są osoby zmagające się ze skutkami demencji – m.in. chorobą Alzheimera i innymi schorzeniami objawiającymi się zanikiem pamięci. Tego typu chorobom towarzyszą także znaczne pogorszenie umiejętności orientacji w terenie, bezcelowe przemieszczanie się, trudności w komunikowaniu się czy logicznej ocenie sytuacji²⁵. Demencja to choroba wieku starcze-

²³ <https://gazetawroclawska.pl/jak-zginal-dariusz-goral-jak-znalazl-sie-w-odrze-prokuratura-skonczyła-sledztwo/ar/c1-14364683>, dostęp z dnia 7.07.2020 r.

²⁴ *Zaginięcia – profil zachowań osób z dysfunkcjami psychicznymi* (materiały informacyjne), http://www.zaginieni.pl/wp-content/uploads/2014/12/ulotka_dysfunkcje_psychiczne-nowa.pdf, dostęp z dnia 11.07.2020 r.

²⁵ S. Kaczan, *Jaki jest? Gdzie jest? O użyteczności psychologii w poszukiwaniu osób za-*

go, która objawia się stopniowym zanikiem mózgu, a w konsekwencji ograniczeniem wielu funkcji organizmu. Zaginięcie osoby cierpiącej na objawy demencji nierzadko kończy się śmiercią zaginionego. Zaawansowany wiek, obniżona zdolność prawidłowej oceny położenia oraz warunki atmosferyczne sprawiają, że pomoc w wielu wypadkach dociera zbyt późno.

Niezwykle istotnym aspektem podczas poszukiwań osób zmagających się z demencją jest wiedza na temat ich schorzeń, w szczególności funkcjonowania psychologicznego. Osoby te nie poruszają się bowiem z wykorzystaniem orientacyjnych punktów przestrzennych (np. most, rzeka, charakterystyczne budowle itp.). Zazwyczaj zmierzają wzdłuż napotkanych przeszkód, np. płotu czy autostrady, albo w stronę światła. Nie planują bezpiecznej trasy, instynktownie idą przed siebie i usilnie próbują pokonać nawet bardzo trudne tereny, takie jak gęste zarośla²⁶. Wiedza na temat prawdopodobnej trasy przebytej przez zaginioną osobę starszą może istotnie przyczynić się do zaplanowania akcji poszukiwawczej, a w konsekwencji pozwolić na szybkie odnalezienie zaginionego.

Schizofrenia to zaburzenie psychiczne, które dotyka zwłaszcza młodych ludzi dorosłych. U mężczyzn pierwszy epizod można zaobserwować najczęściej pomiędzy 15–25. rokiem życia, natomiast u kobiet pomiędzy 25–35. rokiem życia. Schizofrenia uwarunkowana jest genetycznie oraz środowiskowo. Dziedziczne są predyspozycje do zachorowania, natomiast czynniki środowiskowe (np. zażywanie substancji psychoaktywnych, życie w dużych miastach) wpływają na ujawnienie się choroby. Typowe objawy schizofrenii to: omamy prześladowcze (wyobrażenie o prześladowaniu przez inne osoby), omamy słuchowe (słyszenie głosów nakazujących zachowanie się w określony sposób), stany lękowe, wycofanie, izolacja od otoczenia, brak związku emocjonalnego z otoczeniem, nielogiczne wypowiedzi, sprzeczne uczucia czy nadzwyczajna aktywność ruchowa (zwiększona lub zmniejszona)²⁷.

---

ginionych, [w:] Przypadki kryminalne. Współpraca interdyscyplinarna przy badaniu ciemnej liczby przestępstw, Joanna Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2016, s. 116.

²⁶ Ibidem.

²⁷ A. Sieradzki, *Schizofrenia i jej konsekwencje zdrowotne jako problem zdrowia publicz-*

W przypadku zaginięcia osoby z zaburzeniami z kręgu schizofrenii należy przede wszystkim ustalić: fazę choroby, typ przyjmowanych leków, objawy choroby, występowanie agresji, ale także, czy osoba zaginiona zabrała ze sobą niebezpieczne przedmioty i czy jest to pierwsze zaginięcie chorego.

Kolejną grupę o dużym ryzyku zaginięcia tworzą osoby zmagające się z zaburzeniami afektywnymi dwubiegunowymi (dawniej psychoza maniakalno-depresyjna). Jest to poważne zaburzenie psychiczne charakteryzujące się przeżywaniem obniżonego i podwyższonego nastroju oraz związanych z tym epizodów depresji, manii (hipomanii) lub epizodów mieszanych. Choroba cechuje się wysokim ryzykiem wznowy. Nawet 40% pacjentów stosujących prawidłową farmakoterapię w ciągu roku doświadczają nawrotu choroby. Ryzyko śmierci samobójczej w wyniku zaburzeń afektywnych dwubiegunowych jest 30-krotnie większe niż u osób zdrowych²⁸. Cechy charakterystyczne choroby to znaczne pobudzenie, podwyższenie zadowolenia z siebie, gonitwa myśli, brak snu, brak apetytu czy urojenia. W przypadku zaginięcia osoby borykającej się z tym zaburzeniem należy zweryfikować: fazę choroby, szybkość zmian nastroju, regularne zażywanie leków, przebieg fazy ostrej choroby oraz czy wcześniej doszło już do zaginięcia chorego. Osoba zmagająca się z zaburzeniem afektywnym dwubiegunowym może pokonywać duże odległości, zachowywać się w sposób agresywny i chaotyczny, dlatego w przypadku jej odnalezienia należy zachować spokój, nie wchodzić z nią w dyskusję i wezwać karetkę²⁹.

Szczególną grupą zaginionych są osoby zmagające się z depresją³⁰. Wśród wszystkich dysfunkcji psychicznych depresja jest najczęstsza

---

nego, Pielęgniarstwo i Zdrowie Publiczne, 9(4), 2019, s. 310.

²⁸ D. Dudek, *Zaburzenia dwubiegunowe – choroba ludzi kreatywnych*, Wszechświat, t. 119, nr 1–3, 2018, s. 25.

²⁹ *Zaginięcia – profil zachowań osób z dysfunkcjami psychicznymi...*, op. cit., s. 16.

³⁰ K. Krawczyk, koordynator Linii Wsparcia, psycholog fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, *Zaginięcia osób starszych i chorych – depresja osób starszych*, VI Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. „Wykorzystanie nowych technologii w działaniach poszukiwawczych dzieci i osób dorosłych” 29 listopada 2016 r.

przyczyną zamachów samobójczych. Jest to zaburzenie, które dotyka ludzi w każdym wieku – od młodzieńczych lat do późnej starości³¹. Rozpoznano wiele objawów depresji, ale najczęściej wymienia się: zaburzenia nastroju, snu, brak energii (ale także wzmożone pobudzenie), brak zainteresowań, niechęć do wszystkiego, poczucie bezużyteczności, trudności w kontaktach międzyludzkich i myśli samobójcze³². W przypadku zaginięcia kluczowe jest: ustalenie fazy choroby, regularność zażywania leków, etap leczenia, objawy fazy ostrej (ewentualne ucieczki, wybuchy złości, akty autodestrukcyjne itd.). Zaginięcie osoby chorej na depresję wiąże się także z koniecznością analizy ryzyka samobójstwa. Zdarzenie kwalifikuje się wówczas do I poziomu zaginięcia, a zakres czynności podjętych przez organy poszukiwawcze jest zdecydowanie najszerszy. Ocena ryzyka zamachów samobójczych obejmuje ustalenie predyspozycji zaginionego do podejmowania prób samobójczych, przede wszystkim zaś ujawnienie: ewentualnych zamiarów samobójczych, samookaleczenia, występowania samobójstw w rodzinie, pozostawienia listu pożegnalnego, rzeczy osobistych w miejscu zamieszkania czy związku daty zaginięcia z ważną datą w życiu osoby zaginionej. W przypadku odnalezienia zaginionego nie należy: wymuszać na tej osobie powzięcia racjonalnych kroków celem pozbycia się depresyjnego stanu (np. posługując się komunikatami typu: *Weź się w garść! Uspokój się!*); identyfikować się z sytuacją, w jakiej znajduje się zaginiony, ale także nie podejmować prób poprawy jego nastroju, a w przypadku aktów samobójczych trzeba wezwać zespół pogotowia ratunkowego.

Autyzm to zaburzenie, którego pierwsze objawy ujawniają się już w okresie rozwoju dziecka i trwają zazwyczaj do końca życia. Jest zaburzeniem psychicznym cechującym się: wycofaniem, brakiem reakcji dziecka na polecenia opiekunów, trudnością w porozumiewaniu się i nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami, nieodczuwaniem emocji i bólu itd. W razie zaginięcia w pierwszej kolejności należy ustalić: stopień samodzielności i komunikowania się osoby cierpiącej na autyzm,

³¹ A. Antosik-Wójcińska, T. Parnowski, E. Świącicki, *Jak ćma – przejawy depresji w różnych okresach życia*, ITEM Publishing, Warszawa 2012, s. 1.

³² K. Krawczyk, op. cit.

szczególne zainteresowania, stany lękowe, reakcję na okaleczenia, sposób poruszania się, skłonność do identyfikacji z postaciami fikcyjnymi (istnieje prawdopodobieństwo naśladowania bohaterów), wcześniejsze zaginięcia (jeżeli się zdarzały, to istotne będzie ustalenie okoliczności odnalezienia zaginionego, m.in. gdzie został odnaleziony, po ilu dniach, co robił i gdzie przebywał itp.). Podczas profilowania zaginionej osoby zmagającej się z autyzmem należy wziąć pod uwagę, że: dziecko autystyczne zachowuje się stereotypowo, porusza się zazwyczaj po znanych okolicach, nie unika niebezpieczeństw, ma obniżony próg bólu, boi się hałasów i ludzi oraz nie poprosi innych o pomoc. Poszukiwania autystycznego dziecka nie powinny opierać się na głośnych nawoływaniach, wydawaniu sygnałów świetlnych czy dźwiękowych. W przypadku odnalezienia zaginionego należy komunikować się z nim poprzez formułowanie krótkich i prostych zdań, a ponadto unikać kontaktu fizycznego (np. przytulania).

Innym zaburzeniem psychicznym dziecka, które może wpływać na jego zaginięcie, jest zespół Aspergera. Jest to zaburzenie rozwoju, które mieści się w spektrum autyzmu, ale ma inne objawy. Symptomy zespołu Aspergera są bowiem określane jako łagodniejsze od objawów autyzmu. W związku z tym, że zaburzenia mają podobne symptomy, ich rozróżnienie sprawia trudności diagnostyczne. Typowymi objawami zespołu Aspergera są: nieprawidłowy rozwój językowy (brak umiejętności prowadzenia dialogu, zadawanie tych samych pytań bez względu na uzyskanie odpowiedzi, powtarzanie tych samych wypowiedzi, wąski zakres tematyczny rozmowy itp.), ale jego poziom jest mimo wszystko lepszy niż w wypadku autyzmu, izolacja od rówieśników, brak umiejętności odczuwania emocji (anhedonia), osobliwe zainteresowania, powtarzalność codziennych czynności, dosłowne rozumienie metafor itd.³³ W przypadku zaginięcia dziecka z zespołem Aspergera należy ustalić przede wszystkim jego zainteresowania (np. określone gatunki roślin czy zwierząt, które występują w konkretnych miejscach, takich

---

³³ B. Skawina, *Autyzm i zespół Aspergera. Objawy, przyczyny, diagnoza i współczesne metody terapeutyczne*, Nová sociálna edukácia človeka V Medzinárodná interdisciplinárna vedecká konferencia, Prešov, 7 listopada 2016, s. 238.

jak las), miejsca, w których najchętniej przebywa oraz wydarzenie, które mogło wpłynąć na zaburzenie codziennego rytmu. Dziecko z zespołem Aspergera postępuje według założonego planu bez względu na wystąpienie ewentualnych przeszkód (jego celem może być niedoszły do skutku zaplanowany wyjazd wakacyjny). W razie odnalezienia zaginionego dziecka z zespołem Aspergera należy: używać prostych, konkretnych komunikatów, nie posługiwać się skomplikowanym językiem, nie rozmawiać o akcji poszukiwawczej i zatroskanej wskutek zaginięcia rodziny. Pozytywny, uspokajający wpływ może mieć rozmowa na temat zainteresowań dziecka, dlatego zebranie informacji w tym zakresie już na wstępie poszukiwań może okazać się bardzo pomocne.

Do grupy zaburzeń psychicznych, mogących istotnie wpływać na zaginięcie osoby, zalicza się także upośledzenie umysłowe. Zaburzenie charakteryzuje się znacznym obniżeniem ogólnej sprawności intelektualnej, a w konsekwencji brakiem samodzielności. Wyróżnia się cztery stopnie upośledzenia umysłowego: lekki, umiarkowany, znaczny i głęboki³⁴. Osoby upośledzone umysłowo w stopniu lekkim są ogólnie samodzielne i zaradne. Doświadczają jednak problemów z myśleniem, pamięcią, wyobraźnią czy skupieniem uwagi. Dłużej się uczą, mają trudności z zapamiętywaniem, a ich niepowodzenia edukacyjne często nie są związane z ich stanem zdrowia. Stopień umiarkowany cechuje się zaburzeniem pamięci bardziej zaawansowanym niż w przypadku upośledzenia lekkiego, a rozwój intelektualny osoby dorosłej jest na poziomie 8–10-letniego dziecka. Dodatkowo nierzadko w tej grupie występuje zaburzenie wzroku czy słuchu. Osoby upośledzone w stopniu znacznym mają trudności z: motoryką, wzrokiem, słuchem, mową, nie kontrolują emocji, nie potrafią się skoncentrować, wyrazić swoich uczuć i zasadniczo wymagają całodobowej pomocy opiekuna. Osoby dotknięte upośledzeniem w stopniu głębokim rozwijają się jedynie do poziomu 2–3-latka. Charakteryzuje je: poważne ograniczenie komunikacji, rozumienia, wykonywania poleceń, zazwyczaj nie poruszają się, a zaburzeniom tym towarzyszą najczęściej inne schorzenia, np. zespół

³⁴ J. Kostrzewski, *Charakterystyka osób upośledzonych umysłowo*, [w:] K. Kirejczyk, *Upośledzenie umysłowe*, PWN, Warszawa 1981, s. 214.

Downa, padaczka, autyzm czy porażenie mózgowie. Praktyka działań poszukiwawczych wskazuje, że najczęściej dochodzi do zaginięcia osób upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim i umiarkowanym³⁵. Zapewne wynika to głównie z faktu, iż osoby z upośledzeniem znacznym i głębokim mają ogromne trudności z samodzielnym poruszaniem się. W przypadku zaginięcia osoby zmagającej się z upośledzeniem umysłowym w pierwszej kolejności należy ustalić stopień upośledzenia oraz choroby towarzyszące. Jest to niezbędne do określenia, czy osoba taka potrafi się przedstawić, podać swój adres zamieszkania, poprosić o pomoc. W dalszej kolejności istotne jest ustalenie: stopnia samodzielności, dystansu, który jest w stanie sama pokonać, czy ma jakieś ulubione miejsca, czy potrafi korzystać z komunikacji miejskiej oraz czy przyjmuje jakieś leki. Profilując zachowanie zaginionej osoby upośledzonej, nie należy spodziewać się jej reakcji na nawoływania. Należy wziąć również pod uwagę, że zaginiony porusza się w chaotyczny sposób, raczej nie pokona długiego dystansu i może zmierzać do ulubionych miejsc/obiektów. Postępowanie z odnalezioną osobą upośledzoną powinno opierać się na opanowanej komunikacji, ograniczeniu dodatkowych bodźców i gwałtownych gestów.

2.6. Samobójstwa

Samobójstwo – rezygnacja człowieka z życia – to zdarzenie, które znacznie wpływa na statystyki policyjne dotyczące zaginięć osób. Niezwykle istotna w kontekście zapobiegania zamachom samobójczym jest niezwłoczna reakcja podmiotów zajmujących się poszukiwaniem osób zaginionych. Tylko podjęcie zdecydowanych czynności może zapobiec tragedii. Ocena ryzyka popełnienia samobójstwa jest dla funkcjonariuszy prowadzących sprawę niezwykle trudna. Kluczowy w tej kwestii okazuje się prawidłowo przeprowadzony wywiad z osobami najbliższymi zaginionego, ale także w miejscu zamieszkania, w pracy oraz w środowisku, w którym przebywała osoba zaginiona.

³⁵ *Zaginięcia – profil zachowań osób z dysfunkcjami psychicznymi...*, op. cit., s. 29.

W grupie ryzyka osób zagrożonych samobójstwem znajdują się przede wszystkim jednostki borykające się z szeroko pojętymi chorobami psychicznymi; osoby, które w przeszłości podejmowały próby samobójcze; młodzi dorośli zmagający się z problemami rodzinnymi czy kryzysami życiowymi (np. utrata partnera, śmierć osoby najbliższej, porażki w pracy, bezrobocie itd.).

Analiza czynników wpływających na podjęcie decyzji o zamachu samobójczym pozwala wyróżnić odrębne przyczyny podejmowania prób samobójczych przez dzieci, młodzież i osoby dorosłe. Te ostatnie dokonują zamachów samobójczych najczęściej wskutek: utraty osoby najbliższej (śmierć, rozwód, separacja), problemów osobistych, zawodowych czy finansowych, braku wyjścia z trudnej sytuacji, nadużywania alkoholu, doznania urazów powypadkowych, chorób somatycznych i psychicznych, samotności, stresu i depresji. Dzieci i młodzież z kolei podejmują zachowania autodestrukcyjne z powodu: problemów egzystencjonalnych (np. braku poczucia sensu życia, trudności w nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami, konfliktów w środowisku szkolnym), tęsknoty za zmarłą osobą najbliższą i chęci bycia z nią na zawsze, problemów rodzinnych i szkolnych, utraty partnera czy trudności w nauce. Młodzież nierzadko traktuje samobójstwo jako formę ucieczki od sytuacji trudnej, ale także jako próbę zwrócenia na siebie uwagi otoczenia.

Badania dotyczące zachowań samobójczych wykazały, że blisko 80% desperatów wysłała sygnały o zamiarze podjęcia próby samobójczej. Szczególną uwagę należy zwrócić na: nagłe zainteresowanie tematyką śmierci, skrajną zmianę nastroju, podejmowanie prób samobójczych w przeszłości, brak apetytu i snu, zaprzestanie dbania o siebie, nadużywanie alkoholu, radykalne zmiany nastroju, brak zainteresowania pracą, rodziną, dotychczasowym hobby itd.

W przypadku zaginięcia dziecka, w stosunku do którego istnieje podejrzenie targnięcia się na swoje życie, należy ustalić, czy w życiu dziecka wydarzyła się sytuacja trudna, czy na krótko przed zaginięciem nastąpiła śmierć bliskiej osoby, jakie były relacje rodzinne, czy występowały problemy szkolne albo konflikt z sympatią. Zaginięcie osoby dorosłej winno natomiast skutkować przede wszystkim analizą informacji

na temat: uprzednich prób samobójczych, ewentualnego leczenia psychiatrycznego, doznania sytuacji kryzysowej na krótko przed zaginięciem oraz jakości kontaktów z otoczeniem³⁶.

Badacze zjawiska kwestionują świadomość ofiar samobójstw wśród roczników najmłodszych. Dzieci i młodzież nie traktują samobójstwa jako rozwiązania jednorazowego i nieodwracalnego³⁷. Stykają się ze śmiercią w filmach, grach, bajkach, a ta nierzadko przedstawiana jest jako akt wielokrotny. Rezygnacja z życia jest dla nastolatków formą zwrócenia na siebie uwagi. Dzieci mają mylne wyobrażenie na temat śmierci, a to może prowadzić do tragicznych konsekwencji.

Analiza okoliczności zaginięcia prowadząca do uznania, że osoba zaginiona wykazywała bezpośredni zamiar popełnienia samobójstwa, powoduje zakwalifikowanie zdarzenia do I poziomu poszukiwań i zobowiązuje Policję do podjęcia natychmiastowych czynności poszukiwawczych. Do II poziomu poszukiwań zalicza się natomiast zdarzenie polegające na zaginięciu osoby, która po raz kolejny zadeklarowała zamiar popełnienia samobójstwa albo której deklaracja nie stanowiła realnych przesłanek jej spełnienia.

Tabela 11. Liczba zamachów samobójczych zakończonych zgonem w latach 2004–2022

Rok	Liczba zamachów samobójczych zakończonych zgonem
2022	5108
2021	5201
2020	5165

³⁶ *Ryzyko samobójstwa wśród osób zaginionych*, materiały informacyjne, http://www.zaginieni.pl/wp-content/uploads/2014/12/ulotka_samobojstwa.-nowa.pdf, dostęp z dnia 21.08.2020 r.

³⁷ K. Jankowska, *Samobójstwo dzieci i młodzieży w Polsce a sytuacja w rodzinie. Próba diagnozy*, [w:] *Zdrowa i mocna rodzina fundamentem społeczeństwa*, J. Stala (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, Kraków 2019, s. 40.

Rok	Liczba zamachów samobójczych zakończonych zgonem
2019	5255
2018	5182
2017	5276
2016	5405
2015	5688
2014	6165
2013	6101
2012	4177
2011	3839
2010	4087
2009	4384
2008	3964
2007	3530
2006	4090
2005	4621
2004	4893

Uwagi: Dane w tabeli nie są bezpośrednio porównywalne. Do 2012 r. dane dotyczące samobójstw wprowadzane były do systemu TEMIDA po przeprowadzeniu i zakończeniu postępowania sprawdzającego, w trybie art. 308 Kodeksu postępowania karnego³⁸ lub postępowania przygotowawczego. Od 2013 r. zmienił się sposób gromadzenia i generowania danych statystycznych dotyczących zamachów samobójczych. Dane wprowadzane są do systemu KSIP na podstawie zgłoszeń zamachów samobójczych w momencie ustalenia, że doszło do zamachu. System daje możliwość modyfikacji zarejestrowanego zgłoszenia w ciągu miesiąca w razie ustalenia na późniejszym etapie postępowania, że do zamachu jednak nie doszło. Od 2017 r. zmieniono rodzaj gromadzonych danych. Obecnie zamachy samobójcze rejestruje się jako zachowania samobójcze, co poszerzyło zakres gromadzonych danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze>, dostęp z dnia 31.03.2023 r.

³⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r., poz. 534 z późn. zm.), dalej jako: k.p.k.

W tabeli 11 zaprezentowano dane statystyczne dotyczące ogólnej liczby zamachów samobójczych zakończonych zgonem w Polsce w latach 2004–2022. Statystyka odnosząca się do samobójstw od kilku lat utrzymuje się na wysokim poziomie. Analiza danych zebranych w tabeli 12 pozwala także stwierdzić, iż liczba zamachów samobójczych wzrasta wraz z wiekiem ofiar.

Tabela 12. Liczba zamachów samobójczych w poszczególnych grupach wiekowych w latach 2004–2022

Rok	Grupa wiekowa: 0–12 lat	Grupa wiekowa: 13–18 lat	Grupa wiekowa: 19–29 lat	Grupa wiekowa: 30–39 lat	Grupa wiekowa: 40–49 lat	Grupa wiekowa: 50–59 lat	Grupa wiekowa: 60–69 lat	Grupa wiekowa: 70+	Wiek nieznan
2022	6	150	673	986	910	854	829	693	7
2021	2	125	728	972	957	875	832	694	16
2020	1	106	764	933	920	828	911	695	7
2019	4	94	762	994	906	842	936	707	10
2018	5	92	728	889	909	978	922	653	6
2017	1	115	759	964	867	1045	915	602	8
2016	2	101	776	899	884	1130	897	646	70
2015	5	114	909	964	882	1233	925	592	64
2014	3	124	960	946	982	1332	953	627	238
2013	4	144	879	917	897	1380	834	603	443
2012	1	138	640	653	708	1027	571	406	33
2011	3	111	613	632	664	1005	429	348	34
2010	4	119	648	593	746	1062	1567	379	31
2009	3	152	627	681	861	1127	514	383	36
2008	4	166	646	553	794	943	442	391	25

Rok	Grupa wiekowa: 0–12 lat	Grupa wiekowa: 13–18 lat	Grupa wiekowa: 19–29 lat	Grupa wiekowa: 30–39 lat	Grupa wiekowa: 40–49 lat	Grupa wiekowa: 50–59 lat	Grupa wiekowa: 60–69 lat	Grupa wiekowa: 70+	Wiek nieznany
2007	5	153	594	499	718	782	395	354	30
2006	7	156	660	598	896	930	404	403	36
2005	10	167	766	650	1079	1030	487	402	30
2004	9	208	840	675	1174	1053	499	409	26

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze>, dostęp z dnia 31.03.2023 r.

2.7. Porwania

Porwania to zjawisko istniejące od zamierzchłych czasów. Zaginięcie osoby wskutek porwania to zdarzenie zaliczane do tzw. *zaginięć kryminalnych*. Działania podejmowane są przez sprawców w celu wyegzekwowania własnych żądań (m.in. zapłaty określonej kwoty pieniędzy, dokonania konkretnej czynności czy zaspokojenia innych potrzeb np. kontaktu z dzieckiem). Porwanie polega na bezprawnym pozbawieniu człowieka wolności poprzez zmuszenie go do zmiany miejsca pobytu i pozostawania w określonej lokalizacji. W swej istocie zagraża zdrowiu, a nawet życiu ofiary, dlatego jest instrumentem wykorzystywanym przez porywaczy do osiągnięcia zamierzonych celów. Analiza motywu działania sprawców pozwala wyodrębnić porwania w celu wymuszenia okupu, uprowadzenia bez okupu oraz porwania rodzicielskie.

Porwanie dla okupu to wzięcie zakładnika w celu zmuszenia osób najbliższych uprowadzonego do spełnienia żądań sprawcy. Powszechnie porwanie w celu wymuszenia okupu rozumiane jest wąsko, tj. jako

działanie podejmowane w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Omawiane przestępstwo ma jednak charakter wieloodmianowy, a jednym z jego typów jest żądanie zapłacenia określonej sumy pieniężnej. Nie sposób jednak pominąć, że celem porwania dla okupu w rozumieniu polskiej ustawy karnej jest zmuszenie: organu państwowego lub samorządowego, instytucji, organizacji, osoby fizycznej bądź prawnej albo grupy osób do konkretnego zachowania się, np. uwolnienie z zakładu karnego wskazanej osoby, dostarczenie środków lokomocji w celu podjęcia ucieczki czy wreszcie zapłata określonej kwoty pieniędzy.

Dobór ofiar porwań dla okupu nie jest przypadkowy. W grupie ryzyka znajdują się osoby najbliższe (w szczególności dzieci) osób prowadzących dobrze prosperujące działalności gospodarcze, osób zajmujących decyzyjne stanowiska w instytucjach i organach państwowych oraz innych osób wpływowych³⁹.

Wśród porwań dla okupu większość stanowią sprawy związane z żądaniem zapłacenia określonej kwoty pieniędzy. Marginalny odsetek porwań wiąże się z innym żądaniem, np. zmuszeniem do złożenia określonego oświadczenia. Wówczas ofiarami są przeważnie przedsiębiorcy. W przypadku porwań w celu wypłacenia okupu sprawcy uprowadzają najczęściej osoby młode, natomiast porwań osób dorosłych w celu wymuszenia podjęcia określonych działań dokonują najczęściej sprawcy działający w zorganizowanych grupach przestępczych. Porywacze bardzo rzadko dopuszczają się porwania innych niż dzieci członków rodziny⁴⁰.

Omawiane przestępstwo uregulowane zostało w art. 252 Kodeksu karnego⁴¹. Porwanie dla okupu nie zostało wprost wskazane przez ustawodawcę w ustawie karnej, ale mieści się ono w ramach kwalifikacji prawnej wskazanej w rzeczonym przepisie, tj. wzięcia i przetrzymywania zakładnika. Konieczność penalizacji przestępstwa wynikała

³⁹ K. Pruszkiewicz-Słowińska, *Porwania dla okupu – analiza roli pokrzywdzonego*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2014, s. 14.

⁴⁰ J. Kaczmarek, M. Kierszka, *Porwania dla okupu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2008, s. 53.

⁴¹ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2018 r., poz. 1600 z późn. zm.), dalej również jako: k.k.

z funkcjonujących w latach 90. XX w. zorganizowanych grup przestępczych i działań przez nie podejmowanych (przede wszystkim z brania i przetrzymywania zakładników w celu wymuszenia określonych działań ze strony instytucji państwowych).

Wśród ofiar porwania dla okupu wymienia się przede wszystkim osobę uprowadzoną. Nie należy jednak zapominać, że w tym kręgu znajdują się także osoby najbliższe dla zakładnika i podmiot zmuszany do określonego zachowania. Badania zrealizowane przez Alfreda Staszaka, przeprowadzone na aktach 53 spraw z art. 252 k.k., wykazały, że 85% zakładników stanowiły kobiety. Pod względem wieku największą grupę uprowadzonych stanowiły osoby w przedziale wiekowym 30–40 lat. W przeważającej części (63,3%) analizowanych spraw ofiarami były osoby zamieszkujące w dużych miastach (pow. 100 tys. mieszkańców). Z kolei wśród ofiar zmuszanych do zapłacenia okupu większość stanowili mężczyźni (64,2%), natomiast 53,7% to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą⁴².

Poniższa tabela 13 prezentuje liczbę postępowań stwierdzonych i wykrytych odnośnie do porwań. Dane statystyczne dotyczące porwań dla okupu jak dotąd nie są alarmujące. Statystyki policyjne wskazują bowiem, że rocznie dochodzi średnio do kilkunastu porwań, przy czym porwania należą do obszaru tzw. ciemnej liczby przestępstw. Liczba rzeczywistych zdarzeń może być zatem znacznie większa, gdyż wiele z nich pozostaje nieujawnionych (niezgłoszonych lub niezarejestrowanych).

Działania sprawców nie zawsze podejmowane są w celu wymuszenia okupu. Trudno bowiem uznać, że każde porwanie spowodowane jest chęcią osiągnięcia korzyści majątkowej. W takim przypadku sprawca nie uprowadza ofiary celem zmuszenia innego podmiotu do określonego działania (m.in. zapłacenia konkretnej kwoty pieniędzy). Motywem działania porywacza jest najczęściej zaspokojenie własnych, emocjonalnych czy seksualnych potrzeb, a nawet chęć zemsty. W tego typu zdarzeniach pokrzywdzonym jest przede wszystkim zakładnik.

---

⁴² A. Staszak, *Porwania w celu wymuszenia okupu. Studium kryminalistyczne*, Wydawnictwo Prometeusz, Opole 2010, s. 212–218.

Zachowanie sprawcy narusza bowiem w szczególności prawo ofiary do wolności i nietykalności.

Tabela 13. Liczba postępowań wszczętych, stwierdzonych oraz przestępstw wykrytych dotyczących uprowadzenia dla okupu (art. 252 k.k.) w latach 2004–2022

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych	Liczba przestępstw wykrytych
2022	5	16	5
2021	7	12	10
2020	12	11	11
2019	8	15	9
2018	10	16	17
2017	9	23	23
2016	9	22	19
2015	18	11	9
2014	12	21	19
2013	13	13	12
2012	5	29	28
2011	18	28	31
2010	17	28	31
2009	13	61	62
2008	14	38	35
2007	10	32	31
2006	8	23	21
2005	16	33	30
2004	28	38	29

Źródło: dane udostępnione autorce przez KGP Gabinet Informacja Publiczna za pośrednictwem poczty elektronicznej.

16-letnia Kamila Z. została porwana w drodze powrotnej ze szkoły do domu. Sprawca ogłuszył ją ciosem w głowę, po czym natychmiast straciła przytomność. Ocknęła się w ciemnym i zimnym pokoju skrzepowana sznurem. Kobieta była wielokrotnie bita i gwałcona.

Pokrzywdzoną uratował listonosz, który podczas wizyty usłyszał krzyki kobiety. Sprawcą okazał się sąsiad z tej samej wsi, w której mieszkała kobieta. Porywacz przetrzymywał swoją ofiarę przez trzy dni. Motywem jego działania było zaspokojenie potrzeb seksualnych⁴³.

W 2008 r. świat obiegła wiadomość o 42-letniej kobiecie, która zeznała na Policji, że przez 24 lata była przetrzymywana przez własnego ojca w piwnicy domu. Sprawa wyszła na jaw, gdy jedno z sześciorga dzieci Josefa i jego córki poważnie zachorowało. Choroba córki wiązała się z koniecznością odbycia wizyty w szpitalu. Wówczas kobieta, korzystając z okazji, niezwłocznie powiadomiła Policję o swoim koszmarze. Josef Fritzl uwięził córkę w lochu, gdy ta miała 18 lat. Jej matce oraz bliskim przekazał, że kobieta uciekła do sekty. Po tym jak kobieta ujawniła swój koszmar organom ścigania mężczyzna oznajmił, że zerwała z sektą i wróciła do rodzinnego domu z dziećmi. W rzeczywistości kobieta żyła w piwnicy domu przez 24 lata. Josef nie widział w swoim postępowaniu niczego złego. Jak później zeznał, uwięzienie córki planował od jakiegoś czasu, a jego działanie podyktowane było ochroną córki przed konsekwencjami swojego nieposłusznego zachowania. Z czasem Fritzl uznał córkę i pochodzące z kazirodczego związku potomstwo za swoją rodzinę. Bardzo cieszył się z narodzin każdego dziecka. Sama Elisabeth przeżyła prawdopodobnie jedynie dzięki podopiecznym. Niestety, z biegiem czasu stan zdrowia zarówno Elisabeth, jak i dzieci zaczął się diametralnie pogarszać. Wszyscy borykali się z ciężkimi infekcjami, a nawet chorobami psychicznymi⁴⁴. Paradoksalnie właśnie ten fakt przyczynił się do przerwania horroru kobiety.

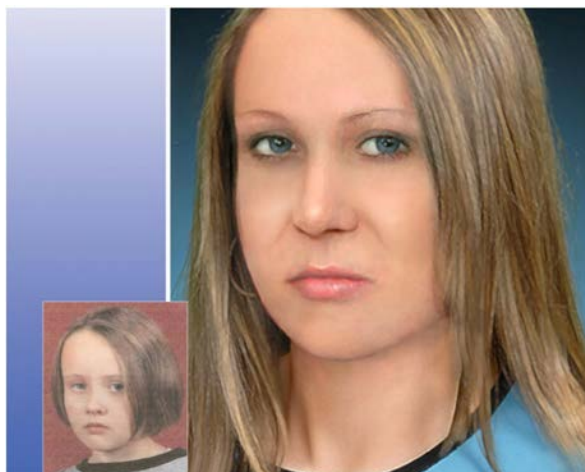
Zaginięcie 10-letniej dziewczynki z Karlina to sprawa sprzed 18 lat, której do dziś nie udało się wyjaśnić. Wszelkie poszlaki wskazują jednak na uprowadzenie bez okupu. Dziewczynka ostatni raz była widziana przez matkę, bawiła się wówczas z dziećmi na podwórzu przed domem. W pewnym momencie zaczęła stopniowo się oddalać z ciemnowłosą dziewczynką, której tożsamości do dziś nie udało się ustalić.

---

⁴³ M. Sławecka, *Porwania*, Pascal, Bielsko-Biała 2020, s. 125.

⁴⁴ <https://www.fakt.pl/wydarzenia/swiat/10-lat-od-skazania-josefa-fritzla-tak-zyje-elisabeth-fritzl/ds9lvs>, dostęp z dnia 21.08.2020 r.

Podejrzany w tej sprawie był porywacz 10-letniej Mai z Wołczkowa. Śledczy wskazywali na wysokie podobieństwo obu zdarzeń. Wśród tożsamyh elementów znajdowały się w szczególności wiek ofiar, okoliczności zaginięcia oraz samochód, którym poruszał się sprawca. Porywaczowi nie udało się jednak udowodnić winy w tej sprawie. W akcję poszukiwawczą włączyli się najbliżsi dziewczynki, sąsiedzi, strażacy OSP, a nawet funkcjonariusze Służby Więziennej. Do poszukiwań wykorzystano także psy tropiące. Co więcej, znany jasnowidz wielokrotnie twierdził, że Ewa żyje. Niestety, do dziś nie udało się wyjaśnić tej sprawy. Jeden z informatorów Policji wskazał, że Ewa W. najprawdopodobniej padła ofiarą handlu ludźmi⁴⁵. Dziewczynka do dziś uznawana jest za osobę zaginioną (fotografia 1).

Fotografia 1. Prawdopodobny wizerunek zaginionej Ewy Wołyńskiej

Źródło: baza zaginionych Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, <http://www.zaginieni.pl/jak-pomagamy/poszukiwanie-zaginionych/zaginieni/profil-osoby/?o=1154>, dostęp z dnia 22.08.2020 r.

Powyższe zdarzenia to przypadki, które nie miały charakteru porwań dla okupu. Sprawcy nie kierowali się chęcią uzyskania korzyści materialnej i nie zmusili w tym celu osoby trzeciej do zapłacenia okupu.

⁴⁵ <https://newsbook.pl/2019/09/13/uprowadzenie-bez-okupu/>, dostęp z dnia 21.08.2020 r.

Analiza tego typu spraw rodzi konieczność wyróżnienia kategorii uprowadzeń bez okupu.

Czynności poszukiwawcze w sprawach dotyczących porwań należy rozpocząć od oględzin miejsca uprowadzenia. Wskazać jednak należy, że w praktyce ustalenie miejsca, z którego porwano ofiarę, może wiązać się z wieloma trudnościami. Miejsce, w którym po raz ostatni powinna znajdować się ofiara, nie musi być tożsame z rzeczywistym miejscem uprowadzenia. Istotną rolę w ustaleniu okoliczności porwania odgrywają naoczni świadkowie zdarzenia. W znacznej większości do porwań dochodzi w miejscach publicznych (np. spod szkoły). Niestety, nawet wtedy Policji nie zawsze udaje się ustalić świadków uprowadzenia. Ocena charakteru zdarzenia winna opierać się na szczegółowej analizie okoliczności sprawy. Dokonując ustalenia wstępnej wersji zdarzenia, należy wziąć pod uwagę lokalizację, w której z założenia powinien przebywać pokrzywdzony (np. miejsce zamieszkania, szkoła, określony środek lokomocji), miejsce, w którym ostatni raz był widziany (np. w drodze powrotnej do domu) oraz miejsce, gdzie faktycznie doszło do zaginięcia (jeżeli jest ono znane śledczym).

Szczególnym rodzajem porwań są tzw. *porwania rodzicielskie*. Ofiary uprowadzenia rodzicielskiego to szczególnie newralgiczna grupa zaginionych dzieci. Zdaniem Sylwii Kaczan, psycholog, która pełniła funkcję koordynatora linii wsparcia w Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, największą grupę dzieci zaginionych stanowią te, które padły ofiarą tzw. *porwania rodzicielskiego*⁴⁶. Rozumie się je jako zatrzymanie lub uprowadzenie dziecka przez rodzica. Sytuacja jest szczególnie trudna, gdy jedno z rodziców jest obcokrajowcem. Jak wskazują dane statystyczne, uprowadzenia swojego dziecka częściej dopuszczają się ojcowie⁴⁷. Jest to problem wciąż ważki – coraz więcej ro-

⁴⁶ M. Szubrycht, J. Pulit, *Gdy zaginie dziecko*, [w:] *Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny*, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Reum, Poznań 2018, s. 118.

⁴⁷ D. Dajnowicz-Piesiecka, *Rola kobiet przy porwaniach rodzicielskich w świetle wyników badań aktowych. Sprawczynie czy pokrzywdzone przestępstwem?* *Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych*, nr 2 (3), 2017, Wydawnictwo HUMANICA, Białystok 2017, s. 142.

dziców zwraca się o pomoc w tej kwestii do Rzecznika Praw Obywatelskich czy Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych. Analiza tematycznej literatury naukowej czy informacji pochodzących ze środków masowego przekazu pozwala zauważyć, że problem porwań rodzicielskich zyskuje coraz większy rozgłos, a to z kolei może świadczyć o ewolucji poglądów społecznych w kwestii omawianego zagadnienia.

Porwaniem rodzicielskim jest: „zdarzenie, w wyniku którego jedno z rodziców lub opiekunów prawnych posiadających władzę rodzicielską bez woli i wiedzy drugiego z nich pod pretekstem krótkotrwałego pobytu wywozi lub zatrzymuje osobę małoletnią na stałe, pozbawiając tym samym drugiego rodzica lub opiekuna posiadającego władzę rodzicielską możliwości utrzymywania kontaktu z małoletnim w przysługującym mu zgodnie z prawem zakresie” (§ 2 ust. 1 pkt 5 zarządzenia nr 48 KGP).

Niestety, porwanie rodzicielskie nie jest traktowane przez organy ścigania jako poważny problem. Zapewne wynika to z faktu, że uprowadzenie rodzicielskie nie stanowi w Polsce przestępstwa (pod pewnymi warunkami), a istota sytuacji może sprowadzać się do uznania, że dziecku pozostającemu pod opieką jednego z rodziców nie powinno przecież grozić niebezpieczeństwo⁴⁸.

Należy jednak wziąć pod uwagę, że nierzadko motywacją rodzica uprowadzającego dziecko jest chęć zemsty na drugim rodzicu. Zasadniczo wynika to z braku porozumienia między rodzicami w przedmiocie władzy rodzicielskiej czy miejsca zamieszkania dziecka. Konflikt pomiędzy dorosłymi niekorzystnie wpływa na relacje między rodzicami a dziećmi. Wrogo nastawieni rodzice przekonują dzieci, że drugi z rodziców: nieodpowiednio się nimi opiekuje, nie ma dobrych intencji, porzucił rodzinę, a nawet zmuszają dziecko do posługiwania się innymi danymi personalnymi⁴⁹. Dorosli nie zdają sobie sprawy z tego, że największą krzywdę wyrządzają podopiecznemu, a nie byłemu partnerowi.

⁴⁸ M. Sekuła-Szmajdzińska, *Interpelacja nr 27004 do Ministra Sprawiedliwości w sprawie porwań rodzicielskich dokonywanych przez rodziców posiadających pełnię praw rodzicielskich*, <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=242F9324>, dostęp z dnia 29.07.2020 r.

⁴⁹ Ibidem.

Badania przeprowadzone w 2012 r. przez K. Buczkowskiego i K. Drapałę, obejmujące analizę umorzeń (odmów wszczęcia postępowania) w sprawach o przestępstwo określone w art. 211 k.k., wykazały, że rodzice dopuszczali się uprowadzenia swojego dziecka głównie z powodu: zmiany miejsca zamieszkania, chęci przejścia sprawowania opieki nad dzieckiem, dokonania zemsty na partnerze czy zmuszenia go do określonej czynności⁵⁰. Szczegółowa analiza akt spraw karnych przeprowadzona przez D. Dajnowicz-Piesiecką potwierdziła również, że do porwania rodzicielskiego w znacznej większości przypadków dochodziło z powodu: konfliktu wewnątrzrodzinnego, chęci samowolnego egzekwowania kontaktów z małoletnim, zemsty na partnerze czy chęci sprzeciwienia się izolacji dziecka od rodzica. 20% przebadanych spraw to zdarzenia, do których dochodziło na prośbę dziecka⁵¹. W literaturze podkreśla się jednak brak znaczenia uzyskania przez rodzica zgody na zatrzymanie albo uprowadzenie dziecka, gdyż dobrem chronionym, poprzez regulację zawartą w art. 211 k.k., nie jest wolność dziecka, a prawo rodzica do sprawowania opieki nad swoim podopiecznym.

Co ciekawe, badania K. Buczkowskiego i K. Drapały wykazały także, że prawie połowa sprawców (44%) była już karana za popełnienie przestępstwa (najczęściej takiego jak naruszenie miru domowego, groźba karalna czy znęcanie się).

Przestępstwo polegające na uprowadzeniu lub zatrzymaniu dziecka zostało spenalizowane w polskiej ustawie karnej w art. 211 k.k.⁵² Konstrukcja przepisu do niedawna przysparzała wielu problemów interpretacyjnych. Analiza podmiotu przestępstwa (potencjalnego sprawcy) mogła bowiem rodzić wiele wątpliwości. Jednym z warunków popełnienia

---

⁵⁰ K. Buczkowski, K. Drapała, *Porwania rodzicielskie – analiza umorzeń i odmów wszczęcia postępowania w sprawach o przestępstwo z art. 211 k.k.*, Prawo w Działaniu. Sprawy Karne, nr 18, 2014, s. 120–121.

⁵¹ D. Dajnowicz-Piesiecka, *Porwania rodzicielskie w ujęciu prawnym i kryminologicznym*, Adam Marszałek, Toruń 2017, s. 195.

⁵² Art. 211 k.k.: „Kto, wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru, uprowadza lub zatrzymuje małoletniego poniżej lat 15 albo osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”.

omawianego przestępstwa jest działanie wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru. Sprawcą będzie każdy, kto, działając wbrew tej osobie (rodzic, opiekun), zatrzymuje lub uprowadza małoletniego. Problem pojawia się na etapie ustalenia zakresu władzy rodzicielskiej, która zgodnie z polskim prawem przyznana jest obojgu rodzicom. Istnieją przypadki, gdy prawo to będzie jednak ograniczone. Taka sytuacja może mieć miejsce w razie braku pełnej zdolności do czynności prawnych jednego z rodziców czy ograniczenia, zawieszenia bądź pozbawienia władzy rodzicielskiej. Prawo do sprawowania władzy rodzicielskiej przysługuje wówczas jednemu z rodziców. W tych okolicznościach rodzic, który dopuścił się porwania dziecka, bez wątpienia będzie podlegał odpowiedzialności karnej. Sprawa komplikuje się jednak, gdy każdy z rodziców posiada pełnię praw rodzicielskich. Zarówno matka, jak i ojciec wykonują swoje prawa oraz obowiązki wobec dziecka. Oznacza to, że zasadniczo nie powinni oni ponosić odpowiedzialności karnej za podejmowanie decyzji. Takie stanowisko przyjął również Sąd Najwyższy, wskazując, że porwanie rodzicielskie stanowi w Polsce przestępstwo jedynie pod pewnymi warunkami.

Nastręczające wiele problemów wątpliwości zostały ostatecznie rozwiązane przez Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 5 września 2019 r., sygn. akt I KZP 7/19. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Najwyższy wskazał, że: „rodzice (lub jeden z nich), dopóki przysługuje im pełnia władzy rodzicielskiej, nie mogą być podmiotami przestępstwa z art. 211 k.k.; mogą stać się nimi dopiero wówczas, gdy zostaną tej władzy pozbawieni lub zostanie ona im ograniczona, czy też zawieszona”.

Brak odpowiedzialności karnej nie oznacza zupełnego braku konsekwencji działania wbrew woli drugiego rodzica. Rodzic pozbawiony kontaktu z dzieckiem może bowiem poczynić stosowne kroki prawne celem odzyskania podopiecznego, m.in. złożyć zawiadomienie o jego zaginięciu, złożyć przed właściwym sądem rejonowym wniosek o ustalenie miejsca pobytu dziecka czy wniosek o ograniczenie/pozbawienie władzy rodzicielskiej przeciwko rodzicowi, który dopuścił się samowolnego uprowadzenia dziecka.

Zachowanie sprawcy przestępstwa określonego w art. 211 k.k. polega na uprowadzeniu lub zatrzymaniu małoletniego, a formy te stanowią odrębne postacie czynu zabronionego. Oznacza to, że realizacja chociażby jednego z tych zachowań będzie wystarczająca do popełnienia przestępstwa. Zatrzymanie będzie najczęściej zmuszeniem dziecka do pozostania w miejscu, w którym się znajduje, a uprowadzenie zabraniem podopiecznego w inne miejsce. Niezbędne przy tym będzie działanie wbrew woli osoby uprawnionej do opieki lub nadzoru.

Tabela 14 zawiera dane statystyczne odnoszące się do postępowań wszczętych⁵³, stwierdzonych⁵⁴ oraz przestępstw wykrytych⁵⁵ w latach 2004–2019. W tym miejscu wskazać należy, że dokładna skala zjawiska jest trudna do oszacowania ze względu na niejednorodny charakter problemu i presję społeczną na powinność rozwiązania konfliktu w zaciszu domowym. Zgodnie natomiast ze statystyką policyjną skala problemu porwań rodzicielskich stale rośnie, mimo że liczba postępowań dotyczących przestępstwa określonego w art. 211 k.k. jest stosunkowo niewielka. Najpewniej wynika to z konstrukcji przepisu, gdyż jego obecne brzmienie znacznie ogranicza wszczęcie i prowadzenie postępowania karnego wobec rodzica, który dopuszczając się porwania dziecka, posiada nieograniczoną władzę rodzicielską. Powyższe może wpływać na zaskakująco niskie statystyki omawianego zjawiska.

Zarządzenie nr 48 KGP wprowadziło zmianę w kwestii procedur policyjnych w wypadku zaistnienia porwania rodzicielskiego. Zgodnie bowiem z uprzednio obowiązującym zarządzeniem nr 124 KGP porwanie rodzicielskie stanowiło zaginięcie osoby (w rozumieniu przyjętym

---

⁵³ Postępowanie wszczęte to postępowanie zainicjowane postanowieniem o wszczęciu postępowania przygotowawczego w wyniku ustalenia, że zgłoszone zdarzenie może stanowić przestępstwo.

⁵⁴ Postępowanie stwierdzone jest to zdarzenie, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym potwierdzono, że jest przestępstwem. W przypadku gdy w zakończonym postępowaniu stwierdzono, że zdarzenie nie miało znamion przestępstwa, nie podlega ono rejestracji statystycznej. KGP Gabinet Informacji Publicznej.

⁵⁵ Przestępstwo wykryte jest to stwierdzone przestępstwo, w którym ustalono przynajmniej jedną osobę podejrzaną i udowodniono jej popełnienie przestępstwa w zakończonym postępowaniu przygotowawczym. KGP Gabinet Informacji Publicznej.

w zarządzeniu). Takie uregulowanie wiązało się z ujęciem porwania rodzicielskiego w ogólnej statystyce zaginięć i obligowało Policję do wdrożenia procedur określonych w zarządzeniu. Ze względu na odmienny charakter zdarzenia takie rozwiązanie prowadziło do podejmowania kontrowersyjnych i często niestosownych działań poszukiwawczych.

Obecnie uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka przez jednego z rodziców nie jest już zaginięciem osoby⁵⁶ i nie wymusza zainicjowania przez Policję ściśle określonych działań. Zgodnie z § 66 ust. 1 zarządzenia nr 48 KGP otrzymanie przez jednostkę Policji zawiadomienia o porwaniu rodzicielskim powoduje konieczność sporządzenia przez funkcjonariusza notatki urzędowej i przekazania jej do właściwego sądu rodzinnego.

Tabela 14. Liczba postępowań wszczętych, stwierdzonych oraz przestępstw wykrytych o uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego albo osoby nieporadnej (art. 211 k.k.) w latach 2004–2022

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Liczba postępowań stwierdzonych	Liczba przestępstw wykrytych
2022	242	72	69
2021	270	91	85
2020	248	82	81
2019	275	97	94
2018	260	73	68
2017	258	61	55
2016	202	55	52
2015	208	64	63
2014	204	59	53
2013	184	61	56
2012	163	57	55

⁵⁶ W rozumieniu zarządzenia nr 48 KGP (§ 2.1. zaginięcie osoby – zaistnienie zdarzenia, uniemożliwiającego ustalenie miejsca pobytu osoby fizycznej, wymagające jej odnalezienia albo udzielenia pomocy w celu zapewnienia ochrony życia, zdrowia lub wolności).

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Liczba postępowań stwierdzonych	Liczba przestępstw wykrytych
2011	171	69	65
2010	190	69	65
2009	171	82	81
2008	198	75	71
2007	213	73	74
2006	240	79	77
2005	230	89	86
2004	230	86	79

Źródło: dane udostępnione za pośrednictwem poczty elektronicznej przez KGP Gabinet Informacja Publiczna.

2.8. Handel ludźmi

Handel ludźmi to globalny problem społeczny stanowiący formę współczesnego niewolnictwa. Jest to zjawisko, z którym społeczność międzynarodowa walczy od XIX wieku. Ogromnym wyzwaniem dla badaczy tego problemu jest określenie współczesnej skali handlu ludźmi. Analiza źródeł naukowych prowadzi do wniosku, że autorzy prezentują rozbieżne stanowiska bądź wskazują skalę zjawiska jedynie za pomocą ogólnych stwierdzeń, np. kilkanaście albo kilkadziesiąt milionów ludzi jest dotkniętych jakąś formą niewolnictwa. Problemy związane z określeniem rozmiaru handlu ludźmi wynikają najprawdopodobniej z odrębnych uregulowań prawnych, odmiennych procedur postępowania służb w celu zapobiegania, reagowania i przeciwdziałania zjawisku, a także transgranicznego charakteru procederu.

Handel ludźmi dotyczy praktycznie każdego państwa, bowiem w procesie tym uczestniczą kraje, z których pochodzą ofiary, państwa tranzytowe oraz państwa docelowe. Niestety, Polska odgrywa wszystkie wskazane role. Kraj tranzytowy to rejon, przez który odbywa się transfer ofiar m.in. z Europy Wschodniej i Azji do Europy Zachodniej.

Polscy obywatele padają ofiarami tej formy wykorzystywania człowieka przede wszystkim na terenie Europy (np. obóz pracy Polaków we Włoszech). Identyfikowane są także przypadki wykorzystania człowieka na innych kontynentach. Do Polski jako do państwa docelowego przywożone są ofiary pochodzące głównie z Bułgarii, Rumunii, Ukrainy, ale także z krajów azjatyckich. W Polsce identyfikuje się również przypadki handlu wewnętrznego – wykorzystania Polaków na terytorium RP. Jest to jednak niewielki wskaźnik zjawiska⁵⁷.

W Polsce ostatnio obserwuje się także dynamiczny wzrost skali zjawiska przymuszania do pracy obywateli Ukrainy. Osoby te najczęściej posiadają karty pobytu i inną stosowną dokumentację, ale nie trafiają do miejsc, które są w niej wskazane. Cały proceder zaczyna się zazwyczaj już na Ukrainie⁵⁸. Grupy przestępcze charakteryzują się zorganizowaną strukturą, w której obowiązuje ścisły podział ról. Na każdym etapie procederu z ofiarami kontaktują się inne osoby.

Przestępstwo handlu ludźmi zostało określone w art. 189a k.k.⁵⁹, natomiast sama definicja handlu ludźmi w art. 115 § 22 k.k. Nawiązuje ona do sposobów rozumienia zawartych w aktach prawa międzynarodowego (m.in. protokołu z Palermo⁶⁰ czy konwencji dotyczącej działań przeciwko handlowi ludźmi z 2005 r.⁶¹). Zgodnie z brzmieniem art. 115

⁵⁷ A. Głogowska-Balcerzak, *Standardy zwalczania handlu ludźmi w prawie międzynarodowym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2019, s. 17.

⁵⁸ A. Sambor, KWP Radom, *Aspekty prawne i kryminogenne zjawiska handlu ludźmi w Polsce*, VIII Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. „Systemy rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w poszukiwaniu osób zaginionych w Polsce i poza granicami kraju”, 20 listopada 2019 r., Centrum Konferencyjne Zielna, Warszawa.

⁵⁹ Art. 189a k.k.: „§ 1. Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3. § 2. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”.

⁶⁰ Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 160).

⁶¹ Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi z dnia 16 maja 2005 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 20, poz. 107).

§ 22 k.k. handel ludźmi to: „werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem przemocy lub groźby bezprawnej, uprowadzenia, podstępny, wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności czy udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą”. Celem działania sprawcy jest wykorzystanie człowieka, nawet za jego zgodą. W art. 115 § 22 k.k. wskazano także formy wykorzystania, do których należą przede wszystkim: prostytutka, pornografia (lub inne formy wykorzystania seksualnego), praca przymusowa (usługi o charakterze przymusowym), żebractwo, niewolnictwo lub inne formy wykorzystania poniżające godność człowieka (obecnie także wyłudzenie świadczeń socjalnych czy zmuszanie do zawarcia fikcyjnego małżeństwa) albo bezprawne wykorzystanie człowieka do celów transplantacyjnych. Jeżeli działanie sprawcy podejmowane jest wobec małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy sprawca działa z zastosowaniem innych niż ww. metod. Czynności sprawcze, które mogą zostać uznane za handel ludźmi, ustawodawca wskazał w zamkniętym katalogu (werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie, przyjmowanie osoby). Uznać należy, że taka konstrukcja przepisu nieco zawęża zakres kryminalizacji w przeciwieństwie do poprzednio obowiązującej regulacji⁶².

Odnosząc się do czynności stanowiących formy handlu ludźmi, wskazać należy, że: werbowanie oznacza wszelkie formy nakłaniania (zachęcanie, namawianie itp.); transport to przemieszczanie ludzi przy wykorzystaniu dostępnych środków lokomocji; przekazywanie to oddawanie kogoś do dalszego dysponowania; przechowywanie należy rozumieć jako przetrzymywanie kogoś, ukrywanie przed kimś;

⁶² Art. 189a k.k. przy uwzględnieniu definicji zawartej w art. 115 § 22 k.k. zastąpił poprzednio obowiązujący (do 8 września 2010 r.) art. 253 § 1 k.k.: „§ 1. Kto uprawia handel ludźmi nawet za ich zgodą, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3. § 2. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, zajmuje się organizowaniem adopcji dzieci wbrew przepisom ustawy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”.

przyjmowaniem zaś jest przyjęcie kogoś celem udzielenia schronienia, podjęcia pracy itd.⁶³

Według Światowej Organizacji Zdrowia rocznie dochodzi do około 5–8 tys. przypadków sprzedaży i przemycenia ludzkich narządów w celu przeszczepienia. Narządy sprowadzane są głównie z Azji Południowej i Wschodniej, Afryki i Bałkanów. Handel narządami rośnie ze względu na duży popyt ze strony krajów bogatych, m.in. Kanady, USA, Korei Południowej oraz niektórych krajów UE⁶⁴.

Fotografia 2. Przemyt mężczyzny w fotelu samochodowym

Źródło: A. Sambor, KWP Radom, *Aspekty prawne i kryminogenne zjawiska handlu ludźmi w Polsce*, VIII Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. „Systemy rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w poszukiwaniu osób zaginionych w Polsce i poza granicami kraju”, 20 listopada 2019 r., Centrum Konferencyjne Zielna, Warszawa.

Szczególną uwagę należy zwrócić na niehumanitarne traktowanie osób podczas przemytu. Przemyt ludzi nierzadko odbywa się

⁶³ M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014, s. 762.

⁶⁴ I. Stępkowska, *Śmierć dla celów transplantacji?* Stowarzyszenie Kultury Chrześcijańskiej im. ks. Piotra Skargi, Kraków 2016, s. 70–71.

w przerażających warunkach (np. w ciasnych schowkach). Na fotografiach 2 i 3 uwidoczniiono przemytane w barbarzyńskich warunkach ofiary. Transport osób w taki sposób zagraża nie tylko ich zdrowiu, ale i życiu. Ofiary podróżują w jednej pozycji nawet kilka tysięcy kilometrów, bez przerw na załatwienie potrzeb fizjologicznych.

Fotografia 3. Przymyt dziecka pod deską rozdzielczą samochodu

Źródło: A. Sambor, jw.

Handel ludźmi zazwyczaj kojarzony jest z prostytutką. W chwili obecnej jednak najczęściej wykorzystuje się ludzi do pracy przymusowej. Motywem działania sprawców jest zysk – porównywalny z zyskiem osiąganym z handlu bronią czy narkotykami. Wykorzystanie ofiar do pracy przymusowej dotyczy zarówno osób dorosłych, jak i dzieci. Liczba tych przypadków zdecydowanie wzrasta. Ofiary pozbawiane są: dokumentów, wynagrodzenia, kontaktu z najbliższymi. Z badań przeprowadzonych przez Ośrodek Badań Handlu Ludźmi UW wynika, że ofiarami pracy przymusowej są osoby płci męskiej i żeńskiej, w każdym wieku (dzieci, młodzież, ludzie w wieku produkcyjnym, jak

i osoby starsze). Nie są to w większości kobiety, tak jak w przypadku ofiar wykorzystywanych w celach seksualnych. Ofiarami pracy przymusowej w Polsce są przede wszystkim cudzoziemcy, najczęściej pochodzący z Ukrainy i państw azjatyckich (Wietnam, Tajlandia). W Polsce zasadniczo nie dochodzi do wykorzystywania Polaków, natomiast stają się oni ofiarami pracy przymusowej za granicą, np. we Włoszech, w Hiszpanii czy Niemczech⁶⁵.

Sprawcy działają według określonego schematu, tj. podstęp – spirala długu – zniewolenie. Pozyskiwanie ofiar opiera się na etapie rekrutacji, nakłonienia i uzależnienia. Proces werbowania inicjowany jest najczęściej ogłoszeniem opublikowanym bezpośrednio przez specjalnych „naganiaczy”, oferującym dobrą pracę (w charakterze np. hostessy, sprzątaczk) – niewymagającą kwalifikacji i możliwą do podjęcia natychmiast czy anonse matrymonialne (np. oferujące ślub z cudzoziemcem). Charakterystyczne jest stosowanie przez sprawców tzw. mechanizmu długu. Ofiara zaciąga u sprawców dług mający pokryć koszty noclegu, transportu czy innych niezbędnych czynności do wykonywania pracy. Kwota długu jest oczywiście niesprecyzowana i nieustannie rośnie. Dłużnik staje się wówczas uzależniony od sprawcy.

Inną, równie często praktykowaną metodą kontroli ofiar jest stosowanie gróźb i przemocy. Sprawcy grożą śmiercią zarówno ofiarom, jak i ich rodzinom. Ofiary są całkowicie zniewolone, pozostają pod stałą kontrolą sprawców⁶⁶. Manipulacja typowa dla tego typu działań powoduje, że ofiary nierzadko są wdzięczne oprawcom. Uważają, że sprawca ratuje im życie, a one same nie robią niczego wbrew sobie. Zarówno sprawcą, jak i ofiarą może być każdy. Analiza spraw dotyczących handlu ludźmi w Polsce (w okresie 2004–2014), przeprowadzona przez Barbarę Namysłowską-Gabrysiak, wykazała, że większość ofiar wykorzystywanych w celach seksualnych to kobiety obywatelstwa polskiego

⁶⁵ Ł. Wiczorek, *Praca przymusowa – przyczyny, rodzaje, nowe zjawiska*, [w:] Kryminologiczne i społeczno-kulturowe aspekty migracji i handlu ludźmi. Wybrane problemy, S. Buchowska (red.), Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie, Warszawa 2017, s. 73.

⁶⁶ A. Obsznajczyk, *Profil społeczno-demograficzny ofiar handlu ludźmi*, [w:] Handel ludźmi w Polsce. Materiały do raportu, MSWiA, Warszawa 2008, s. 78–80.

i ukraińskiego, w wieku 18–29 lat, posiadające wykształcenie podstawowe, znajdujące się w trudnej sytuacji osobistej (materialnej, życiowej, mające za sobą niełatwe dzieciństwo itp.)⁶⁷. Sprawcy szukający ofiar kierują się określonymi kryteriami, m.in. płeć, wiek, sytuacja rodzinna, sytuacja materialna, ambicje, plany na przyszłość itd. Im gorsza sytuacja werbowanego, tym łatwiej nakłonić go do współpracy. Przymusowa praca to dominująca od jakiegoś czasu forma zniewolenia człowieka, jednak należy pamiętać, że prostytucja to zjawisko nadal utrzymujące się na wysokim poziomie, zwłaszcza tzw. prostytucja przydrożna. Ofiary tej formy handlu ludźmi pochodzą najczęściej z Bułgarii. W agencjach towarzyskich dominują obywatelki Polski i Ukrainy.

Ostatnio bardzo popularna forma prostytucji to tzw. „domówki” – usługi świadczone są w wynajmowanych mieszkaniach, których najemcą jest zazwyczaj kobieta ukrywająca prawdziwych sprawców. Kobiety publikują ogłoszenie na portalach internetowych i przebywają pod wskazanym adresem kilka dni. W rzeczywistości nie działają same. W domówce zatrudnionych jest kilka kobiet, jednak jedna z nich odgrywa rolę dominującą (nadzorcy). Zajmuje się zliczaniem dziennego utargu i prowadzeniem rejestru klientów każdej z kobiet⁶⁸. Na podstawie tych zapisów sutenerzy wyliczają kwotę stanowiącą wynagrodzenie każdej kobiety. Ofiary zysk w znacznej większości oddają oczywiście sprawcy. Szacunki wskazują, że średnio z jednego weekendu zysk sprawcy wynosi ok. 8 tys. PLN w wyniku pracy dwóch kobiet.

Inną formą handlu ludźmi jest zmuszanie do żebrania. Do tego procederu wykorzystuje się ofiary w każdym wieku. Dość typowym sposobem działania sprawców jest zmuszanie kobiet do żebrania z dziećmi np. pod kościołami, przy czym kobiety te nie żebrzą ze swoimi dziećmi. Ich dzieci stanowią tzw. kartę przetargową i najczęściej także żebrzą, ale w innych miejscach. Niestety, świadomość społeczeństwa o związku żebractwa z procederem handlu ludźmi jest wciąż za mała. Świadczy

⁶⁷ B. Namysłowska-Gabrysiak, *Handel ludźmi w celu wykorzystania seksualnego. Zagadnienia karnoprawne i kryminologiczne*, C.H. Beck, Warszawa 2018, s. 350–356.

⁶⁸ E. Litka, KWP Gdańsk, *Prostytucja mieszkaniowa*, [w:] *Handel ludźmi. Przestrzeń prawnokarna i kryminalistyczno-kryminologiczna*, Difin, Warszawa 2017, s. 85.

o tym liczba postępowań karnych odnoszących się do handlu ludźmi w związku ze zmuszaniem ofiar do żebractwa, które to stanowią znikomy odsetek ogółu spraw dotyczących tego przestępstwa⁶⁹.

Najnowszą metodą handlu ludźmi jest wyłudzenie świadczeń socjalnych, fikcyjne obywatelstwa w celu uzyskania prawa pobytu na terenie UE i obywatelstwa kraju, a także niewolnictwo domowe. Jest to obecnie dynamicznie rozwijająca się forma handlu ludźmi. Ta metoda działania sprawców handlu ludźmi została zidentyfikowana przez organy ścigania niespełna 10 lat temu⁷⁰. Sprawcy tego typu działalności wykorzystują istniejące luki systemów finansowych i opieki społecznej państw (np. Niemiec) oraz trudną sytuację materialną ofiar. Nierzadko sprawcy dopuszczają się zniewolenia i transportu całych rodzin, często wielodzietnych, z uwagi na możliwość wyłudzenia ogromnych świadczeń.

Najbardziej drastyczną formą handlu ludźmi jest wykorzystywanie dzieci do: prostytucji, pornografii, innych usług o charakterze seksualnym, żebrania, popełniania przestępstw (kradzieże, sprzedawanie narkotyków, przemyt), pracy niewolniczej, prac i usług o charakterze przymusowym, a nawet nielegalnej adopcji i pozyskiwania organów. Handel dziećmi opiera się na szczególnej relacji pomiędzy sprawcą a dzieckiem. Sposobem zniewolenia dziecka stosowanym przez handlarzy jest obietnica zysku, zapewnienia bezpieczeństwa, opieki i miłości (w szczególności w stosunku do dzieci bezdomnych, pochodzących z patologicznych rodzin), ale także stosowanie gróźb i przemocy. Dzieci są do tego stopnia zmanipulowane, że traktują swoją pracę jako naturalną powinność. Szczególnie narażone na różnorodne formy wykorzystywania są dzieci pochodzące z rodzin dysfunkcyjnych, dzieci przebywające w placówkach zapewniających pieczę zastępczą, małoletni poszukujący pracy za granicą, a także dzieci cudzoziemskie⁷¹.

⁶⁹ A. Rybicka, K. Bakalarczyk-Burakowska, *Żebractwo dzieci*, [w:] Społeczne i prawne aspekty handlu ludźmi, I. Malinowska, H. Marek, D. Myślińska, M. Pinkowicka (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, Poznań 2018, s. 102.

⁷⁰ *Handel ludźmi w Polsce. Raport 2016 r.*, Wydział ds. Europejskiej Sieci Migracyjnej i Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi w Departamencie Analiz i Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2017, s. 17.

⁷¹ B. Hołyst, *Psychologia kryminalistyczna. Diagnoza i praktyka*, Difin, Warszawa

Handel ludźmi to zjawisko, w obszarze którego niezwykle istotna pozostaje adekwatna reakcja aparatu państwowego na działania sprawców. Biorąc pod uwagę transnarodowy charakter problemu, stwierdzić należy, że jedynie podjęcie międzynarodowych działań może przynieść oczekiwane efekty. Polska Policja w kwestii przeciwdziałania i zwalczania handlu ludźmi współpracuje m.in. z takimi instytucjami, jak: BKA (*Bundeskriminalamt*; niemiecka Policja kryminalna), Nationale Crime Agency (Narodowa Agencja ds. Przestępczości), Europol (Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania), EMPACT (*European multidisciplinary platform against criminal threats*; Europejska multidyscyplinarna platforma przeciwko zagrożeniom przestępczym), Eurojust (Europejska Jednostka Współpracy Sądowej), Interpol (International Criminal Police Organization; międzynarodowa organizacja Policji) itd.

W tabeli 15 przedstawiono dane na temat zarejestrowanych na terenie Polski spraw dotyczących handlu ludźmi. Statystyki policyjne pozwalają stwierdzić, że skala zjawiska jest niewielka. Biorąc pod uwagę dane statystyczne odnoszące się do ogólnej liczby zaginięć osób, należy uznać, że liczba przypadków zaginięć spowodowanych szeroko pojętym handlem ludźmi jest szczątkowa.

Tabela 15. Liczba postępowań wszczętych, stwierdzonych oraz przestępstw wykrytych dotyczących handlu ludźmi (art. 189a k.k.) w latach 2004–2022

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych	Liczba przestępstw wykrytych
2022	19	23	20
2021	21	7	7
2020	14	10	10
2019	16	25	23
2018	33	67	64
2017	27	85	82
2016	31	9	7

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych	Liczba przestępstw wykrytych
2015	30	105	105
2014	28	64	61
2013	27	100	99
2012	26	61	60
2011	12	36	36
2010	15	36	36
2009	23	46	44
2008	18	60	59
2007	15	22	23
2006	12	18	15
2005	6	19	17
2004	5	44	42

Źródło: dane udostępnione za pośrednictwem poczty elektronicznej przez KGP Gabinet Informacja Publiczna.

Poszukiwanie zgłoszonych osób zaginionych, co do których istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że stanowią ofiary handlu ludźmi, jest znacznie utrudnione ze względu na typowy dla zjawiska przerzut ofiar po terenie całej Polski. Praktyka działań Policji wskazuje, że działalność przestępców zajmujących się handlem ludźmi skupiona jest przede wszystkim w centrum kraju⁷².

2.9. Zabójstwa

Najtragicznym scenariuszem w przypadku zaginięcia człowieka jest jego zabójstwo. Liczba osób trwale zaginionych może świadczyć o kryminalnym charakterze zdarzenia. Wieloletnie zaginięcie osoby i stałe uznawanie jej za zaginioną wpływa na wzrost ciemnej liczby przestępstw

⁷² B. Holyst, *Psychologia kryminalistyczna...*, op. cit., s. 953.

przeciwko życiu i zdrowiu⁷³. Potwierdzeniem powyższej tezy jest chociażby praca policyjnych zespołów ds. niewykrytych, tzw. Archiwum X, których działania ukierunkowane są m.in. na ujawnienie ciemnej liczby zabójstw ukrywającej się w statystyce zdarzeń polegających na zaginięciu osoby. Przyjęcie wersji o prawdopodobnym zabójstwie osoby zaginionej nie jest dla funkcjonariuszy Policji prowadzących sprawę łatwym zadaniem. Nierzadko jednak już wstępna analiza okoliczności zaginięcia pozwala założyć, że osoba zaginiona może być ofiarą zabójstwa.

Niekiedy śledczy w wyniku oceny okoliczności zdarzenia stawiają hipotezę zakładającą dokonanie zabójstwa przez osobę bliską ofierze. Ujawnienie takiej wersji wiąże się oczywiście z koniecznością jej zweryfikowania. Jedną z metod sprawdzania wersji zdarzenia jest badanie poligraficzne podejrzanego. Należy jednak pamiętać, że ekspertyza poligraficzna nie jest jedynie dowodem obciążającym, ale wielokrotnie przyczyniła się do odrzucenia hipotezy śledczych. Jednym z takich przypadków było zaginięcie młodego mężczyzny, do którego doszło w grudniu 2011 r. Zdaniem ojca chłopiec zaginął zaraz po tym, jak ten udał się na zakupy. Mężczyzna nie zabrał ze sobą żadnych dokumentów ani pieniędzy. Analiza relacji rodzinnych zaginionego ujawniła konflikt między mężczyznami z powodu rozvodu rodziców. Prokuratura założyła, że mogło dojść do zabójstwa, którego sprawcą jest ojciec. Badanie poligraficzne wykluczyło jednak udział ojca w zabójstwie syna, a po upływie roku odnaleziono ciało młodego mężczyzny w pobliskim lesie. Zabezpieczone na miejscu zdarzenia ślady potwierdziły, że przyczyną śmierci mężczyzny był zamach samobójczy⁷⁴.

Przestępstwo zabójstwa zostało określone w art. 148 k.k.⁷⁵ Dane statystyczne dotyczące zabójstwa zaprezentowano w tabeli 16. Każdego

⁷³ A. Urbaniak, *Wieloletnie zaginięcia osób jako efekt działań przestępczych*, Biuletyn PTK, nr 24, Warszawa 2017, s. 57.

⁷⁴ R. Jaworski, *Weryfikacja wersji zabójstwa w przypadkach zaginięcia człowieka*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, T. Kalisz, M. Trzeciński (red.), Tom 56, 2020, s. 170.

⁷⁵ Art. 148 k.k.: „§ 1. Kto zabija człowieka, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności. § 2. Kto zabija człowieka: 1) ze szczególnym okrucieństwem, 2) w związku z wzięciem zakładnika, zgwałceniem albo rozbojem, 3) w wyniku moty-

roku w Polsce dochodzi do kilkuset zabójstw. Wydaje się, że skala przestępstwa od kilku lat maleje, choć w latach 2018–2022 zjawisko osiągnęło poziom niewielkiej tendencji wzrostowej.

Tabela 16. Liczba postępowań wszczętych, stwierdzonych oraz przestępstw wykrytych o zabójstwo (art. 148 k.k.) w latach 2004–2022

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych	Liczba przestępstw wykrytych
2022	578	506	503
2021	605	625	616
2020	657	641	631
2019	600	524	512
2018	542	531	511
2017	557	513	501
2016	514	456	440
2015	503	495	471
2014	551	526	507
2013	603	574	549
2012	566	582	557
2011	684	662	637
2010	702	680	634
2009	729	763	721
2008	748	759	720
2007	789	848	815

wacji zasługującej na szczególne potępienie, 4) z użyciem materiałów wybuchowych, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności. § 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto jednym czynem zabija więcej niż jedną osobę lub był wcześniej prawomocnie skazany za zabójstwo oraz sprawca zabójstwa funkcjonariusza publicznego popełnionego podczas lub w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych związanych z ochroną bezpieczeństwa ludzi lub ochroną bezpieczeństwa lub porządku publicznego. § 4. Kto zabija człowieka pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10”.

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych	Liczba przestępstw wykrytych
2006	816	816	762
2005	720	837	771
2004	790	980	913

Źródło: dane udostępnione za pośrednictwem poczty elektronicznej przez KGP Gabinet Informacja Publiczna.

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że okoliczności składania zawiadomienia o zaginięciu mają istotne znaczenie w fazie tworzenia wersji o prawdopodobnym charakterze zdarzenia, a wystąpienie wskazanych poniżej czynników może świadczyć o możliwości popełnienia zabójstwa osoby zaginionej. Praktyka działań Policji związanych z przyjmowaniem zawiadomienia o zaginięciu osoby wskazuje, że poniższe okoliczności należy poddać szczególnej analizie⁷⁶.

Wśród kluczowych elementów wyróżnia się:

- **Zwłokę w złożeniu zawiadomienia o zaginięciu osoby** – odstęp czasu, który minął od zaginięcia osoby do poinformowania o tym fakcie Policji ma niezwykle istotne znaczenie. W sytuacji gdy życie lub zdrowie zaginionej jest zagrożone, każda godzina może diametralnie wpłynąć na jego dalsze losy. W przypadku przypuszczenia przez osoby najbliższe, że brak kontaktu może być spowodowany taką właśnie sytuacją, zgłoszenie zaginięcia następuje niemal natychmiast. Jakkolwiek zwłoka w złożeniu zawiadomienia może świadczyć o złych relacjach między tymi osobami albo o celowym działaniu zmierzającym do zniszczenia śladów przestępstwa. Każdorazowo należy dokonywać analizy odstępu czasu, który minął od zaginięcia danej osoby do złożenia zawiadomienia i oceniać go pod kątem normy zachowania zaginionej. Należy zatem wziąć pod uwagę ewentualne wcześniej występujące zaginięcia

⁷⁶ M. Górecki, Wydział Kryminalny KWP we Wrocławiu, *Przesłanki świadczące o możliwości popełnienia zabójstwa osoby zaginionej*, I Psychokryminalistyczna Konferencja „Ciemna liczba przestępstw. Stare typy przestępstw. Nowe metody wykrywania”, 19 listopada 2018 r., SWPS Katowice.

spowodowane samowolnym zerwaniem kontaktu z najbliższym otoczeniem. Opóźnienie złożenia zawiadomienia może jednak wynikać z błędnego przekonania osoby zgłaszającej, że dopiero po upływie określonego czasu (najczęściej 24 czy 48 h) można na Policji zgłosić zaginięcie osoby.

- **Zgłoszenie zaginięcia pod naciskiem innych osób lub przez osobę nieuprawnioną** – przesłanka ta występuje równie często jak poprzednia. Wydawać by się mogło, że to osoba najbliższa (małżonek, rodzic, rodzeństwo) jako pierwsza zawiadamia Policję o zaginięciu. Okazuje się jednak, że czasem osoba, która najbardziej powinna być zaangażowana w poszukiwania zaginionego, nie wykazuje takiej inicjatywy. Zazwyczaj dopiero presja najbliższego otoczenia sprawia, że zostaje złożone oficjalne zawiadomienie na Policji. Zdarza się także, że powiadomienie składa inna osoba. Doświadczenie Policji w tym zakresie wskazuje, że w celu zgłoszenia zaginięcia do jednostki Policji zgłasza się kilka osób wraz z osobą uprawnioną. Powyższe działania pozwalają przypuszczać, że osoby takie mogą mieć związek z zaginięciem poszukiwanego.
- **Występowanie motywu popełnienia przestępstwa** – niejednokrotnie zdarza się, że już od samego początku występuje wyraźny motyw, który mógł stać się przyczyną popełnionego przestępstwa. Wśród występujących motywów działania sprawców zabójstw w przypadkach zaginięć najczęściej wymienia się:
  - motywy emocjonalne – zdrada, rozstanie, zazdrość, nienawiść, niemożność zdobycia pożądanego partnera itd.,
  - konflikty rodzinne – różnego rodzaju nieporozumienia rodzinne np. związane z przemocą fizyczną, przemocą psychiczną, nadopiekuńczością itd.,
  - motyw ekonomiczny – aspekt finansowy jest często występującym powodem konfliktów. Przyczyną zaistnienia tego motywu są w szczególności: niesprawiedliwe (zdaniem sprawcy) podziały majątku, spadki, darowizny itd.,
  - niemożność osiągnięcia pożądanego celu z powodu występującej przeszkody, np. żony, kochanka, wymagającej stałej opieki

- osoby starszej czy po prostu osoby sprzeciwiającej się osiągnięciu zamierzonego celu,
- rozliczenia przestępcze – wśród tej kategorii motywów wyróżnia się przede wszystkim nieprawidłowe rozliczenia członków grupy przestępczej czy przejęcie wpływow. Motyw ten jest bardzo trudno ujawnić, gdyż osoby najbliższe zaginionego starają się ukryć jego przestępczą przeszłość, aby nie narażać bliskiego na ponoszenie odpowiedzialności związanej z działalnością przestępczą,
  - istnienie innego motywu – w tej grupie mieszczą się pozostałe, od początku widoczne motywy, których zidentyfikowanie jest niezwykle istotne dla wyjaśnienia sprawy.
- **Nieściśłości w faktach i okolicznościach zaginięcia** – od samego początku sprawca sam się pogrąża i podaje rozbieżne informacje. Nieściśłość najczęściej polega na: przedstawieniu różnych wersji wydarzeń, zupełnej zmianie poprzednio wskazanych okoliczności, powoływaniu się na brak pamięci lub stan upojenia alkoholowego. Trudno wyobrazić sobie owy brak pamięci w zakresie okoliczności dotyczących wyłącznie zaginięcia i faktów na temat zaginionego. Równie często występującym elementem w omawianym zakresie jest zaprzeczanie czy wskazywanie faktów nawzajem wykluczających się lub niemożliwych do zaistnienia w rzeczywistości.
  - **Rozbieżność wersji zdarzenia** – wersje wskazywane przez osobę zgłaszającą są różne od wersji osób rozpytywanych w celu stworzenia profilu osoby zaginionej i ustalenia faktów poprzedzających zaginięcie (np. dane osoby, która jako ostatnia kontaktowała się z zaginionym; miejsca, w których bywała osoba zaginiona; posiadanie przez osobę zaginioną kont na portalach społecznościowych). Rozbieżności dotyczą najczęściej opisu cech zaginionego czy relacji pomiędzy osobą zgłaszającą a osobą zaginioną. Przykładem może być sytuacja, gdy nadużywający alkoholu mąż jest przedstawiany przez żonę jako osoba stroniąca od alkoholu.
  - **Umacnianie swojej wersji** – osoba, wskazująca swoją wersję, umacnia ją za wszelką cenę, nie akceptując działań Policji zmierzających

w inną stronę. Osoba taka reaguje wręcz agresją na informacje o działaniach sprzecznych z zakładanymi. Element ten może przybrać postać podtrzymywania dotychczasowej wersji mimo nowych ustaleń organów poszukiwawczych albo ignorowania, a nawet szydzenia z niewygodnych dla siebie działań. Sprawca często odciąga uwagę od istotnych faktów i nieustannie wskazuje okoliczności, które nie mają dużego znaczenia dla sprawy. Nierzadko także składa wnioski o przeprowadzenie czasochłonnnych i niezmiernych do wyjaśnienia sprawy czynności (np. przeszukanie zbiornika wodnego o dużej powierzchni), które mogą mieć na celu np. odciążenie uwagi Policji od posesji sprawcy.

- **Utrudnianie działań służb poszukiwawczych** – sprawca podejmuje starania w celu zmylenia służb i zmiany kierunku działań poszukiwawczych. Postępowanie sprawcy polega na tworzeniu fałszywych okoliczności zaginięcia oraz faktów dotyczących poszukiwanej osoby. Często dochodzi także do nieujawniania kontaktów osoby zaginionej czy uniemożliwiania przeszukania pomieszczeń, takich jak piwnica czy strych. Utrudnianie działań może polegać też na tworzeniu nieprawdziwych zdarzeń i informacji na temat zaplanowanych wyjazdów zaginionego.
- **Brak zaangażowania w poszukiwania** – każda troszcząca się o swoich bliskich osoba co do zasady powinna zrobić wszystko w celu odnalezienia bliskiej osoby zaginionej. Czasem okazuje się jednak, że dalsza rodzina czy sąsiedzi są bardziej zainteresowani losem zaginionego niż osoby najbliższe. Wówczas nie biorą one udziału w poszukiwaniach, unikają rozmów na temat zaginięcia, nie są zainteresowane przebiegiem prowadzenia sprawy przez służby poszukiwawcze oraz nie kontaktują się z prowadzącymi sprawę policjantami.
- **Kryminalna przeszłość zgłaszającego** – czynnik ten może świadczyć o zdolności osoby zgłaszającej do popełnienia czynu zabronionego na rzecz osoby zaginionej. Sprawca, który był już karany (przede wszystkim za popełnienie przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu), posiada szczególne predyspozycje do popełnienia

zbrodni. Analizie należy poddać: ewentualne postępowania karne z udziałem zgłaszającego w roli osoby podejrzanej/podejrzanego/oskarżonego, interwencje funkcjonariuszy Policji w miejscu zamieszkania, czy też objęcie rodziny osoby zgłaszającej procedurą Niebieskiej Karty.

- **Generalne porządki lub remont zaraz po zaginięciu** to charakterystyczny w przypadku konieczności ukrycia ciała sposób działania sprawcy zabójstwa. Żadna bowiem metoda pozbycia się zwłok nie daje takiej kontroli, jak ich ukrycie czy zabetonowanie na terenie własnej posesji. Szczególną uwagę należy zwrócić na nagłą zmianę umeblowania, odmalowanie pomieszczeń domu czy nowe elementy wyposażenia ogrodu. Typowe w takiej sytuacji jest też pozbywanie się rzeczy osoby zaginionej i zagospodarowanie zajmowanego przez nią zazwyczaj pomieszczenia w innych celach. Zaistnienie wskazanych okoliczności może świadczyć o działaniach mających na celu ukrycie lub zniszczenie śladów przestępstwa.
- **Unikanie kontaktu** – charakterystyczne w tym wypadku jest unikanie Policji oraz osób najbliższych zaginionemu. Polega na ukrywaniu się albo radykalnej zmianie miejsca zamieszkania, przejawiających się w szczególności wyjazdem za granicę czy wyprowadzką do kochanka/kochanki. Sprawcy zrywają z dotychczasowym trybem życia i zaczynają układać sobie życie na nowo (np. zmiana pracy czy całkowita wyprzedaż majątku).
- **Zaburzenia psychiczne i osobowościowe** – wszelkiego rodzaju problemy psychiczne zgłaszającego, nieporozumienia czy wycofanie społeczne mogą znacznie obniżać zdolność do doznawania uczuć wyższych, a w konsekwencji świadczyć o predyspozycji do popełniania czynów zabronionych.

Wystąpienie w danej sprawie wskazanych okoliczności związanych ze złożeniem zawiadomienia o zaginięciu osoby może przesądzać o jego kryminalnym charakterze. Nie określono liczby przesłanek, których zaistnienie uzasadnia budowanie wersji o możliwości popełnienia zabójstwa na rzecz osoby zaginionej. Ujawnienie chociażby jednej

z powyższych okoliczności zwiększa prawdopodobieństwo przestępnego spowodowania śmierci zaginionego.

Rozdział 3. Zaginięcia dzieci i młodzieży

3.1. Charakterystyka ogólna

Zaginięcia wśród roczników najmłodszych to szczególnie wrażliwa problematyka. Związana z tą grupą wiekową specyfika poszukiwań powoduje konieczność wyróżnienia odrębnej kategorii zdarzeń. Każdego roku około 30% ogólnej liczby osób zaginionych w Polsce stanowią dzieci i młodzież¹. Najliczniejsza grupa zaginionych nieletnich to osoby w przedziale wiekowym 14–17 lat². Wskazuje się, że każdego roku na terenie UE dochodzi do około 250 tys. zaginięć dzieci. Dane te prowadzą do uznania, że co dwie minuty ma miejsce zaginięcie dziecka. 16% tych spraw to zdarzenia o charakterze transgranicznym³. Dzieci i młodzież, które uciekają ze swoich domów, to największa grupa wszystkich spraw zaginięć dzieci w całej Europie. W 2019 r. „młodzi uciekinierzy” stanowili 54,5% przypadków zaginionych dzieci zgłoszonych za pośrednictwem europejskiej linii dla zaginionych dzieci pod numerem telefonu 116 000. W tym samym roku nie odnaleziono 14% z nich⁴.

---

¹ <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885,Zaginieni.html>, dostęp z dnia 17.09.2020 r.

² I. Malinowska, *Problematyka zaginięć ludzi w aspekcie prawnokryminologicznym*, Problemy Współczesnej Kryminalistyki, t. 22, 2018, s. 131.

³ *Annual Review Report 2017 by Missing Children Europe*, <https://missingchildreuneurope.eu/annual-reports/categoryid/0/documentid/445>, dostęp z dnia 20.09.2020 r.

⁴ <https://missingchildreuneurope.eu/News&press/Post/1379/Runaway-Prevention-Month-Listen-young-runaways-say-as-they-campaign-this-November-to-shed-light-on-the-issues-they-deal-with>, dostęp z dnia 20.09.2020 r.

Zaginiony małoletni, w przeciwieństwie do osoby dorosłej, znacznie częściej narażony jest na niebezpieczeństwo ze strony innych ludzi, których intencje nie zawsze są dobre. Brak dostatecznej wiedzy życiowej i doświadczenia może skutkować podjęciem ryzykownych decyzji, a to z kolei doprowadzić do tragicznych konsekwencji. Jednym z głównych powodów zaginięć wśród najmłodszych są ucieczki, tj. samowolne opuszczenie domu rodzinnego czy placówki zapewniającej pieczę zastępczą⁵. Statystyki policyjne wskazują, że ucieczkę podejmują coraz młodsze osoby. Uciekają przed: zagrożeniem, bezradnością, przemocą, brakiem stosownej pomocy najbliższych w sytuacji trudnej, a także z powodu braku wiedzy na temat wsparcia ze strony innych podmiotów⁶. Kryminalne zaginięcia dzieci to sytuacje, do których dochodzi niezwykle rzadko. Porwania, handel ludźmi, zabójstwo itp. to przyczyny zaginięć o charakterze kryminalnym, których istotą jest przestępne działanie osób trzecich na rzecz zaginionego. Wydaje się, że bardziej prawdopodobne jest podjęcie takich działań przez sprawców wobec osób słabszych, młodszych, bardziej uległych niż w przypadku osób dorosłych. Niezwłoczne i adekwatne czynności podmiotów poszukiwawczych, zmierzające do odnalezienia dziecka, mają ogromne znaczenie w systemie poszukiwania osób zaginionych. Zaginięcie dziecka umożliwia wykorzystanie specyficznych i zarezerwowanych jedynie dla tej kategorii zaginionych narzędzi, np. Child Alert.

W stosunku do osoby nieletniej i małoletniej można także wszcząć tzw. poszukiwania opiekuńcze (§ 31–40 zarządzenia nr 48 KGP). To czynności poszukiwawcze podjęte wskutek decyzji sądu rodzinnego o umieszczeniu nieletniego w placówce resocjalizacyjnej, w przypadku: samowolnego oddalenia się nieletniego z takiej placówki albo braku powrotu nieletniego do placówki z urlopu lub przepustki w terminie, albo samowolnego oddalenia się małoletniego od 14. roku życia z domu rodzinnego, placówek zapewniających pieczę zastępczą, albo braku powrotu małoletniego do placówki z urlopu lub przepustki w wymaganym terminie (§ 2 ust. 1 pkt 4 zarządzenia nr 48 KGP). Podstawą

⁵ I. Malinowska, A. Rybicka, *Zagrożenia społeczne wynikające...*, op. cit., s. 47.

⁶ I. Malinowska, *Problematyka zaginięć ludzi...*, op. cit., s. 131.

prawną wszczęcia poszukiwań opiekuńczych i rejestracji zdarzenia w KSIP jest decyzja sądu rodzinnego o umieszczeniu nieletniego w placówce wychowawczej oraz zawiadomienie o samowolnym oddaleniu się osoby nieletniej z placówki resocjalizacyjnej lub małoletniej w wieku od 14. roku życia z domu rodzinnego czy placówki resocjalizacyjnej.

Celem poszukiwań opiekuńczych jest ustalenie miejsca pobytu osoby nieletniej lub małoletniej oraz zapewnienie jej opieki lub pieczy zastępczej albo umieszczenie jej w określonej placówce wychowawczej.

Zgodnie z § 33 ust. 1 zarządzenia nr 48 KGP z dnia 28 czerwca 2018 r. zawiadomienie o samowolnym oddaleniu się osoby małoletniej lub nieletniej składa osoba uprawniona za pośrednictwem formularza stanowiącego załącznik nr 9 do zarządzenia nr 48 KGP (rycina 5). W przypadku złożenia zawiadomienia drogą telefoniczną, mailową lub pocztową należy sporządzić notatkę urzędową uwzględniającą informacje zawarte w załączniku nr 9, która stanowi podstawę rejestracji zdarzenia w KSIP.

Przyjmując zawiadomienie o samowolnym oddaleniu się osoby nieletniej lub małoletniej, należy ustalić przede wszystkim: jej dane personalne; rysopis; opis ubioru; miejsce i okoliczności samowolnego oddalenia się; miejsca, do których mogła udać się osoba nieletnia lub małoletnia; dane kontaktowe opiekuna prawnego oraz informacje na temat osoby uprawnionej do odbioru małoletniego dziecka lub placówki określonej decyzją sądu rodzinnego, w której powinna przebywać osoba, której zgłoszenie dotyczy.

Otrzymanie zawiadomienia o samowolnym oddaleniu się osoby małoletniej lub nieletniej powoduje konieczność wdrożenia określonych procedur postępowania. W pierwszej kolejności należy dokonać sprawdzenia oraz rejestracji zdarzenia w KSIP. Celem publikacji informacji o zaginięciu w środkach masowego przekazu należy uzyskać zdjęcie oraz stosowną zgodę osoby najbliższej lub przedstawiciela ustawowego na publikację wizerunku. Należy także dokonać sprawdzenia możliwości pobytu dziecka w rejonie miejsca oddalenia się oraz miejsca zamieszkania osoby małoletniej lub nieletniej.

.....
 (pieczęć nagłówkowa jednostki Policji)

**ZAWIADOMIENIE O SAMOWOLNYM ODDALENIU SIĘ
 OSOBY MAŁOLETNIEJ LUB NIELETNIEJ**

.....
 (data, godz. oraz miejsce sporządzenia zawiadomienia)

Dane osoby zgłaszającej:

.....
 (imię i nazwisko)

Imię ojca:..... PESEL .....

Aktualne miejsce zamieszkania:

.....
 (miejscowość, ulica, nr domu/ mieszkania)

Telefon kontaktowy: .....

Status zgłaszającego: .....

.....
 (członek rodziny, opiekun prawny, kierownik instytucji, w której przebywała zgłaszana osoba małoletnia lub nieletnia, przedstawiciel urzędu konsularnego, inna osoba)

DANE O OSOBIE MAŁOLETNIEJ LUB NIELETNIEJ:

1. NAZWISKO .....
2. IMIĘ/ IMIONA .....
3. IMIĘ OJCA .....
4. IMIĘ MATKI .....
5. DATA I MIEJSCE URODZENIA .....
6. PESEL .....
7. PLEĆ .....
8. OBYWATELSTWO .....
9. MIEJSCE ZAMELDOWANIA NA POBYT STAŁY .....
- .....
10. AKTUALNE MIEJSCE ZAMIESZKANIA .....
- .....
- .....

11. Czas, miejsce i okoliczności samowolnego oddalenia się:

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

12. Rysopis osoby małoletniej lub nieletniej oraz charakterystyczne cechy ubioru:
 .....
 .....
 .....
13. Przedmioty i dokumenty posiadane przez osobę małoletnią lub nieletnią w chwili samowolnego oddalenia się:.....
 .....
 .....
14. Przepuszczalna przyczyna zdarzenia oraz miejsce docelowego oddalenia się lub przebywania osoby małoletniej lub nieletniej:
 .....
 .....
15. Dyspozycja dotycząca dalszego postępowania w przypadku odnalezienia się osoby: .....
 (numer telefonu do osoby lub placówki, którą należy powiadomić w przypadku odnalezienia osoby oraz określić sposób postępowania z odnalezioną osobą małoletnią, np. umieścić w placówce opiekuńczo-wychowawczej)
 .....
16. Fotografia: dołączona do zawiadomienia / będzie dostarczona / brak*

Oświadczenie osoby zgłaszającej:

1. Oświadczam, że podane przeze mnie w powyższym zawiadomieniu dane, są prawdziwe i zgodne ze stanem faktycznym.
2. Zobowiązuję się niezwłocznie powiadomić Policję, o otrzymaniu jakiejkolwiek informacji związanej z osobą małoletnią lub nieletnią wskazanej w niniejszym zawiadomieniu, w tym o jej powrocie do miejsca pobytu.
3. Wyrażam/nie wyrażam* zgodę na publikację danych wskazanej osoby małoletniej lub nieletniej (w tym fotografii) w środkach masowego przekazu.

.....
 (data i podpis osoby zgłaszającej)

Przyjmujący zawiadomienie:

..... Z .....

(stopień, imię i nazwisko policjanta) (jednostka Policji)

.....
 (data, godzina i podpis)

* niepotrzebne skreślić

Rycina 5. Formularz zawiadomienia o samowolnym oddaleniu się osoby małoletniej lub nieletniej

Źródło: Załącznik nr 9 do zarządzenia nr 48 KGP z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanych zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 77 z późn. zm.).

Za pośrednictwem Systemu Wspomagania Dowodzenia⁷ należy rozesłać komunikat o samowolnym oddaleniu się osoby nieletniej lub małoletniej do jednostek Policji, na terenie działania których może przebywać poszukiwana osoba. O samowolnym oddaleniu się osoby małoletniej lub nieletniej należy powiadomić właściwy sąd rodzinny. W przypadku odnalezienia poszukiwanej osoby należy zapewnić jej stosowną opiekę poprzez przekazanie jej opiekunowi prawnemu, osobie uprawnionej albo placówce zapewniającej pieczę zastępczą.

3.2. System Child Alert

Child Alert (także AMBER Alert) to system alarmowy, który jest jedną z najskuteczniejszych metod poszukiwawczych w przypadku zaginięcia dzieci. Służy do natychmiastowego rozpowszechnienia wizerunku zaginionego dziecka za pośrednictwem dostępnych środków masowego przekazu (radio, telewizja, Internet itp.). W związku z uruchomieniem alertu porwacze są skłonni do rezygnacji z dalszych działań i wypuszczenia ofiary⁸. Jego skuteczność jest nieoceniona, jednak w Polsce uruchomiony został zaledwie 6 razy. Wydaje się bowiem, że ryzyko spowodowania alertów jest zbyt duże, a to z kolei może doprowadzić do utraty czujności i uwagi obywateli na komunikaty. Takie ryzyko może rodzić wszczynanie alertów w Republice Czeskiej. Kryteria ogłoszenia alarmu w tym kraju mają bowiem najszerszy zakres, co powoduje, że podmioty zajmujące się poszukiwaniem zaginionych nierzadko korzystają z tej metody poszukiwawczej.

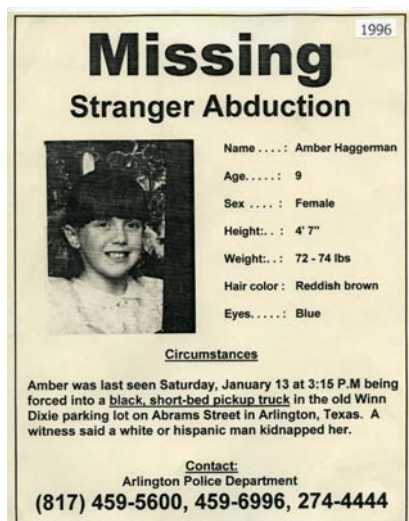
⁷ Zgodnie z zarządzeniem nr 12 Komendanta Głównego Policji z dnia 19 maja 2020 r. w sprawie Systemu Wspomagania Dowodzenia Policji – System Wspomagania Dowodzenia Policji stanowi system teleinformatyczny wspierający wykonywanie zadań ustawowych podejmowanych w szczególności na podstawie zgłoszeń przyjmowanych przez dyżurnych jednostek organizacyjnych Policji i innych policjantów, ustaleń dokonywanych przez poszczególne służby policyjne w związku z tymi zgłoszeniami oraz informacji uzyskanych w związku z obsługą zgłoszeń alarmowych otrzymywanych z centrów powiadamiania ratunkowego (Dz. Urz. KGP z 2020 r., poz. 23).

⁸ <https://allthatsinteresting.com/amber-hagerman>, dostęp z dnia 4.10.2020 r.

Wykorzystanie systemu Child Alert pozwala niezwłocznie powiadomić społeczeństwo o zaistniałym zdarzeniu i zaangażować obywateli w poszukiwania. Koordynacja działań różnych podmiotów (przede wszystkim Policji i mediów masowego przekazu) w możliwie najkrótszym czasie pozwala na rozpowszechnienie wizerunku zaginionego dziecka wśród dużej grupy odbiorców⁹.

System powstał na skutek zaginięcia i zamordowania w stanie Teksas 9-letniej Amber Hagerman, do którego doszło w 1996 r. (fotografia 4). Ujawnienie zwłok dziewczynki po kilku dniach od zaginięcia zapoczątkowało debatę społeczną na temat konieczności utworzenia skutecznego narzędzia poszukiwania zaginionych dzieci. Jej rezultatem było utworzenie alertu, którego głównym celem jest zaangażowanie obywateli w działania zmierzające do odnalezienia dziecka tak szybko, jak to możliwe¹⁰.

Fotografia 4. Plakat informujący o zaginięciu Amber Haggerman

Źródło <https://medium.com/@truecrimetimesblog/the-abduction-and-brutal-slaying-of-amber-hagerman-beb8777b5bfd>, dostęp z dnia 3.10.2020 r.

⁹ <https://cpoz.policja.pl/cha/childalert/2704,Co-to-jest-Child-Alert.html>, dostęp z dnia 04.10.2020 r.

¹⁰ V. Pashley, E. Enhus, M. Leys, *Child alert: Public information dissemination of child disappearances*, Brussels: Child Focus, 2010, s. 9.

Uruchomienie systemu Child Alert możliwe jest w przypadku zaginięcia dziecka. Podkreślić jednak należy, że nie każde tego typu zdarzenie będzie przesłanką umożliwiającą wykorzystanie tego narzędzia. Warunki uruchomienia alertu w Polsce określone zostały w § 20 zarządzenia nr 48 KGP z dnia 28 czerwca 2018 r. Spełnienie wszystkich niżej wyszczególnionych przesłanek umożliwia wdrożenie tej metody poszukiwawczej na każdym etapie poszukiwań:

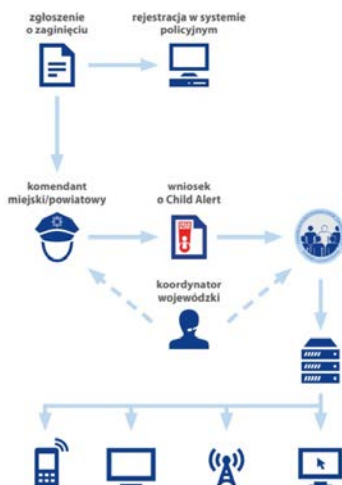
- Osoba zaginiona w chwili zaginięcia nie ukończyła 18. roku życia.
- Istnieje uzasadnione podejrzenie, że zaginiony małoletni może być ofiarą przestępstwa związanego z pozbawieniem wolności lub jego życie, zdrowie jest bezpośrednio zagrożone.
- Uzyskano pisemną zgodę rodzica albo opiekuna prawnego (rycyna 9) lub sądu rodzinnego (w przypadku braku możliwości nawiązania kontaktu z rodzicem małoletniego) na rozpowszechnienie komunikatu.
- Posiadane przez Policję informacje pozwalają założyć, że rozpowszechnienie komunikatu w sposób realny może przyczynić się do odnalezienia małoletniego.
- Informacje pozostające w dyspozycji Policji są wystarczające do sporządzenia komunikatu.

Niektóre czynniki, takie jak upływ czasu, mogą niekorzystnie wpłynąć na efektywność podjętych czynności poszukiwawczych. Niecelowe mogłoby się okazać rozpowszechnianie komunikatu, jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że do zaginięcia doszło kilka dni wcześniej. Również niedostateczna ilość informacji mogłaby okazać się niewystarczająca do skutecznego wykorzystania narzędzia – w szczególności w sytuacji, gdy prowadzący poszukiwania nie dysponowaliby wizerunkiem zaginionego (fotografią).

Oprócz wskazanych powyżej pozytywnych przesłanek, tj. takich, które muszą wystąpić, aby uruchomić Child Alert, nie należy zapominać o tzw. przesłance negatywnej. Jeżeli bowiem z posiadanych informacji wynika, że rozpowszechnienie alertu może spowodować realne zagrożenie dla życia czy zdrowia osoby małoletniej, należy odstąpić od jego uruchomienia. Taka sytuacja może mieć miejsce, gdy porywacz

grozi, że w przypadku powiadomienia Policji o zaistniałym zdarzeniu wyrządzi dziecku krzywdę.

W przypadku gdy zaistniały wszystkie powyższe warunki, zgodnie z § 21–22 zarządzenia nr 48 KGP, kierownik jednostki Policji prowadzącej poszukiwania małoletniego podejmuje decyzję o wszczęciu alarmu – i w tym celu przesyła stosowny wniosek (rycina 8) do Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji (dalej: CPOZ KGP). Fotografia zaginionego małoletniego stanowi załącznik do wniosku. Wówczas koordynator CPOZ KGP dokonuje oceny zasadności wszczęcia alertu i powiadamia kierownika komórki biura KGP właściwego do koordynacji poszukiwań osób zaginionych (lub osobę przez niego wyznaczoną), który decyduje o przygotowaniu komunikatu w celu uruchomienia systemu natychmiastowego powiadomienia (rycina 6).

Rycina 6. Schemat działania Child Alert

Źródło: <http://www.zaginieni.pl/jak-pomagamy/wsparcie-dla-rodzin/pobierz-broizsury-informacyjne/>, dostęp z dnia 25.09.2020 r.

Po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynator CPOZ KGP sporządza komunikat (rycina 7) i informuje o uruchomieniu alertu dyżurnego Komendy Głównej Policji, który rozsyła komunikat do wszystkich

jednostek Policji oraz Komendy Głównej Straży Granicznej. W dalszej kolejności koordynator CPOZ KGP rozsyła komunikat do partnerów systemu. Komunikat o zaginięciu i poszukiwaniu zaginionego małoletniego nadawany jest w mediach przez maksymalnie 12 godzin. Na wniosek kierownika jednostki Policji prowadzącej poszukiwania alert może zostać zmodyfikowany (z uwagi na ujawnienie nowych, istotnych informacji np. na temat wyglądu dziecka) lub zakończony przed upływem 12 godzin od jego uruchomienia. Taką decyzję podjęto w sprawie zaginięcia 10-letniego Ibrahima w lutym 2020 r. Śledczy ustalili, że chłopiec przebywa z ojcem, który posiada pełnię praw rodzicielskich wobec syna na terenie Belgii, a jego życiu ani zdrowiu nie zagraża niebezpieczeństwo¹¹.

Oprócz danych odnoszących się bezpośrednio do wizerunku poszukiwanego dziecka w treści komunikatu znajduje się także informacja o uruchomieniu telefonicznej linii alarmowej pod numerem 995, która w czasie publikacji komunikatu jest obsługiwana przez ekspertów CPOZ KGP. Pod wskazanym numerem kontaktowym odbierane są wszelkie informacje od społeczeństwa, które mogą przyczynić się do skutecznego odnalezienia dziecka. Wskazać jednak należy, że kontaktujący się przekazują także informacje zbędne, a niejednokrotnie stanowiące tzw. fałszywe tropy. Oceny znaczenia wiadomości przekazanych przez informatorów każdorazowo dokonują jednak eksperci CPOZ KGP.

Rycina 7. Komunikat Child Alert

Źródło: <http://www.childalert.pl/cha/przylacz-sie/2711,Jak-pomoc.html>, dostęp z dnia 15.10.2020 r.

¹¹ <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/185440,Child-Alert-odwolany-poszukiwany-10-letni-Ibrahim-caly-i-zdrowy.html>, dostęp z dnia 15.10.2020 r.

Załącznik nr 7

„ZATWIERDZAM”
(kierownik jednostki Policji lub osoba
przez niego wyznaczona)

.....
(miejscowość, data)

WNIOSEK O WSZCZĘCIE CHILD ALERT

do sprawy .....
(numer sprawy, jednostka prowadząca)

1. Wniosek o wszczęcie Child Alert dotyczący

(dane personalne osoby małoletniej pozbawionej wolności bądź zaginionej, aktualne zdjęcie osoby małoletniej, opis ubioru, cechy charakterystyczne, w tym upośledzenia, zaburzenia psychiczne i fizyczne, czy zaginiony dysponował telefonem komórkowym, posługiwał się portalami społecznościowymi etc.)

.....
.....

2. Dane personalne rodzica albo opiekuna prawnego

(dane personalne ww. osób, kontakt telefoniczny etc.)

.....
.....

3. Opis zdarzenia

(najważniejsze informacje dotyczące zdarzenia tj.: czas, miejsce, ewentualny kierunek lub miejsce oddalenia się osoby zaginionej, ewentualny obszar poszukiwań)

.....
.....

4. Czynności wykonane do chwili przesłania wniosku

(czynności i sprawdzenia wykonane do chwili przesłania wniosku przez jednostkę wnioskującą)

.....
.....

5. Koordynujący działania

(osoba odpowiedzialna za sprawę, współpracująca w zakresie Child Alert - stopień, imię i nazwisko, jednostka Policji, nr telefonu służbowego i komórkowego, nr faksu oraz adres e-mail celem przesyłania informacji otrzymanych przez CPOZ KGP, koordynacji wymiany informacji etc.)

.....
.....

.....
(podpis osoby sporządzającej)

ZAŁĄCZNIKI:

(wraz z wnioskiem można przesać materiały sprawy, notatki służbowe jeśli zostały sporządzone lub inne istotne informacje)

1. ....
2. ....

Rycina 8. Wniosek o wszczęcie Child Alert

Źródło: Załącznik nr 7 do zarządzenia nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanymi zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 77 z późn. zm.).

Załącznik nr 6

.....
(miejscowość, data)

ZGODA
na rozpowszechnienie komunikatu o zaginionej osobie małoletniej za pośrednictwem mediów
interaktywnych i środków masowego przekazu

Ja niżej podpisany/a

.....
(imię i nazwisko)..... zaginionej osoby małoletniej
(status osoby: np. ojciec, matka, opiekun prawny, sędzia sądu rodzinnego i nieletnich)..... wyrażam zgodę
(imię i nazwisko małoletniej osoby zaginionej)

na rozpowszechnienie na terenie całego kraju za pośrednictwem mediów interaktywnych i środków masowego przekazu, będących stronami projektu Child Alert, komunikatu o zaginionym, który będzie zawierał w szczególności takie dane jak:

- 1) aktualne zdjęcie osoby małoletniej;
- 2) wiek i imię małoletniego (nazwisko małoletniej osoby zaginionej zostanie podane tylko w uzasadnionych przypadkach);
- 3) opis ubioru;
- 4) cechy charakterystyczne w tym upośledzenia, zaburzenia psychiczne i fizyczne;
- 5) miejsce zaginięcia/zdarzenia;
- 6) skrócony opis okoliczności zaginięcia;
- 7) numer telefonu na który mają być przekazywane informacje o osobie wymienionej w emitowanym komunikacie Child Alert.

Przedmiotowy komunikat będzie emitowany w ramach systemu Child Alert maksymalnie przez okres 12 godzin i będzie mógł być zmieniony lub zakończony na każdym etapie jego trwania, po decyzji kierownika komórki organizacyjnej Komendy Głównej Policji odpowiedzialnej za koordynację poszukiwań osób zaginionych.

.....
(podpis osoby uprawnionej do wyrażenia zgody)

Rycina 9. Zgoda na rozpowszechnienie komunikatu o zaginionej osobie małoletniej

Źródło: Załącznik nr 6 do zarządzenia jw.

Jedną z form rozpowszechniania informacji o zaginięciu dziecka jest publikacja komunikatu za pośrednictwem nośników reklamy zewnętrznej np. na billboardach eksponowanych przy autostradach (fotografia 5) czy na parkingach (fotografie 6–7). Komunikat udostępniony we wskazanym sposobie jest czytelny i łatwo zauważalny dla miejscowej ludności. Taki sposób poinformowania społeczeństwa o zaginięciu jest także lepszą alternatywą w przypadku niezainformatyzowanej grupy odbiorców.

Fotografia 5. Komunikat o zaginięciu dziecka wyświetlony na billboardzie przy autostradzie

Źródło: <https://allthatsinteresting.com/amber-hagerman>, dostęp z dnia 25.09.2020 r.

Fotografia 6. Komunikat o zaginięciu 3-letniego Fabiana opublikowany na billboardzie przy parkingu

Źródło: <https://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-3-letni-fabian-odnaleziony-jego-ojciec-jest-w-rekach-policji,nId,1933782>, dostęp z dnia 25.09.2020 r.

Fotografia 7. Komunikat o zaginięciu 10-letniej Mai opublikowany na billboardzie przy parkingu

Źródło: <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2015/numer-122-052015/112177,Child--Alert.html>, dostęp z dnia 25.09.2020 r.

AMBER Alert jako narzędzie do poszukiwania zaginionych dzieci zostało zapoczątkowane w Stanach Zjednoczonych. Utworzenie alertu pozwoliło dotychczas odnaleźć i uratować w USA 988 dzieci w drodze rozpowszechnienia komunikatu w dostępnych mediach. Jednym z narzędzi wykorzystywanych do publikowania komunikatów o zaginięciu dziecka jest Wireless Emergency Alerts (dalej: WEA). Jest to aplikacja mobilna służąca do rozpowszechniania różnego rodzaju komunikatów za pośrednictwem operatorów komórkowych. To narzędzie służące do poprawy bezpieczeństwa publicznego w drodze alertów alarmowych¹² (system alarmowy wykorzystano także podczas pandemii koronawirusa COVID-19). Są to krótkie komunikaty alertowe rozsyłane przez operatorów komórkowych do użytkowników urządzeń mobilnych (powiadomienie na pager, telefon komórkowy)¹³. Dzięki bezprzewodowym ostrzeżeniom o zagrożeniu (Wireless Emergency Alerts) w USA udało się uratować i zapobiec wprowadzeniu 66 dzieci (rycina 10).

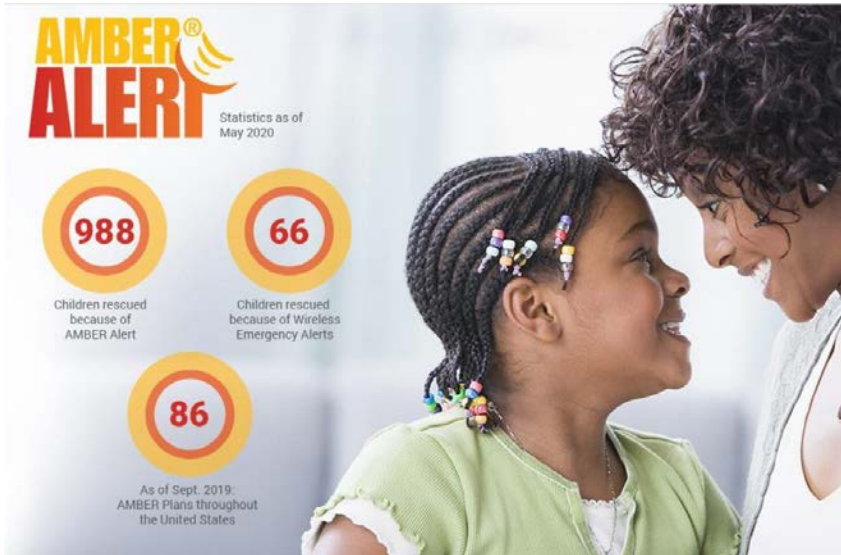
System Child Alert funkcjonuje obecnie w 16 krajach członkowskich Unii Europejskiej, ale także pod nazwą AMBER Alert w Kanadzie, Meksyku i Stanach Zjednoczonych. Doświadczenia tych krajów pozwalają uznać narzędzie za niezwykle skuteczne, w niektórych krajach efektywność wynosi nawet 100%. W 2015 r. wydano 29 alertów AMBER w 8 krajach europejskich: w Czechach, Grecji, Holandii, Polsce, we Francji, na Cyprze, w Irlandii i Zjednoczonym Królestwie. Alerty dotyczyły 30 dzieci, z czego 66% zaginięć odnosiło się do chłopców (66%). Średnia wieku zaginionych dzieci, wobec których ogłoszono alert, wyniosła 10 lat. 96% udało się bezpiecznie odnaleźć, z czego 89% w ciągu 24 godzin od wszczęcia alarmu¹⁴.

---

¹² Polskim odpowiednikiem systemu jest Alert RCB (Rządowego Centrum Bezpieczeństwa). Jest to system SMS-owego powiadamiania ludności o zagrożeniach wykorzystywany tylko w sytuacjach nadzwyczajnych (gdy występuje duże prawdopodobieństwo bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia na znaczącym obszarze).

¹³ <https://www.fcc.gov/consumers/guides/wireless-emergency-alerts-wea>, dostęp z dnia 2.10.2020 r.

¹⁴ Raport *Analysis of AMBER Alerts and missing children in Europe*, The European Child Rescue Alert & Police Network on Missing Children, s. 72, <https://www.amberalert.eu/statistics/>, dostęp z dnia 27.10.2020 r.

Rycina 10. Efekty działania systemu AMBER Alert

Źródło: <https://amberalert.ojp.gov/>, dostęp z dnia 20.09.2020 r.

Innym narzędziem służącym do rozpowszechniania alertów w Stanach Zjednoczonych jest AMBER Plan. To dobrowolny program, oparty na współpracy między organami ścigania a mediami, mający na celu wysłanie do społeczeństwa ostrzeżenia o zagrożeniu, tzw. AMBER Alert. Program uruchamiany jest w przypadku uprowadzenia dziecka i związanego ze zdarzeniem zagrożenia jego życia lub zdrowia. Według stanu na wrzesień 2019 r. dotychczas uruchomiono 86 planów AMBER w całych Stanach Zjednoczonych.

Na dzień 10 października 2020 r. system uruchomiono w Europie 22 razy. W pierwszym kwartale 2020 r. na terenie Europy wszczęto 10 alarmów w sprawie 12 dzieci (styczeń – 5, luty – 3, marzec – 2). Zaginięcia dotyczyły 9 dziewczynek i 3 chłopców. 1 alert uruchomiono we Francji, 4 w Czechach, 1 w Polsce¹⁵ i 4 w Grecji (rycina 11). Skuteczność wykorzystania alertu wyniosła wówczas 75% (9/12).

¹⁵ Alert uruchomiono w sprawie zaginięcia 10-letniego Ibrahima z Gdyni w lutym 2020 r.

Rycina 11. Uruchomione alerty w Europie w roku 2020

Źródło: <https://www.amberalert.eu/statistics/>, dostęp z dnia 27.10.2020 r.

W okresie kwiecień–czerwiec 2020 r. wszczęto łącznie 10 alarmów, które dotyczyły 11 dzieci: 7 dziewczynek i 4 chłopców. W kwietniu ogłoszono w sumie 3 alarmy, w maju 4, a w czerwcu 3. Do 4 zaginięć doszło w Czechach, a do 6 w Grecji. Wszczęcie alertów umożliwiło skuteczne odnalezienie dzieci w 91% (10/11).

W trzecim kwartale 2020 r. (lipiec–wrzesień) uruchomiono 2 alerty, które dotyczyły 2 dzieci (1 dziewczynki i 1 chłopca). Narzędzie uruchomiono w Czechach, raz w lipcu i raz we wrześniu. Zastosowanie systemu pozwoliło w obu przypadkach odnaleźć zaginione dzieci (skuteczność na poziomie 100%; 2/2).

Transgraniczny charakter zjawiska zaginięć dzieci spowodował konieczność nawiązania współpracy międzynarodowej. W tym celu nastąpiło wydanie komunikatu Komisji Europejskiej w kierunku strategii UE na rzecz praw dziecka, którego jednym z założeń było utworzenie numeru interwencyjnego przeznaczonego dla dzieci zaginionych, tj. 116 000¹⁶. Jest to europejska infolinia przyjęta przez państwa członkowskie, która funkcjonuje na terenie całego obszaru UE. Pod numerem interwencyjnym można uzyskać bezpłatną i całodobową szeroko pojętą pomoc oferowaną przez specjalistów zajmujących się poszukiwaniem zaginionych, ale także psychologów, prawników czy mediatorów. W Polsce telefon obsługuje Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych¹⁷. Utworzenie międzynarodowego numeru interwencyjnego w przypadku zaginięcia dziecka odgrywa nieocenioną rolę w systemie poszukiwania zaginionych. W 2019 r. otrzymano 55 284 zgłoszenia dotyczące zaginionych dzieci na europejskie infolinie przeznaczone sprawom zaginięć dzieci¹⁸.

¹⁶ *Komunikat Komisji Europejskiej w kierunku strategii UE na rzecz praw dziecka*, Bruksela, 4 lipca 2006 r. COM(2006)367, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A52006DC0367>, dostęp z dnia 27.10.2020 r.

¹⁷ <https://www.niebieskalinia.pl/153-czasopismo/artykuly-nl/4646-jak-itaka-szuka-zaginionych-dzieci-i-nastolatkow-telefon-116-000>, dostęp z dnia 27.10.2020 r.

¹⁸ *Figures and Trends 2019 from hotlines for missing children and cross-border family mediators*, <https://missingchildreurope.eu/facts&figures>, dostęp z dnia 30.10.2020 r.

Zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej wszystkie kraje stosują podobne warunki ogłaszania komunikatów Child Alert. Kryteria wydawania alertów rekomendowane przez Komisję Europejską są następujące¹⁹:

- Ofiara jest osobą niepełnoletnią (tj. w wieku poniżej 18. roku życia).
- Okoliczności zdarzenia uzasadniają przypuszczenie, że doszło do uprowadzenia dziecka.
- Rozpowszechnienie komunikatu umożliwi zlokalizowanie ofiary.
- Rozpowszechnienie alertu nie przyczyni się do zwiększenia ryzyka wyrządzenia krzywdy zaginionemu dziecku.

Jak już wskazano, spośród wszystkich państw europejskich alerty wszczyna się najczęściej w Republice Czeskiej. W kraju tym kryteria ogłaszania alertu znacznie różnią się od rozwiązań przyjętych w innych ustawodawstwach. Zgodnie z obowiązującymi na jego obszarze regulacjami uruchomienie alarmu zależy od ziszczenia się następujących przesłanek:

- Zaginione dziecko ma mniej niż 15 lat i jego życie lub zdrowie jest zagrożone,

a także wystąpienia którejkolwiek z poniższych okoliczności:

- Istnieje uzasadnione podejrzenie, że dziecko może stać się ofiarą wypadku ze względu na wiek.
- Dziecko wymaga stałego przyjmowania leków, których brak przyjęcia w odpowiednim czasie stanowi zagrożenie dla jego życia.
- Dziecko jest fizycznie lub psychicznie upośledzone.
- Sprawa dotyczy uprowadzenia z elementami przemocy; potencjalny sprawca: cierpi na zaburzenia psychiczne; jest niestabilny emocjonalnie i nieprzewidywalny; działania podejmowane przez potencjalnego sprawcę w przeszłości wobec małoletniego lub inne poszlaki sugerują, że życie lub zdrowie dziecka jest w niebezpieczeństwie.

---

¹⁹ *The common criteria for launching a cross border alert*, Best practice for launching a cross-border child abduction alert, European Commission (DG Justice), SEC(2008)2912, 24 November 2008, http://ec.europa.eu/justice/funding/rights/call_10014/ramc_ag_annex_5_2008_en.pdf, dostęp z dnia 27.10.2020 r.

W celu poprawy współpracy w poszukiwaniu dzieci zaginionych w państwach członkowskich UE 1 lutego 2016 r. podpisano deklarację Parlamentu Europejskiego. Wskazano w niej, że corocznie w UE odnotowuje się 250 tys. zaginięć dzieci. 76% zabójstw dzieci w wyniku uprowadzenia to sytuacje, do których doszło w ciągu 3 godzin od porwania. 37,5% Europejczyków mieszka na terenach przygranicznych, co powoduje, że procedury poszukiwawcze nierzadko są utrudnione²⁰. Zaprezentowane dane statystyczne są zatrważające oraz wskazują, jak istotna i konieczna jest współpraca międzynarodowa w przypadku uprowadzenia dziecka.

Wykorzystanie systemu wydaje się być najbardziej efektywnym narzędziem do poszukiwania zaginionych dzieci. W Polsce alert po raz pierwszy uruchomiono w sprawie uprowadzenia 10-letniej dziewczynki z Wołczkowa (fotografia 8). Maja zaginęła 14 kwietnia 2015 r. w drodze powrotnej ze szkoły do domu. Kamery monitoringu zarejestrowały samochód, który poruszał się wzdłuż drogi, którą podążała dziewczynka. Okoliczności zaginięcia pozwoliły ustalić, że doszło do uprowadzenia dziecka. Wobec powyższego podjęto niezwłoczną decyzję o wszczęciu alertu. Alarm wszczęto w godzinach nocnych. Dzięki współpracy międzynarodowej komunikat Child Alert rozpowszechniono również za granicami RP. Wraz z publikacją komunikatu utworzono bezpłatną linię telefoniczną 995. Operatorzy numeru w ciągu kilku godzin odebrali 220 połączeń od osób, które przekazywały informacje w sprawie Mai. Samochód sprawcy został rozpoznany już następnego dnia przez jednego z przechodniów przy autostradowym parkingu na terenie Niemiec²¹. Okazało się, że mężczyzna był już karany za uprowadzenie dziecka w Wielkiej Brytanii. Ogromne zaangażowanie Policji, mediów, a także zwykłych obywateli – zarówno z Polski, jak i z Niemiec – pozwoliło osiągnąć oczekiwany skutek i odnaleźć dziewczynkę w ciągu kilkunastu godzin.

²⁰ *Written Declaration submitted under Rule 136 of the Rules of Procedure on improving emergency cooperation in recovering endangered missing children and improving child alert mechanisms in the EU Member States*, 1.02.2016, DC\1083886EN

²¹ <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/111184,Policja-odnalazla-10-letnia-Maje.html>, dostęp z dnia 27.10.2020 r.

Zaginiona: Maja 10 lat

CHILD ALERT

150 cm wzrostu, sylwetka szczupła
włosy długie, ciemny blond, oczy
ciemne
ubrana w różową kurtkę typu
narciarskiego
w poprzeczne pasy z kapturem
spodnie: różowe legginsy
brązowe kozaki z białym futerkiem
- miejsce zaginięcia: Szczecin

POLICJA

Fotografia 8. Komunikat Child Alert o zaginięciu 10-letniej Mai

Źródło <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/487954,zaginela-100-letnia-maja-birylo-z-wolczkowa-policja-szuka-kierowcy-srebrnego-opla.html,komentarze-popularne,1>, dostęp z dnia 3.11.2020 r.

Dnia 24 listopada 2015 r. Child Alert wykorzystano po raz kolejny w sprawie zaginięcia 3-letniego Fabiana z Radomia (fotografia 9). Chłopiec został uprowadzony podczas spaceru z mamą i psem w godzinach wczesnoporannych. Trzej zamaskowani mężczyźni siłą odebrali dziecko kobiecie, wsiedli do samochodu i odjechali. Analiza okoliczności sprawy wykazała, że sprawcą porwania jest najprawdopodobniej ojciec chłopca. Rodzice od dłuższego czasu walczyli o opiekę nad dzieckiem. Jak twierdziła kobieta, mężczyzna od dawna groził, że zabierze chłopca, a ona wielokrotnie zgłaszała ten fakt organom ścigania²². Po uprowadzeniu dziecka jego ojciec osobiście zadzwonił do lokalnego radia i poinformował, że chłopiec przebywa z nim, jest cały i zdrowy. Porwanie dziecka miało stanowić wyraz braku akceptacji ojca wobec orzeczenia sądowego, zgodnie z którym sąd matce powierzył wykonywanie władzy rodzicielskiej, ograniczając jednocześnie prawa rodzicielskie ojcu.

²² <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/506427,policja-poszukuje-trzyletniego-fabiana-uruchomiono-child-alert.html>, dostęp z dnia 3.11.2020 r.

Zdaniem ojca matka chłopca miała mieć wiedzę, że syna zabrał ojciec²³. 4 grudnia 2015 r. na autostradzie A4 policjanci zatrzymali Sebastiana N., który wraz z dzieckiem oraz dwoma mężczyznami poruszał się samochodem w kierunku Wrocławia. Ojciec dziecka oraz mężczyźni to członkowie stowarzyszenia DziełnyTata.pl. Wszyscy zostali zatrzymani²⁴. W sprawie porwania Fabiana policjanci otrzymali ponad tysiąc połączeń telefonicznych, które okazały się bardzo przydatne podczas ustalania miejsca pobytu dziecka. Zdarzenie stanowiło tak zwane porwanie rodzicielskie.

Zaginiony: Fabian 3 lata

CHILD ALERT

Włosy ciemny blond, oczy niebieskie
Ubrany w pikowaną kurtkę koloru ceglastego
bluza w paski z kapturem
szare spodnie dresowe
jasnobrązowe kozaki
- miejsce zaginięcia: Radom

uprowadzony spod klatki schodowej przy wyjściu z bloku

ZADZWOŃ! NIE DZIAŁAJ SAMI!

995 (linia bezpłatna)
childalert@policja.gov.pl

Fotografia 9. Komunikat Child Alert o zaginięciu 3-letniego Fabiana

Źródło: <https://www.newsweek.pl/polska/porwanie-3-letniego-fabiana-child-alert-4-fabian-odnalazl-sie/8sccge5>, dostęp z dnia 3.11.2020 r.

System Child Alert został także wykorzystany podczas poszukiwań 3-letniej Amelki z Białegostoku (fotografia 10). Do zaginięcia dziewczynki doszło 7 marca 2019 r. Amelka została porwana wraz ze swoją matką przez dwóch zamaskowanych mężczyzn spod bloku, w okolicy miejsca zamieszkania. Świadkiem zdarzenia była babcia dziewczynki.

²³ <https://gazetawroclawska.pl/child-alert-3letni-fabian-porwany-przez-trzech-zamaskowanych-mezczyzn/ar/9117638>, dostęp z dnia 3.11.2020 r.

²⁴ <https://www.nmf24.pl/fakty/polska/news-3-letni-fabian-odnaleziony-jego-ojciec-jest-w-rekach-policji,nId,1933782>, dostęp z dnia 3.11.2020 r.

Policjanci od początku otrzymywali sygnały, że za sprawą zaginięcia kobiety z dzieckiem stoi najprawdopodobniej ojciec dziewczynki. Celem uprowadzenia ofiar sprawca wraz ze swoim współnikiem wypożyczyli samochód, który porzucili jeszcze tego samego dnia. Ojciec dziecka od jakiegoś czasu pracował i mieszkał w Niemczech. Jedną z hipotez zakładała, że mężczyzna może kierować się na zachód, dlatego zablokowano trasy dojazdowe do granicy Polski. W sprawie niezwłocznie podjęto decyzję o uruchomieniu alertu, który umożliwił odnalezienie ofiar porwania już następnego dnia. Kobieta oraz jej córka przetrzymywane były przez ojca dziecka w samochodzie, w lesie. Dzięki zastosowaniu omawianego narzędzia prowadzący poszukiwania pozyskali ogromną ilość informacji. W ciągu kilkunastu godzin Policja odebrała kilkadziesiąt połączeń oraz wiadomości z informacjami o ofiarach, które każdorazowo były szczegółowo weryfikowane. Amelkę i jej matkę rozpoznała mieszkanka okolic Ostrołęki i niezwłocznie powiadomiła Policję. W związku z odnalezieniem porwanych ofiar zatrzymano dwóch mężczyzn, w tym ojca dziewczynki, i odwołano alert.

Zaginiona: Amelia 3 lata

CHILD ALERT

- jasne kręcone włosy upięte w kok
- oczy niebieskie
- ubrana w różową kurtkę i szarą czapkę z pomponem, szare spodnie, granatowe buty
- miejsce zaginięcia: Białystok
- ok. godz. 10:00 uprowadzona razem z matką przez 2 zamaskowanych mężczyzn sprzed bloku przy ul. Hallera 47

ZADZWOŃ! NIE DZIAŁAJ SAM!

995 (linia bezpłatna)
childalert@policja.gov.pl

Fotografia 10. Komunikat Child Alert o zaginięciu 3-letniej Amelki

Źródło: <https://dziennikzachodni.pl/child-alert-porwana-3letnia-amelka-i-jej-matka-natalia-policja-szuka-ojca-i-publikuje-rysopis/ar/13946374>, dostęp z dnia 3.11.2020 r.

Zaginięcie 10-letniego Ibrahima z Gdyni to zdarzenie, w przypadku którego po raz czwarty w Polsce uruchomiono Child Alert (fotografia 11). Zasadność wszczęcia alertu w przypadku tego zaginięcia może jednak okazać się wątpliwa. To pierwszy w Polsce przypadek, kiedy zrezygnowano z poszukiwań chłopca mimo jego nieodnalezienia przez prowadzących poszukiwania. Analiza okoliczności sprawy, sytuacji rodzinnej chłopca i dokonana w konsekwencji ocena słuszności wszczęcia alarmu doprowadziły do jego odwołania.

Alert w sprawie zaginięcia chłopca ogłoszono 17 lutego 2020 r., tuż przed godziną 7 rano. Zawiadomienie o zaginięciu złożyła matka dziecka. Jak wskazała, podczas powrotu z przyjęcia urodzinowego syna została uderzona przez ojca Ibrahima, a chłopca wciągnięto do samochodu. Jedną z istotnych informacji, którą matka chłopca przekazała Policji, miała być ta na temat braku praw rodzicielskich ojca dziecka. Kobieta przedłożyła organom ścigania orzeczenie sądowe z 2017 r., z treści którego wynikało, że belgijski sąd przyznał prawa rodzicielskie wyłącznie matce chłopca. Wskazywana przez matkę kryminalna przeszłość sprawcy wpłynęła na podjęcie decyzji przez prowadzących sprawę o wszczęciu systemu Child Alert. W sprawie od początku było wiele wątpliwości odnośnie do wersji przekazanej przez matkę Ibrahima, dlatego prowadząca sprawę Prokuratura Rejonowa w Gdyni zapowiedziała zweryfikowanie sytuacji prawnej dziecka. W tym celu do prokuratury w Antwerpii skierowano wniosek o niezwłoczne wszczęcie postępowania mającego na celu zabezpieczenie dobra dziecka oraz ustalenie stanu prawnego władzy rodzicielskiej nad dzieckiem²⁵. W odpowiedzi tamtejsza prokuratura wskazała, że to matka chłopca działała bezprawnie, gdyż belgijski sąd pod koniec 2018 r. przyznał prawa rodzicielskie obojgu rodzicom, ale miejsce zamieszkania chłopca miało pozostać przy ojcu. Ujawnienie nowych, nieznanych dotąd okoliczności sprawy spowodowało, że alert został odwołany.

---

²⁵ <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2020-02-18/child-alert-zostal-odwolany-koniec-poszukiwan-10-letniego-ibrahima/>, dostęp z dnia 5.11.2020 r.

Zaginiony: Ibrahim lat 10

Wzrost 150 cm, włosy i oczy brązowe, ubiór: pomarańczowa kurtka, biała bluzka z Kaczorem Donaldem, jeansy, buty czarne
- miejsce zaginięcia: Gdynia
Urowadzony przez obywatela Maroko - osoba niebezpieczna!
Porusza się srebrnym kombi o początkowych nr rej. WN...

ZADZWOŃ! NIE DZIAŁAJ SAM!

995 (linia bezpłatna)
childalert@policja.gov.pl

Fotografia 11. Komunikat Child Alert o zaginięciu 10-letniego Ibrahima

Źródło: <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/185310,Child-Alert.html>, dostęp z dnia 5.11.2020 r.

System natychmiastowego powiadomiania o zaginięciu dziecka wykorzystano także w sprawie zaginięcia 5-letniej Mii z Oświęcimia (fotografia 12). Dnia 5 listopada 2022 r. w jednym z mieszkań w Oświęcimiu ujawniono zwłoki młodej kobiety. Z okoliczności sprawy wynikało, że w mieszkaniu powinno znajdować się także dziecko, które najprawdopodobniej zostało uprowadzone. Ustalenia funkcjonariuszy Policji pozwoliły założyć, że dziewczynka przebywa z ojcem – 26-letnim Norwegiem podejrzewanym o zabójstwo kobiety. Jeszcze tego samego dnia, w późnych godzinach wieczornych, media poinformowały o zakończeniu poszukiwań i odnalezieniu dziecka. Obywatela Norwegii zatrzymała duńska Policja na terenie Danii. Mężczyzna poruszał się wraz z dziewczynką samochodem wskazanym przez polską Policję. Dziewczynka została odnaleziona cała i zdrowa, a mężczyzna zatrzymany. Po raz piąty system Child Alert okazał się niezawodny, a międzynarodowa współpraca organów ścigania zakończyła się powodzeniem. Przepływ informacji był natychmiastowy i pozwolił ustalić miejsce pobytu dziecka w ciągu kilku godzin.

Fotografia 12. Komunikat Child Alert o zaginięciu 5-letniej Mii

Źródło: <https://polskagada.pl/policja-uruchamia-rzadki-child-alert/>, dostęp z dnia 10.12.2022 r.

Dnia 5 sierpnia 2023 r. doszło do zaginięcia 11-letniej Wiktorii z Sosnowca. Zaginięcie dziecka zgłosili jego rodzice, po tym jak dziewczynka wyszła z domu wyrzucić śmieci i nie powróciła do swojego miejsca zamieszkania. Na podstawie ustalonych okoliczności zdarzenia podjęto decyzję o uruchomieniu systemu Child Alert, a w dostępnych mediach rozpowszechniono komunikaty o zaginięciu dziecka (fotografia 13). Od soboty prowadzono intensywne poszukiwania Wiktorii. Policja analizowała dostępne nagrania z monitoringu, przesłuchiwała świadków, a po ogłoszeniu alertu otrzymała wiele doniesień. Po dwóch dniach ustalono miejsce pobytu dziecka, które znajdowało się w województwie zachodniopomorskim. Mężczyznę, z którym przebywała dziewczynka, zatrzymano i postawiono mu zarzut związany z uprowadzeniem dziecka.

Zaginiona: Wiktoria 11 lat

Wzrost 167 cm, szczupła, włosy długie, ciemny blond, oczy zielone
Ubiór: t-shirt fioletowy, krótkie spodenki szare, buty czarne

- miejsce zaginięcia: Sosnowiec

ZADZWOŃ! NIE DZIAŁAJ SAM!

995 (linia bezpłatna)
childalert@policja.gov.pl

The poster features a photograph of a young girl with long, light brown hair. To the right of the photo is a red 'CHILD ALERT' icon with a white silhouette of a person. The background is a mix of blue, white, and yellow.

Fotografia 13. Komunikat Child Alert o zaginięciu 11-letniej Wiktorii

Źródło: <https://wiadomosci.wp.pl/policja-uruchomila-child-alert-11-letnia-wiktoria-poszukiwana-6927751253396160a>, dostęp z dnia 10.08.2023 r.

Istotne znaczenie systemu Child Alert w przypadku zaginięcia dziecka powoduje, że Policja stale dąży do bieżącego udoskonalania tego narzędzia. Dnia 13 lipca 2016 r. zawarto porozumienie o współpracy pomiędzy Komendantem Głównym Policji a firmą NEPTIS S.A. – operatorem popularnych nawigacji samochodowych YANOSIK. Zawiązanie współpracy przyczyniło się do zwiększenia zasięgu rozpowszechnienia komunikatów o zaginięciu dziecka. W przypadku ogłoszenia alertu komunikat pojawia się na ekranach nawigacji samochodowych. Porozumienie pozwala zaangażować w poszukiwania osoby, które w danym momencie podróżują i nie mają dostępu do mediów (telewizja, Internet itd.)²⁶.

Pod koniec 2020 r. Policja uruchomiła portal e-usługi²⁷, który ułatwia społeczeństwu kontakt z jednostkami Policji na terenie całego kraju. Portal powstał w ramach projektu „Modernizacja i wdrożenie nowych rozwiązań oraz e-usług w Systemie Zintegrowanej Komunikacji

²⁶ <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/129547,Duza-pomoc-w-poszukiwaniu-zaginionych-dzieci-Child-Alert-w-aplikacji-dla-kierowc.html>, dostęp z dnia 5.11.2020 r.

²⁷ <https://euslugi.policja.pl>, dostęp z dnia 5.11.2020 r.

Ogólnopolskiej Sieci Teleinformatycznej numeru 112”. Platforma umożliwia obywatelom kontakt z Policją za pośrednictwem Internetu (połączenie wideo) lub telefonu (wiadomości SMS i MMS). Jedną z usług oferowanych na portalu jest możliwość otrzymywania i wysyłania wiadomości związanych z wszczęciem systemu Child Alert. Na wskazany numer telefonu osoby posiadające informacje o poszukiwanym dziecku mogą wysłać Policji wiadomość i przyczynić się tym samym do jego odnalezienia. Co więcej, zainteresowani otrzymywaniem informacji w związku z ogłoszeniem alertu mogą zarejestrować na platformie swój numer telefonu za pośrednictwem specjalnego formularza. Każdorazowo, w przypadku uruchomienia systemu, osoby te otrzymają informacje o szeroko zakrojonych poszukiwaniach oraz okolicznościach zaginięcia. Mechanizm umożliwia włączenie w system poszukiwań dużej części społeczeństwa.

W poszukiwania zaginionych dzieci zaangażowała się także jedna z największych spółek oferujących ubezpieczenia – PZU S.A.²⁸ W przypadku wszczęcia poszukiwań i ogłoszenia alertu użytkownikom aplikacji mobilnej mojePZU zostanie przesłane powiadomienie o poszukiwaniach dziecka.

3.3. Analiza danych statystycznych dotyczących zaginięć dzieci i młodzieży

W tabeli 17 zaprezentowano dane dotyczące zaginięć dzieci i młodzieży. Dla zobrazowania skali zjawiska dokonano podziału na trzy grupy wiekowe. Około 25–30% wszystkich przypadków zaginięć każdego roku dotyczy małoletnich. Mimo spadku ogólnej liczby zaginięć dzieci i młodzieży wskazać należy, że skala zdarzeń w tych grupach wiekowych wciąż uznawana jest za dużą. Ujawniony spadek zaginięć odnotowany w danych policyjnych od 2018 r. wynika najprawdopodobniej ze zmian regulacyjnych, które wprowadzono zarządzeniem nr 48 KGP,

---

²⁸ https://media.pzu.pl/informacje-prasowe/szczegoly/Child_Alert_na_platformie_mojePZU, dostęp z dnia 5.11.2020 r.

tj. zrezygnowano z uznawania tzw. porwań rodzicielskich jako typowych zaginięć (w przeciwieństwie do uregulowań zawartych w zarządzeniu nr 48), a co za tym idzie – zdarzenia te nie są wliczane do ogólnej liczby zgłoszonych zaginięć.

Spśród wszystkich zdarzeń niewielki odsetek stanowią tzw. zaginięcia kryminalne (przestępne działanie osób trzecich, którego skutkiem jest zaginięcie ofiary) czy akty samobójcze. Większość z nich to efekt młodzieńczego buntu, zerwania kontaktu z otoczeniem, a w konsekwencji samowolnego opuszczenia miejsca pobytu. Zaginięcia kilkuletnich dzieci spowodowane są najczęściej nieprawidłową opieką nad małoletnimi.

Większość spraw zaginięć dzieci to zdarzenia, które Policja wyjaśniła w ciągu kilkunastu dni po zaginięciu. Statystyki policyjne wskazują, że 95% zaginionych dzieci zostaje odnalezionych już w ciągu pierwszych 7 dni i wraca do swoich domów²⁹. Według Policji 5% przypadków zaginięć to zdarzenia o charakterze kryminalnym, których przyczyną jest przestępstwo.

Tabela 17. Zaginięcia dzieci i młodzieży zgłoszone na Policji w latach 2004–2022

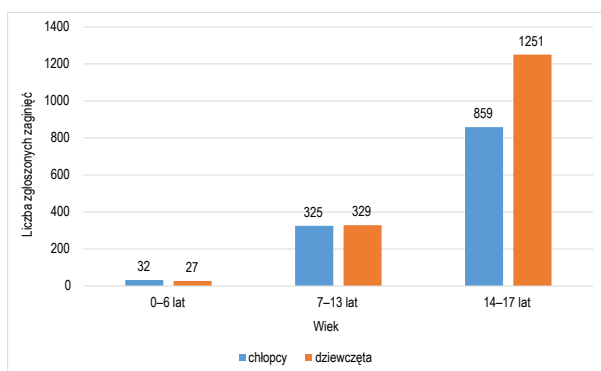
Rok	Do 6 lat	7–13 lat	14–17 lat	Razem
2022	65	631	1465	2161
2021	59	559	1360	1978
2020	67	492	1770	2329
2019	59	654	2 110	2823
2018	247	799	4206	5252
2017	443	953	5 362	6758
2016	490	980	5 475	6945
2015	535	1 022	6 232	7789
2014	525	964	6 615	8104
2013	481	951	6 121	7553
2012	465	800	5 338	6603

²⁹ <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885,Zaginieni.html>, dostęp z dnia 30.09.2020 r.

Rok	Do 6 lat	7–13 lat	14–17 lat	Razem
2011	151	482	3 697	4330
2010	118	436	2 915	3469
2009	125	442	3 054	3621
2008	145	528	3 487	4160
2007	115	805	3 710	4630
2006	142	739	3 584	4465
2005	131	683	3 285	4099
2004	173	834	3 730	4737

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885,Zaginieni.html>, dostęp z dnia 10.08.2023 r.

Co ciekawe, analiza danych ujętych na wykresie 10 wskazuje, że dziewczęta częściej uznaje się za zaginione, zwłaszcza w grupie wiekowej 14–17 lat. W 2019 r. zaginięcia dziewcząt w tym przedziale stanowiły aż o 30% więcej zdarzeń niż wśród chłopców. Okazuje się, że przed osiągnięciem pełnoletności to dziewczęta znikają częściej. Wśród osób dorosłych tendencja jest odwrotna, gdyż to mężczyźni zgłaszani są częściej jako zaginieni.

Wykres 10. Liczba zgłoszonych zaginięć wśród dzieci i młodzieży z podziałem na płeć oraz wiek w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji udostępnionej przez KGP w dniu 9.11.2020 r.

Wśród wszystkich spraw zaginięć niewielki procent stanowią te, których do dziś nie rozwiązano. Jedną z takich spraw jest zaginięcie Sylwii Iszczyłowicz. 9-letnia dziewczynka zaginęła 26 listopada 1999 r. w Zabrze. Dziś miałaby 30 lat. Sylwia poszła do kościoła na spotkanie grupowe dla dzieci i młodzieży. Z uwagi na wykonywane wówczas prace remontowe spotkanie przeniesiono do innej sali. Dziewczynka nie mogła znaleźć grupy, dlatego postanowiła wrócić do domu. Do przejścia miała zaledwie kilkaset metrów. Już kilkanaście minut po spodziewanej godzinie powrotu córki do domu zaczęła jej szukać mama, a około godziny 22 zgłosiła zaginięcie w najbliższej jednostce Policji³⁰. Niestety, sprawy zaginięcia dziecka do dzisiaj nie udało się wyjaśnić. Sylwia wciąż figuruje w bazie zaginionych Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych jako osoba zaginiona i nadal jest poszukiwana. W celu określenia prawdopodobnego, obecnego wizerunku zaginionej wykorzystano tzw. progresję wiekową (fotografia 14). Za pomocą specjalistycznych programów dokonano postarzenia wizerunku dziecka, opierając się między innymi na fotografiach dziecka, wywiadzie z rodziną i procesach starzenia się rodziców małoletniej.

Fotografia 14. Progresja wiekowa zaginionej Sylwii Iszczyłowicz

Źródło: <http://www.zaginieni.pl/jak-pomagamy/poszukiwanie-zaginionych/zaginali/profil-osoby/?o=148>, dostęp z dnia 30.09.2020 r.

³⁰ A. Jurkiewicz, *Bez śladu. Niewyjaśnione przypadki zaginięć*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, T. 56, 2020, s. 202.

Inną, także niewyjaśnioną dotychczas sprawą, która zyskała międzynarodowy rozgłos, jest zaginięcie 4-letniej Madeleine McCann. Doszło do niego w 2007 r. w czasie rodzinnych wakacji w portugalskim kurorcie Praia da Luz. Dziewczynka zniknęła z pokoju podczas wieczornej kolacji rodziców z przyjaciółmi w przyhotelowej restauracji. Małżeństwo udało się na spotkanie z przyjaciółmi po tym, jak ułożyli troje swoich dzieci do snu. Dzieci nikt nie pilnował, ale rodzice na zmianę zaglądali do ich pokoju, gdyż kolacja odbywała się kilka metrów dalej. Dnia 3 maja 2007 r., około godziny 22:00, Kate McCann zauważyła, że dziewczynki nie ma w łóżku, a w pokoju pozostawiono otwarte okno. Zaniepokojona matka natychmiast zaalarmowała pozostałych uczestników spotkania.

Fotografia 15. Progresja wiekowa zaginionej Madeleine McCann

Źródło: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/christian-b-madeleine-mccann-suspect-germany-b1767863.html>, dostęp z dnia 7.11.2020 r.

W sprawie zaginięcia sprawdzono wiele hipotez. Jedna z wersji zakładała, że rodzice posiadają wiedzę na temat okoliczności zniknięcia dziewczynki. Wobec tego Kate i Gerry McCann trafili do grona podejrzanych. Cztery miesiące po zaginięciu dziecka rodzina McCann wróciła do Wielkiej Brytanii, a portugalska Policja kontynuowała śledztwo³¹. Dziewczynki do dzisiaj nie odnaleziono. Obecnie Madeleine miałyby

³¹ *Zaginieni*, Super Express, Album nr 2/2019 s. 46–47.

13 lat. W celu ustalenia prawdopodobnego wizerunku zaginionego dziecka wykonano progresję wiekową jego wyglądu (fotografia 15).

Sprawy zaginięcia Madeleine do dziś nie wyjaśniono. W międzyczasie pojawiło się wiele teorii. Najnowsze doniesienia wskazują jednak, że dziewczynka nie żyje i prawdopodobnie padła ofiarą niemieckiego pedofila, który w tym samym czasie przebywał na wakacjach w portugalskim kurorcie³².

Tego typu zaginięcia to zdarzenia, na wyjaśnienie których oczekuje nie tylko najbliższa rodzina, ale również społeczeństwo. Niewyjaśnione zaginięcia to sprawy, które pozostają głęboko w pamięci prowadzących sprawę funkcjonariuszy Policji³³. Policjanci w miarę możliwości wraz z postępem naukowo-technicznym powracają do tego typu spraw i liczą na pozytywny finał poszukiwań.

3.4. Profilaktyka zaginięć dzieci i młodzieży

Zaginięcia wśród najmłodszych grup wiekowych to zdarzenia o najbardziej wrażliwym charakterze. Zaginięcie podopiecznego to sytuacja ogromnie stresogenna, zwłaszcza dla rodziców, ale także dla małoletniej osoby zaginionej. Wydaje się, że im młodsze dziecko, tym większa dezorientacja i przerażenie. Podkreślić należy, że ze względu na specyfikę zaginięć dzieci i młodzieży ogromne znaczenie mają działania zapobiegawcze i edukacyjne. Analiza przyczyn zjawiska pozwala bowiem stwierdzić, że większość tych zdarzeń to sytuacje, którym można zapobiec.

Małe dzieci znikają najczęściej dlatego, że rodzice nie poświęcają im należytej uwagi. Kilkuletnie dziecko nigdy nie powinno zostawać same w miejscach publicznych, nawet przez krótki czas. Do zaginięć w tej grupie dochodzi najczęściej w miejscach zbiorowego wypoczynku,

---

³² <https://plejada.pl/newsy/zaginiecie-madeleine-mccann-co-sie-stalo-z-dziewczynka-sa-polskie-watki/cqpez8r>, dostęp z dnia 17.06.2023 r.

³³ M. Puzio-Broda, *Poszukiwania zaginionych dzieci*, [w:] *Przypadki kryminalne. Ciemna liczba przestępstw przeciwko bezbronnym*, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rum, Poznań 2020, s. 76.

np. na plaży, w centrum miasta, parku rozrywki czy centrach handlowych. Miejsca takie odwracają uwagę rodziców od swoich dzieci.

Ogromne znaczenie w przeciwdziałaniu omawianym tu zdarzeniom ma edukacja dzieci. Od najmłodszych lat dziecko powinno się przestrzegać przed nawiązywaniem kontaktów z nieznanymi, przyjmowaniem od nich prezentów czy jakichkolwiek propozycji. Równie istotne jest nauczanie dziecka o należytych zachowaniach w sytuacji zagrożenia. Dzieci muszą wiedzieć, że w przypadku uprowadzenia: winny szukać ratunku w otoczeniu, głośno krzyknąć, zakomunikować innym, że potrzebują pomocy. Ogromnym błędem rodziców jest straszenie dzieci konsekwencjami ich niepoprawnych zachowań ze strony umundurowanych policjantów. Taka sytuacja nigdy nie powinna mieć miejsca, gdyż w wypadku zagrożenia dziecko będzie się bało poprosić funkcjonariuszy Policji o pomoc.

Bardzo ważnym elementem jest edukacja dziecka w zakresie zapamiętywania podstawowych danych osobowych zarówno swoich, jak i rodziców, ale także numeru kontaktowego do opiekunów i adresu zamieszkania. Jeżeli dziecko jest już na tyle duże, aby samodzielnie mogło korzystać z telefonu komórkowego, to należy je edukować pod kątem wezwania pomocy czy skontaktowania się z rodzicami w sytuacji zagrożenia. Dziecku można także zamontować np. w plecaku urządzenie wyposażone w lokalizator GPS (*Global Positioning System*), które pozwoli namierzyć jego położenie. Najnowsze technologie umożliwiają wykorzystanie specjalistycznych urządzeń, np. smartwatcha, tj. zegarka, który w sytuacji zagrożenia pozwoli dziecku wezwać pomoc po wciśnięciu jednego klawisza.

Rodzice muszą także wiedzieć, że w przypadku zaginięcia dziecka i niemożności samodzielnego zlokalizowania jego miejsca pobytu – należy niezwłocznie wezwać pomoc. W sytuacji zaginięcia najmłodszych dzieci czas, który minął od zaginięcia, ma kluczowe znaczenie. Tylko podjęcie natychmiastowych działań może przyczynić się do skutecznego odnalezienia dziecka. Należy jednak pamiętać, że jedynie rozsądne podejście rodziców może zapobiec sytuacji zaginięcia. To od działań rodziców zależy bowiem bezpieczeństwo dziecka.

Celem umacniania prawidłowych postaw dzieci gwarantujących bezpieczeństwo organizowane i nagłaśniane są różnego rodzaju kampanie społeczne. Jednym z takich działań jest prowadzona od 2003 r. przez Fundację ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych kampania pt. „Nie uciekaj”³⁴. Jej głównym założeniem jest zapobieganie ucieczkom małoletnich, wsparcie zarówno rodziców, jak i nastolatków w trudnych sytuacjach, a także organizacja szkoleń i warsztatów dla kadry pedagogicznej instytucji oświatowych.

Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych uruchomiła pod koniec 2012 r. profilaktyczno-edukacyjny program pt. „Opiekuj się dzieckiem”³⁵, którego głównym celem jest zapobieganie zaginięciom wśród roczników najmłodszych. Jednym z istotnych działań profilaktycznych jest zapewnienie dziecku bezpieczeństwa w Internecie. Zasady korzystania z sieci powinny być uzgodnione z podopiecznymi. Dzieci powinno się przestrzegać przed nawiązywaniem kontaktów z nieznanymi i udostępnianiem swoich danych w Internecie. Dobrym rozwiązaniem jest zainstalowanie specjalistycznych programów chroniących dzieci przed szkodliwymi treściami i monitorujących ich aktywność.

Od 2004 r. corocznie w dniu 25 maja obchodzony jest Międzynarodowy Dzień Dziecka Zaginionego pod patronatem Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych. Symbolem obchodzonego każdego roku święta jest kwiat – niezapominajka, który symbolizuje solidarność z rodzinami zaginionych dzieci (rycina 12). Z okazji obchodów Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, Komenda Główna Policji oraz inne organizacje zajmujące się poszukiwaniem osób zaginionych organizują wydarzenia okolicznościowe, których celem jest nagłośnienie problemu zaginięć wśród dzieci i młodzieży, zaprezentowanie działań zapobiegawczych, a także symulacja działań poprzez manewry poszukiwawczo-ratownicze.

---

³⁴ http://nieuciekaj.pl/o_kampanii, dostęp z dnia 6.11.2020 r.

³⁵ http://opiekujsiedzieckiem.pl/program_opiekuj_sie_dzieckiem, dostęp z dnia 6.11.2020 r.

Rycina 12. Symbol Międzynarodowego Dnia Dziecka Zaginionego

Źródło: <https://policja.pl/pol/aktualnosci/159126,25-maja-Międzynarodowy-Dzien-Dziecka-Zaginionego.html>, dostęp z dnia 22.08.2023 r.

Jedną z czołowych organizacji zajmujących się szeroko pojętym wsparciem poszukiwań zaginionych dzieci jest Missing Children Europe. Federacja zrzesza 31 organizacji z 27 krajów Europy, które działają na rzecz zaginionych dzieci. Współpraca między członkami polega na wymianie informacji i analizie badań oraz polityki systemu poszukiwań zaginionych dzieci. Celem współpracy jest zapewnienie ochrony dzieci przed wszelkimi przejawami przemocy, wykorzystania czy zaniedbania, które skutkują ich zaginięciem. Transgraniczne projekty organizacji zapewniają dzieciom i ich rodzinom w całej Europie wieloaspektowe wsparcie³⁶.

Missing Children Europe wspiera współpracę transgraniczną w zakresie zapobiegania zaginięciom dzieci. Działania te obejmują przede wszystkim podnoszenie świadomości społecznej o istniejącym zagrożeniu, organizowanie kampanii reklamowych (np. kampania „Listen” utworzona w listopadzie 2020 r.) oraz koordynowanie sieci numerów interwencyjnych (116 000) dotyczących zaginionych dzieci. Współpraca umożliwia także wymianę informacji na temat najlepszych i skutecznych praktyk między organizacjami członkowskimi poprzez

³⁶ *Annual Review Report 2017...*, op. cit.

odbywające się regularnie webinaria i szkolenia. Przeprowadzone badania wskazują, że 89% ankietowanych członków bardzo docenia wsparcie Missing Children Europe w zakresie systemu poszukiwania zaginionych dzieci. 95% ankietowanych członków potwierdza, że działania organizacji pozytywnie wpływają na system poszukiwań osób zaginionych w ich kraju³⁷.

Innym podmiotem działającym zarówno w zakresie zapobiegania, jak i reagowania na zjawisko zaginięć dzieci jest Global Missing Children Network (dalej także jako: GMCN). Organizacja zrzesza członków z całego świata zajmujących się ochroną dzieci, zapewnia im współpracę i możliwość zjednoczenia globalnej społeczności w poszukiwaniu zaginionych dzieci. Globalna Sieć Dzieci Zaginionych udostępnia także wielojęzyczną bazę zaginionych dzieci w celu wsparcia poszukiwań prowadzonych przez organy ścigania i organizacje pozarządowe na całym świecie. Organizacja składa się obecnie z 29 krajów, znajdujących się na 5 różnych kontynentach. Podstawowym celem działania organizacji jest koordynacja i bieżące zwiększanie świadomości społecznej na temat zaginięć dzieci. Misją GMCN jest także stałe poszerzanie obszaru działania i członkostwa oraz ulepszanie działań zapobiegawczych i metod poszukiwawczych. Organizacja oferuje także swoim członkom możliwość wymiany doświadczeń, dzielenia się praktycznymi informacjami w celu ulepszania czynności poszukiwawczych. Jednym z takich działań była współpraca w zakresie systemów szybkiego alarmowania o zagrożeniach dla dzieci, czego efektem jest AMBER Alert³⁸.

---

³⁷ Ibidem.

³⁸ <https://globalmissingkids.org/about-us/>, dostęp z dnia 10.11.2020 r.

Rozdział 4. Wybrane metody poszukiwania osób zaginionych

4.1. Charakterystyka ogólna

W przypadku zaginięcia osoby i wszczęcia działań zmierzających do jej odnalezienia nieocenioną rolę odgrywa wybór adekwatnej metody wykorzystanej podczas czynności poszukiwawczych. Na podstawie okoliczności zaginięcia kierujący działaniami poszukiwawczymi każdorazowo dokonują wyboru metod działań, które mają umożliwić szybkie odnalezienie osoby zaginionej. Niekiedy jednak okazuje się, że tradycyjne metody poszukiwawcze są wystarczające. Niektóre zdarzenia wymagają natomiast wykorzystania najnowszych technologii w poszukiwaniu zaginionych. Zwłaszcza w okresie zimowym czas podjęcia i trwania akcji poszukiwawczej stanowi istotny czynnik działań poszukiwawczo-ratowniczych. Stałe udoskonalanie metod poszukiwawczych winno przyczynić się do usprawnienia systemu poszukiwań zaginionych. Narzędzia te mają pozytywnie wpłynąć na komfort pracy grup poszukiwawczych oraz szybkość i skuteczność ich działań. Analiza niektórych zdarzeń pozwala także stwierdzić, że wykorzystanie nieodpowiedniej metody może nie przynieść oczekiwanych skutków. Działania niektórych sprawców skupiają się bowiem np. na skutecznym pozbyciu się zwłok, co powoduje, że wykorzystanie nawet bezkonkurencyjnych metod nie będzie skutkowało rozwiązaniem sprawy zaginięcia. Wskazać zatem należy, że wybór konkretnej metody nie gwarantuje sukcesu w postaci odnalezienia zaginionej osoby (lub jej zwłok). Żyjący na przełomie XIX i XX w. niemiecki kanibal Karl Denke mordował swoje ofiary, a z ich mięsa produkował wyroby mięsne, natomiast ze skóry ludzkiej

wyrabiał paski, szelki i sznurowadła¹. W takich przypadkach bez wątplenia trudno liczyć na odnalezienie ciał osób zaginionych. Nierzadko tego typu makabrycznych odkryć dokonuje się po jakimś czasie, przy okazji ujawnienia innych czynów sprawcy. Tak było też w przypadku Karla Denke. Morderca popełnił samobójstwo w areszcie, w którym osadzony został za próbę zabójstwa. Kilka dni po śmierci Denke Policja przeszukała jego dom i dokonała makabrycznego odkrycia. Badania przeprowadzone przez wrocławskie laboratorium kryminalistyki potwierdziły, że ujawnione wyroby, a także inne szczątki, pochodziły od co najmniej trzech różnych osób.

Przedstawiona w niniejszym rozdziale analiza to przegląd wybranych metod stosowanych w przypadku poszukiwania zaginionych osób żywych, zwłok czy szczątków ludzkich. Dynamiczny rozwój technologiczny sprawia bowiem, że trudno wymienić wszystkie aktualnie stosowane metody wykorzystywane w działaniach poszukiwawczo-ratowniczych.

W kontekście wyboru adekwatnych do okoliczności zaginięcia metod poszukiwawczych wskazać należy, że w przypadku powzięcia przez Policję informacji, które uzasadniają budowanie wersji o zabójstwie osoby zaginionej, rodzaj podjętych czynności poszukiwawczych będzie znacznie różnił się od działań zmierzających do odnalezienia zaginionej osoby żywej. Sprawcy zabójstw dokonują bowiem wyboru różnego rodzaju metod ukrycia zwłok ofiary. Jednym z częściej stosowanych sposobów ukrycia ciała, a w konsekwencji uniknięcia odpowiedzialności karnej, jest jego zakopanie², np. na terenach zalesionych, a nawet na terenie własnej posesji³. W przypadku przyjęcia hipotezy o możliwym zabójstwie osoby zaginionej głównym celem podjętych działań jest odnalezienie ciała zaginionej osoby. Nie należy bowiem zapominać, że odnalezienie zwłok osoby zaginionej pozwala najbliższym zamknąć traumatyczny okres związany z niewiedzą na temat losów zaginionej, a także zorganizować godny pochówek zmarłemu.

---

¹ L. Biały, *Z ciemnych kart historii Ziębic – masowy morderca i kanibal Karl Denke*, Litteraria XXXII, 2001, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, s. 202.

² A. Gawliński, *Jak pozbyć się zwłok. Specyfika działania sprawców zabójstw i ich postępowanie ze zwłokami*, Wydawnictwo Kryminalistyczne, Olsztynek 2018, s. 109.

³ Ibidem, s. 136.

4.2. Rola środków masowego przekazu

Media społecznościowe każdego dnia rozpowszechniają informacje z wszystkich dziedzin naszego życia. W systemie poszukiwania osób zaginionych także odgrywają bardzo ważną rolę. Rozpowszechnienie wiadomości o zaginięciu osoby w mediach społecznościowych dociera do nieograniczonej liczby ludzi. Publikacja informacji o okolicznościach zaginięcia oraz danych umożliwiających identyfikację osoby zaginionej, a w szczególności rozpowszechnienie jej wizerunku (fotografii), może istotnie przyczynić się do rozwiązania sprawy. Media (zwłaszcza portale społecznościowe) mogą także stanowić cenne źródło informacji na temat osoby zaginionej (jej relacji ze społeczeństwem, miejsc jej pobytu przed zaginięciem, jej najbliższych znajomych czy zaplanowanych wyjazdów itd.). Zaangażowanie mediów w poszukiwania musi być uwarunkowane respektowaniem pewnych zasad współpracy. Jednym z najważniejszych warunków jest konieczność uzyskania stosownej zgody na publikację wizerunku zaginionego. Treść komunikatu nie może także w żaden sposób godzić w prawa i interesy osoby zaginionej, jak i jej najbliższych. Istotnym elementem jest bieżące informowanie społeczności lokalnej o wynikach poszukiwań, czynnościach podejmowanych przez podmioty poszukiwawcze, a także udziale społeczeństwa w poszukiwaniach. Tego typu działania pozwalają skupić uwagę obywateli na zdarzeniu, a także skutecznie zachęcić do zaangażowania się w poszukiwania poprzez analizowanie treści portali społecznościowych, nagrań z prywatnych monitoringów czy udział w aktywnych poszukiwaniach terenowych. Prowadzone na tak szeroką skalę działania poszukiwawcze znacznie zwiększają szanse na ustalenie miejsca pobytu osoby zaginionej.

W kwietniu 2019 r. rozpowszechnienie informacji o zaginięciu 29-letniej mieszkanki Augustowa w środkach masowego przekazu doprowadziło do ustalenia miejsca pobytu kobiety już po dwóch godzinach od zaginięcia⁴. Przed południem kobieta wyszła na zakupy

⁴ <https://policja.pl/pol/aktualnosci/171959,Zaginiona-kobieta-odnaleziona-dzieki-publikacji-w-mediach-spoecznościowych.html>, dostęp z dnia 14.03.2021 r.

i nie wróciła do domu. Okoliczności sprawy wskazywały, że zdrowiu lub życiu 29-latki może grozić niebezpieczeństwo. Zdecydowano o niezwłocznym przekazaniu informacji lokalnej społeczności za pośrednictwem mediów społecznościowych. Osoba, do której dotarła informacja o poszukiwaniach kobiety, natychmiast poinformowała Policję o miejscu, w którym widziała zaginioną. Policjanci odnaleźli kobietę w wskazanej lokalizacji i przekazali ją pod opiekę lekarzy.

Kolejnym przykładem zaangażowania mediów w system poszukiwań osób zaginionych jest wykorzystanie Snapchata do stworzenia *snap & seek* (snapuj i szukaj). Snapchat to aplikacja, która powstała w 2011 r. Jest to komunikator internetowy służący do wysyłania zdjęć, filmów czy wykonywania rozmów (głosowych lub wideo). Jego średnia dzienna liczba użytkowników w 2016 r. wyniosła 150 mln⁵. Biorąc pod uwagę tę statystykę i fakt, że jest to aplikacja, z której głównie korzystają nastolatki, 25 maja 2016 r. (Międzynarodowy Dzień Dziecka Zaginionego) utworzono narzędzie, które przy wykorzystaniu nowej funkcji aplikacji *face swap* (zamiana twarzy) pozwala nałożyć twarz osoby zaginionej na twarz użytkownika i rozpowszechnić komunikat o zaginięciu, tj. *snap & seek*. Użytkownicy aplikacji tworzą tzw. *stories*, krótkie komunikaty, które rozpowszechniają wśród swoich znajomych. Zdjęcia i krótkie wideo są widoczne dla obserwujących maksymalnie przez 24 h.

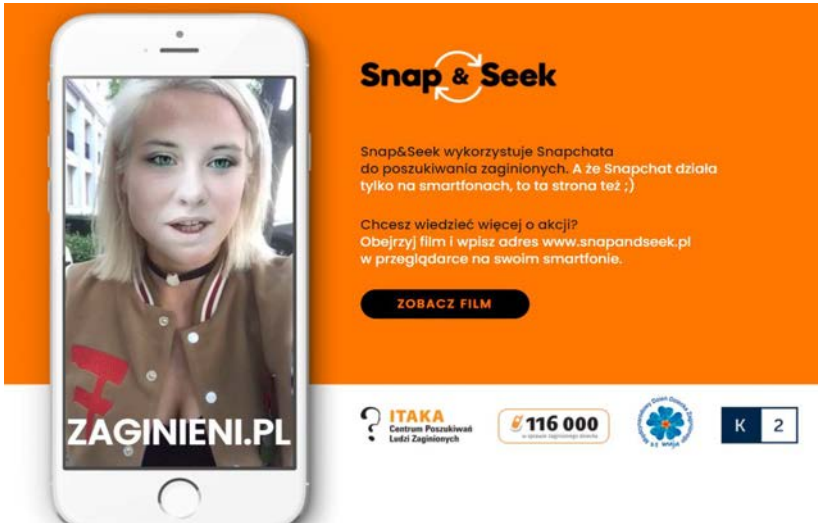
W czasie trwania projektu użytkownicy Snapchata mogli pobrać zdjęcie osoby zaginionej ze strony internetowej www.snap.zaginieni.pl, podmienić twarze i rozpowszechnić wśród znajomych komunikat o zaginięciu. Jak wskazują badacze zjawiska, publikacja wizerunku osoby zaginionej jest jednym z najlepszych działań zmierzających do jej odnalezienia⁶ (tezę tę potwierdza zapewne fakt, że wrokokowcy stanowią aż 2/3 populacji). Akcja miała na celu włączyć młodych ludzi w poszukiwania oraz wspomóc działania poszukiwawcze. W kampanię promującą

---

⁵ <https://mobarank.pl/2016/07/21/statystyki-snapchata-w-polsce-2016/>, dostęp z dnia 16.03.2021 r. W I kwartale 2022 r. już 322 mln.

⁶ I. Jezierska-Świergiel, członek zarządu ds. Public relations i Fundraisingu Fundacji ITAKA, <http://www.itaka.org.pl/material-prasowy/zamien-twarz-i-pomoz-odnalez-zaginionych-snapseek/>, dostęp z dnia 15.12.2020 r.

narzędzie aplikacji włączyli się znani użytkownicy Snapchata – m.in. Karolina Gilon, która zamieniając swoją twarz na twarz zaginionej nastolatki, rozpowszechniła informację o jej zaginięciu (fotografia 16).

Fotografia 16. Platforma zawierająca bazę fotografii zaginionych nastolatków wraz z prezentacją przykładowego snapa o zaginięciu

Źródło: <https://www.snap.zaginieni.pl>, dostęp z dnia 15.12.2020 r.

Brak jest dokładnych danych odnoszących się do analizy skuteczności omawianego narzędzia (liczby pobrań fotografii osób zaginionych, liczby rozpowszechnionych komunikatów, osób odnalezionych wskutek rozpowszechnienia *stories* itp.). W sieci można jednak znaleźć ogólną informację, że w projekt zaangażowała się 1/3 użytkowników aplikacji⁷. Współorganizatorzy akcji⁸ podkreślają jednak, że głównym celem kampanii było zwrócenie uwagi młodych ludzi na problem ucieczek i zaginięć wśród nastolatków, nie zaś konkretny skutek w postaci

⁷ <https://www.k2.pl/projekty/itaka-wykorzystanie-snapchata>, dostęp z dnia 15.12.2020 r.

⁸ Konsultacja ekspercka z Izabelą Jezierską-Świergiel, Członkiem Zarządu ds. PR i Fundraisingu Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych w dniu 26.01.2021 r.

odnalezienia poszukiwanych osób, co może tłumaczyć fakt niegromadzenia danych statystycznych związanych z efektami kampanii.

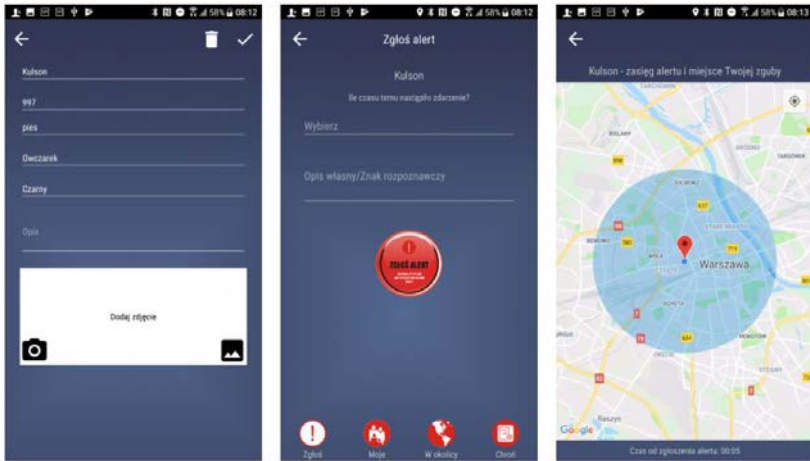
Na popularnym portalu społecznościowym – Facebooku – powstały grupy angażujące się w poszukiwania zaginionych osób. Część z tych grup to konta organizacji pozarządowych (np. Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, Fundacji Na Tropie im. Janusza Szostaka, Missing Zaginieni itp.), których celem jest szeroko pojęte wsparcie systemu poszukiwania osób zaginionych (poszukiwanie zaginionych, profilaktyka zaginięć, wsparcie rodzin itd.), ale także konta założone przez wolontariuszy, którzy chcą nieść bezinteresowną pomoc rodzinom zaginionych osób (poprzez wsparcie psychologiczne, publikowanie informacji o zaginięciu itp.), np. „Zaginieni przed Laty” czy „Zaginieni – Szukamy Was”. Działania tych grup bez wątpienia wspierają poszukiwania, pozwalają rozpowszechnić wiadomość o zaginięciu wśród szerokiego grona osób, a przede wszystkim zwrócić uwagę społeczeństwa na problem zaginięć.

Nieocenioną rolę środków masowego przekazu podkreśla Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych⁹. Od lat współpracuje ona z mediami zarówno krajowymi, jak i zagranicznymi. Informacje zawarte na stronie fundacji wskazują, że dzięki publikacji informacji o zaginięciu w mediach społecznościowych rozwiązano setki spraw oraz zidentyfikowano kilkadziesiąt osób NN.

Ciekawym rozwiązaniem wydają się także aplikacje wspierające system poszukiwania osób zaginionych. Wśród nich wymienić można np. I see you (rycina 13), która służy do rozpowszechnienia wśród użytkowników informacji o zaginięciu człowieka, zwierzęcia, a nawet zagubieniu rzeczy. Poinformowanie społeczności o zdarzeniu polega na wprowadzeniu danych identyfikacyjnych i zgłoszeniu alertu. Użytkownicy aplikacji, w przypadku namierzenia obiektu w swojej okolicy, mogą zgłosić jego odnalezienie.

---

⁹ <http://www.zaginieni.pl/kontakt-dla-mediow/>, dostęp z dnia 16.03.2021 r.

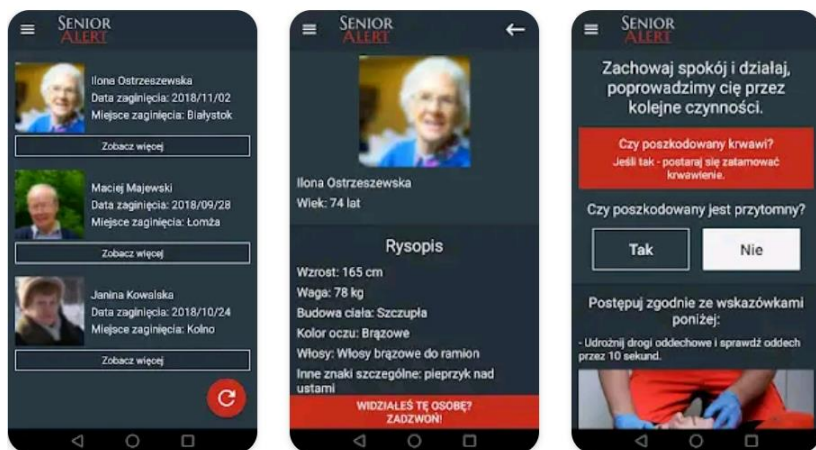
Rycina 13. Aplikacja I see you

Źródło: <https://spidersweb.pl/2018/07/i-see-you.html>, dostęp z dnia 20.04.2021 r.

Kolejnym tego typu rozwiązaniem jest aplikacja Senior Alert, której działanie wspiera poszukiwania zaginionych osób starszych¹⁰ (rycina 14). Właśnie ta grupa ludzi jest, obok roczników najmłodszych, najbardziej narażona na zaginięcie. Twórcą systemu reagowania na zaginięcie osoby starszej (w wieku powyżej 65. roku życia), który powstał w ramach projektu „Senior Alert. Podlaski system reagowania na zaginięcie osoby starszej”, jest podlaskie Stowarzyszenie Pomocy Rodzinom „Nadzieja”. Głównym założeniem aplikacji jest utworzenie systemu przepływu informacji między Policją, jako wiodącym podmiotem poszukującym zaginionych w Polsce, a twórcą (dyspozytorem) systemu – stowarzyszeniem „Nadzieja”. W przypadku otrzymania informacji o zaginięciu osoby starszej dyspozytor systemu poinformuje podmioty zaangażowane w system o zdarzeniu za pośrednictwem poczty elektronicznej oraz aplikacji. Oferta współpracy skierowana jest głównie do: mediów, przedsiębiorstw komunikacji miejskiej, przewoźników kolejowych, korporacji taksówkowych, jednostek ochotniczych straży pożarnych, funkcjonariuszy służb państwowych itd. Obecnie zasięg terytorialny działania aplikacji to województwo podlaskie, ale trwają prace

¹⁰ <https://www.senioralert.pl/>, dostęp z dnia 20.04.2021 r.

nad poszerzeniem funkcjonalności aplikacji, tak aby była dostępna także na terenie innych województw.

Rycina 14. Aplikacja Senior Alert

Źródło: <https://bia24.pl/kategorie/wiadomosci/video.-system-senior-alert-na-ratunek-osobom-starszym.html>, dostęp z dnia 20.04.2021 r.

Platformą służącą przede wszystkim koordynacji zespołów ratowniczych jest aplikacja Szukamy i Ratujemy¹¹ (rycina 15). Jej twórcą jest Krzysztof Minge – Prezes Stowarzyszenia „Szukamy i Ratujemy” w Ostrowie Wielkopolskim. Aplikacja umożliwia podgląd pozycji uczestników akcji poszukiwawczej w czasie rzeczywistym. Dzięki tej funkcji możliwa jest bieżąca analiza zebranych danych, m.in. obszaru sprawdzonego przez ratowników. Zapis tych danych umożliwia podgląd zweryfikowanych terenów, co pozwala uniknąć powtórnej penetracji tego samego obszaru. Aplikacja daje możliwość powiadomienia za pomocą jednego przycisku członków grupy poszukiwawczej o sytuacji wymagającej pomocy (np. odnalezienie zaginionego czy uraz samego ratownika).

¹¹ <https://gpr.org.pl/aplikacja-i-siron/>, dostęp z dnia 20.04.2021 r.

Rycina 15. Aplikacja Szukamy i Ratujemy

Źródło: zrzuty ekranu z aplikacji zainstalowanej w prywatnym telefonie autorki.

4.3. Profilowanie osób zaginionych

Wsparciem procesu poszukiwań jest także profilowanie psychologiczne osoby zaginionej. W pierwszej kolejności wskazać należy, że jest to analiza nieco inna od klasycznego profilowania kryminalistycznego, czyli czynności związanych: z analizą szeroko pojętych śladów kryminalistycznych ujawnionych na miejscu zdarzenia, zachowania uczestników (sprawcy i ofiary) na miejscu zdarzenia, ze zbieraniem, klasyfikacją i weryfikacją danych wiktymologicznych, których celem jest zbudowanie logicznej, spójnej i zwartej charakterystyki sprawcy czynu¹².

Profilowanie osób zaginionych to czynności polegające na szczegółowej analizie wszystkich ustaleń w sprawie w celu określenia prawdopodobnego miejsca pobytu, a w konsekwencji odnalezienia osoby zaginionej. W takich przypadkach, w przeciwieństwie do profilowania nieznanego sprawcy przestępstwa, znane są dane personalne osoby,

¹² B. Lach, *Profilowanie kryminalistyczne*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2014, s. 48.

której dotyczy profil (osoby zaginionej). Profilowanie psychologiczne takiej osoby opiera się przede wszystkim na ocenie informacji odnoszących się do samego zaginionego (np. sytuacji finansowej oraz zdrowotnej, relacji z najbliższymi, wystąpienia ewentualnych porażek życiowych, konfliktów z otoczeniem, planowanego wyjazdu itd.), jak i okoliczności związanych ze zdarzeniem (m.in. czasu i miejsca zaginięcia, ostatniej znanej lokalizacji zaginionego, zgłoszenia zdarzenia na Policji, reakcji osób najbliższych na zaginięcie itd.). Skrupulatna analiza wszystkich informacji w sprawie pozwala stworzyć profil psychologiczny osoby zaginionej i określić prawdopodobną przyczynę zaginięcia¹³. Tworzenie profilu osoby zaginionej polega na przedstawieniu jej charakterystyki, najważniejszych cech osobowości i możliwych scenariuszy zachowań. Typowe dla określonej osoby specyficzne zachowania pozwolą ustalić najbardziej prawdopodobny sposób postępowania zaginionego, a w rezultacie ukierunkować akcję poszukiwawczą w miejsca, w których z dużym prawdopodobieństwem może on przebywać. Profilowanie odnosi się nie tylko do osoby zaginionej, ale także do osób z jej najbliższego otoczenia (rodziny, przyjaciół, najbliższych znajomych, osób ze środowiska szkolnego itd.). Profilowania psychologicznego osoby zaginionej dokonuje się zazwyczaj w sytuacji, gdy podjęto inne działania zmierzające do ustalenia prawdopodobnej wersji zdarzenia, ale nie przyniosły one żadnego skutku¹⁴.

Warto podkreślić, że ekspert dokonujący stworzenia profilu osoby zaginionej winien wyróżniać się: ponadprzeciętną wiedzą z zakresu psychologii – zwłaszcza klinicznej (rozwoju depresji, symptomów pojawienia się syndromu presuicydalnego itp.), umiejętnościami społecznymi i doświadczeniem w sprawach związanych z zaginięciami osób. Choć zazwyczaj po tę metodę wsparcia poszukiwań sięga się dopiero w wyniku bezskuteczności uprzednio wykorzystanych metod, okazuje się,

---

¹³ K. Bonda, B. Lach, *Motyw ukryty. Zbrodnie, sprawcy i ofiary. Z archiwum profilerów*, Wydawnictwo MUZA S.A., Warszawa 2020, s. 76.

¹⁴ <https://policja.pl/pol/aktualnosci/189034,Wspolczesne-metody-poszukiwan-osob-zaginionych.html?search=26640084882699>, dostęp z dnia 18.04.2021 r.

że najbardziej efektywną opinią jest ta tworzona już we wstępnej fazie czynności poszukiwawczych¹⁵.

Istotnym elementem budowy profilu psychologicznego osoby zaginionej jest zapewnienie osobom najbliższym komfortu podczas rozmowy i swobodnego opisanie: sylwetki osoby zaginionej, jej stanu zdrowia, zachowania przed zaginięciem, ewentualnych problemów, z którymi mogła się borykać. Niekiedy najdrobniejszy szczegół może warunkować planowanie i kierunek czynności poszukiwawczych. Ważne jest, aby uświadomić rodzinie zaginionego, że ukrywanie pewnych krępujących okoliczności (np. na temat orientacji seksualnej czy utrzymujących się od dłuższego czasu kłopotów finansowych) albo niewskazanie prawdziwych informacji może spowodować odwrotny efekt i przyczynić się do fałszywych ustaleń, a w konsekwencji podjęcia nieskutecznych działań poszukiwawczych.

Ogromny wpływ na profilowanie zachowania osoby zaginionej mają choroby, przede wszystkim te o podłożu psychicznym¹⁶. Zasadniczo człowiek posiada zespół stałych cech osobowościowych, które w sposób bezpośredni przekładają się na jego zachowanie. Wskazać jednak należy, że dysfunkcje psychiczne będą miały znaczący wpływ na podejmowane przez chorego decyzje. Pozyskanie informacji na temat zdrowia psychicznego osoby zaginionej pozwala w sposób najbardziej prawdopodobny określić styl zachowania się zaginionego i wysunąć możliwe hipotezy na temat zdarzenia. Podczas wywiadu z rodziną osoby zaginionej ważne jest ustalenie: rodzaju zaburzenia, jego fazy, typu przyjmowanych leków, a także informacji zmierzających do oceny ryzyka samobójstwa, tj. występowanie myśli samobójczych, samoookaleczeń, bezsenności, nagłej poprawy nastroju, nadużywanie alkoholu lub narkotyków itd. W przypadku ustalenia, że zaginiona osoba zmagająca się z zaburzeniem psychicznym istnieje możliwość określenia prawdopodobnego zachowania się tej osoby w sytuacji zagubienia. Na przykład,

¹⁵ *Psychologiczne aspekty poszukiwania osób zaginionych*, wywiad z psychologiem Sylwią Ściegienko, <http://gazetasledcza.pl/2020/03/profilowanie-psychologiczne-osob-zaginionych/#.YJKJr7UzaUl>, dostęp z dnia 18.04.2021 r.

¹⁶ A. Wentkowska, *Poszukiwania osób zaginionych. System i metody działania w procedurach służb*, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2016, s. 31.

na co zwrócono już uwagę wcześniej, osoby cierpiące na demencję poruszają się zazwyczaj wzdłuż przeszkód (rzeki, mostu, autostrady itp.), nie pokonując ich, a ponadto idą na wprost, w związku z czym narażone są na utknięcie np. w gęstym skupisku krzewów.

Profilowanie psychologiczne nie zawsze jednak będzie skutecznym wsparciem prowadzących postępowanie, zmierzającym do wyjaśnienia sprawy zaginięcia. Okazuje się bowiem, że osoby małoletnie zachowują się w sposób nieprzewidywalny, co powoduje, że tworzenie prawdopodobnych wersji ich zachowań jest znacznie utrudnione¹⁷. Nie oznacza to jednak, że profilowanie jest w takim przypadku całkowicie bezzasadne. Dzieci i młodzież podejmują bowiem pewne – zgodne z fazą rozwoju – zachowania, które mogą stanowić cenne źródło informacji dla prowadzących poszukiwania. Profilowanie w sprawie zaginięcia małoletniego opiera się przede wszystkim na analizie jego środowiska (rodzinnego i szkolnego), gdyż to właśnie ono głównie kształtuje nawyki i postawy dziecka. Zebranie jak najwięcej szczegółowych informacji pozwala stworzyć najbardziej trafną wersję zdarzenia i określić prawdopodobieństwo dobrowolnego oddalenia się dziecka z osobą obcą, ale też ustalić stopień jego samodzielności, co będzie miało szczególne znaczenie w kontekście oceny radzenia sobie w sytuacji trudnej (np. w przypadku zagubienia się w centrum miasta i niewystarczającej orientacji w terenie). Istotną kwestią jest także ocena predyspozycji małoletniego do podejmowania zachowań mających stanowić wyraz buntu młodzieńczego czy potrzeby zwrócenia na siebie uwagi, w tym zamanifestowania w określony sposób swojego sprzeciwu¹⁸. Skrupulatna analiza wszystkich, nawet wykluczających się ustaleń może przyczynić się do określenia stopnia prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzenia losowego (nieszczęśliwego wypadku), samobójstwa, zabójstwa czy ucieczki małoletniego.

---

¹⁷ Konsultacja ekspercka z Bogdanem Lachem, doktorem nauk prawnych, psychologiem śledczym, biegłym sądowym z zakresu psychologii, 22.01.2021 r.

¹⁸ M. Puzio-Broda, *Poszukiwania zaginionych dzieci*, [w:] *Przypadki kryminalne. Ciemna liczba przestępstw przeciwko bezbronnym*, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rem, Poznań 2020, s. 84.

Praktyka osób zajmujących się tworzeniem profili psychologicznych zaginionych wskazuje, że wsparcie psychologa w działaniach poszukiwawczych jest skuteczną metodą ustalenia prawdopodobnej wersji zdarzenia¹⁹. Sukces w postaci odnalezienia zaginionego jest wypadkową wielu różnych czynników, przede wszystkim: zaangażowania Policji w działania poszukiwawcze, podejmowania niezwłocznych i racjonalnych decyzji na każdym etapie sprawy poszukiwawczej, a także okoliczności związanych z samym zaginięciem (np. czasem, jaki upłynął od zaginięcia).

4.4. Progresa wiekowa wizerunku osoby zaginionej

Narzędziem znajdującym zastosowanie w przypadku poszukiwań osoby zaginionej, zwłaszcza długotrwałych, jest progresa wiekowa. Jest to proces polegający na postarzaniu wizerunku człowieka, opierający się na jego ostatnich aktualnych fotografiach. Jednym z najlepszych polskich ekspertów, biegłym z zakresu badań antroposkopijnych, jest podinsp. Dariusz Zajdel z Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji – Instytutu Badawczego. W swojej karierze wykonał setki progresji wiekowych²⁰. Jego największym sukcesem było opracowanie prawdopodobnego ówczesnego wyglądu dzieci (dziewczynka i rodzeństwo), które stały się ofiarami porwań rodzicielskich. W wyniku progresji wiekowej wizerunku zaginionych i rozpowszechnienia opracowanych zdjęć dzieci zostały bardzo szybko rozpoznane przez przypadkowe osoby.

Dariusz Zajdel podkreśla, że bardzo ważne jest profilaktyczne wykonywanie zdjęć dzieciom, zwłaszcza takich, które szczegółowo oddają wszystkie cechy identyfikacyjne²¹. Zgromadzone w ten sposób

---

¹⁹ Konsultacja ekspercka z Sylwią Ściegienko – psychologiem, koordynatorem działu poszukiwań i dyrektorem Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwania Ludzi Zaginionych w latach 2012–2016, z dnia 4.03.2021 r.

²⁰ Dokonał m.in. analizy sprawy zaginionej w 2007 r. 4-letniej Brytyjki Madeleine McCann.

²¹ *Współczesne metody poszukiwań osób zaginionych*, <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/189034,Wspolczesne-metody-poszukiwan-osob-zaginionych.html>, do-

fotografie mogą okazać się kluczowe w przypadku konieczności opracowania prawdopodobnego wyglądu osoby po kilku czy kilkunastu latach. Finalnie takie postępowanie może znacząco i pozytywnie wpłynąć na długotrwałe poszukiwania.

Prawidłowe opracowanie rzeczywistego wyglądu człowieka musi być poprzedzone wnikliwym wywiadem z członkami najbliższej rodziny. Stworzenie najbardziej prawdopodobnego wyglądu musi opierać się na fotografiach zaginionego, ale także jego krewnych (z różnych etapów życia). Preferowane jest przekazanie Policji możliwie największej liczby zdjęć, co umożliwi dokonanie oceny i wyboru tych, które mogą okazać się najbardziej przydatne do opracowania prawdopodobnego wizerunku. Przeciętnie określenie wyglądu człowieka trwa około 40 godzin, przy założeniu, że biegły dysponuje bogatym materiałem zdjęciowym²². Niezbędne jest także zebranie informacji o czynnikach determinujących zmianę wyglądu człowieka (np. przebyte choroby, tryb życia, nałogi, cechy charakterystyczne wyglądu zewnętrznego, np., tatuaże, blizny itd.). Nie ulega wątpliwości, że są to niezwykle przydatne dane niezbędne do określenia procesu starzenia się zaginionego. Dodatkowo eksperci z zakresu progresji wiekowej muszą wyróżniać się ponadprzeciętną wiedzą na temat procesu starzenia się ludzi, anatomii i antropometrii człowieka (np. norm wzrostu w określonym wieku, proporcji ciała)²³ oraz posiadać umiejętność korzystania ze specjalistycznych programów przeznaczonych do opracowywania prawdopodobnego wyglądu człowieka.

Jedną ze spraw, w związku z którą dokonano postarzenia wyglądu osoby zaginionej, jest zaginięcie Basi Majchrzak. 11-letnia dziewczynka zaginęła 22 lutego 2000 r. w Jastrzębiu Zdroju. Dziś miałaby prawie 32 lata. Basia wyszła do szkoły i już z niej nie powróciła. 8 lat po zaginięciu, w 2008 r., Policja wykonała progresję wiekową celem ustalenia prawdopodobnego, aktualnego wizerunku zaginionej. Niestety, niekonwencjonalne metody poszukiwawcze (np. wizja wróżki) pozwoliły

---

stęp z dnia 14.04.2021 r.

²² M. Puzio-Broda, *Poszukiwania zaginionych dzieci...*, op. cit., s. 80.

²³ J. Lampinen, J.D. Arnal, J. Adams, K. Courtney, J.L. Hicks, *Forensic age progression and the search for missing children*, Psychology, Crime & Law, Tom 18, 2012, s. 406.

ustalić, że dziewczynka najprawdopodobniej nie żyje²⁴. Basia wciąż figuruje w bazie zaginionych Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych jako osoba zaginiona i nadal jest poszukiwana.

Fotografia 17. Opracowywanie progresji wiekowej zaginionej Barbary Majchrzak

Źródło: <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/189034,Wspolczesne-metody-poszukiwan-osob-zaginionych.html>, dostęp z dnia 14.04.2021 r.

W celu określenia prawdopodobnego, obecnego wizerunku zaginionej wykorzystano tzw. progresję wiekową. Za pomocą specjalistycznych programów dokonano postarzenia wizerunku zaginionej na podstawie m.in. fotografii dziecka, wywiadu z rodziną i analizy procesów starzenia się rodziców małoletniej (fotografie 17–18).

²⁴ <https://ktokolwiekwidzial.vod.tvp.pl/27191765/wracamy-do-sprawy-11letniej-basi-majchrzak-z-jastrzebia-zdroju>, dostęp z dnia 14.04.2021 r.

Fotografia 18. Prawdopodobny wygląd zaginionej Barbary Majchrzak w wieku 19 lat

Źródło: <http://www.zaginieni.pl/jak-pomagamy/poszukiwanie-zaginionych/zaginali/profil-osoby/?o=479>, dostęp z dnia 14.04.2021 r.

Co ciekawe, progresja wiekowa znajduje także zastosowanie w przypadku ujawnienia NN osoby, zwłaszcza w sytuacji osób starszych²⁵. Możliwe jest opracowanie prawdopodobnego wyglądu osoby o nieustalonej tożsamości z lat wcześniejszych i opublikowanie jej wizerunku w mediach społecznościowych, co może skutkować rozpoznaniem przez osoby najbliższe.

4.5. Wykorzystanie psów ratowniczych

Ze względu na swój znakomity węch psy od stuleci wspierają działania służb ratowniczych. Obecnie niemal wszystkie służby zajmujące się szeroko pojętym bezpieczeństwem publicznym, a w głównej mierze Policja, współpracują z czworonożnymi funkcjonariuszami. W Polsce psy ratownicze po raz pierwszy wykorzystano podczas akcji poszukiwawczej w Białym Jarze, w marcu 1968 r.²⁶ Praktyka wskazuje, że dobrze

---

²⁵ P. Wojnowicz, I. Sękowska, *Ustalenie tożsamości osoby. Część 2. Analiza działalności wybranej jednostki Policji. Studium przypadków*, Civitas et Lex, 4(24), 2019, s. 39.

²⁶ E. Przyłuska, *Pomocna łapa*, Przegląd Pożarniczy, 2011, 3, s. 20.

wyszkolony pies ratowniczy może zastąpić pracę nawet 150 członków grupy poszukiwawczo-ratowniczej, a jego węch pozwala wyczuć zapach człowieka z odległości 800 metrów²⁷. Wskazać jednak należy, że pies ratowniczy to jeden z elementów dobrze przeprowadzonej akcji poszukiwawczej. Postęp wielu dziedzin nauki umożliwia wykorzystanie najnowszych technologii, co w połączeniu wielu różnych metod prowadzi do zwiększenia efektywności podjętych działań poszukiwawczych. Nierzadko dochodzi jednak do sytuacji, kiedy najnowocześniejsze rozwiązania zawodzą, mimo że są stale doskonałe. Możliwości psiego węchu są nieograniczone i niezawodne, co powoduje, że mimo rozwoju technologicznego trudno szukać równie skutecznych metod. Psi węch jest niepodważalny, a ocena efektywności tej metody wskazuje, że pies może podjąć zapach zwierzęcia nawet po 48 godzinach od pozostawienia molekuł zapachowych²⁸.

W procesie poszukiwania osób zaginionych uczestniczą psy pracujące tzw. „górnym wiatrem” oraz psy do wyszukiwania zapachu zwłok ludzkich. W przypadku okoliczności sprawy wskazujących na duże prawdopodobieństwo poszukiwania osoby żywej (m.in. jeżeli nie upłynęło dużo czasu od zaginięcia) do zweryfikowania wyznaczonego terenu wykorzystuje się psy pracujące „górnym wiatrem”. Podczas pracy głowa psa uniesiona jest w górę, co umożliwia nawęszanie cząsteczek zapachowych unoszonych przez wiatr. W odróżnieniu od psów tropiących²⁹ tego rodzaju psy wykorzystywane są do poszukiwania żywych osób, nie pracują na śladzie ani nie nawęszają próbki zapachowej. Samodzielnie szukają w wyznaczonym terenie osób żywych, ale nie znają konkretnego zapachu zaginionego. Pracują w pierwszych godzinach od zaginięcia, kiedy zapach człowieka jest najintensywniejszy. W powietrzu unoszą się cząsteczki zapachu człowieka, tworząc tzw. stożek zapachowy. Wchodząc w stożek, pies wyłapuje nieliczne cząsteczki zapachu

²⁷ <https://www.psyratownicze.eu/jak-pracuja-psy-ratownicze>, dostęp z dnia 17.04.2021 r.

²⁸ A. Wentkowska, *Psy w tajni Augiasza, czyli o regulacjach prawnych w sprawie psów ratowniczych*, Kwartalnik Policynjny, 2016, 3, s. 30.

²⁹ Pracują tzw. dolnym wiatrem, zazwyczaj prowadzone są na linie i szukają konkretnej osoby na podstawie próbki zapachu.

niesione wiatrem i porusza się ku największemu stężeniu, zmierzając do jego źródła (rycina 16). W przypadku odnalezienia człowieka pies alarmuje w odpowiedni sposób swojego przewodnika (np. szczekaniem) aż do momentu przybycia na miejsce ratowników. Efektywność pracy psa ratowniczego pracującego górnym wiatrem uwarunkowana jest wieloma czynnikami, m.in. warunkami atmosferycznymi (upał czy niskie ciśnienie to czynniki niesprzyjające pracy psa), porami roku (optymalne miesiące to te, podczas których wilgotność powietrza jest większa, a temperatura umiarkowana), warunkami podłoża, nad którym unoszą się cząsteczki zapachowe człowieka (preferowane warunki to dość wilgotne, niezbyt zarośnięte podłoże, raczej teren płaski)³⁰. Praktyka działań związanych z użyciem psa do poszukiwania osób zaginionych dowodzi, że prawidłowo zorganizowana akcja oraz odpowiednio wyszkolony pies pozwalają odnaleźć osobę zaginioną w zaledwie kilka minut³¹.

Psy wspierające działania poszukiwawczo-ratownicze wykorzystuje się w terenach: otwartych (łąki, lasy, tereny górzyste itp.), wodnych, zurbanizowanych, w miejscach klęsk żywiołowych czy katastrof (psy gruzowiskowe). Psy ratownicze wyróżniają się niezwykłą odpornością na stres i wytrzymałością. W związku z tym, że ich praca głównie opiera się na znakomitym węchu, nie muszą one pracować w ciągu dnia. Nocne warunki również sprzyjają ich pracy. Znacznie zmniejsza się liczba elementów rozpraszających, temperatura jest niższa, a to z kolei powoduje, że zapach lepiej się unosi i rozprzestrzenia³².

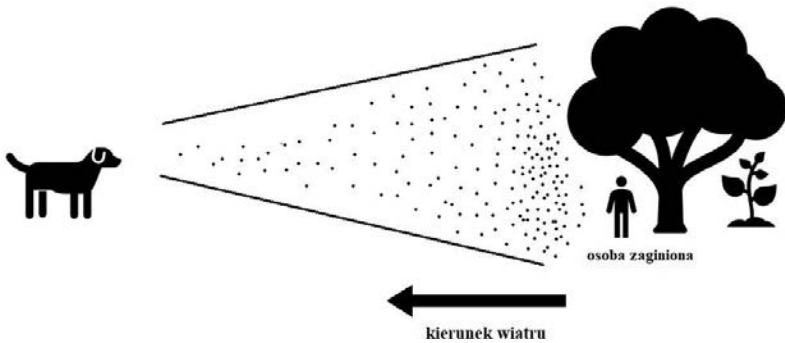
Czworożni funkcjonariusze znajdują się także w szeregach Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego (WOPR-u). Dobrze wyszkolone psy: reagują na wołanie o pomoc, potrafią skakać do wody z rozpędzonej motorówki, holować jednocześnie kilku poszkodowanych, a nawet dwutonową łódź³³.

³⁰ A. Wentkowska, *Poszukiwania osób zaginionych...*, op. cit., s. 89.

³¹ <https://wiadomosci.onet.pl/krakow/pies-policyjny-odnalazl-zaginiona-kobietę/7nexh4g>, dostęp z dnia 20.04.2021 r.

³² J. Pulit, J. Stojer-Polańska, *Psy domowe i służbowe*, Silva Rerum, Poznań 2018, s. 84.

³³ <https://www.ppoz.pl/index.php/zajrzyj-do-srodka/rozmaitosci/958-jak-pies-w-wodzie>, dostęp z dnia 20.04.2021 r.

Rycina 16. Schemat rozprzestrzeniania się zapachu w stożku zapachowym
Źródło: opracowanie własne.

Doświadczenie zespołów poszukiwawczo-ratowniczych wskazuje, że nie wszystkie działania poszukiwawcze kończą się odnalezieniem zaginionej osoby żywej. Niekiedy okoliczności sprawy pozwalają założyć, że zasadne jest użycie psa przeznaczonego do wyszukiwania zapachu zwłok ludzkich. Psy tej specjalizacji szkolone są w analogiczny sposób jak psy ratownicze, jednak na innym materiale – zapachu zwłok ludzkich. Wyszukują zapach zwłok zarówno na lądzie, jak i w wodzie, co znacznie usprawnia czynności wydobywcze ekipy nurkowej.

Warto wskazać, że skuteczność wykorzystania tej metody jest też przedmiotem krytyki wśród badaczy zjawiska. Badania przeprowadzone przez M. Trzcńskiego³⁴ wykazały pewne wady systemu szkolenia w Polsce psów do wyszukiwania zwłok. Autor ww. badań dotarł bowiem do informacji na temat materiału, przy użyciu którego szkoli się psy tej specjalizacji. Okazuje się bowiem, że materiałem wykorzystywanym podczas szkoleń jest preparat Sigma Pseudo TM Corpse (preparat mający stanowić imitację zapachu rozkładającego się ciała)

³⁴ Badania prowadzone były na terenie Komisariatu Policji Wrocław-Fabryczna w 2019 roku. Celem ustalenia skuteczności wybranych metod wykorzystywanych do poszukiwania zwłok zakopano w dwóch miejscach manekina oraz walizkę. Następnie poszukiwano miejsca ukrycia tych obiektów, wykorzystując georadar, magnetometr oraz psy do wyszukiwania zwłok. Niestety, psy nie wskazały miejsca ukrycia obiektów nasączonych preparatem Sigma – wykorzystywanym w procesie szkolenia psów.

mimo braku przeszkód prawnych stosowania materiału pochodzącego bezpośrednio z rozkładających się zwłok ludzkich. Na konserwie zapachowej pochodzącej z odpadów biologicznych bazują szkolenia psów m.in. w Danii, Niemczech czy we Francji³⁵. Reforma systemu szkolenia psów mogłaby znacznie przyczynić się do poprawy efektywności działań zmierzających do ujawnienia zwłok ludzkich przez psy.

Jak twierdzą przewodnicy psów do wyszukiwania zapachu zwłok ludzkich, efektywność pracy czworonożnych funkcjonariuszy zależy niekiedy od nośnika zapachu, który może stanowić np. zbiornik wodny. Woda jest doskonałym przekaźnikiem zapachu rozkładających się płynów ustrojowych. Niecodziennych zachowań psa w okolicach akwenu wodnego nigdy nie należy bagatelizować, a w szczególnym zainteresowaniu ekipy poszukiwawczej powinien być kierunek, z którego płynie woda³⁶.

Podkreślić należy, że w systemie poszukiwania zwłok ludzkich przy użyciu czworonogów istotną rolę odgrywa przewodnik psa. Najlepiej wyszkolony pies może okazać się nieskuteczny bez odpowiedniego przygotowania i zaplanowania działań³⁷. Główne zadania przewodnika to: pozyskanie kompleksowych informacji na temat osoby zaginionej i okoliczności zaginięcia; ocena terenu, który będzie przeszukiwany pod kątem bezpieczeństwa i ewentualnych zagrożeń związanych z użyciem psa; opracowanie planu działań z podziałem na sektory poszukiwań i sposobu weryfikacji tych terenów. Czynności poszukiwawcze z udziałem psa kończą się interpretacją przeprowadzonych badań w formie notatki służbowej.

---

³⁵ M. Trzciniński, *Krytycznie o niektórych metodach prowadzenia poszukiwań ukrytych zwłok*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, T. 56, 2020, s. 114.

³⁶ K. Trochimowicz, P. Futiakiewicz, *Zapach śmierci. Radość dla psiego nosa*, [w:] *Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny*, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2018, s. 160.

³⁷ M. Lisowicz, *Poszukiwanie zwłok ludzkich z użyciem psa specjalistycznego w terenie otwartym*, [w:] *Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny*, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2018, s. 54.

4.6. Systemy Informacji Geograficznej

GIS (Geographic Information System) to system służący do wizualizacji szeroko pojętych danych przestrzennych. Prezentowanie danych poprzez ich wizualizację na specjalistycznych mapach (rycina 17) bez wątplenia wspiera analizę zjawisk kryminalnych, a w konsekwencji może istotnie przyczynić się do efektywniejszego zwalczania i przeciwdziałania przestępczości³⁸. Wizualizacja danych jest procesem towarzyszącym śledczym od dawna. Dotychczas jednak dokonywano jej za pomocą szpilek biurowych i papierowej mapy. Rozwój technologii GIS pozwolił na wykorzystanie jej możliwości w codziennej praktyce policyjnej, m.in.: podczas analizy kryminalnej, mapowania przestępstw, monitorowania rejestrowanych przestępców seksualnych³⁹, ale także w epidemiologii, archeologii czy w systemie poszukiwania osób zaginionych (np. w celu określenia prawdopodobnego miejsca ukrycia zwłok, w sprawach o wysokim prawdopodobieństwie zabójstwa osoby zaginionej)⁴⁰.

Co ciekawe, wykorzystanie GIS w systemie poszukiwania osób zaginionych znajduje zastosowanie także wtedy, gdy nie doszło jeszcze do zaginięcia osoby. System informacji geograficznej pozwala bowiem na gromadzenie różnorodnych danych przestrzennych na obszarze działania grupy poszukiwawczo-ratowniczej (m.in. wizualizacja terenów zalesionych, wodnych, sieci dróg itd.), co może skutkować usprawnieniem działań poszukiwawczych, a w konsekwencji skróceniem czasu poszukiwań terenowych. Złożona analiza przestrzenna może

---

³⁸ I. Kaczmarek, D. Olejniczak, M. Szostak, A. Iwaniak, *Wykorzystanie informacji geograficznej w kryminalistyce*, Roczniki Geomatyki [Annals of Geomatics], Tom XIV, Zeszyt 3 (73), 2016, s. 363.

³⁹ B. Pludrzyńska, *Systemy informacji geograficznej – GIS i profilowanie geograficzne jako instrumenty zapobiegania i zwalczania przestępczości*, Wojskowy Przegląd Prawniczy, 2012, 1–2, s. 125–127.

⁴⁰ K. Rossmo, *Geographic Profiling*, Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice 2019, s. 1938, <https://global.oup.com/academic/product/oxford-research-encyclopedias-criminology-and-criminal-justice-9780190264079?cc=pl&lang=en&#>.

przyczynić się do określenia utrudnień charakterystycznych dla danego terenu i hipotetycznego czasu niezbędnego do pokonania terenu czy konieczności wykorzystania specjalistycznego sprzętu. Dodatkowo w przypadku zaginięć wielokrotnych⁴¹ system umożliwi wykorzystanie danych geograficznych z poprzednich zdarzeń i wytypowanie okolicy, w której może przebywać osoba zaginiona w związku z kolejnym zaginięciem (np. ucieczką). W wypadku zaistnienia zdarzenia system umożliwi zwizualizowanie sytuacji występującej w terenie oraz organizację adekwatnych do sytuacji działań (np. penetracja terenu na trasie, na której logował się telefon należący do osoby zaginionej⁴²). Pozwoli to na uniknięcie bezcelowego przeszukiwania przez zespoły poszukiwawcze miejsc zupełnie niezwiązanych z pobytom osoby zaginionej⁴³.

Rycina 17. Mapa geograficzna przedstawiająca różnorodne dane przestrzenne terenu

Źródło: <https://geoforum.pl/news/24112/bezpieczenstwo-zapisane-na-mapie-czyli-gis-dla-polskiej-policji>, dostęp z dnia 10.01.2021 r.

⁴¹ Jedna osoba ginie kilka razy w określonym okresie.

⁴² Telefon loguje się do BTS (bazowych stacji przekaznikowych). Umożliwia to przybliżone określenie pozycji geograficznej.

⁴³ M. Jurecka, T. Niedzielski, *Poszukiwanie osób zaginionych w terenach otwartych: przegląd stosowanych metod*, Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego 47, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2020, s. 61.

Profilowanie geograficzne nie jest narzędziem, które doprowadzi grupę poszukiwawczo-ratowniczą bezpośrednio do osoby zaginionej, ale jeśli może okazać się pomocne w zawężeniu obszaru poszukiwań, to jest właściwym kierunkiem działań poszukiwawczych⁴⁴.

Profilowanie geograficzne w systemie poszukiwań osób zaginionych wydają się być nieocenioną technologią wspierającą działania poszukiwawcze. Może jednak okazać się, że wykorzystanie systemu GIS wiąże się także z pewnymi trudnościami. Bariere utrudniającą stosowanie oprogramowania mogą stanowić wysokie koszty oprogramowania, skomplikowana obsługa i konieczność przeznaczenia znacznych środków finansowych w celu odbycia specjalistycznych szkoleń. Inną przeszkodą może okazać się czas niezbędny do wykonania potrzebnych analiz, który może okazać się znacznie dłuższy niż czas trwania samej akcji poszukiwawczej. Jak wskazują wyniki badań, członkowie grup poszukiwawczych preferują wykorzystanie zwykłych aplikacji mapowych zamiast oprogramowania GIS⁴⁵.

W literaturze przedmiotu podkreśla się znaczenie międzynarodowej współpracy w zakresie zastosowania GIS oraz profilowania geograficznego w systemie zwalczania i zapobiegania przestępczości⁴⁶. Niektóre bowiem kraje, np. Wielka Brytania⁴⁷, posiadają bogate doświadczenie w wykorzystaniu tego typu narzędzi. Szkoleniom z zakresu profilowania geograficznego w tym państwie poddawani są przede wszystkim funkcjonariusze Policji z wieloletnim stażem i doświadczeniem zawodowym. Odpowiednio wyszkolony zespół to podstawa skutecznego

⁴⁴ M.P. Johnson, *Evaluating the Utility of a Geographic Information Systems-Based Mobility Model in Search and Rescue Operations*, 2016, University of Southern California, s. 5, <http://digitallibrary.usc.edu/cdm/ref/collection/p15799coll40/id/270406>, dostęp z dnia 24.01.2021 r.

⁴⁵ Ibidem, s. 65.

⁴⁶ B. Pludrzyńska, *Profilowanie geograficzne. Praktyka zagraniczna i propozycje implementacji rozwiązań przez polskie instytucje wymiaru sprawiedliwości i organa ścigania*, Wojskowy Przegląd Prawniczy, 1–2, 2012, s. 142.

⁴⁷ Szkolenia prowadzone przez UCL Jill Dando Institute of Security and Crime Science (University College London) wyróżniają się bardzo bogatą ofertą dostosowaną do potrzeb innych krajów europejskich (np. <https://www.ucl.ac.uk/jill-dando-institute/research/research-groups/geo-crime>, dostęp z dnia 24.01.2021 r.).

wykorzystania systemu informacji geograficznej. Doświadczenie zdobyte przez funkcjonariuszy w pracy dochodzeniowo-śledczej oraz bogata wiedza teoretyczna mają istotne znaczenie w stosowaniu tego typu innowacyjnych metod.

W Polsce od kilku lat wykorzystuje się możliwości GIS podczas manewrów poszukiwawczo-ratowniczych⁴⁸, ale także w czasie rzeczywistych akcji poszukiwawczych. System wspomaga przede wszystkim proces planowania i zarządzania działaniami w terenie⁴⁹. Na przykład GIS w GOPR Podhale służy typowaniu tras i rejonów poszukiwań (rycina 18). Prowadzący akcję monitorują także w czasie rzeczywistym, ze stacjonarnego lub mobilnego (znajdującego się w pojeździe samochodowym) stanowiska dowodzenia, działania grupy poprzez urządzenia wyposażone w GPS. System umożliwia zlokalizowanie patroli ratowniczych, weryfikację przebytych tras w wybranych przedziałach czasowych, a w konsekwencji możliwość oznaczenia miejsc już sprawdzonych. Analiza pozycji ratowników pozwala zorganizować prawidłową akcję poszukiwawczą oraz monitorować pracę zespołów poszukiwawczych w czasie akcji lub po jej zakończeniu. Wykorzystanie tych danych może bowiem przyczynić się do ulepszenia działań w przypadku przyszłych akcji. Dodatkowo gromadzone w systemie GIS informacje o zachowaniu osób zaginionych (w szczególności dotyczące miejsc, w których przebywały, czy tras, którymi podążały) pozwalają wytypować konkretne lokalizacje oraz określić prawdopodobieństwo odnalezienia osoby zaginionej w danym miejscu.

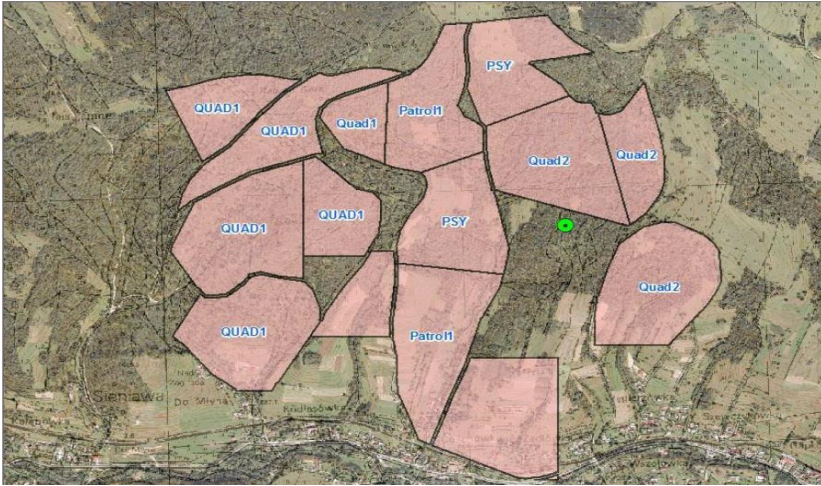
Analizy danych w systemie GIS dokonuje się za pomocą określonych parametrów. Wśród współczynników wyróżnia się m.in. IPP (Initial Planning Point) i mobilność. Punkt początkowego planowania (IPP) to ostatni znany punkt lokalizacyjny zaginionego (np. miejsce, w którym znaleziono porzucony rower poszukiwanego). Określenie tego punktu ma istotne znaczenie, gdyż stanowi on punkt początkowy

---

⁴⁸ <http://www.slupsk.szkolapolicji.gov.pl/sps/aktualnosc/71484,Poszukiwania-osob-zaginionych.html>, dostęp z dnia 12.01.2021 r.

⁴⁹ Informacja uzyskana z GOPR Podhale za pośrednictwem poczty elektronicznej; e-mail z dnia 12.01.2021 r.

akcji poszukiwawczej oraz pozwala wyznaczyć obszar poszukiwań. Prawdopodobieństwo znalezienia osoby zaginionej na wyznaczonym terenie wynosi 95% (kolorem ciemnym wyróżniono miejsca o najwyższym prawdopodobieństwie odnalezienia zaginionego; kolorem jasnym oznaczono obszar o niskim prawdopodobieństwie odnalezienia osoby zaginionej na tym terenie) – rycina 19.

Rycina 18. Wyznaczone przez GOPR Podhale obszary poszukiwań

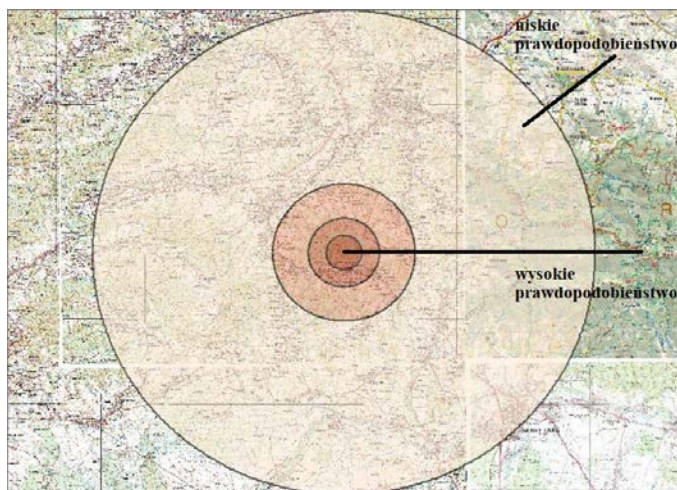
Źródło: <https://www.gopr-podhale.pl/o-nas/taktyka-poszukiwan>, dostęp z dnia 16.01.2021 r.

Równie istotnym czynnikiem jest tzw. mobilność, która określa tempo poruszania się osoby zaginionej od punktu początkowego planowania (IPP). Analiza tego parametru pozwala wyodrębnić strefy mobilności (rycina 20). W konsekwencji umożliwia określenie, w której strefie może znajdować się osoba zaginiona i jak szybkie jest tempo jej przemieszczania się. Wyznaczając granice stref i czas niezbędny do ich pokonania, uwzględnia się: drogi, wody powierzchniowe, krzewy, zarośla, lasy, skały, pola, obiekty liniowe itd.

Pozostałe, wykorzystywane celem sporządzenia analizy, parametry to: zmiana pozycji zaginionego od IPP, kąt dyspersji, lokalizacja

odnalezionych osób zaginionych podczas prowadzonych akcji poszukiwawczych, odejście od trasy oraz scenariusze poszukiwawcze⁵⁰.

Rycina 19. Wyznaczony obszar poszukiwań osoby zaginionej

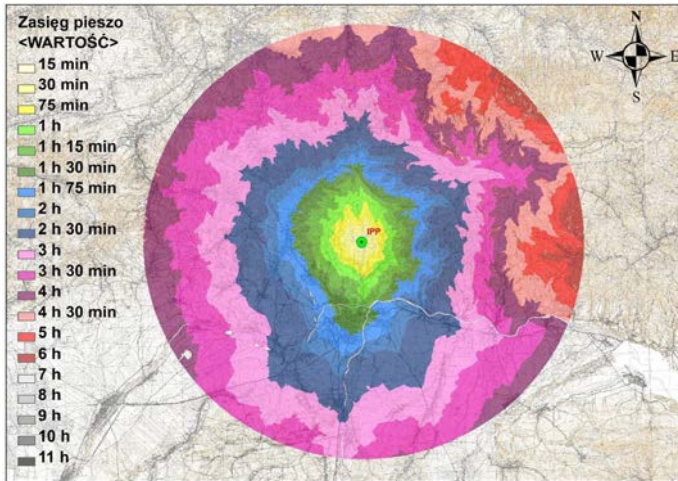
Źródło: <https://www.gopr-podhale.pl/o-nas/taktyka-poszukiwan>, dostęp z dnia 20.01.2021 r.

Kąt dyspersji (rozproszczenia), wyznacza się z uwzględnieniem IPP, określenia lokalizacji i kierunku podróży. Parametr ten służy do określenia zasięgu przemieszczania się zaginionego. Na wielkość kąta rozproszczenia może mieć wpływ ukształtowanie terenu. Co do zasady na płaskim terenie człowiek porusza się szybciej, a co za tym idzie – kąt dyspersji może być większy. Z kolei dane lokalizacyjne bazujące na wcześniejszych przypadkach zaginięć pozwalają wytypować obszary prawdopodobieństwa odnalezienia osoby zaginionej (statystyki wskazują, że najczęściej odnajduje się osobę zaginioną w pobliżu obiektów liniowych i na polach⁵¹). Kolejnym analizowanym elementem jest odejście od trasy. Jest to prostopadły odcinek od hipotetycznie wyznaczonej trasy, wzdłuż której prawdopodobnie porusza się osoba zaginiona. Na podstawie

⁵⁰ <https://www.gopr-podhale.pl/o-nas/taktyka-poszukiwan>, dostęp z dnia 20.01.2021 r.

⁵¹ Ibidem.

odcinka tworzy się strefy buforowe, które następnie są penetrowane przez zespół poszukiwawczo-ratowniczy. Niezwykle ważnym aspektem jest także analiza możliwych scenariuszy poszukiwawczych. Opierają się one na budowaniu prawdopodobnych wersji zdarzenia, które tworzy się m.in. na podstawie okoliczności zaginięcia czy wywiadu z osobami najbliższymi. Ogromny wpływ na budowanie takiego scenariusza może mieć informacja o chorobach, z którymi boryka się osoba zaginiona. Jak już zauważono wcześniej, niektóre typowe zachowania wykazują osoby cierpiące na autyzm, zespół Aspergera czy chorobę Alzheimera, np. poruszanie się wzdłuż określonych punktów orientacyjnych, takich jak most, rzeka czy autostrada.

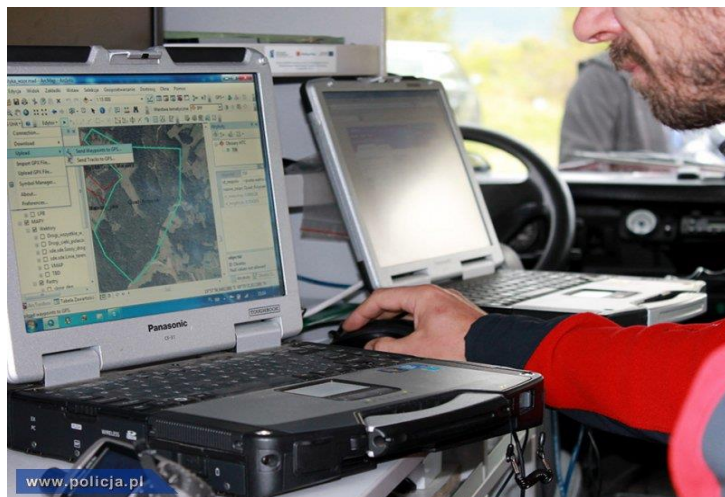
Rycina 20. Prognozowany czas poruszania się osoby zaginionej

Źródło: <https://www.gopr-podhale.pl/o-nas/taktyka-poszukiwan>, dostęp z dnia 20.01.2021 r.

W trakcie ćwiczeń organizowanych w ramach projektu „Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych”⁵² funkcjonariusze Policji, Straży Granicznej oraz ratownicy GOPR na cele symulacji zaginięcia kilkuletniego chłopca wykorzystali system GIS, co umożliwiło określenie

⁵² Projekt realizowany był w 2013 roku, a w jego ramach utworzono Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych KGP.

trasy, którą mogło przemierzyć zaginione dziecko. Wyznaczony obszar został przeszukany przez ratowników oraz przez bezzałogowy statek powietrzny (tzw. dron). Po 4 godzinach chłopca odnaleziono⁵³. Wykorzystanie najnowszych technologii przyniosło oczekiwane efekty i pozwoliło zawęzić obszar poszukiwań, co z kolei poskutkowało szybkim odnalezieniem dziecka.

Fotografia 19. Wykorzystanie systemu GIS podczas poszukiwań zaginionego chłopca

Źródło: <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/83905,Cwiczenia-w-ramach-Centrum-poszukiwan-osob-zaginionych.html>, dostęp z dnia 13.01.2021 r.

Obecnie jedynym dystrybutorem w Polsce dostarczającym oprogramowanie GIS jest firma Esri Polska⁵⁴, która oferuje specjalistyczne doradztwo, serwis oprogramowania i szeroką gamę szkoleń. Aplikacja ArcGIS (wariant Pro, Online, Enterprise oraz dla developerów) umożliwia profesjonalne opracowywanie map, wizualizację i analizę różnego rodzaju danych.

---

⁵³ <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/83905,Cwiczenia-w-ramach-Centrum-poszukiwan-osob-zaginionych.html>, dostęp z dnia 13.01.2021 r.

⁵⁴ <https://www.esri.pl>, dostęp z dnia 13.01.2021 r.

4.7. Metoda georadarowa

W sprawach zaginięć, co do których istnieje wysokie prawdopodobieństwo zabójstwa osoby zaginionej, podejmowane są działania zmierzające do odnalezienia zwłok ofiary (lub jej szczątków). W pierwszej kolejności, na podstawie analizy zebranych w sprawie informacji, należy wytypować obszar, na terenie którego z dużym prawdopodobieństwem doszło do ukrycia ciała ofiary. Niekiedy okazuje się jednak, że wytypowany obszar, który należy następnie poddać weryfikacji, jest dość rozległy. Nierzadko dochodzi także do sytuacji, gdy sprawca zabójstwa po latach zamierza ujawnić miejsce ukrycia zwłok, ale daleko posunięta zmiana ukształtowania terenu powoduje, że nawet on ma trudności ze wskazaniem właściwej lokalizacji. W takich sprawach pomocne mogą okazać się metody geofizyczne, spośród których za najskuteczniejszą do wykrywania ukrytych zwłok ludzkich uważana jest metoda georadarowa (Ground Penetrating Radar)⁵⁵.

Urządzenie pomiarowe (georadar – por. fotografia 20) emituje i rejestruje fale elektromagnetyczne odbite od obiektów znajdujących się w danej strukturze. Metoda georadarowa wykorzystuje zjawisko odbicia fal elektromagnetycznych do ujawniania anomalii podłoża podpowierzchniowego. Zebrane dane są przetwarzane i prezentowane na monitorze za pomocą graficznych danych (rycina 21). Otrzymany w wyniku badań obraz nazywany jest echogramem.

Badania georadarowe mogą być prowadzone w bardzo zróżnicowanych warunkach atmosferycznych (niskie i wysokie temperatury) oraz terenowych (tereny: otwarty, zalesiony, zurbanizowany itd.). Co ciekawe, metoda georadarowa może być także wykorzystana w akwenach wodnych. Operator wraz z urządzeniem znajdują się wówczas na poliwęglanowej płycie pontonu pływającego na powierzchni zbiornika wodnego. Zastosowanie tej metody jest nieocenionym wsparciem poszukiwań zwłok porzuconych w zbiorniku wodnym,

---

⁵⁵ M. Lisowicz, *Nieinwazyjne metody poszukiwania zwłok ludzkich*, [w:] *Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny*, J. Stojer-Polańska (red.), *Silva Rerum*, Poznań 2018, s. 34.

a znajdujących się np. pod gęstą warstwą mułu⁵⁶. Ciało położone w tego typu warunkach może być niewidoczne dla nurka czy pojazdów podwodnych. Pamiętać jednak należy, że monitor georadaru nie zobrazuje idealnie odwzorowanego obiektu humanoidalnego (lub jego szczątków). Georadar wychwyci obecność anomalii badanego terenu, np. zaburzenie struktury warstwy przypowierzchniowej (rycina 21), a zatem jego wykorzystanie będzie czynnością poprzedzającą prace inwazyjne, np. odwierty.

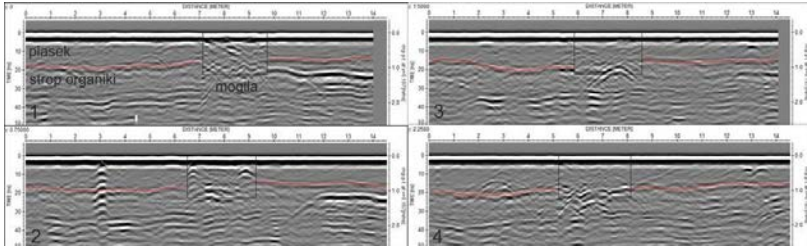
Fotografia 20. Przykładowe modele georadaru

Źródło: <https://www.geoscanners.pl/geoscanners-ab/georadar-gpr/>, dostęp z dnia 23.04.2021 r.

Georadar może być wykorzystany także do ujawniania zwłok za betonowanych czy umieszczonych przez sprawcę w różnego rodzaju skrzyniach, pudłach, beczkach lub innych pojemnikach. W kontekście poszukiwań ciała zakopanego w gruncie należy wziąć pod uwagę, że czas, jaki minął od pochówku, stopień wilgotności ośrodka, w którym znajdują się zwłoki, a także ich stan, wpływają na czytelność nieprawidłowości, a w konsekwencji na jakość zastosowania tej metody. Pora

⁵⁶ *Geofizyczne metody poszukiwań zwłok i szczątków ludzkich*, wywiad z Jackiem Adamcem, biegłym sądowym (przy Sądzie Okręgowym w Warszawie) w zakresie poszukiwań i precyzyjnej lokalizacji zwłok, szczątków ludzkich i miejsc pochówków oraz wszelkich obiektów ukrytych lub zaginionych, <http://gazetasledcza.pl/2020/09/prace-wykonywane-przy-uzyciu-georadaru-lub-magnetometru/#.YJflVbUzY2z>, dostęp z dnia 23.04.2021 r.

roku również jest czynnikiem wpływającym na ujawnienie anomalii. Jak wskazują wyniki badań, w miesiącach zimowych oraz wiosennych zauważa się najlepsze rezultaty wykorzystania tej metody⁵⁷.

Rycina 21. Echogram z badań georadarowych

Źródło: <https://www.geoscanners.pl/poszukiwania-dla-policji/>, dostęp z dnia 23.04.2021 r.

Niekiedy badań dokonuje się na bardzo trudnym terenie, który może negatywnie wpływać na wyniki prospekcji. Zakłócenie w ujawnieniu faktycznych anomalii może być spowodowane obiektami tłumiącymi fale elektromagnetyczne, a znajdującymi się pod powierzchnią gruntu – np. rurami wodociągowymi⁵⁸.

Metoda georadarowa nie jest jedyną metodą prospekcji geofizycznej⁵⁹, która może przynieść zadowalające rezultaty w przypadku poszukiwania ukrytych zwłok ludzkich, ale ze względu na: niskie koszty, niewielki nakład pracy, stosunkowo szybko otrzymane wyniki (wstępne efekty uzyskuje się już podczas badań), a także bezinwazyjność badania – trudno szukać konkurencyjnych metod⁶⁰.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ J. Adamiec, K. Zdeb, *Metody geofizyczne w procesie poszukiwania ukrytych zwłok*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, T. 56, 2020, s. 196.

⁵⁹ Wśród metod geofizycznych wykorzystywanych w procesie poszukiwania zwłok ludzkich można wyróżnić chociażby magnetometrię (wykrycie obiektów o cechach ferromagnetycznych) czy detekcję elementów metalowych.

⁶⁰ E. Mazurek, S. Tomecka-Suchoń, *Georadar w służbie prawa*, Wszechświat, T. 114, nr 4–6, 2013, s. 112.

4.8. Urządzenia podwodne

Poszukiwanie osób zaginionych na terenach wodnych odznacza się pewną specyfiką działań. W takich przypadkach ma się bowiem do czynienia ze znacznie zawężonym obszarem poszukiwań. Do zaginięcia dochodzi w zbiorniku wodnym lub jego obrębie. Dodatkowo zaginięcie na obszarze terenów wodnych może wiązać się z najwyższym poziomem zagrożenia życia. Okoliczności zaginięcia mogą sugerować, że zaginiony stał się ofiarą utonięcia. Newralgiczny charakter zjawiska powoduje, że konieczne jest stworzenie warunków gwarantujących najwyższy poziom bezpieczeństwa nad wodą. W przypadku wystąpienia zagrożenia czynności podjęte przez ratowników wodnych muszą być zdecydowane i skuteczne. Poszukiwanie osób zaginionych na terenach wodnych wymaga koordynacji i współpracy służb poszukiwawczo-ratowniczych. Celem zwiększenia efektywności działań podmioty zajmujące się poszukiwaniem zaginionych stosują nowoczesne narzędzia i sprzęt.

Zakres czynności poszukiwawczych i wykorzystany sprzęt do poszukiwań uzależnione są od: rodzaju zbiornika wodnego, jego głębokości, przejrzystości wody, poziomu zanieczyszczenia zbiornika, informacji na temat lokalizacji zwłok, liczby osób biorących udział w akcji poszukiwawczej itp. Praktyka poszukiwań ciał ofiar zabójstw czy utonięć wskutek nieszczęśliwych wypadków wskazuje, że obiekty te nierzadko lokalizowane są w miejscach charakterystycznych dla utknięć na obszarze podwodnym (konary, gałęzie, zaczepy, gęsty muł itd.) z powodu obciążających elementów metalowych⁶¹.

Poszukiwania podwodne w pierwszej kolejności polegają na zlokalizowaniu obiektu, następnie na jego identyfikacji, a w końcowym etapie na wydobyciu ciała. O sposobie realizacji tych etapów (metodach działań) decyduje się nabieżąco, podczas akcji poszukiwawczo-ratowniczych.

Stosowanym od lat urządzeniem stanowiącym wsparcie poszukiwań podwodnych są sonary (holowane lub opuszczane) – por. fotografia 21.

---

⁶¹ P. Siermontowski, A. Olejnik, *Zalety wykorzystania metod technicznych w poszukiwaniu podwodnych obiektów humanoidalnych realizowanych w celach procesowych*, Polskie Towarzystwo Medycyny i Techniki Hiperbarycznej, nr 3 (32), 2010, s. 40.

Te unowocześnione urządzenia podwodne, za pomocą ultradźwięków, skanują i odwzorowują powierzchnię dna zbiornika wodnego oraz znajdujące się na nim obiekty⁶² (fotografia 22). Wykorzystywane są do penetracji zarówno płytkich, jak i głębokich akwenów wodnych.

Fotografia 21. Przykładowy model sonaru holowanego

Źródło: <https://www.gov.pl/web/kppsp-legionowo/sonary-do-poszukiwan-pod-woda>, dostęp z dnia 15.04.2021 r.

W niektórych przypadkach po zeskanowaniu wyznaczonego obszaru może okazać się, że konieczne jest zweryfikowanie terenu przez nurka. W akwenach wodnych o wysokim poziomie zanieczyszczenia lub w przypadku gęstej roślinności na dnie zbiornika zidentyfikowanie ofiary może okazać się znacznie utrudnione⁶³.

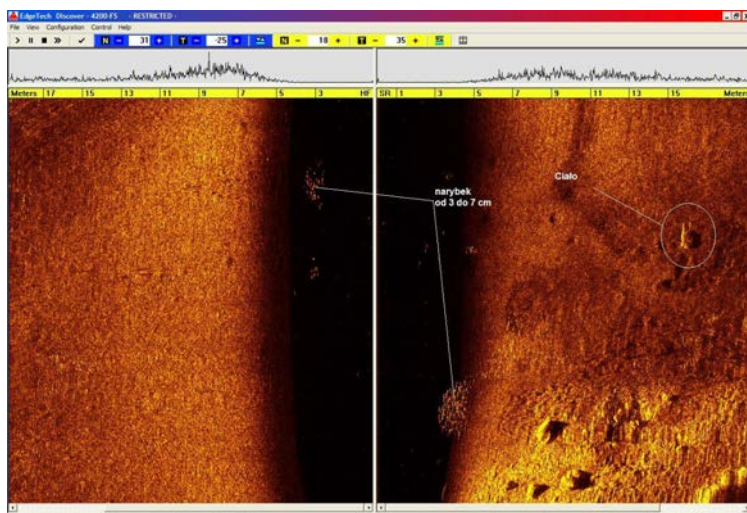
Nieocenione wsparcie w trakcie poszukiwań w zbiornikach wodnych zapewniają także bezzałogowe pojazdy podwodne (zwane również dronami czy robotami podwodnymi). Roboty podwodne służą

⁶² J. Stojer-Polańska, M. Lisowicz, J. Gołębiowski, *Kryminalistyczne aspekty poszukiwania zwłok*, Problemy Kryminalistyki, 289(3), 2015, s. 6.

⁶³ G. Martini, *Search Techniques*, [w:] Handbook on Drowning. Prevention, Rescue, Treatment, Joost J.L.M. Bierens (red.), Springer-Verlag, Berlin Heidelberg 2006, s. 628.

do zanurzania i przebywania pod powierzchnią wody. Wyposażone są w wysokiej jakości kamery i rejestrują obraz w czasie rzeczywistym. Sterowane są przez operatora (ROV; Remotely Operated Vehicle) albo poruszają się w sposób autonomiczny w środowisku wodnym (AUV; Autonomous Underwater Vehicle). W ratowniczych akcjach podwodnych zastosowanie znajdują roboty sterowane zdalnie (ROV), połączone z łądem przy użyciu specjalnych kablolini (tzw. pępowiny)⁶⁴.

Fotografia 22. Obraz uzyskany po zeskanowaniu dna przez sonar

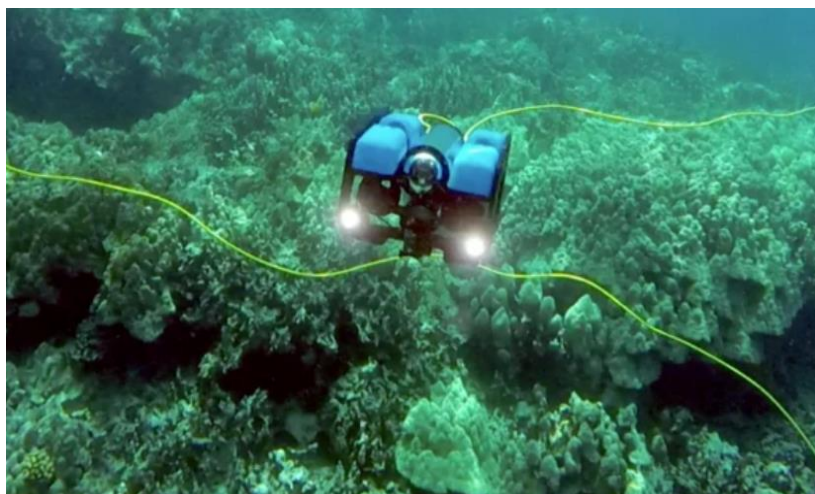
Źródło: jw.

Wykorzystanie bezzałogowych pojazdów znacznie wpływa na zmianę metodyki poszukiwań podwodnych. Pojazdy podwodne zwiększają skuteczność działań poszukiwawczo-ratowniczych, a także pozwalają uniknąć zagrożenia nurków w warunkach trudnych i niebezpiecznych. Udział nurków zazwyczaj ogranicza się do wydobycia zlokalizowanego obiektu. Nie należy jednak zapominać, że ekipa nurkowa odgrywa bardzo ważną rolę w procesie poszukiwań, a technologia nigdy zupełnie nie zastąpi czynnika ludzkiego⁶⁵. Nurek jako pierwszy ma kontakt

⁶⁴ K. Giełdziński, *Robotyka podwodna*, Pomiarzy – Automatyka – Robotyka, Przemysłowy Instytut Automatyki i Pomiarów PIAP, R. 17, nr 2, 2013, s. 90.

⁶⁵ Konsultacja ekspercka z Marcelem Korkusiem, pletwonurkiem, ratownikiem

z ujawnionymi zwłokami, a zatem staje się bezcennym źródłem informacji zmierzających do odtworzenia przebiegu zdarzenia⁶⁶. Z punktu widzenia funkcji śladów, których nośnikiem mogą być zwłoki, konieczne jest posiadanie przez nurków odpowiedniej wiedzy na temat właściwego postępowania ze zwłokami, znamion śmierci czy wpływu czasu przebywania zwłok w środowisku wodnym na pojawienie się określonych, charakterystycznych zmian morfologicznych.

Fotografia 23. Przykładowy model bezzałogowego pojazdu podwodnego

Źródło: <https://seaoutpost.com/products/bluerov2-with-advanced-electronics-pal-camera>, dostęp z dnia 16.04.2021 r.

Nawet najnowsza technologia może jednak nie sprostać zastanym warunkom. Sonar o najlepszych parametrach może okazać się bezskuteczny w sytuacji mocno zarośniętego dna. Wówczas najbardziej adekwatną metodą okazuje się penetracja akwenu przez nurka⁶⁷.

WOPR i biegłym sądowym w zakresie poszukiwań podwodnych, 22.05.2020 r.

⁶⁶ P. Siermontowski, *Rola nurka w dochodzeniu medycznym*, Polish Hyperbaric Research, Nr 2(11), 2005, s. 49.

⁶⁷ M. Rokus, *Granice ludzkiej możliwości, wykorzystanie nowoczesnych technologii oraz rola biegłego w działaniach Grupy Specjalnej Płetwonurków RP*, [w:] Przypadki kryminalne. Ciemna liczba przestępstw przeciwko bezbronnym, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2020, s. 190.

W poszukiwaniach 3,5-letniego Kacpra z Nowogrodźca wykorzystano sonar oraz robot podwodny. Ze względu jednak na trudne warunki pracy tych urządzeń (wiele obiektów zaczepnych, nierówne dno rzeki) wykorzystanie tej metody nie przyniosło efektów. Wówczas podjęto decyzję o przeszukaniu dna rzeki za pomocą tradycyjnej metody. Rzekę samodzielnie penetrował nurek, który odnalazł ciało dziecka w miejscu, gdzie dokonywano już sprawdzenia⁶⁸.

Bezzałogowe pojazdy podwodne pozwalają zminimalizować do zera zagrożenia dla ratowników, mogą pracować w każdych warunkach, na każdej głębokości (znacznie przekraczającej granice możliwości nurka) i nawet w wodach skażonych czy zanieczyszczonych⁶⁹. Pojazdy podwodne znacznie szybciej monitorują sytuację pod wodą i mogą to robić przez nieograniczony czas. Dodatkowo kamery urządzeń podwodnych pozwalają utworzyć materiał wideo, który może stanowić wartościowy materiał dowodowy w celu wyjaśnienia zdarzenia. Niestety, koszt zakupu takich urządzeń oraz serwisowania ich za granicą jest dość wysoki⁷⁰, co powoduje, że wyposażenie grup w tego typu pojazdy podwodne jest rzadkością.

4.9. Bezzałogowe statki powietrzne

Bezzałogowe statki powietrzne (BSP), inaczej zwane dronami, to urządzenia niewymagające do lotu załogi obecnej na pokładzie. Wykonują lot autonomiczny lub są zdalnie sterowane przez operatora. Nie są urządzeniami nowymi, gdyż do operacji wojskowych używa się ich już od czasów I wojny światowej⁷¹. Z biegiem lat, rozwoju nauki i technologii poszerzono obszar zastosowania bezzałogowców. Obecnie wykorzystuje

---

⁶⁸ <https://istotne.pl/boleslawiec/wiadomosc/XJu/pletwonurek-marcel-korkus-odnalezieniu-kacperka>, dostęp z dnia 15.04.2021 r.

⁶⁹ <https://eversub.com/poszukiwanie-topielcow/>, dostęp z dnia 15.04.2021 r.

⁷⁰ <https://www.ppoz.pl/index.php/zajrzyj-do-srodka/technika/702-podwodne-roboty>, dostęp z dnia 15.04.2021 r.

⁷¹ <https://flyandwatch.pl/2017/02/10/pierwszy-dron-wynalazek-z-poczatku-xx-wieku/>, dostęp z dnia 16.02.2021 r.

się je do: walki ze smogiem, inspekcji powietrznych, w leśnictwie, kartografii (tworzenie map) itd. Od kilku lat drony wspierają także działania służb ratunkowych. Okazuje się, że akcje poszukiwawcze to działania, podczas których polska Policja najczęściej wykorzystuje bezzałogowce⁷². Wykorzystanie BSP w poszukiwaniu osób zaginionych znacząco wpływa na jakość i szybkość czynności poszukiwawczych oraz zwiększa szanse na pozytywny finał poszukiwań. Dronów używa się przede wszystkim podczas akcji poszukiwawczo-ratowniczych organizowanych w terenach trudno dostępnych (górzystych, bagiennych itp.), niebezpiecznych dla grupy poszukiwawczej czy po prostu w terenach o dużej powierzchni. Bezzałogowce umożliwiają bowiem przeszukanie obszarów o skomplikowanym dostępie, ale także zweryfikowanie terenów o rozległej powierzchni w czasie znacznie krótszym niż ten przeznaczony na penetrację tego samego terenu przez członków grupy poszukiwawczej (fotografia 26).

Drony wyposażone są w kamery (do światła dziennego i kamerę termowizyjną), które rejestrują obraz i przekazują go w czasie rzeczywistym do operatora urządzenia (fotografia 25). Kamera termowizyjna bazuje na pomiarze temperatury badanych obiektów, wykorzystując przy tym detekcję promieniowania podczerwonego (IR).

Początki termowizji datuje się na 1960 rok. Szwedzka firma wyprodukowała wówczas pierwsze urządzenie przetwarzające obrazy cieplne na obrazy widzialne prezentowane na ekranie monitora⁷³. Za pionerkę termowizji w Polsce uznaje się natomiast H. KołECKiego, który jest autorem jednej z pierwszych publikacji na temat omawianej problematyki pt. *Kryminalistyczne zastosowania termografii*. Autor ten zauważył, że termowizja może być wykorzystana m.in. w poszukiwaniu osób zaginionych oraz ukrytych zwłok⁷⁴. Jak wskazał, oględziny trasy

⁷² R. Kochańczyk, *BSP w poszukiwaniu osób zaginionych w praktyce policyjnej*, [w:] *Wykorzystanie bezzałogowych platform powietrznych w operacjach na rzecz bezpieczeństwa publicznego*, M. Feltyński (red.), Wydawnictwo CNBOP-PIB, Józefów 2019, s. 64.

⁷³ H. KołECKi, *Kryminalistyczne zastosowania termografii*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1979, s. 37.

⁷⁴ *Ibidem*, s. 76.

przemieszczania się osoby zaginionej lub rejonu jej prawdopodobnego pobytu, z wykorzystaniem wyłącznie tradycyjnych metod penetracji, mogą okazać się niewystarczające. Prawdopodobieństwo odnalezienia żywej osoby zaginionej znacznie zwiększa się w przypadku wykorzystania środków nowoczesnej techniki kryminalistycznej. Termowizja, dzięki kontrastowi termicznemu, który powstaje w wyniku różnicy temperatur osoby żywej i otoczenia, daje możliwość wsparcia poszukiwań w terenie trudnym⁷⁵. Umożliwia ona ponadto zlokalizowanie osób zarówno w nocy, jak i w dzień, w terenach otwartych czy trudno dostępnych. Możliwość wykrycia obecności osób na penetrowanym terenie wydaje się być jednak nieocenioną pomocą zwłaszcza po zmroku.

Fotografia 24. Przykładowy model bezzałogowego statku powietrznego Wydziału Poszukiwań i Identyfikacji Osób, Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji

Źródło: materiał własny, VI Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITA-KA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, „Wykorzystanie nowych technologii w działaniach poszukiwawczych dzieci i osób dorosłych”, Warszawa, 29–30 listopada 2016 r.

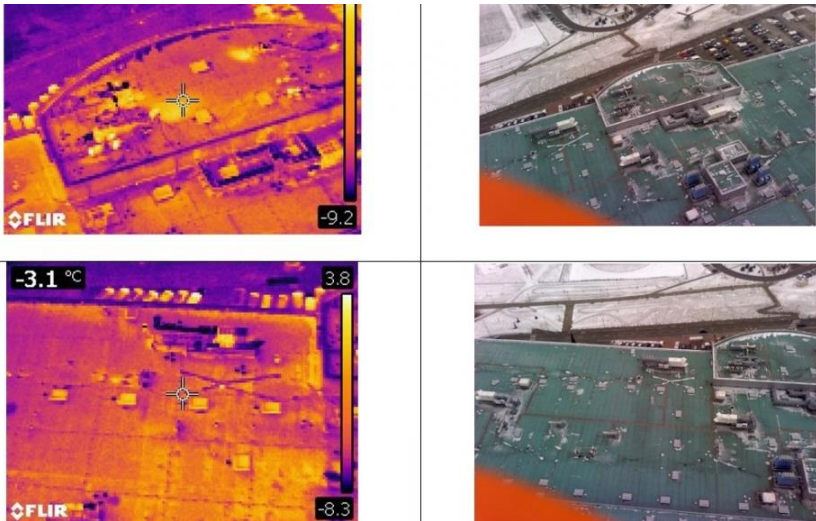
Wykorzystanie termowizji okazuje się pomocne także w procesie poszukiwania ukrytych zwłok, a polega na ujawnianiu anomalii w emisji podczerwieni w miejscu, w którym zakopano zwłoki⁷⁶. Wska-

---

⁷⁵ Ibidem, s. 110.

⁷⁶ Ibidem, s. 114.

zać jednak należy, że taka możliwość istnieje jedynie pod pewnymi warunkami. Efektywność użycia metody zależy m.in. od: istnienia fizycznej podstawy termowizyjnej detekcji ukrytych zwłok (anomalii w emisji promieniowania podczerwonego powierzchni w miejscu ukrycia zwłok zaistniałych wskutek ich rozkładu i naruszenia struktury gruntu), rodzaju miejsca i sposobu ukrycia ciała, zmiany stanu miejsca ukrycia zwłok czy warunków pogodowych podczas badań. Zmiany temperatury gruntu są możliwe do ujawnienia jedynie do momentu rozkładu zwłok. Z upływem czasu bowiem temperatura ciała będzie się obniżała, a wraz z nią spada zasadność wykorzystania termowizji. Taka sytuacja może mieć miejsce także w przypadku zejścia lawiny śnieżnej⁷⁷. Poszukiwania ewentualnych turystów pod grubą warstwą śniegu mogą okazać się niecelowe, gdyż kamera termowizyjna ujawni jedynie temperaturę powierzchni śniegu.

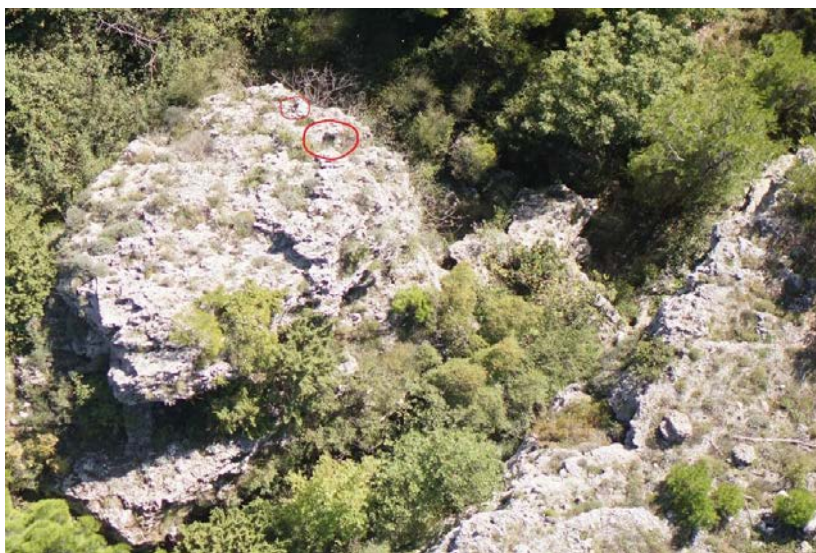

Fotografia 25. Obraz z kamery termowizyjnej i dziennej

Źródło: <http://www.propertyjournal.pl/termowizja-czego-oczy-nie-widza-zobaczy-dron/>, dostęp z dnia 16.02.2021 r.

⁷⁷ <https://aspolska.pl/spojrzmy-na-to-z-gory/>, dostęp z dnia 16.02.2021 r.

Dron wykorzystywany podczas poszukiwania osób zaginionych powinien wyróżniać się określonymi parametrami. Podstawa to wysokiej jakości obraz z kamer analizowany w czasie rzeczywistym przez operatora. Wysoka jakość obrazu umożliwia dostrzeżenie najdrobniejszych szczegółów na obserwowanym obszarze. Dodatkowo funkcja rejestrowania filmów pozwala wielokrotnie odtwarzać nagranie obrazujące sprawdzony teren i ponownie go analizować. BSP powinien cechować się także wytrzymałym zasilaniem, a co za tym idzie – odpowiednim czasem przelotu. Pozwala to uniknąć częstych lądowań podczas akcji poszukiwawczej w celu naładowania akumulatorów. Innym, istotnym parametrem jest wysoka rozdzielczość zdjęć, która pozwala na szczegółową analizę najdrobniejszych detali za pomocą przejrzystego i wyraźnego obrazu.

Fotografia 26. Obiekty odnalezione za pomocą drona

Źródło: <https://www.5zywiolow.pl/wykorzystanie-dronow-w-kryminalistyce/>, dostęp z dnia 16.02.2021 r.

Użycie dronów podczas akcji poszukiwawczych jest rozwiązaniem dużo tańszym niż zastosowanie śmigłowców, których nie będzie można wykorzystać do penetracji każdego terenu (np. pod koroną drzew).

Co więcej, użycie bezzałogowców pozwala dokonać wstępnych oględzin terenu bez ingerencji w ewentualne ślady i zaoszczędzić czas, który ma kluczowe znaczenie w przypadku zaginięcia osoby. Dodatkowo zarejestrowany przez kamery obraz z kwerendy terenu można wielokrotnie odtwarzać i weryfikować. Pozwala to dokonać powtórnej analizy i daje możliwość dostrzeżenia wcześniej pominiętych obiektów. Inną funkcjonalnością jest możliwość dostarczenia za pośrednictwem drona drobnych przedmiotów do uszkodzonego (np. woda, materiały opatrunkowe), nawigowania ratowników lub doprowadzenia grupy poszukiwawczej do właściwego miejsca.

Dron to urządzenie z pewnością usprawniające pracę służb ratowniczych, jednak nie pozbawione wad. Wydłużony czas trwania akcji poszukiwawczej zmusza do międzylądowań i ładowania baterii. Specyfika działań poszukiwawczych sprawia, że konieczność przerywania poszukiwań staje się uciążliwa dla ratowników i utrudnia akcję poszukiwawczą. Niemożność wykorzystania BSP powodują trudne warunki atmosferyczne. Duża prędkość wiatru sprawia, że statek trzęsie się, a obraz z kamery ulega zniekształceniu. Praktyka działań związanych z użyciem drona wskazuje, że zastosowanie BSP staje się niezasadne, gdy prędkość wiatru przekracza 15 m/s⁷⁸, a także w terenach zabudowanych, zarośniętych czy w porze letniej. Nagrzane obiekty mogą bowiem mylnie sugerować, że są to części ciała człowieka (np. głowa). Wysokość, na której lata bezzałogowiec, nie może przekroczyć określonej wielkości. Im wyższa wysokość, tym większe ryzyko pominięcia drobnych obiektów, których znaczenie może okazać się istotne.

Bardzo ważnym aspektem wykorzystania BSP podczas akcji poszukiwawczych jest odpowiednia metoda analizy pozyskanego materiału⁷⁹.

---

⁷⁸ P. Sobczak, *Wykorzystanie bezzałogowych statków powietrznych w działaniach poszukiwawczych Policji*, Wydział Poszukiwań i Identyfikacji Osób, Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji, VI Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. „Wykorzystanie nowych technologii w działaniach poszukiwawczych dzieci i osób dorosłych”, 29 listopada 2016 r., Warszawa.

⁷⁹ M. Wojas, *Drony w poszukiwaniach i ratownictwie*, [w:] *Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny*, J. Stojer-Polańska (red.),

Bezzałogowce to urządzenia, które mogą dostarczyć licznych informacji, ale bez odpowiedniej analizy zebranych przez nie danych – stają się bezwartościowe. Ogromne znaczenie podczas ich interpretacji ma doświadczenie operatora drona. Niektóre bowiem akcje wymagają dostosowania do zmiennych związanych z warunkami atmosferycznymi, porą poszukiwań czy weryfikowanym obszarem. Niezbędnym elementem prawidłowej analizy jest umiejętność rozróżnienia człowieka od innych obiektów na badanym terenie, ale także zwrócenie uwagi na przedmioty, które mogły należeć do osoby zaginionej. Biorąc pod uwagę powyższe, bardzo ważne jest stosowne doświadczenie poprzez udział w manewrach poszukiwawczych czy specjalistycznych szkoleniach, a w konsekwencji wypracowanie efektywnych praktyk.

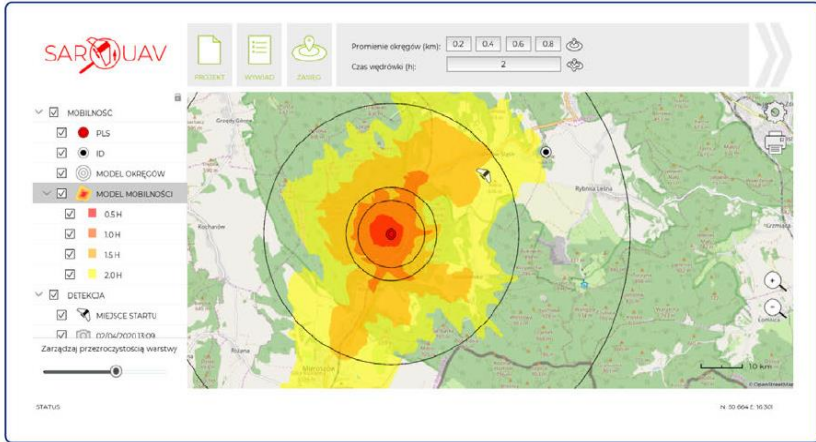
Nieocenionym wsparciem procesu poszukiwań osób zaginionych z wykorzystaniem bezzałogowych statków powietrznych jest innowacyjny system wykorzystujący zdjęcia pozyskane przez drony, tj. SARUAV⁸⁰ (*Search and Rescue with Unmanned Aerial Vehicle*). Głównym celem systemu jest wsparcie poszukiwań w terenach otwartych. System składa się z dwóch modułów. Za pomocą pierwszego wyznacza się obszar o wysokim prawdopodobieństwie znajdowania się w danym miejscu osoby zaginionej (rycina 22), a następnie przy użyciu drona weryfikuje teren. Drugi moduł pozwala natomiast wyróżnić znajdujące się na tym terenie obiekty i sylwetki ludzkie (rycina 23). SARUAV jest niezwykle skuteczny, wykrywa ludzi na zdjęciach lotniczych za pomocą dwóch niezależnych detektorów, działa bez dostępu do Internetu, a w czasie 3–4 minut umożliwia detekcję około 100 zdjęć. System wykorzystano m.in. 6 maja 2020 r. podczas akcji poszukiwawczej

---

Silva Rerum, Poznań 2018, s. 75.

⁸⁰ System został opracowany przez prof. dra hab. Tomasza Niedzielskiego oraz jego zespół z Zakładu Geoinformatyki i Kartografii Uniwersytetu Wrocławskiego – T. Niedzielski, *System automatycznego poszukiwania ludzi zaginionych z zastosowaniem zdjęć lotniczych w zakresie światła widzialnego i bliskiej podczerwieni wykonywanych przez bezzałogowy statek powietrzny*, Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Kryminalistyczne aspekty poszukiwania osób zaginionych”, 15 listopada 2019 r., WPAiE, Uniwersytet Wrocławski.

3,5-letniego Kacpra w Nowogrodźcu⁸¹ oraz 20 czerwca 2020 r. podczas ćwiczeń organizowanych przez Jednostkę Ratownictwa Specjalistycznego OSP we Wrocławiu.

Rycina 22. Aplikacja SARUAV – mapowanie mobilności

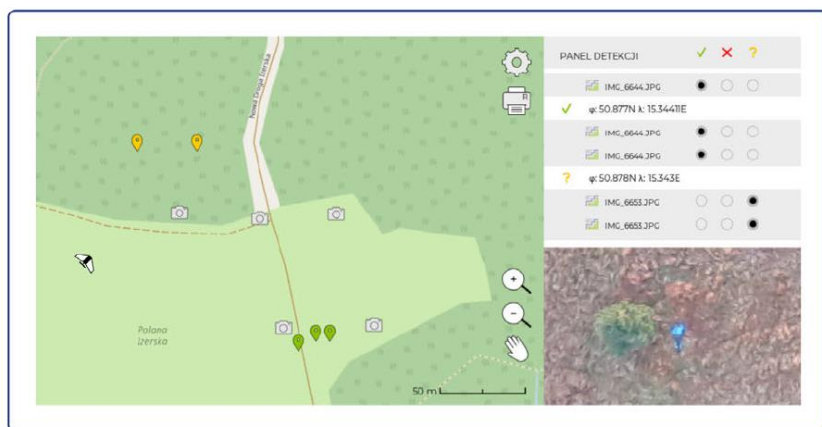
Źródło: M. Jurecka, T. Niedzielski, *Poszukiwanie osób zaginionych w terenach otwartych: przegląd stosowanych metod*, Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, Tom 47, 2020, s. 78.

Moduł pierwszy systemu umożliwia wyznaczenie obszaru, na terenie którego z dużym prawdopodobieństwem może znajdować się poszukiwana osoba (określając taki obszar, wykorzystuje się przede wszystkim informację na temat ostatniej znanej lokalizacji zaginionego). Na wizualizacji zilustrowanej ryciną 22 kolorami oznaczono szacowany zasięg dojścia człowieka w danym czasie (kolor czerwony – 0,5 h, kolor ciemnopomarańczowy – 1 h, kolor ciemnożółty – 1,5 h, kolor jasnożółty – 2 h). Wyznaczony w ten sposób obszar jest jednocześnie strefą przelotu drona. Po wykonanym locie następuje automatyczna analiza wykonanych zdjęć lotniczych, a w konsekwencji wskazywane są potencjalne

⁸¹ T. Niedzielski, *Zastosowanie systemu SARUAV podczas akcji poszukiwawczej w Nowogrodźcu*, https://www.youtube.com/watch?fbclid=IwAR01HmqYPZAGvx1h4Ru9N_xxKwbOWmGMz2KIY_zWw9_tec3z-CVWOa91h94&v=VECSVETy62E&feature=youtu.be, dostęp z dnia 4.03.2021 r.

miejsca przebywania osoby zaginionej, które są weryfikowane przez analityków, a w przypadku fałszywych wskazań – eliminowane (rycyna 23 – za pomocą żółtych pinezek zaznaczono wyróżnione obiekty).

Kolejną funkcjonalnością aplikacji SARUAV jest generowanie raportów mapowych. Plik z gotowym raportem w postaci miejsc wyznaczonych do zweryfikowania wysyłany jest na urządzenia mobilne członków grupy poszukiwawczej. Funkcja automatycznego wygenerowania raportów pozwala zaoszczędzić sporo czasu i niezwłocznie rozpocząć czynności poszukiwawcze.

Rycina 23. Aplikacja SARUAV – detekcja sylwetek ludzi

Źródło: M. Jurecka, T. Niedzielski, *iw.*, s. 78.

Po wyszczególnieniu obszarów, na terenie których wyróżniono obiekty przypominające sylwetki ludzkie, aplikacja umożliwia podgląd tych miejsc w celu wstępnego ich zweryfikowania. Niekiedy bowiem wytypowane przypominające ludzi obiekty mogą okazać się błędnym oznaczeniem gruzu czy innych odpadów. Niektóre czynniki, zwłaszcza niewłaściwe oświetlenie, trudne warunki pogodowe czy gęsta roślinność, mogą negatywnie wpływać na detekcję sylwetek ludzkich⁸².

Wykorzystanie systemu podczas akcji poszukiwawczej spotkało się z ogromnym uznaniem członków grup poszukiwawczych. SARUAV

⁸² M. Jurecka, T. Niedzielski, *Poszukiwanie osób zaginionych...*, op. cit., s. 80.

usprawnił działania poszukiwawcze, znacząco skracając ich czas. System umożliwia przeszukanie wyznaczonego terenu w bardzo dokładny sposób, wyszukując jednocześnie na jego obszarze sylwetki ludzkie. Dotychczas bowiem materiał pozyskany z kamer drona weryfikowany był przez człowieka w celu odnalezienia na badanym terenie osoby poszukiwanej. Skutkowało to żmudną i czasochłonną analizą, w sytuacji gdy czas jest jednym z ważniejszych czynników akcji poszukiwawczych⁸³. Podkreślić jednak należy, że preferowanym obszarem wykorzystania systemu SARUAV jest teren otwarty (niezalesiony, wolny od większych obiektów). Nie oznacza to jednak, że system będzie całkowicie bezużyteczny w terenach zurbanizowanych. Odpowiednie wykonanie lotu, a w konsekwencji zdjęć pod właściwym kątem, umożliwi wykorzystanie systemu także w terenach leśnych czy zabudowanych.

Pierwszym sukcesem wykorzystania systemu SARUAV w rzeczywistej akcji poszukiwawczo-ratowniczej było odnalezienie w dniu 29 czerwca 2021 r. osoby zaginionej w Beskidzie Niskim⁸⁴. Na zdjęciach lotniczych system wskazał obszar, w którym wychwycona została sylwetka ludzka. Wytypowane miejsce zostało zweryfikowane przez ratowników Grupy Bieszczadzkiej GOPR. Okazało się, że jest to poszukiwana osoba zaginiona, którą niezwłocznie przekazano Zespołowi Państwowego Ratownictwa Medycznego.

SARUAV to system, który może być niezwykle pomocny podczas poszukiwań zaginionej osoby żywej. Systemem umożliwiającym natomiast ujawnienie zakopanych zwłok ludzkich (osoby zaginionej, która stała się najprawdopodobniej ofiarą nieszczęśliwego wypadku albo zabójstwa), poprzez zeskanowanie terenu przy użyciu drona (czy innego obiektu latającego), jest tzw. LiDAR (*Light Detection and Ranging*) – numeryczny model terenu. System umożliwia dokładne zeskanowanie powierzchni ziemi i ujawnienie zmiennych badanego terenu (anomalii

---

⁸³ R. Kochańczyk, *BSP w poszukiwaniu osób zaginionych w praktyce policyjnej...*, op. cit., s. 69.

⁸⁴ https://geoforum.pl/news/31039/odnaleziony-zaginiony-sukces-dronow-i-systemu-saruav?fbclid=IwAR0kCW55TRkSagyuTcecpEfN_OQ_KFrxiw-8M0MqTGRdQTkGtti7KGIZyJh4, dostęp z dnia 3.07.2021 r.

w ukształtowaniu skanowanego gruntu)⁸⁵. Model powierzchni terenu tworzy się za pomocą urządzenia emitującego bardzo silne, ale krótkie impulsy światła laserowego, wykorzystując przy tym odległości od czujnika (aparatury pomiarowej) do punktów terenowych na ziemi. LiDAR od lat znajduje zastosowanie m.in. w procesie oceny ryzyka powodzi, modelowania populacji ptaków czy mapowania stosowania pestycydów w środkach ochrony roślin⁸⁶. W systemie poszukiwania osób zaginionych skaning laserowy wykorzystuje się jako jedną z nieinwazyjnych metod poszukiwania ukrytych zwłok⁸⁷. Tego typu metoda pozwala zawęzić obszar, na terenie którego należy poszukiwać zwłok czy szczątków ludzkich. Na cele wstępnych ustaleń preferowane jest zastosowanie jednej z metod nieinwazyjnych. Podczas jej wykorzystania nie dochodzi bowiem do niecelowych i ryzykownych naruszeń struktury gruntu, a co za tym idzie – zniszczenia ewentualnych śladów kryminalistycznych. Dodatkowo wykorzystanie metod nieinwazyjnych, w celu określenia miejsc prawdopodobnego ukrycia ciała, jest także zasadniczo dużo tańsze i mniej czasochłonne. Metody inwazyjne (np. odwierty, wykopy) winny stanowić weryfikujące czynności następujące po wytypowaniu miejsc dotkniętych zmianami w ukształtowaniu terenu.

Wykorzystanie LIDAR pozwala na skuteczne i precyzyjne sprawdzenie danego obszaru. Laserowe skanowanie powierzchni ziemi może okazać się niezwykle skuteczną metodą poszukiwania ukrytych zwłok, jednak przeważnie na terenach niezamieszkałych i wolnych od większych obiektów⁸⁸. Dodatkowo system działa niezależnie od warunków oświetlenia czy trudnych warunków atmosferycznych (poza gęstą mgłą i silnym zachmurzeniem), cechuje się niezwykle dokładnością zebranych danych, a ich opracowanie jest szybkie (mimo dużej ilości

⁸⁵ <https://rolnictwoprecyzyjne.eu/blog/lidar/>, dostęp z dnia 5.03.2021 r.

⁸⁶ K. Lim, P. Treitz, M. Wulder, B. St-Onge, M. Flood, *LIDAR remote sensing of forest structure*, *Progress in Physical Geography*, 27 (1), 2003, s. 89.

⁸⁷ M. Trzczeński, *Współczesne metody poszukiwań ukrytych zwłok*, *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica*, 83, 2018, s. 12.

⁸⁸ T. Borkowski, M. Trzczeński, *Metodyka badań archeologii sądowej – archeolog na miejscu przestępstwa*, *Ochrona Zabytków*, 2, 2017, s. 114–121.

zebranych informacji) i niedrogie⁸⁹. Niestety, ze względu na wysokie koszty specjalistycznych urządzeń do skanowania terenu metoda nie jest w praktyce używana zbyt często⁹⁰.

Mapa 3. Przykładowy model terenu przed i po zastosowaniu technologii LIDAR

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Technologia, która odsłania tajemnice z przeszłości*, Twierdza Kozielska, Kędzierzyn-Koźle, <https://www.lokalna24.pl/wiadomosci/3571,technologia-ktora-odslania-tajemnice-z-przeszlosci>, dostęp z dnia 5.03.2021 r.

Przy okazji warto wspomnieć także o urządzeniach wspierających akcje poszukiwawczo-ratownicze na lądzie, zwanych robotami lądowymi (bezzałogowymi systemami naziemnymi – fotografia 27). Maszyny te wykorzystuje się np. podczas poszukiwań ofiar mogących znajdować się pod gruzami w wyniku trzęsienia ziemi⁹¹. Ich wykorzystanie ni-

⁸⁹ <https://flyandwatch.pl/laser-lidar-fotogrametria-z-drona/>, dostęp z dnia 5.03.2021 r.

⁹⁰ A. Górecki, *Metody wykorzystywane przez polskich kryminalistów i archeologów przy eksploracji mogił – różnice i zbieżności*, Acta Universitatis Lodzianis. Folia Archaeologica, 32, 2017, s. 29.

⁹¹ https://nt.interia.pl/technauka/news-roboty-dolaczaja-do-poszukiwan-zaginionych-na-florydzie,nId,5332777?fbclid=IwAR1mud31yJB9EMggakwqQc2XdHqLy-6eJ4_edYp3_E3nNS-aBIYMeyTybrA, dostęp z dnia 20.04.2021 r.

weluje ryzyko zagrożenia ludzkiego życia z powodu dalszej destrukcji budynków, w których mogą być uwięzione potencjalne ofiary klęski żywiołowej. Po tego typu zdarzeniach konstrukcja zabudowań jest niestabilna i podatna na dalsze osunięcia. Bezzałogowy robot lądowy może poruszać się na terenie trudno dostępnym, a nawet przeszukać głębokie szczeliny. Pozwala to uniknąć zagrożenia osób wchodzących w skład zespołów poszukiwawczych. Co więcej, materiał, z którego zbudowane są tego typu maszyny, wykazuje się niezwykle odpornością na wszelkiego rodzaju uszkodzenia i upadki z wysokości.

Fotografia 27. Robot w trakcie akcji poszukiwawczo-ratowniczej

Źródło: <https://www.defence24.pl/ladowe-roboty-bojowe-przyszlosc-pola-walki-komentarz>, dostęp z dnia 20.04.2021 r.

Rozdział 5. Identyfikacja osób i zwłok o nieustalonej tożsamości

5.1. Charakterystyka ogólna

Oczekiwanym rezultatem podjętych czynności poszukiwawczych jest odnalezienie żywej osoby zaginionej. W praktyce zdarza się, że dochodzi do ujawnienia osoby lub zwłok, których dane personalne nie są znane. W takich przypadkach przypuszczać można, że osoba o nieustalonych danych osobowych lub ujawnione NN zwłoki to zgłoszona osoba zaginiona. Może zatem okazać się, że poszukiwana osoba zaginiona została ujawniona jako osoba u nieustalonej tożsamości. Rzeczywistość działań poszukiwawczych pozwala jednak uznać, że jest to zbyt optymistyczna teza¹. Identyfikacja NN osób i zwłok nierzadko stanowi wyzwanie dla instytucji państwowych, a zwłaszcza Policji jako organu, na który został nałożony obowiązek podjęcia czynności zmierzających do ustalenia tożsamości osób (art. 15 ust. 1 ustawy o Policji). Brak informacji o danych personalnych osoby żywej może być spowodowany: bezdomnością, imigracją, nieszczęśliwym wypadkiem, utratą pamięci, zakłóceniem czynności psychicznych, zagubieniem dokumentów tożsamości, a nawet celowym zatajaniem informacji przez osobę, w której interesie jest nieujawnianie faktycznych danych osobowych. Celem działań identyfikacyjnych jest przywrócenie tożsamości, a w konsekwencji należytego porządku prawnego. Problematyka dotycząca nieustalonej tożsamości odnosi się także do ujawniania zwłok, kiedy podjęte czynności, zwłaszcza oględziny, nie skutkują ustaleniem ich danych osobowych. Niemożność określenia tożsamości zmarłego związana jest zazwyczaj

¹ S. Black, *Co mówią zwłoki?* Wydawnictwo Feeria Science, Łódź 2019, s. 204.

z brakiem dokumentów tożsamości przy zwłokach oraz dostatecznych okoliczności pozwalających na rozpoznanie osoby. Na skalę ujawnianych zwłok o nieustalonej tożsamości z pewnością mają wpływ: klęski żywiołowe, katastrofy masowe, napływ imigrantów czy bezdomność. Problemy z ustaleniem tożsamości zwłok nierzadko związane są z ich stanem. Znaczny rozkład ciała powoduje, że wykorzystanie niektórych metod jego identyfikacji stanie się niemożliwe. Podjęcie czynności identyfikacyjnych zmierza do przywrócenia godności oraz umożliwiła najbliższemu podjęcie działań związanych z pochówkiem zmarłego.

Nieznajomość danych personalnych może negatywnie wpływać na rozwiązanie niektórych spraw, a nawet skutkować umorzeniem śledztwa w sprawie zabójstwa. W przypadku ujawnienia zwłok NN osoby, która padła ofiarą zabójstwa, ustalenie jej tożsamości jest kluczowym elementem pozwalającym na określenie motywacji, a w konsekwencji pozwala na hipotetyczne typowanie sprawców przestępstw². Bardzo ważną kwestią zmierzającą do ustalenia danych personalnych jest z pewnością prawidłowość czynności podjętych wskutek ujawnienia NN zwłok. Nierzadko jednak okazuje się, że okoliczności zgonu i ujawnienia zwłok (zwłoki rozkawałkowane, szczątki ludzkie, znacznie posunięty stan rozkładu ciała itd.), a także brak osób najbliższych poszukujących zaginionego (brak zgłoszenia zaginięcia), powodują, że ustalenie tożsamości ujawnionych zwłok może nastroczać wiele problemów.

Na pewne nieprawidłowości w zakresie czynności podejmowanych w związku z ustalaniem tożsamości NN zwłok zwróciła uwagę Najwyższa Izba Kontroli w raporcie dotyczącym kontroli funkcjonowania systemu poszukiwania osób zaginionych w latach 2012–2014, którą objęto 30 jednostek organizacyjnych Policji na terenie całego kraju³. Kontrola ujawniła problemy na gruncie współpracy Policji z prokuraturą przy identyfikacji zwłok o nieustalonej tożsamości. W przypadku ujawnienia NN zwłok nierzadko wraz z czynnościami identyfikacyjnymi

---

² M. Calkiewicz, *Ogłędziny zwłok i miejsca ich znalezienia*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2019, s. 90.

³ Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli nr P/14/042...*, op. cit., s. 24.

podejmowanymi przez Policję toczy się równocześnie postępowanie przygotowawcze realizowane przez prokuraturę (np. gdy zachodzi podejrzenie przestępnego spowodowania śmierci). Współpraca tych instytucji opiera się m.in. na bieżącym przekazywaniu informacji o dokonanych ustaleniach w ramach identyfikacji NN zwłok. Z przeprowadzonej kontroli wynika, iż – w przypadku zlecenia przez prokuraturę podmiotom pozapolicyjnym czynności identyfikacyjnych (np. oznaczenie kodu DNA) – prokuratura nie informowała Policji o ustaleniu kodu genetycznego NN zwłok, natomiast Policja nie wniosowała do prokuratury o pozyskanie takich informacji. Skutkowało to znacznym wydłużeniem czasu wprowadzania do policyjnej bazy danych informacji o kodzie DNA zwłok o nieustalonej tożsamości, a w konsekwencji uniemożliwiało dopasowanie profilu genetycznego NN zwłok do profilu genetycznego rodziny zaginionego. Co więcej, w wielu kontrolowanych jednostkach Policji zaobserwowano nawet kilkunastomiesięczne opóźnienie w zleceniu przez prokuratora prowadzącego sprawę oznaczenia kodu biologicznego NN zwłok. Nieprawidłowości w realizowaniu czynności identyfikacyjnych polegały również na niepoinformowaniu policjanta prowadzącego sprawę o terminie otwarcia i oględzin NN zwłok, co skutkowało brakiem jego udziału w tych czynnościach, a co za tym idzie – niedopełnieniem obowiązków związanych z prowadzeniem sprawy o ustalenie tożsamości NN zwłok. Wyniki kontroli wykazały także, że główną przyczyną nieprawidłowości powstałych przy identyfikacji NN zwłok był brak stosownych szkoleń w zakresie czynności identyfikacyjnych – np. zabezpieczania oraz oznaczania kodu DNA.

Polska jest krajem o stosunkowo wysokim współczynniku NN zwłok (rycina 24). Wynika to przede wszystkim z utrzymującego się na przestrzeni kilkunastu lat braku stosownych uregulowań prawnych normujących kwestie dotyczące postępowania z materiałem genetycznym, przede wszystkim pobieraniem i porównywaniem próbek⁴.

---

⁴ A. Tomaszewska, Ł. Koziarski, *Analiza dotycząca sytuacji prawnej w zakresie identyfikacji NN zwłok i postulatów zmian prawnych lub organizacyjnych*, <http://www.projektgenn.pl/opis-projektu/>, dostęp z dnia 3.03.2021 r. Obecnie kwestie te reguluje

Rycina 24. Liczba osób pochowanych jako NN w Polsce i pozostałych krajach europejskich (wg stanu na dzień 3.03.2021 r.)

Źródło: <http://www.projektgenn.pl/opis-projektu/>, dostęp z dnia 3.03.2021 r.

Analiza danych zaprezentowanych w tabeli 18 pozwala stwierdzić, że liczba ujawnionych osób oraz zwłok o nieustalonej tożsamości od wielu lat utrzymuje się na podobnym poziomie. W roku 2020 odnotowano jednak największą (spośród badanego okresu) liczbę niezidentyfikowanych zwłok. Dotychczas skala nie sięgała ponad 800 przypadków. Co ciekawe, w latach 2021–2022 zarejestrowano wzrost liczby ujawnionych NN osób o około 30% w stosunku do lat poprzednich, jednak odnotowano spadek ujawnionych przypadków zwłok o nieustalonej tożsamości.

Tabela 18. Liczba ujawnionych NN osób i zwłok w latach 2004–2022

Rok	Ujawnienie NN osoby	Ujawnienie NN zwłok
2022	102	696
2021	110	666
2020	79	803

art. 15 ust. 1 pkt 3b ustawy o Policji, który został dodany w efekcie realizacji projektu GeNN – Genetyczna identyfikacja zwłok o nieustalonej tożsamości.

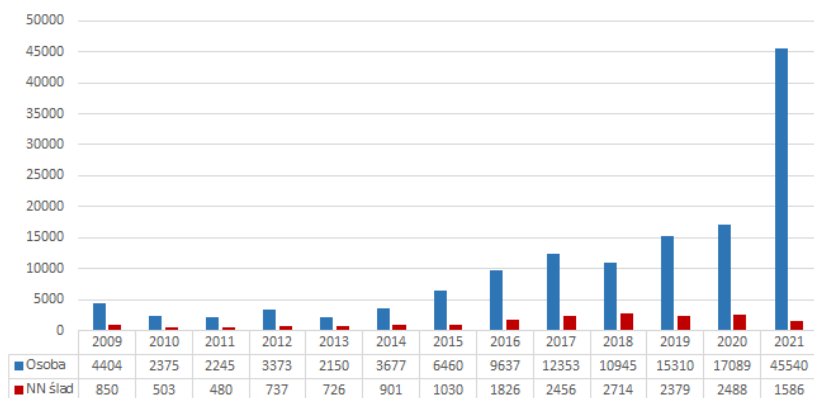
Rok	Ujawnienie NN osoby	Ujawnienie NN zwłok
2019	70	754
2018	87	762
2017	91	767
2016	107	772
2015	90	763
2014	93	738
2013	72	724
2012	78	775
2011	73	698
2010	81	662
2009	95	597
2008	91	688
2007	84	749
2006	79	739
2005	15	282
2004	7	194

Źródło: dane udostępnione za pośrednictwem poczty elektronicznej przez KGP Gabinet Informacja Publiczna.

Profile DNA rejestrowane są w krajowej bazie danych DNA⁵. Na dzień 31 grudnia 2021 r. w bazie zgromadzono ponad 177 tys. profili DNA⁶, z czego niewiele ponad 1% stanowią profile NN osób i zwłok. Około 2,5% to profile osób zaginionych oraz osób spokrewnionych z zaginionymi. Na przestrzeni ostatnich kilku lat zauważa się znaczny wzrost liczby rejestrowanych profili genetycznych (wykres 11).

⁵ Zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 15 zarządzenia nr 48 KGP baza danych DNA to zbiór danych zawierający informacje o wynikach analizy kwasu deoksyrybonukleinowego, prowadzony zgodnie z art. 21a–21e ustawy o Policji.

⁶ <https://clkp.policja.pl/clk/baza-danych-dna/dane-statystyczne/109310,Liczba-profilu.html>, dostęp z dnia 17.07.2022 r.

Wykres 11. Wpływ profili osób oraz NN śladów do bazy danych DNA w latach 2009–2021

Źródło: <https://clkp.policja.pl/clk/baza-danych-dna/dane-statystyczne/109310-Liczba-profil.html>, dostęp z dnia 10.11.2022 r.

Ujawnianie NN osób i zwłok to zjawisko o zasięgu transgranicznym. Nie trudno wyobrazić sobie bowiem sytuację, podczas której obcokrajowiec, przebywający za granicą w celach turystycznych, ulega wypadkowi, wskutek którego traci pamięć. Na terenie wielu krajów przebywają także cudzoziemcy, którzy z różnych powodów stali się osobami bezdomnymi. Nie należy zapominać wreszcie o osobach, które wyjechały za granicę kraju, na terenie którego otrzymały status osoby poszukiwanej, i ukrywają się przed wymiarem sprawiedliwości. Jedynie współpraca międzynarodowa umożliwia w takich wypadkach skuteczną identyfikację.

Na mocy decyzji Rady 2008/615/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej⁷ oraz decyzji Rady 2008/616/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie wdrożenia decyzji 2008/615/WSiSW w sprawie intensyfikacji współpracy

⁷ Decyzja Rady 2008/615/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej (Dz. Urz. UE L 210/1 z 6.8.2008).

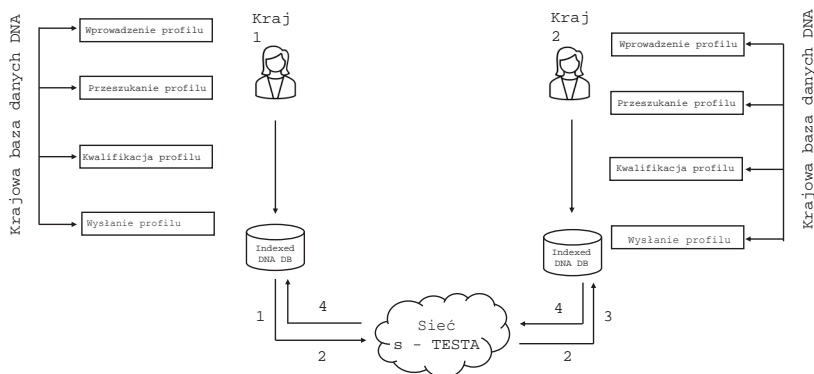
transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej⁸ (decyzje Prüm) od 2012 r. Polska wymienia dane DNA z innymi krajami europejskimi. W ramach współpracy polska Policja uzyskuje, a także przekazuje organom ścigania państw członkowskich UE oraz Interpolowi, różnego rodzaju informacje, które dotyczą dwóch kategorii – *Prüm Person* (podejrzani, oskarżeni) oraz *Prüm Stain* (osoby oraz zwłoki NN, osoby zaginione, ślady nieznanymi sprawców przestępstw). Informacje podlegające wymianie nie zawierają danych osobowych, a jedynie indywidualne oznaczenia referencyjne profili DNA. Elektroniczna transmisja zaszyfrowanych danych odbywa się poprzez bezpieczną sieć s-TESTA. Pozwala na wymianę informacji całodobowo. Przepływ danych między państwami odbywa się według określonego schematu (rycina 25). W przypadku dopasowania profili (HIT) działający od 2013 r. w Zakładzie Biologii CLKP Krajowy Punkt Kontaktowy ds. automatycznej wymiany danych DNA z państwami członkowskimi UE odpowiedzialny jest za potwierdzenie ich zgodności. W dalszej kolejności Krajowy Punkt Kontaktowy powiadamia zainteresowaną instytucję (zazwyczaj jest to jednostka Policji) o zgodności profilu DNA z profilem zarejestrowanym w bazie partnera zagranicznego. Wniosek o uzyskanie szczegółowych informacji z kraju współpracującego kieruje Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji na wniosek określonej jednostki Policji. Obecnie Polska wymienia dane DNA: z Holandią, Austrią, Niemcami, Hiszpanią, Litwą, Rumunią, Francją, Czechami, Cyprzem, Finlandią, Węgrami, Łotwą, Estonią, Maltą, Portugalią, Luksemburgiem, Chorwacją, Belgią, Wielką Brytanią, Bułgarią, Irlandią oraz ze Słowacją, Słowenią i Szwecją⁹.

Profile DNA podlegają rejestracji w krajowych bazach danych DNA. Dokonuje się ich przeszukania, a następnie kwalifikuje do wymiany i odpowiedniej kategorii w ramach Prüm, a w konsekwencji

⁸ Decyzja Rady 2008/616/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie wdrożenia decyzji 2008/615/WSiSW w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej (Dz. Urz. UE L 210/12 z 6.8.2008).

⁹ https://clkp.policja.pl/clk/baza-danych-dna/miedzynarodowa-wymiana/109313_Miedzynarodowa-wymiana-danych-DNA-PRM.html, dostęp z dnia 2.05.2023 r.

udostępnia w ramach współpracy innym państwom. Wprowadzone profile są automatycznie przesyłane do wszystkich zagranicznych baz danych DNA, z którymi Polska współpracuje. W taki sam sposób dokonuje się sprawdzenia w innych państwach (rycina 25).

Rycina 25. Przebieg automatycznej wymiany danych DNA

Źródło: <https://clkp.policja.pl/clk/baza-danych-dna/miedzynarodowa-wymiana/schemat-wymiany/109330,Schemat-wymiany.html>, dostęp z dnia 2.05.2021 r.

W ramach wymiany informacji z partnerami zagranicznymi może dojść do następujących trafień (dopasowania profili DNA):

- Ślad (PL) – Osoba (UE) – ślad zarejestrowany w polskiej bazie danych DNA zostanie dopasowany do osoby znajdującej się w bazie innego kraju.
- Ślad (PL) – Ślad (UE) – ślad wprowadzony do polskiej bazy danych DNA zostanie dopasowany do śladu figurującego w zagranicznej bazie danych DNA.
- Osoba (PL) – Ślad (UE) – profil DNA osoby znajdujący się w polskiej bazie danych DNA zostanie dopasowany do śladu figurującego w bazie danych DNA partnera zagranicznego.
- Osoba (PL) – Osoba (UE) – profil DNA osoby znajdujący się w polskiej bazie danych DNA zostanie potwierdzony z profilem DNA osoby wprowadzonym do bazy danych DNA w innym państwie członkowskim¹⁰.

¹⁰ A. Wilewska, *Wymiana danych DNA w ramach PRŪM przez polską Policję i przy-*

Tabela 19 zawiera dane dotyczące liczby dotychczas dopasowanych profili wskutek wzajemnych sprawdzeń. Najwięcej trafień stwierdzono z profilami znajdującymi się w bazie danych DNA Niemiec, Austrii oraz Francji. W sumie zaś Krajowy Punkt Kontaktowy ds. automatycznej wymiany danych DNA z państwami członkowskimi UE od stycznia 2013 r. potwierdził dopasowanie profili genetycznych w 7931 sprawach. Statystyka ta bez wątplenia potwierdza, że nawiązana współpraca w zakresie wymiany informacji o figurujących danych w bazach międzynarodowych przynosi efekty. Profile DNA podlegające wymianie przez współpracujące państwa dotyczą osób: skazanych, podejrzanych, zaginionych oraz śladów, osób i zwłok o nieustalonej tożsamości (tabela 20).

Tabela 19. Liczba dopasowań stwierdzonych (HIT) w wyniku wymiany danych w okresie styczeń 2013 r. – kwiecień 2020 r.

Kraj	Suma	Ślad (PL) / Osoba(UE)	Ślad (PL) / Ślad (UE)	Osoba (PL) / Ślad (UE)	Osoba(PL) / Osoba(UE)
Słowacja	106	14	11	22	59
Holandia	643	71	45	144	383
Litwa	142	25	6	11	100
Austria	772	97	71	160	444
Hiszpania	115	31	11	19	54
Rumunia	13	3	1	0	9
Niemcy	3878	307	459	1188	1924
Słowenia	21	5	1	4	11
Czechy	415	52	36	62	265
Francja	699	110	53	220	316
Finlandia	65	6	4	20	35
Belgia	73	12	4	48	9
Węgry	13	0	1	3	9
Łotwa	4	1	1	0	2

kłady praktycznego jej wykorzystania, Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji KGP, VIII Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA pt. „Systemy rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w poszukiwaniu osób zaginionych w Polsce i poza granicami kraju”, Warszawa 20 listopada 2019 r.

Kraj	Suma	Ślad (PL) / Osoba(UE)	Ślad (PL) / Ślad (UE)	Osoba (PL) / Ślad (UE)	Osoba(PL) / Osoba(UE)
Estonia	14	4	1	3	6
Szwecja	361	36	16	55	254
Luksem- burg	14	0	2	8	4
Wielka Brytania	579	212	10	68	289
Chorwacja	2	0	2	0	0
Cypr	1	0	0	1	0
Malta	0	0	0	0	0
Portugalia	0	0	0	0	0
Bułgaria	1	0	1	0	0
Suma	7931	986	736	2036	4173

Źródło: <https://clkp.policja.pl/clk/baza-danych-dna/miedzynarodowa-wymiana/liczba-dopasowan-hit-pr/109329,Liczba-dopasowan-HIT-PRM.html>, dostęp z dnia 2.05.2021 r.

Tabela 20. Kategorie profili DNA udostępnianych przez kraje do wymiany w ramach decyzji PRÜM

Kraj	Skazany	Podjezrzany	NN ślad	NN osoba	NN zwłoki	Osoby zaginione
Belgia	•	•	•			
Bułgaria	•		•		•	
Czechy	•	•	•	•	•	•
Dania	•	•	•		•	•
Niemcy		•	•		•	
Estonia	•	•	•	•	•	•
Irlandia						
Grecja		•	•			
Hiszpania	•	•	•	•	•	
Francja	•	•	•	•	•	
Chorwacja		•	•		•	

Kraj	Skazany	Podjezrzany	NN ślad	NN osoba	NN zwłoki	Osoby zaginione
Włochy						
Cypr	•		•	•	•	
Łotwa	•	•	•	•		•
Litwa		•	•	•		
Luksemburg	•		•			
Węgry	•	•	•		•	
Malta		•	•	•		
Holandia	•	•	•	•	•	•
Austria	•	•	•	•	•	•
POLSKA		•	•	•	•	•
Portugalia	•		•			
Rumunia	•	•	•	•	•	•
Słowenia		•	•		•	•
Słowacja	•	•	•	•	•	•
Finlandia	•	•	•			
Szwecja	•	•	•			
UK	•		•		•	
Norwegia	•	•	•			

Legenda: komórki wyróżnione kolorem jasnoszarym – kraje, z którymi Polska wymienia dane DNA, • – wymiana danych.

Źródło: <https://clkp.policja.pl/clk/baza-danych-dna/miedzynarodowa-wymiana/109313,Miedzynarodowa-wymiana-danych-DNA-PRM.html>, dostęp z dnia 2.05.2021 r.

Polska w ramach współpracy udostępnia informacje na temat: profili genetycznych podejrzanych, niezidentyfikowanych śladów, osób i zwłok o nieustalonej tożsamości oraz profile DNA osób zaginionych (tabela 20).

5.2. Postępowanie w przypadku ujawnienia NN osoby

Za osobę NN w rozumieniu zarządzenia nr 48 KGP uważa się osobę o nieustalonej tożsamości, której dane są z jakichś powodów nieznane, niepełne lub niewiarygodne, w szczególności zaś, gdy brak tych danych jest następstwem choroby uniemożliwiającej samodzielne podejmowanie decyzji przez tę osobę lub osobę usiłującą ukryć swoją tożsamość, zwłaszcza w sytuacji mającej znaczenie prawne (§ 2 ust. 1 pkt 6 zarządzenia nr 48 KGP).

Obowiązek podjęcia przez Policję czynności związanych z identyfikacją NN osoby został określony w § 41–51 zarządzenia nr 48 KGP. Zgodnie bowiem z § 41 tego zarządzenia w przypadku niemożności ustalenia danych personalnych osoby należy podjąć czynności zmierzające do ustalenia jej tożsamości. Ujawnienie osoby o nieustalonej tożsamości podlega obowiązkowi wpisu do Krajowego Systemu Informacyjnego Policji w ciągu 48 godzin od ujawnienia NN osoby i podjęcia czynności identyfikacyjnych. Do realizacji wstępnych czynności identyfikacyjnych zobowiązany jest dyżurny jednostki Policji lub wyznaczony przez niego policjant jednostki, na terenie której została ujawniona osoba o nieustalonej tożsamości.

Wstępne czynności identyfikacyjne polegają przede wszystkim na ustaleniu wszystkich okoliczności ujawnienia NN osoby, w tym uzyskaniu od niej wszelkich przydatnych informacji. W dalszej kolejności należy: dokonać rozpytania świadków, zorganizować badanie lekarskie NN osoby, ustalić jej prawdopodobny wiek, znaki szczególne, ujawnione przy NN osobie przedmioty i ubiór, a także pobrać odfitki linii papilarynych palców rąk i dłoni w celu szybkiej identyfikacji daktyloskopijnej.

Dalsze czynności identyfikacyjne zależą od ustaleń dokonanych podczas czynności wstępnych. W przypadku uznania, że niemożność wskazania danych osobowych nie jest spowodowana stanem zdrowia osoby NN, należy podjąć czynności identyfikacyjne wskazane w przepisach postępowania karnego¹¹.

---

¹¹ Zgodnie z art. 244 k.p.k. Policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną w przypadku niemożności ustalenia jej tożsamości.

Jeżeli jednak wstępne czynności identyfikacyjne, zwłaszcza wyniki badań lekarskich, pozwalają przyjąć, że nieznanosć danych personalnych spowodowana jest stanem zdrowia, należy umieścić osobę o nieustalonej tożsamości w najbliższym zakładzie opiekuńczym albo leczniczym, a czynności identyfikacyjne kontynuować. Przekazanie NN osoby do takiej placówki wiąże się z obowiązkiem sporządzenia protokołu, którego kopię należy przesłać do organu administracji samorządowej, właściwej dla siedziby zakładu opiekuńczego lub leczniczego.

Wśród czynności zmierzających do ustalenia tożsamości osoby, do których podjęcia zobowiązany jest policjant prowadzący czynności identyfikacyjne, należy także wymienić konieczność pobrania materiału biologicznego od NN osoby i zlecenia oznaczenia jej profilu DNA w terminie do 60 dni od dnia jej ujawnienia. Następnie dokonuje się rejestracji profilu w Bazie Danych DNA i porównuje z profilami tam figurującymi. W systemie KSIP należy dokonywać systematycznych typowań, co najmniej raz na 90 dni.

W celu zwiększenia efektywności czynności identyfikacyjnych należy opublikować wizerunek NN osoby na stronie internetowej Komendy Głównej Policji. Co więcej, komunikat o wszczęciu działań mających na celu ustalenie tożsamości osoby można rozpowszechnić w środkach masowego przekazu. Ogłoszenie komunikatu nie wymaga uzyskania zgody na jego rozpowszechnienie w wyżej wskazany sposób.

W przypadku gdy okoliczności ujawnienia NN osoby oraz podjęte czynności identyfikacyjne wskazują, że jest ona obcokrajowcem, policjant prowadzący sprawę przesyła do Biura Międzynarodowej Współpracy Policji KGP, za pośrednictwem oficera kontaktowego, wniosek o zlecenie wykonania za granicą czynności zmierzających do ustalenia tożsamości osoby o niezidentyfikowanych danych osobowych. We wniosku należy szczegółowo wskazać: okoliczności ujawnienia NN osoby, jej fotografię, cechy wyglądu zewnętrznego, opis ubioru, informacje o placówce, w której przebywa tymczasowo NN osoba, a także profil DNA (lub informację o pobraniu materiału genetycznego) oraz kopię karty daktyloskopijnej.

Jeżeli w ciągu roku od ujawnienia NN osoby dane personalne nie zostaną ustalone, policjant prowadzący czynności identyfikacyjne, za pośrednictwem prokuratora, składa do właściwego sądu rejonowego wnioski o wydanie orzeczenia stanowiącego podstawę do sporządzenia aktu urodzenia osoby NN. Podkreślić jednak należy, że nadanie w tym trybie nowej tożsamości nie stanowi ustalenia danych osobowych osoby NN, a czynności identyfikacyjne kontynuuje się przez kolejne 3 lata, licząc od dnia sporządzenia aktu urodzenia. Po bezskutecznym upływie wskazanego terminu należy dokonać analizy zebranych materiałów w sprawie i skierować do kierownika komórki właściwej do kontroli oraz nadzoru nad poszukiwaniem osób zaginionych i identyfikacją NN osób i NN zwłok nadrzędnej komendy wojewódzkiej Policji wniosek o zakończenie czynności identyfikacyjnych.

Całkowite usunięcie danych o identyfikacji NN osoby z KSIP następuje dopiero po 25 latach od daty zakończenia czynności identyfikacyjnych oraz przekazania teczek sprawy do archiwum.

Zgodnie z § 49 zarządzenia nr 48 KGP tożsamość osoby NN uważa się za ustaloną, jeżeli w toku czynności identyfikacyjnych:

- rozpoznania osoby dokona członek najbliższej rodziny, opiekun prawny lub przynajmniej dwie osoby, które bezpośrednio znały NN osobę i jednoznacznie wskazały jej dane personalne;
- podjęte czynności identyfikacyjne pozwoliły stwierdzić tożsamość NN osoby, np. zgodność profilu DNA osoby NN z profilem zarejestrowanym w Bazie Danych DNA;
- osoba NN ujawniła swoje dane personalne i zostało to potwierdzone;
- właściwe przedstawicielstwo dyplomatyczne Rzeczypospolitej Polskiej, Policja lub władze innego kraju potwierdziły tożsamość NN osoby.

Wobec ustalenia tożsamości NN osoby dokonuje się sprawdzenia informacji o osobie w KSIP, przesyła się stosowną informację do Bazy Danych DNA, a także informuje rodzinę, jednostki Policji oraz instytucje zaangażowane w czynności identyfikacyjne. Jeżeli wobec osoby NN wydano akt urodzenia, o ustaleniu osoby należy także powiadomić sąd, który wydał orzeczenie będące podstawą sporządzenia tego dokumentu.

5.3. Postępowanie w przypadku ujawnienia NN zwłok

W ramach zagadnienia NN zwłok wyróżnić należy pojęcie zwłok oraz szczątków ludzkich. Definicje obu terminów zostały określone w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2001 r. w sprawie postępowania ze zwłokami i szczątkami ludzkimi¹². Zgodnie z § 2 tego rozporządzenia zwłoki to ciała osób zmarłych i dzieci martwo urodzonych, bez względu na czas trwania ciąży. W § 8 wskazano zaś, że za szczątki ludzkie uważa się popiół powstały w wyniku spopielenia zwłok, pozostałości zwłok wydobyte przy kopaniu grobu (lub w innych okolicznościach), a także części ciała odłączone od całości.

Procedury postępowania w przypadku ujawnienia NN zwłok uregulowano w rozdziale 7 (§ 52–54) zarządzenia nr 48 KGP. Zgodnie z określoną w tym zarządzeniu definicją za NN zwłoki uważa się nieznanne zwłoki lub szczątki ludzkie, których stan lub okoliczności uniemożliwiają ich identyfikację, w tym także rozkawałkowane części ciała ludzkiego, jeżeli umożliwiają pobranie próbek biologicznych do badań genetycznych. NN zwłok nie stanowią natomiast noworodki urodzone martwe (§ 2 ust. 1 pkt 7 zarządzenia nr 48 KGP). Jak się bowiem wydaje, w takim przypadku nie mamy do czynienia z niemożnością ustalenia tożsamości, która wszak nie została jeszcze nadana.

Czynności związane z ujawnieniem NN zwłok podejmowane są przez dyżurnego jednostki Policji, na terenie której zostały ujawnione niezidentyfikowane zwłoki lub szczątki ludzkie. W ramach tych czynności do dyżurnego należy przede wszystkim obowiązek: zorganizowania zabezpieczenia miejsca ujawnienia NN zwłok, przyjazdu lekarza w celu stwierdzenia zgonu, skierowania na miejsce znalezienia zwłok grupy policjantów celem wykonania na miejscu zdarzenia czynności w niezbędnym zakresie i wyznaczenia kierownika tej grupy, a także poinformowania o zaistnieniu zdarzenia właściwego miejscowo prokuratora. Ujawnienie nieznanego zwłok podlega obowiązkowi wpisu do KSIP w ciągu 48 h od ich ujawnienia. Jeżeli z opinii biegłego lekarza

¹² Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2001 r. w sprawie postępowania ze zwłokami i szczątkami ludzkimi (Dz. U. Nr 153, poz. 1783 z późn. zm.).

wynika, że zgon osoby nastąpił przynajmniej 30 lat przed datą ich znalezienia, identyfikacji NN zwłok się nie przeprowadza.

Ujawnienie NN zwłok wiąże się z koniecznością wykonania pewnych czynności na miejscu zdarzenia. W szczególności należy dokonać oględzin zwłok i miejsca ich znalezienia, a w związku z tym zabezpieczyć ujawnione ślady i przedmioty mogące mieć związek ze zdarzeniem i doprowadzić do zidentyfikowania zwłok. Rzetelność czynności wykonanych na miejscu ujawnienia NN zwłok ma bardzo istotne znaczenie. Prawidłowość zabezpieczenia śladów kryminalistycznych oraz skrupulatne sporządzenie dokumentacji z dużym prawdopodobieństwem może skutkować wyjaśnieniem sprawy. Na miejscu zdarzenia należy także: wykonać szczegółowe zdjęcia NN zwłok, uwzględniając znaki szczególne, takie jak blizny czy tatuaże, pobrać odciski linii papilarnych palców rąk i dłoni, pobrać materiał biologiczny do badań genetycznych, przeprowadzić kwerendę terenu, na którym znaleziono zwłoki, dokonać rozpoznania posesyjnego, a także zabezpieczyć zwłoki i pozyskać wstępne informacje na temat przyczyny śmierci.

Związane z ujawnieniem NN zwłok wstępne ustalenia polegające przede wszystkim na analizie okoliczności ujawnienia zwłok i ocenie przeprowadzonych wywiadów nie powinny trwać dłużej niż 48 h. W ramach czynności identyfikacyjnych należy także zlecić dokonanie typowania NN zwłok poprzez porównanie rysopisów oraz znaków szczególnych zwłok z informacjami o osobach znajdującymi się w KSIP. Typowania należy dokonywać nie rzadziej niż raz na 3 miesiące. W celu pozyskania niezbędnej dokumentacji fotograficznej, po uprzednim oczyszczeniu ciała z zabrudzeń, podczas czynności otwarcia zwłok należy wykonać szczegółowe zdjęcia ciała. Podczas tej czynności dokonuje się także daktyloskopowania zwłok oraz pobrania próbek biologicznych, chyba że materiał pobrano na miejscu ujawnienia NN zwłok. Dysponując odciskami linii papilarnych palców rąk i dłoni, należy niezwłocznie przeprowadzić wywiad daktyloskopijny. W przypadku niemożności jego przeprowadzenia albo negatywnego wyniku wywiadu należy zlecić oznaczenie profilu DNA z materiału biologicznego pobranego z NN zwłok w ciągu 30 dni. Profil genetyczny NN zwłok należy

zarejestrować w Bazie Danych DNA, a następnie porównać go z profilami tam figurującymi. W razie konieczności przeprowadzenia badań antropometrycznych i antroposkopijnych, w uzasadnionych przypadkach, należy wystąpić do prokuratora z wnioskiem o zarządzenie zabezpieczenia czaszki i jej maceracji. Ujawnienie NN zwłok wymaga także powiadomienia urzędu stanu cywilnego właściwego dla miejsca znalezienia zwłok oraz zorganizowania pochówku NN zwłok przy jednoczesnym uzgodnieniu jego zasad z właściwym miejscowo prokuratorem i organem samorządu terytorialnego.

W przypadku gdy okoliczności sprawy pozwalają przypuszczać, że ujawnione zwłoki mogą okazać się zwłokami obcokrajowca, kierownik jednostki Policji prowadzącej sprawę wnioskuje, za pośrednictwem oficera kontaktowego, do biura KGP właściwego do koordynowania międzynarodowej wymiany informacji, o podjęcie czynności identyfikacyjnych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej. Koordynacją czynności identyfikacyjnych zajmuje się biuro KGP właściwe do organizowania międzynarodowej wymiany informacji, które może zlecić każdej jednostce Policji podjęcie określonych czynności identyfikacyjnych (zwłaszcza pobranie materiału biologicznego od osób spokrewnionych).

Tożsamość NN zwłok uznaje się za ustaloną, gdy skutek podjętych czynności identyfikacyjnych:

- Zwłoki zostały rozpoznane przez osobę najbliższą, opiekuna prawnego lub co najmniej dwie osoby (tożsamość winna być oczywiście potwierdzona dodatkowo za pomocą innej metody).
- Przeprowadzony wywiad daktyloskopijny lub ekspertyza daktyloskopijna pozwoliły ustalić dane personalne.
- Tożsamość zwłok potwierdziły inne dowody, w tym porównanie profilu genetycznego lub ekspertyza antroposkopijna.
- Właściwe przedstawicielstwo dyplomatyczne Rzeczypospolitej Polskiej, Policja lub władze innego kraju potwierdziły tożsamość NN zwłok.

Zidentyfikowanie zwłok podlega rejestracji w KSIP oraz przesłaniu informacji do bazy danych DNA. Co więcej, o ustaleniu tożsamości zwłok należy zawiadomić właściwy miejscowo urząd stanu cywilnego,

osoby najbliższe oraz biuro KGP właściwe do koordynowania międzynarodowej wymiany informacji (jeżeli w sprawie zlecono czynności identyfikacyjne poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej). W przypadku gdy okoliczności sprawy pozwalają przypuszczać, że do śmierci doszło w wyniku przestępstwa, o identyfikacji należy także poinformować organ prowadzący postępowanie karne. Analogiczne czynności, mające na celu zawiadomienie stosownych instytucji, podejmuje się w przypadku zidentyfikowania rozkawałkowanych części ciała ludzkiego.

Jeżeli od ujawnienia NN zwłok minęło co najmniej 3 lata, a mimo podjęcia czynności identyfikacyjnych i przeanalizowania materiałów sprawy nie ustalono tożsamości zwłok, policjant prowadzący czynności identyfikacyjne może podjąć decyzję o zakończeniu sprawy. Wniosek o zakończenie czynności identyfikacyjnych zatwierdza kierownik komórki organizacyjnej służby kryminalnej jednostki Policji prowadzącej sprawę lub kierownik jednostki Policji (w przypadku jednostki Policji, w której nie ma takiej komórki), a następnie przesyła do akceptacji kierownikowi komórki nadrzędnej komendy wojewódzkiej Policji właściwej do kontroli i nadzoru nad poszukiwaniem osób zaginionych i identyfikacją NN osób i NN zwłok. Zakończenie czynności identyfikacyjnych na wniosek policjanta prowadzącego sprawę nie skutkuje usunięciem informacji o ujawnieniu NN zwłok z KSIP. Całkowite usunięcie informacji z systemu następuje po upływie 25 lat od zakończenia sprawy oraz przekazania teczki identyfikacji do archiwum.

Zakończenie czynności identyfikacyjnych nie oznacza jednak definitywnego odstąpienia od ustalania tożsamości NN zwłok. Zakończoną sprawę wznowia się w drodze decyzji o podjęciu sprawy w przypadku ujawnienia nowych okoliczności, których ocena pozwala przypuszczać, że mogą przyczynić się do ustalenia tożsamości zwłok. Wówczas, wobec uzyskania nowych informacji, czynności identyfikacyjne są kontynuowane. Podjęcie decyzji o wznowieniu czynności identyfikacyjnych podlega zawiadomieniu komórki nadrzędnej komendy wojewódzkiej Policji właściwej do kontroli i nadzoru nad poszukiwaniem osób zaginionych oraz identyfikacją NN osób i NN zwłok.

5.4. Metody identyfikacji NN osób

Identyfikacja to proces polegający na ustaleniu tożsamości np. osoby, rzeczy, zwłok czy śladu. Identyfikacja osób żywych, w porównaniu z identyfikacją zwłok, wydaje się procesem znacznie łatwiejszym. Metody służące ustaleniu tożsamości NN osoby polegają przede wszystkim na: analizie okoliczności ujawnienia NN osoby, informacji uzyskanych od NN osoby, jak i ewentualnych świadków, identyfikacji daktyloskopijnej, oznaczeniu kodu DNA, ustaleniu znaków szczególnych osoby o nieustalonej tożsamości i opublikowaniu tych informacji wraz z wizerunkiem osoby NN na stronie internetowej Policji czy w środkach masowego przekazu celem możliwego rozpoznania NN osoby przez osoby, które potwierdzą jej tożsamość.

Analiza okoliczności ujawnienia NN osoby może stanowić istotne źródło informacji o osobie. Informacje na temat: miejsca ujawnienia NN osoby, środka lokomocji, którym mogła dotrzeć NN osoba do miejsca jej ujawnienia, przypuszczalny wiek, choroby, z którymi zmagają się osoba o nieznanym tożsamości, pozwolą ocenić prawdopodobną wersję zdarzenia. Może się także okazać, że osoba o nieustalonych danych personalnych wskazuje częściowe dane (np. możliwe, że pamięta, jak znalazła się w danym miejscu albo w jakiej okolicy mieszka), które pozwolą dokonać niezbędnych ustaleń zmierzających do ujawnienia tożsamości NN osoby. Ważnym elementem dokonywanych ustaleń jest także ujawnienie ewentualnych świadków, którzy mogliby wskazać istotne okoliczności ujawnienia NN osoby (np. informacje przez nią przekazane świadkowi czy kierunek lub środek lokomocji, którym poruszała się NN osoba). Pozyskanie szczegółowych informacji pozwoli Policji przeszukać ogólnokrajową policyjną bazę danych KSIP pod kątem zarejestrowania informacji o osobie zaginionej, której opis cech szczególnych, informacji o stanie zdrowia itp. zostanie dopasowany do stanu faktycznego sprawy ujawnienia NN osoby. Policja będzie mogła dokonać sprawdzenia, czy w ostatnim czasie zgłoszono zaginięcie człowieka o wyglądzie i w okolicznościach pokrywających się z NN osobą.

Pobranie od NN osoby odbitek linii papilarnych palców dłoni umożliwi przeprowadzenie wywiadu daktyloskopijnego poprzez dokonanie przeszukań w bazie danych daktyloskopijnych (np. AFIS – Automacyjny System Identyfikacji Daktyloskopijnej i CRD – Centralna Registratura Daktyloskopijna). Jeżeli odbitki linii papilarnych NN osoby znajdują się już w bazie danych, gdyż zostały uprzednio pobrane (np. w związku z podejrzeniem popełnienia czynu zabronionego), możliwe jest ustalenie danych personalnych NN człowieka. Jeżeli jednak nie dojdzie do dopasowania odbitek, metoda okaże się bezużyteczna.

Możliwość zidentyfikowania tożsamości człowieka daje także pobranie od NN osoby materiału biologicznego i zlecenia oznaczenia jej profilu DNA, a następnie zarejestrowanie go w bazie i porównanie z profilami tam figurującymi. W bazie danych może znajdować się profil genetyczny dostarczony przez rodzinę zgłoszonej osoby zaginionej. Wykorzystanie tej metody może okazać się nieskuteczne, jeżeli nigdy nie dokonano zgłoszenia zaginięcia osoby albo gdy nie pobrano materiału genetycznego od bliskich zaginionego.

Kolejną metodą identyfikacji osoby o nieustalonej tożsamości jest publikacja jej wizerunku oraz znaków szczególnych w mediach. Istota takiego działania sprowadza się do uznania, że rozpowszechnienie wizerunku NN osoby to czynność podejmowana w przypadku, gdy dotychczasowe działania nie doprowadziły do ustalenia danych personalnych osoby. Policja ma możliwość zaangażowania społeczeństwa w działania identyfikacyjne i rozpowszechnienia w tym celu w mediach wizerunku NN osoby wraz z opisem prawdopodobnego wieku, charakterystycznych cech wyglądu i znaków szczególnych, np. tatuaży¹³. Istnieje prawdopodobieństwo, że ktoś rozpozna NN osobę i przyczyni się do ustalenia jej tożsamości, która zostanie oczywiście potwierdzona za pomocą innych, znacznie pewniejszych metod identyfikacji.

---

¹³ <https://www.wprost.pl/kraj/10441529/rozpoznajesz-tego-mezczyzne-policja-prosi-o-pomoc.html>, dostęp z dnia 7.06.2021 r.

5.5. Metody identyfikacji NN zwłok

Ujawnienie zwłok o nieustalonej tożsamości wymaga czasami podjęcia nieoczywistych metod zmierzających do ustalenia danych personalnych osoby zmarłej. Wynika to głównie ze stanu zwłok oraz okoliczności ich ujawnienia. W zarządzeniu nr 48 KGP prawodawca wyróżnił jako metody identyfikacji NN zwłok: porównanie odbitek linii papilarnych, porównanie profilu DNA, analizę szczególnych cech wyglądu, znaków szczególnych (np. blizn, tatuaży, znamion itd.), analizę danych medycznych, okazanie rzeczy osobistych, rozpoznanie na podstawie dokumentacji ujawnionej przy NN zwłokach lub szczątkach ludzkich, rozpoznanie przez świadków, członków rodziny lub znajomych, badania odontologiczne, badania radiologiczne i antroposkopijne¹⁴. Zauważyć należy, że wspomniane metody rozróżnia kryterium stopnia ich wiarygodności. Do niekwestionowanych z pewnością należą badania DNA, porównanie odbitek linii papilarnych czy badania odontologiczne. Badania radiologiczne oraz antroposkopijne zalicza się do metod sugerujących tożsamość¹⁵. Do jednoznacznie przesądzających nie zalicza się natomiast identyfikacji na podstawie: dokumentów znajdujących się przy zwłokach, rozpoznania przez bliskich, znajomych czy świadków, a także okazania rzeczy osobistych. Metody te mogą jednak przyczynić się do wstępnej identyfikacji, a tożsamość NN zwłok będzie musiała być dodatkowo potwierdzona innymi metodami identyfikacyjnymi. Zasadniczo ze wskazanych powyżej metod korzysta się zwłaszcza wówczas, gdy zwłok nie zidentyfikowano mimo przeprowadzenia wywiadu daktyloskopijnego, analizy DNA i weryfikacji danych zarejestrowanych w KSIP. Metody te zazwyczaj korzystają z innych dziedzin nauki i bazują w większości na badaniach porównawczych.

¹⁴ Metody pokrywają się z wytycznymi Interpolu zawartymi w zarządzeniu dotyczącym procedur i norm postępowania przy identyfikacji ujawnionych ofiar pt. Disaster Victim Identification.

¹⁵ P. Wojnicz, I. Sękowska, *Ustalenie tożsamości osoby. Część 1. Procedury prawne, wybrane metody identyfikacyjne*, Civitas et Lex 2019/3(23), s. 63.

Analiza metod identyfikacji NN zwłok i szczątków ludzkich prowadzi do wniosku, że wybór adekwatnej metody zależy głównie od stanu zwłok. Ujawnienie fragmentu szkieletu ludzkiego (np. czaszki) uniemożliwi zastosowanie metody polegającej na pobraniu i porównaniu odbitek linii papilarnych czy analizy znaków szczególnych (np. tatuaży). W takiej sytuacji z kośćca można jednak pobrać materiał genetyczny i porównać go z profilami figurującymi w bazie danych DNA, w której może być zarejestrowany profil genetyczny członka rodziny zaginionego. Niestety, w przypadku braku materiału porównawczego ta próba identyfikacji okaże się bezskuteczna. Celem prawdopodobnego rozpoznania przez osoby najbliższe czy znajomych można natomiast w takiej sytuacji podjąć próbę zrekonstruowania wyglądu człowieka poprzez odtworzenie tzw. przyżyciowego wyglądu jego twarzy, a następnie opublikować prawdopodobny wizerunek zmarłego w mediach. Ustalenie tożsamości zwłok może zatem ograniczać się do podjęcia prostych czynności, ale może także wymagać przeprowadzenia czasochłonnych i wielokierunkowych badań. Nierzadko okoliczności sprawy uzasadniają także stosowanie kombinacji wspomnianych metod.

Badania DNA to jedna z metod identyfikacji NN zwłok charakteryzująca się najwyższym stopniem wiarygodności. Kod genetyczny jest bowiem unikalny dla każdego człowieka, a materiał DNA odporny na działanie różnych czynników. Co więcej, do pozyskania materiału genetycznego wykorzystać można każdą komórkę, np. krew, włos czy kość¹⁶. Metoda jest zatem możliwa do zastosowania w przypadku ujawnienia zwłok znajdujących się w znacznym rozkładzie, elementów szkieletu czy spopielenych szczątków ludzkich. Przypomnienia wymaga jednak fakt, że wykorzystanie tej metody może przynieść oczekiwany skutek (dopasowanie profili) jedynie w przypadku uprzedniego zarejestrowania w bazie danych DNA profilu genetycznego bliskich zaginionego.

---

¹⁶ Wystarczy już 0,05 grama pyłu kostnego, żeby uzyskać profil genetyczny, *Gazeta Policyjna*, Nr 158, 2018, <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2018/numer-157-052018/158783,DNA-z-kosci.html>, dostęp z dnia 7.06.2021 r.

W praktyce wykorzystuje się dwie metody identyfikacji NN zwłok na podstawie analizy materiału genetycznego. Pierwsza to analiza polimorficznych sekwencji mikrosatelitarnych DNA jądrowego techniką PCR. Zastosowanie tej metody umożliwia analizę materiału biologicznego zawierającego komórki jądrzaste, np. próbki krwi, cebulki włosa czy wymazu z jamy ustnej. Druga metoda, analiza sekwencji DNA w dwóch regionach DNA mitochondrialnego, jest stosowana w przypadku materiału biologicznego w postaci kości (także zębów) czy włosów bez cebulki. Z uwagi na występowanie wielu kopii DNA mitochondrialnego zaleca się stosowanie tej metody w przypadku starego albo bardzo zniszczonego materiału biologicznego¹⁷.

Porównanie odbitek linii papilarnych to metoda równie wiarygodna, ale możliwa do zastosowania jedynie w przypadku stanu zwłok umożliwiającego pobranie materiału. Linie papilarne wyróżniają się przede wszystkim niepowtarzalnością, co oznacza, że ich wzór jest indywidualny dla każdego człowieka. Prognozowanie statystyczne wskazuje, że prawdopodobieństwo wystąpienia dwóch dokładnie takich samych wzorów linii papilarnych wynosi 1 do 64 miliardów¹⁸. Dotychczas nigdzie na świecie nie odnotowano ich zgodności u dwóch różnych osób. Daktyloskopowanie zwłok nierzadko jest niezwykle trudnym wyzwaniem, nawet dla doświadczonych techników kryminalistyki, a czynność ta jest znacznie trudniejsza niż pobranie odbitek od osób żywych. Dodatkowo, w celu prawdopodobnego dopasowania odbitek linii papilarnych, Policja musi dysponować materiałem porównawczym w postaci karty daktyloskopijnej (wykonanej np. podczas daktyloskopowania osób w celu eliminacji śladów). Co istotne, zwłoki należy zdaktyloskopować już podczas oględzin miejsca zdarzenia. Pobranie odcisków linii papilarnych powinno jednak poprzedzać dokładne sфотографowanie opuszków palców. Następnie, wykorzystując standardowe

¹⁷ I. Sołtyszewski, *Identyfikacja N.N. zwłok*, [w:] Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia techniki, G. Kędzierska, W. Kędzierski (red.), Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2011, s. 169.

¹⁸ A. Wójcik, E. Rogoża, K. Drzewiecka, M. Wudarczyk, *Daktyloskopowanie i poprawa czytelności linii papilarnych opuszek palców zwłok*, Problemy Kryminalistyki, nr 286, 2014, s. 48.

techniki daktyloskopowania (rozprowadzenie tuszu daktyloskopijnego na opuszkach za pomocą wałka, poduszki lub tzw. trupiej łyżki), należy pobrać odbitki linii papilarnych. W wyjątkowych przypadkach dopuszcza się możliwość amputacji palców, a nawet całych dłoni w celu następczego pobrania wzorów linii papilarnych¹⁹. Taka możliwość istnieje jedynie w przypadku silnie zdegradowanej tkanki skórnej (np. wskutek daleko posuniętego procesu rozkładu zwłok czy zwęglonych zwłok), która powoduje konieczność zastosowania specjalistycznych i nierzadko skomplikowanych technik daktyloskopowania (czasem także połączenia dwóch różnych metod, np. metody polimeryzacji cyjanoakrylowej oraz ninhydrynowej).

Fotografia 28. Kąpiel amputowanych dłoni w roztworze sporządzonym na bazie kwasu octowego lodowatego

Źródło: T. Kulczyk, T. Szczepański, R. Łabaj, *Laboratoryjne metody uzyskiwania odwzorowań linii papilarnych z palców i dłoni zwłok N.N. osób – z praktyki LK KSP*, Problemy Kryminalistyki, nr 256, 2007, s. 60.

Wybór odpowiedniej metody poprawy czytelności linii papilarnych opuszek palców, jak i metody samego daktyloskopowania, jest niełatwym, ale jednocześnie niezwykle istotnym etapem. Pobieranie bowiem odbitek linii papilarnych zwłok jest czynnością jednorazową i niepowtarzalną z powodu konieczności zapewnienia pochówku zmarłego.

¹⁹ T. Kulczyk, T. Szczepański, R. Łabaj, *Laboratoryjne metody uzyskiwania odwzorowań linii papilarnych z palców i dłoni zwłok N.N. osób – z praktyki LK KSP*, Problemy Kryminalistyki, nr 256, 2007, s. 58.

Pobranie zarówno próbek biologicznych, jak i odbitek linii papilarnych to czynności, do których zobowiązani są policjanci w miejscu ujawnienia NN zwłok na mocy zarządzenia nr 48 KGP (§ 53 ust. 1 pkt 3–4).

Badania odontologiczne to metoda identyfikacji bazująca na analizie porównawczej uzębienia. Udział stomatologa w identyfikacji zwłok jest szczególnie preferowany w sytuacji znacznego ich rozkładu²⁰. Identyfikację odontologiczną wykorzystuje się zwłaszcza w przypadku zwłok zeszkieletowanych, zwęglonych czy znajdujących się w stanie znacznego rozkładu (fotografie 29–30). Zasadność jej wykorzystania zależy od dysponowania przedśmiertną kartą stomatologiczną (historia zabiegów stomatologicznych, wszczepione implanty zębowe, zdjęcia rentgenowskie, obraz kliniczny, recepty itp.), którą będzie można porównać z wynikami pośmiertnymi. Niektóre czynniki, np. brak radiogramów przedśmiertnych czy minimalna interwencja stomatologiczna, mogą powodować trudności w identyfikacji. Brak tych danych nie skutkuje jednak uznaniem badań za całkowicie nieprzydatne. Odontolog sądowy może współpracować z ekspertami innych dyscyplin medycyny sądowej, takimi jak antropolog sądowy czy patolog, aby pomóc zawęzić wyszukiwanie w populacji, dostarczając informacji na temat wieku, płci czy pochodzenia zmarłego. Przepuszczalny wiek zmarłego oparty jest przede wszystkim na kryteriach zużycia zębów²¹. Stan uzębienia może także dostarczyć informacji o chorobach ogólnoustrojowych, paleniu tytoniu czy nawykach żywieniowych²². Trudno jednoznacznie wskazać liczbę punktów zgodności, które muszą zaistnieć, aby potwierdzić tożsamość. Identyfikację można potwierdzić na podstawie zaledwie kilku zębów lub nawet jednego zęba, pod warunkiem że istnieje wystarczająca liczba unikalnych cech²³. Dokonując analizy porównawczej bierze

²⁰ J. Biedowa, *Rola lekarza dentystry przy ustalaniu tożsamości nieznanymi zwłok i osób*, Problemy Kryminalistyki, nr 46, 1963, s. 757.

²¹ O.A. Hamburda, *Forensic Methods of Identifying Corpses with Unknown Identity*, RAIS Conference Proceedings, August 19–20, 2019, s. 169.

²² J. Hinchliffe, *Forensic Odontology. Part 1. Dental Identification*, British Dental Journal, T. 210, nr 5, 2011, s. 221.

²³ Ibidem, s. 222.

się pod uwagę przede wszystkim: liczbę i położenie zębów obecnych i brakujących; rodzaj, kształt i pozycję uzupełnień oraz ubytków; anomalie wielkości, kształtu, koloru zęba itd.

Fotografia 29. Zęby przednie złamane i przebarwione w wyniku pożaru

Źródło: J. Hinchliffe, *Forensic Odontology. Part 1. Dental Identification*, British Dental Journal, T. 210, nr 5, 2011, s. 220.

Badania odontologiczne, choć równie skuteczne jak analiza DNA, są dużo tańsze, a zęby to jedna z najbardziej odpornych struktur w ludzkim ciele, która może przetrwać w skrajnych warunkach atmosferycznych wiele lat. Nawet kwasy, niekiedy używane przez sprawców zabójstw do pozbycia się zwłok ludzkich, nie działają destrukcyjnie na zęby²⁴.

Badania radiologiczne to metoda identyfikacji NN zwłok polegająca na analizie porównawczej przed- i pośmiertnych zdjęć radiologicznych. Szczególnie wartościowym materiałem badawczym są zdjęcia ukazujące urazy kostne, zabiegi chirurgiczne czy anomalie budowy kośćca. Zdjęcia mogą dotyczyć różnych części ciała (np. czaszki, kończyn, klatki piersiowej), a najbardziej wartościowe są te, które ujawniają

---

²⁴ K.Z. Szczepańska-Górna, *Wykorzystanie odontologii w procesie identyfikacji osób*, Polskie Towarzystwo Kryminalistyczne, Warszawa 2018, s. 55.

ślady odmienności i cechy unikalne (fotografia 31). Metodę wykorzystuje się najczęściej w przypadkach identyfikacji ofiar katastrof.

Fotografia 30. Zeskieletowane szczątki ludzkie dziecka z uzębieniem mieszanym

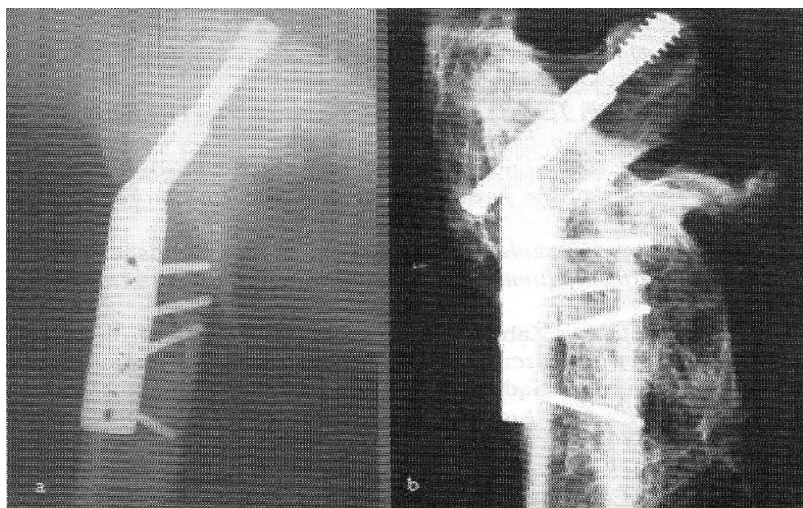
Źródło: J. Hinchliffe, jw.

Co ciekawe, okazuje się, że szczególnie wartościowe są zdjęcia RTG zatok, gdyż cechują się odmiennością międzyludzką, a zatem wyglądają inaczej u każdego człowieka. Indywidualne cechy zatok wspierające czynności identyfikacyjne to przede wszystkim ich wielkość oraz obrys. Jak się okazuje, odmienny wzór zatok wyróżnia nawet bliźnięta jednojajowe²⁵. Obraz ostatecznie wykształconych zatok (proces ten kończy się około 20–24. roku życia) pozostaje niezmienny przez resztę życia, dlatego jest niezwykle cennym elementem w procesie ustalania danych identyfikacyjnych. Wykorzystanie zdjęć zatok jest bardzo przydatną metodą identyfikacji, ale wiąże się z koniecznością posiadania zdjęć tej części ciała wykonanych *ante mortem*²⁶. Brak tej dokumentacji

²⁵ D. Lorkiewicz-Muszyńska, W. Kociemba, A. Przysańska, *Badania odontologiczne i radiologiczne w identyfikacji ofiar katastrof*, [w:] Bezpieczeństwo zdrowia publicznego w zagrożeniach środowiskowych. Postępy metodologii badań, J. Konieczny (red.), Garmond Oficyna Wydawnicza, Poznań 2012, s. 407.

²⁶ K. Flisikowska, *Metody ustalania tożsamości zwłok i szczątków ludzkich*, Security

nie powoduje jednak, że wykorzystanie radiologii staje się całkowicie bezcelowe. Badania radiologiczne przeprowadzone przed autopsją czynią ją znacznie wartościowszą, gdyż pozwalają uzyskać dokładny obraz ciała oraz jego struktur w różnych wymiarach. Umożliwia on dokonanie oceny zwłok na każdym etapie sprawy, nawet gdy nastąpiła już faza znacznego rozkładu ciała²⁷. Pozwala to wielokrotnie analizować stan zwłok i dokonywać nowych ustaleń w sprawie.

Fotografia 31. Zdjęcia RTG kości udowej; a – przedśmiertne, b – pośmiertne

Źródło: D. Lorkiewicz-Muszyńska, W. Kociemba, A. Przysańska, *Badania odontologiczne i radiologiczne w identyfikacji ofiar katastrof*, [w:] Bezpieczeństwo zdrowia publicznego w zagrożeniach środowiskowych. Postępy metodologii badań, J. Konieczny (red.), Poznań 2012, s. 407.

W przypadku zeszkieletowanych, rozkawałkowanych zwłok czy szczątków kostnych pomocne w ustaleniu tożsamości okazuje się zastosowanie metod antropologicznych. Praca antropologa sądowego

---

Review, Nr 3(8), 2018, s. 24.

²⁷ C. Chowanec, M. Wilk, A. Biedroń, K. Czyżak, M. Chowanec, R. Skowronek, *Rozwój metod identyfikacji NN ofiar śmiertelnych*, [w:] Postępy w ratownictwie medycznym, epidemiologii i medycynie sądowej, J. Konieczny, M. Schroeder (red.), Garmond Oficyna Wydawnicza, Poznań 2015, s. 358.

opiera się przede wszystkim na dążeniu do ustalenia biologicznego profilu NN zwłok (identyfikacja ogólna – np. gatunek, rasa, płeć, wiek) oraz tożsamości NN zwłok (identyfikacja szczegółowa – dane personalne zmarłego)²⁸. Badania identyfikacyjne w powyższym zakresie uzależnione są jednak od posiadania materiału porównawczego pochodzącego od typowanej osoby zaginionej (w postaci dokumentacji medycznej). Dodatkowo, kości są jedną z najbardziej odpornych struktur w ludzkim ciele. Niektóre jednak czynniki, np. wysoka temperatura czy upływ wielu lat (zwłaszcza w przypadku zwłok zakopanych), mogą destrukcyjnie wpływać na kości – np. powodować rozpad kości szkieletu²⁹. Dokładna analiza i opis szczątków ludzkich pozwolą określić: pochodzenie etniczne, płeć, wiek, przypuszczalny wzrost, a także różnego rodzaju anomalie układu kostnego (np. przebyte operacje, wszczepione implanty, ubytki kostne itd.). Możliwość określenia tych parametrów zależy przede wszystkim od stanu oraz kompletności szkieletu. Jak się okazuje, do wstępnych ustaleń Policji niezbędna jest ocena przez antropologa zaledwie czterech elementów, tj. wiek, płeć, pochodzenie i wzrost³⁰. Dysponując tymi danymi, Policja może dokonać przeszukania bazy osób zaginionych i wyróżnić osoby, które pasują do tego profilu.

Jedną z metod antropologicznych, służących identyfikacji zwłok, jest superprojekcja. Metoda polega na nałożeniu na siebie dwóch zdjęć fotograficznych – czaszki NN osoby i przedśmiertnej fotografii typowanej osoby zaginionej oraz porównaniu układu punktów antropologicznych³¹. Każdorazowo badania identyfikacyjne poprzedza jednak

²⁸ S. Black, *Co mówią...*, op. cit., s. 207.

²⁹ I. Teul, *Antropolog i jego rola w procesie identyfikacji ofiar odnalezionych na terenie Aresztu Śledczego w Białymstoku*, [w:] *Poszukiwanie i identyfikacja ofiar zbrodni systemów totalitarnych. Doświadczenia polskie w kontekście europejskim. Studia i materiały*, Seria Wydawnicza Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku, t. 35, Instytut Pamięci Narodowej, Białystok–Warszawa 2018, s. 200.

³⁰ Wywiad z prof. Sue Black – antropologiem sądowym, https://www.sciencefocus.com/the-human-body/the-stories-hidden-in-your-bones-how-a-forensic-anthropologist-would-identify-your-body/?fbclid=IwAR2IxBALXaKWeWWex1AtDp8xI PS_EjeCtpQrvHsn2CoNTW_lsVySvmuik4U, dostęp z dnia 2.03.2021 r.

³¹ S. Pikulski, M. Kaliszczak, *Nowa metoda kryminalistycznej identyfikacji zwłok ludzkich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 1998, s. 38.

dokładna analiza czaszki i określenie na jej podstawie: płci, przypuszczalnego wieku, stanu uzębienia, cech indywidualnych itd. Weryfikacji i ocenie podlegają przede wszystkim następujące elementy, tj.: czoło, oczy, nos, usta, broda, żuchwa, uszy³². Wynik końcowy analizy nie może stanowić podstawy do jednoznacznego potwierdzenia tożsamości szczątków kostnych, ale może w sposób prawdopodobny sugerować tożsamość człowieka, od którego pochodzi czaszka.

Wśród metod antropologicznych, zmierzających do identyfikacji zwłok na podstawie czaszki, wyróżnia się także tzw. metodę Gierasimowa³³. Jest to rzeźbiarska technika oparta na naukowo potwierdzonych zależnościach pomiędzy morfologią czaszki a kształtem mięśni twarzy. Polega na nakładaniu masy plastycznej i modelowaniu prawdopodobnego zażyciowego wyglądu twarzy (fotografia 32). Technikę wykorzystuje się zwłaszcza w przypadku daleko posuniętego rozkładu lub zwęglenia ciała. Metoda ta doczekała się jednak krytyki w literaturze przedmiotu z uwagi na niemożność precyzyjnego odtworzenia wyglądu tkanek miękkich i zbyt duży wpływ wyobraźni osoby modelującej na końcowy wygląd twarzy³⁴. Niemniej uznać należy, że metoda może ułatwić proces identyfikacji poprzez zawężenie poszukiwań do grupy osób o ustalonych cechach szczególnych.

W procesie zmierzającym do identyfikacji zwłok pomocna może także okazać się analiza szwów kostnych czaszki, czyli miejsca złączeń poszczególnych jej części. Na podstawie ich obrazu szacuje się prawdopodobny wiek człowieka w chwili śmierci. Z biegiem lat i przyrastaniem masy kostnej szwy czaszkowe ulegają całkowitemu zrośnięciu³⁵. Wzory szwów czaszkowych uważa się za unikalne dla każdego człowieka,

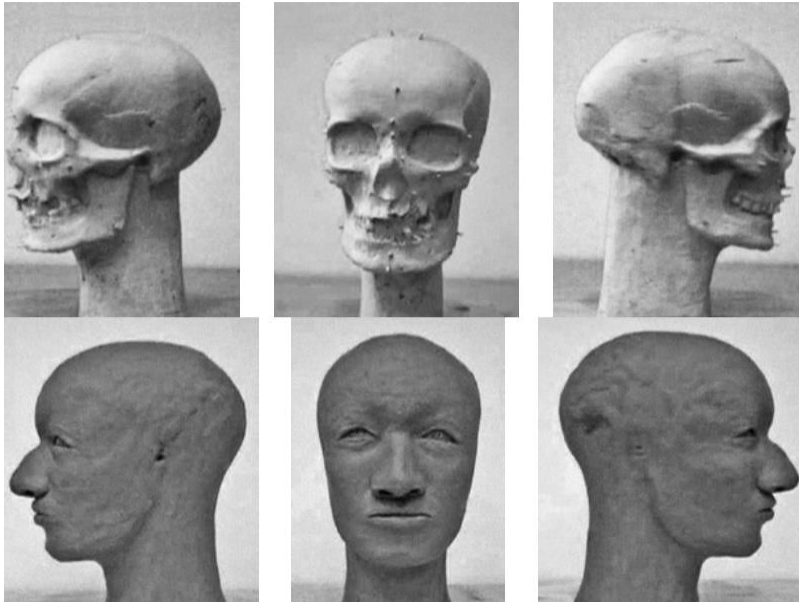
³² Z. Dębiński, *Specyfika badań porównawczych metodą superprojekcji*, Problemy Kryminalistyki, nr 193–194, 1992, s. 31.

³³ Nazwa pochodzi od nazwiska rosyjskiego antropologa M.S. Gierasimowa – twórcy metody.

³⁴ A. Gałęska-Śliwka, *Śmierć jako problem medyczo-kryminalistyczny*, Wolters Kluwer, Warszawa, 2009, s. 48.

³⁵ D. Lorkiewicz-Muszyńska, J. Sobol, *Zarys antropologii sądowej*, [w:] Wybrane zagadnienia z medycyny sądowej, C. Żaba (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Poznań 2014, s. 53.

dlatego dysponując przedśmiertnym zdjęciem rentgenowskim czaszki, element ten może przyczynić się do identyfikacji zwłok.

Fotografia 32. Wizerunek twarzy wykonany metodą Gierasimowa

Źródło: A. Kempieńska-Podhorodecka, O. Knap, M. Parafiniuk, *Metody kryminalistyczne w archeologii – współpraca zakładu medycyny sądowej Pomorskiej Akademii Medycznej z Muzeum Archeologicznym w Gdańsku*, *Annales Academiae Medicae Stettinensis*, 53, 2007, s. 116.

Porównanie danych medycznych, zwłaszcza informacji na temat: przebytych chorób, zabiegów, operacji chirurgicznych czy wad wrodzonych, może zmierzać do ustalenia tożsamości NN zwłok. Dokumentacja dostarczana jest zazwyczaj przez rodzinę, a szczególnie wartościowa jest ta dotycząca przeprowadzonych zabiegów ortopedycznych (np. proteza stawu kolanowego czy biodrowego). Szczególnie istotne są dane dotyczące zabiegów w obrębie szkieletu, gdyż ślady wykonanych zabiegów tkanek miękkich z czasem zanikają, a po śmierci człowieka ulegają całkowitemu rozkładowi. Równie cenna jest informacja o wszczepionych za życia implantach (endoprotezy, rozruszniki serca, implanty piersi, implanty stomatologiczne itd.). Ujawnienie tego elementu jest

nieocenionym wsparciem procesu identyfikacji zwłok, gdyż każdy implant znakowany jest indywidualnym oznaczeniem. Co więcej, tworzywo, z którego wykonane są implanty, cechuje się wysoką wytrzymałością i odpornością na działanie wielu czynników (np. wysokiej temperatury). Wszczepienie implantu za życia człowieka pozwala znacznie zawęzić i przyspieszyć czynności zmierzające do ustalenia tożsamości zwłok. Postęp medycyny, zwłaszcza chirurgii i medycyny estetycznej, sprawia, że implantologia wydaje się obiecującą metodą identyfikacji NN zwłok.

W identyfikacji odnalezionych zwłok zastosowanie ma także metoda polegająca na porównaniu znaków szczególnych (np. blizn, tatuaży). Można ją jednak wykorzystać tylko w przypadku ujawnienia zwłok, które nie uległy znacznemu rozkładowi, zwłaszcza gdy nie doszło do przerwania ciągłości skóry i tkanek miękkich tej części ciała, na obszarze której występują znaki szczególne. Tatuaże czy blizny ulegają zniszczeniu w głównej mierze wskutek działania m.in. wysokiej temperatury czy procesów gnilnych. Wykorzystanie tatuaży do identyfikacji danych personalnych musi jednak wiązać się ze zgłębianiem i systematyzowaniem wiedzy na ich temat³⁶. Rozpoznanie tatuaży typowych dla środowiska więziennego³⁷ (fotografia 33) może dostarczyć informacji o przestępnej przeszłości osoby zmarłej, a to z kolei znacznie zawęży poszukiwania do konkretnego środowiska. Należy zwrócić także uwagę, że niektóre tatuaże (zwłaszcza te opatrzone tekstem w języku polskim czy obcym) mogą sugerować np. narodowość osoby zmarłej³⁸. Tatuaż to istotny element wpływający na identyfikację NN zwłok (zwłaszcza gdy zwłoki są rozkawałkowane czy dotknięte znacznym procesem rozkładu), dlatego bardzo ważne jest zebranie informacji na temat znaków szczególnych osoby zaginionej podczas zgłaszania zaginięcia przez osoby uprawnione.

³⁶ W.A. Sadowski, A.B. Borowska-Solonynko, *Znaczenie i klasyfikacja tatuaży w kontekście ich przydatności do identyfikacji zwłok o nieznannej tożsamości*, *Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii*, 67 (4), 2017, s. 284.

³⁷ Zazwyczaj są to tatuaże jednobarwne, proste w formie, mało wyraźne, gdyż wykonuje się je w sposób nieprofesjonalny.

³⁸ L. Bednarski, *Znaczenie tatuażu w identyfikacji N.N. zwłok*, *Problemy Kryminalistyki*, nr 264, 2009, s. 68.

Opis tatuażu powinien być bardzo szczegółowy, z uwzględnieniem jego rodzaju, wielkości i umiejscowienia.

Fotografia 33. Tatuaz wieloramiennej gwiazdy (więzienny – symbolizujący recydywę penitencjarną) ujawniony na zwłokach mężczyzny

Źródło: W.A. Sadowski, A.B. Borowska-Solonyńko, *Znaczenie i klasyfikacja tatuaży w kontekście ich przydatności do identyfikacji zwłok o nieznannej tożsamości*, *Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii*, 67 (4), 2017, s. 286.

Porównanie danych rysopisowych osoby zaginionej z wyglądem ujawnionych zwłok to metoda o takim samym stopniu wiarygodności, jak porównanie znaków szczególnych. Możliwość jej wykorzystania zależy głównie od stanu zwłok. Analizie porównawczej podlegają: płeć, wiek, waga, wzrost, koloru oczu i włosów, a także rozmiar odzieży i obuwia. Metoda jest przedmiotem krytyki ze względu na swoją niemiaraodajność³⁹. W przypadku bowiem potwierdzenia zgodności weryfikowanych danych nigdy nie można mówić o kategoriowej identyfikacji.

³⁹ I. Sołtyszewski, B. Młodziejowski, R. Płoski, W. Pepiński, J. Janica, *Kryminalistyczne i sądowo-lekarskie metody identyfikacji zwłok i szczątków ludzkich*, *Problemy Kryminalistyki*, nr 239, 2003, s. 9.

Pozostałe metody (identyfikacja: rzeczy osobistych, odzieży, biżuterii; identyfikacja na podstawie dokumentów ujawnionych przy zwłokach; rozpoznanie: przez świadków, członków rodziny, znajomych) należą do grupy metod o niskim stopniu wiarygodności. Przedmioty, które ujawniono przy zwłokach mogły znaleźć się w posiadaniu osoby zupełnie przypadkowo, dlatego nie można na ich podstawie uznać, że w sposób przesądzający identyfikują ich posiadacza. Może się bowiem okazać, że zmarły za życia wszedł w posiadanie rzeczy czy dokumentów, które nie należały do niego. Wykorzystanie tej metody niewątpliwie jednak zwiększa szanse zidentyfikowania osoby. Czasami zidentyfikowanie osoby następuje wskutek zastosowania kilku różnych metod. Wydaje się, że rozpoznanie przez osoby najbliższe, świadków, znajomych jest metodą wymagającą najmniejszego nakładu pracy, jednakże, jak wskazuje praktyka, najbardziej zawodną⁴⁰. W wyniku traumatycznych przeżyć może bowiem dojść do dramatycznej w skutkach pomyłki. Wygląd osoby zmarłej, znacznie odbiegający od codziennego, może utrudniać rozpoznanie. Co więcej, bezwzględną zasadą zastosowania tej metody jest uprzednie powzięcie informacji uzasadniających wstępne określenie tożsamości zwłok. Okazanie zwłok (pośrednie lub bezpośrednie) stanowi w takich przypadkach jedynie potwierdzenie ustalonych danych personalnych⁴¹. Zwłok nie należy jednak w żadnym wypadku okazywać w stanie mogącym narazić osoby najbliższe na szokujące przeżycia. Ciało uprzednio poddaje się kosmetyce, a w przypadku daleko posuniętego rozkładu odstępuje się od czynności i korzysta z innych metod identyfikacji. Równie istotna zasada okazania zwłok odnosi się do rozpoznającego, który nie powinien być osobą niepełnoletnią. W przypadku ujawnienia na ciele zmarłego cech charakterystycznych (np. tatuaży) można okazać jedynie znaki szczególne. Zasadniczo okazaniu może podlegać także odzież, obuwie czy inne rzeczy⁴² ujawnione przy zwłokach, choć z uwagi na całkowitą niemiarodajność

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ M. Całkiewicz, *Oględziny zwłok i miejsca ich znalezienia*, Poltext, Warszawa 2019, s. 87.

⁴² <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/81958,O-jego-tozsamosci-zadecydowaly-badania-DNA-orazzegarek.html>, dostęp z dnia 10.03.2021 r.

tej metody takie okazanie nigdy nie powinno stanowić podstawy potwierdzenia tożsamości. Okazanie rzeczy osobistych osobom rozpoznającym powinno oczywiście poprzedzać ich przesłuchanie, podczas którego wskażą oni szczegółowe informacje na temat przedmiotów, biżuterii, odzieży, które należą do ich bliskiej osoby zaginionej.

W ramach czynności identyfikacyjnych, w przypadku uzasadnionej potrzeby, wizerunek NN zwłok wraz z opisem można opublikować na stronie internetowej KGP⁴³. Zdjęcia NN zwłok należy uprzednio poddać retuszowi technicznemu w celu zwiększenia możliwości rozpoznania z uwagi na elementy mogące utrudnić identyfikację (np. wycieniowanie zasinień czy plam opadowych na twarzy) lub retuszowi rekonstrukcyjnemu prawdopodobnego przyżyciowego wyglądu twarzy (zwłaszcza w przypadku daleko posuniętej fazy rozkładu zwłok czy ciężkiego uszkodzenia twarzoczaszki NN zwłok – fotografia 34). Ogromnym wsparciem procesu rekonstrukcji twarzy NN zwłok jest system POL-SIT (Polski System Identyfikacji Twarzy)⁴⁴. System służy do komputerowej obróbki zdjęcia, pozwala odtworzyć możliwie najbardziej rzeczywisty przyżyciowy wygląd twarzy człowieka. Program od 1993 r. wykorzystywany jest w celach identyfikacyjnych. Zdjęcie twarzy NN zwłok wprowadza się do systemu i za pomocą różnych funkcji graficznych dokonuje się retuszu zdjęcia. Opcje graficzne umożliwiają wykonanie retuszu tła, odmłodzenia i estetyki twarzy (usunięcie zarostu, zasinień, ułożenie fryzury itp.) czy korekty niektórych elementów głowy. W celu zwiększenia efektywności czynności identyfikacyjnych komunikat o ujawnieniu NN zwłok można także rozpowszechnić w środkach masowego przekazu. Publikacja wizerunku w mediach to jednak środek ostateczny, który ma zastosowanie zazwyczaj wtedy, gdy uprzednio podjęte czynności nie pozwoliły ustalić danych personalnych zwłok.

---

⁴³ <http://poszukiwania.policja.waw.pl/pz/identyfikacja-zwlok>, dostęp z dnia 10.08.2023 r.

⁴⁴ D. Zajdel, *Metody identyfikacji NN zwłok ludzkich pośmiertnie zniekształconych z wykorzystaniem systemu komputerowego POL-SIT*, Problemy Kryminalistyki, nr 211, 1996, s. 25.

Fotografia 34. Prawdopodobny przyżyciowy wygląd twarzy ujawnionych zwłok mężczyzny

Źródło: E. Lewandowska, R. Wiśniewski, *Metodyka realizacji zleceń w Pracowni Odtwarzania Wyglądu Osób i Przedmiotów LK KSP*, *Problemy Kryminalistyki*, nr 257, 2007, s. 42.

Znaczącą rolę w procesie identyfikacji danych personalnych NN osób i zwłok odgrywa analiza kryminalna, a także ponowna weryfikacja nierozwiązanych spraw zaginięć. Niestety, mimo szerokiego wachlarza instrumentów służących ustalaniu tożsamości zwłok, wciąż istnieją sprawy, których nie udało się wyjaśnić⁴⁵. W takich sytuacjach podejmuje się czynności związane z pochówkiem zmarłego, a miejsce spoczynku NN zwłok dokładnie oznacza się w aktach sprawy. Nowe okoliczności sprawy, rozpoznanie osoby przez najbliższych, a także nowoczesne technologie w kryminalistyce wciąż dają nadzieję na rozwiązanie spraw sprzed wielu lat.

Analizując problem zaginięć osób, nie sposób pominąć ważnego elementu systemu poszukiwania osób zaginionych, jakim jest dążenie do wyjaśnienia archiwalnych spraw. Oprócz spraw zaginięć w bieżącym roku kalendarzowym, których rozwiązanie następuje stosunkowo

⁴⁵ J. Stojer-Polańska, M. Lisowicz, *Czyja to czaszka, czyli o metodach identyfikacji zwłok*, [w:] *Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny*, J. Stojer-Polańska (red.), *Silva Rerum*, Poznań 2018, s. 79–84.

szybko, ponad 4 tys. osób uznaje się obecnie za długotrwale zaginione. Szacuje się, że około 80% z nich to osoby pochowane jako NN. Dane odnoszące się do problematyki osób o nieustalonej tożsamości wskazują także, że około 3700 osób jest obecnie pochowanych w Polsce jako NN. Co więcej, każdego roku ujawnia się ponad 800 osób zmarłych o nieznaną tożsamość. Około 700 z nich zostaje pozytywnie zweryfikowana. Mimo tej, wydawać by się mogło, optymistycznej statystyki według danych policyjnych w dniu 1 stycznia 2013 r. w Polsce było aż 3528 osób pochowanych jak NN⁴⁶. W celu wyjaśnienia spraw osób długotrwale zaginionych w 2015 r. utworzono projekt „GeNN – Genetyczna identyfikacja zwłok o nieustalonej tożsamości”. Członkami konsorcjum projektu byli m.in. Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych oraz Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Policji. W celu zrealizowania głównych założeń projektu wytypowano 300 rodzin osób zaginionych, których bliscy zaginęli przed 1 stycznia 2004 r.

Poza klasycznymi metodami oznaczania i analizy profili genetycznych w projekcie przeprowadzono badania z wykorzystaniem sekwencjonowania następnej generacji (NGS), co pozwoliło uzyskać dodatkowe informacje i określić cechy fenotypowe NN zwłok, tj. kolor oczu, włosów i pochodzenie geograficzne. Wykorzystanie NGS do archiwalnych spraw i bardzo starych próbek materiału biologicznego było innowacją na skalę światową.

Projekt zakończył się w I kwartale 2018 r., a wśród jego efektów wymienić należy: poszerzenie bazy danych o 308 profili genetycznych pochodzących od rodzin osób zaginionych, zidentyfikowanie NN zwłok, utworzenie narzędzia do identyfikacji NN zwłok oraz dokonanie analiz i wysunięcie postulatów dotyczących uregulowań prawnych odnoszących się do problematyki identyfikacji NN zwłok⁴⁷.

Na podstawie analizy porównawczej DNA osób zmarłych pochowanych jako NN i osób zaginionych podjęto próbę zidentyfikowania

---

⁴⁶ <http://www.projektgenn.pl/>, dostęp z dnia 14.03.2021 r.

⁴⁷ Raport końcowy z realizacji projektu w ramach Programu Innowacje Społeczne *GeNN – Genetyczna identyfikacja zwłok o nieustalonej tożsamości*, <http://www.projektgenn.pl/opis-projektu/>, dostęp z dnia 14.03.2021 r.

osób poszukiwanych od lat. W celu ustalenia profili genetycznych osób długotrwale zaginionych pobrano materiał od członków ich rodzin. W projekcie mogły wziąć także udział rodziny osób, których zaginięcia nie zgłoszono formalnie na Policji albo od których nie przyjęto zgłoszenia o zaginięciu osoby⁴⁸. W takiej sytuacji członkowie rodzin kierowani byli do jednostek Policji celem sporządzenia przez dyżurnego danej jednostki stosownej notatki umożliwiającej wzięcie udziału w projekcie. Rodzinom osób zaginionych, które uczestniczyły w projekcie zapewniono wsparcie psychologiczne, prawne i socjalne. Wskazać bowiem należy, że mimo znacznego upływu czasu od zaginięcia bliskiej osoby (kilka lub kilkanaście lat) rodziny często nadal przeżywają traumę i liczą na szczęśliwy finał poszukiwań. Pomoc psychologiczna polegała zwłaszcza na przygotowaniu rodziny na możliwe potwierdzenie zgodności ich profilu z profilem osoby NN znajdującym się w Bazie Danych DNA, a co za tym idzie – potwierdzenie zgonu bliskiej osoby zaginionej. Pomoc prawna oparta była na rozwiązaniu problemów prawnych (postępowanie spadkowe, uznanie osoby zaginionej za zmarłą), natomiast pomoc socjalna opierała się na rozwiązaniu problemów finansowych.

Przeprowadzenie badań genetycznych w analizowanym okresie pozwoliło rozwiązać 3 archiwalne sprawy poszukiwawczo-identyfikacyjne. Jako pierwsza wyjaśniona została sprawa zaginionego w 2000 r. Andrzeja G. Mężczyzny od kilkunastu lat poszukiwali rodzice, którzy oddali swój materiał genetyczny, co pozwoliło oznaczyć ich profile DNA, a następnie zarejestrować je w Bazie Danych DNA. Wobec przeszukania bazy nastąpiło trafienie, wskutek którego dopasowano profil DNA mężczyzny z profilem jego rodziców. W ramach projektu GeNN oznaczono profil DNA NN zwłok na podstawie próbki materiału biologicznego pobranego z odzieży mężczyzny. Badania porównawcze potwierdziły pokrewieństwo.

Rozpowszechnienie informacji na temat realizowanego projektu przyczyniło się do rozwiązania kolejnej sprawy. Edukowanie społeczeństwa na temat możliwości najnowszych technologii badań genetycznych

---

⁴⁸ Zgodnie z § 3 ust. 3 zarządzenia nr 48 KGP odstępuje się od przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu osoby po upływie 5 lat od daty jej zaginięcia.

przyczyniło się do wzrostu rejestrowanych profili DNA pochodzących od rodzin osób zaginionych. Dzięki temu wyjaśniono sprawę zaginięcia Piotra O. Na podstawie analizy statystycznej potwierdzono pokrewieństwo ekshumowanych w 2010 r. szczątków NN zwłok ujawnionych kilka lat wcześniej na terenie leśnym z profilem DNA jego rodziców, który zarejestrowano w 2017 r. w Bazie Danych DNA.

Trzecia sprawa została rozwiązana mimo bardzo zdegradowanych próbek DNA. Wykorzystanie zaawansowanych technologii umożliwiło także oznaczenie profilu DNA z bardzo trudnego, starego materiału. Wskutek zaawansowanego procesu rozkładu tkanek pierwotne badania nad taką próbką, przeprowadzone przez inną jednostkę badawczą, nie pozwoliły osiągnąć zamierzonego celu. Wobec utworzenia projektu GeNN sprawę przekazano do realizacji w ramach prowadzonych badań, a jako materiał badawczy przekazano fragmenty odzieży ujawnionych w 2010 r. NN zwłok. Finalnie podjęte działania pozwoliły oznaczyć profil DNA NN zwłok, a następnie zarejestrować go w Bazie Danych DNA. Następcze zarejestrowanie profilu DNA bratanka NN zwłok pozwoliło potwierdzić pokrewieństwo tych osób.

Jednym z największych osiągnięć powstałych w efekcie realizacji projektu było utworzenie w Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych bazy NN zwłok⁴⁹. Innowacyjne narzędzia bazy umożliwiają w bardzo szybki sposób przeszukanie zbioru, co daje szansę dopasowania NN zwłok do osoby zaginionej jeszcze przed czasochłonnymi i kosztownymi badaniami genetycznymi (typowanie opiera się głównie na danych rysopisowych). Do bazy wprowadza się dane i wizerunek osoby zaginionej, a potem szuka podobieństw wśród znalezionych zwłok NN (filtrowanie dotyczy: wzrostu, wagi, wieku, daty zaginięcia). Typowaniem w Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych zajmują się pracownicy i wolontariusze specjalnie powołanego zespołu ds. NN zwłok. Po każdej aktualizacji danych

---

⁴⁹ A. Zabłocki, *Nowa platforma identyfikacji NN zwłok Fundacji ITAKA*, VII Ogólnopolska Konferencja Ekspercka Fundacji ITAKA pt. „Zaginięcia Osób Dorosłych i Dzieci” współorganizowana przez Stowarzyszenie Ekspertów Bezpieczeństwa RP, 23 listopada 2017 r., Warszawa, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich.

w bazie zespół przegląda nowe sprawy, porównując je z ostatnimi zgłoszeniami. Policja korzysta z Bazy NN zwłok, a w ramach współpracy z Fundacją ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych funkcjonariusze samodzielnie dodają do bazy nowe dane, bez konieczności ich fizycznego przesyłania (np. za pośrednictwem poczty tradycyjnej czy faksu), co również znacznie wpływa na skrócenie czasu identyfikacji. W wyjątkowych sytuacjach dane dostępne (login i hasło) przekazuje się rodzinom zaginionych. Taka sytuacja należy jednak do rzadkości, gdyż związana jest z koniecznością przeglądania przez rodzinę ogromnej liczby fotografii przedstawiających zwłoki, nierzadko w stanie znacznego rozkładu.

Innym celem, który osiągnięto w ramach projektu, było poszerzenie Bazy Danych DNA o profile genetyczne rodzin osób zaginionych przed 2004 r. oraz profile NN zwłok, które zostały oznaczone w ramach realizacji projektu GeNN i dotychczas niezidentyfikowane. Daje to szansę na wyjaśnienie innych archiwalnych spraw podczas kolejnych przeszukań.

Następnym przykładem zastosowania nowoczesnych technologii, które dają nadzieję na rozwiązanie spraw zaginięć sprzed wielu lat, jest opracowanie systemu predykcyjnego w ramach projektu badawczego NEXT – „Genetyczny portret sprawcy oraz ofiary przestępstwa – opracowanie systemu do określania wyglądu człowieka i pochodzenia biogeograficznego poprzez analizę DNA z wykorzystaniem sekwencjonowania następnej generacji (NGS)”⁵⁰. Projekt utworzono w 2016 r., a realizowany był przez: Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Policji, Wyższą Szkołę Policji w Szczytnie, Uniwersytet Jagielloński, Warszawski Uniwersytet Medyczny, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz RX FFW Spółkę Celową sp. z o.o.

Dotychczas badania genetyczne wykorzystywano m.in. do wykrywania sprawców przestępstw czy identyfikacji osób o nieustalonej tożsamości. Od niedawna w kryminalistyce rozwijany jest nowy kierunek badawczy – tzw. kryminalistyczne fenotypowanie DNA (*Forensic DNA*

---

⁵⁰ <https://www.cm.umk.pl/109-collegium-medicum/projekty-realizowane-w-collegium-medicum-umk/3010-next.html>, dostęp z dnia 4.02.2021 r.

Phenotyping, dalej: FDP). Metoda umożliwia odtworzenie wyglądu człowieka na podstawie próbki DNA i nie wymaga posiadania materiału porównawczego. Jej wykorzystanie może się okazać szczególnie pomocne w przypadku ujawnienia zabójstwa i nieustalenia podejrzanego. Narzędzie pozwoli bowiem na określenie ogólnych cech wyglądu sprawcy, a w konsekwencji zawężenie kręgu podejrzanych.

Odtworzenie wyglądu człowieka oparte jest na badaniu genetycznym kodujących fragmentów DNA, na podstawie których można określić np.: kolor oczu, włosów, wzrost czy pochodzenie biogeograficzne. Najnowsza technologia umożliwiła uzyskanie na podstawie genomu informacji o fenotypie, tj. zewnętrznych cechach organizmu ludzkiego. Do analizy kodujących fragmentów DNA wykorzystuje się technikę sekwencjonowania następnej generacji (NGS; *next-generation sequencing*)⁵¹. Co ciekawe, metodę wykorzystano do identyfikacyjnych badań genetycznych przeprowadzonych na materiale pochodzącym od domniemanych zwłok generała Władysława Sikorskiego, na podstawie których ustalono m.in. niebieski kolor oczu generała⁵².

Wśród cech zewnętrznych możliwych obecnie do fenotypowania na podstawie DNA wyróżnia się przede wszystkim: płeć, pochodzenie geograficzne, kolor oczu, kolor włosów oraz wzrost w wieku dorosłym. Środowisko zewnętrzne może przysporzyć jednak wiele trudności w odtworzeniu rzeczywistego wyglądu człowieka. Środowisko, w którym rozwija się człowiek, oraz zdolność dostosowywania się organizmu do warunków panujących w otoczeniu wobec plastyczności genomu ludzkiego może bowiem wpływać na fenotyp (np. specyficzny styl życia). Najbardziej precyzyjną cechą możliwą do określenia jest płeć. Identyfikację płci mogą jednak utrudniać zaburzenia liczby chromosomów (u mężczyzn np. zespół Klinefeltera, u kobiet zaś zespół Turnera). Kolejną cechą jest pochodzenie geograficzne, którego prawdopodobieństwo trafienia wynosi 90% w odniesieniu do populacji kaukaskiej

---

⁵¹ I. Surożyńska-Godzina, *Kryminalistyczne fenotypowanie DNA – możliwości, ograniczenia oraz stan prawny*, Problemy Współczesnej Kryminalistyki, T. XXI, 2017, s. 211.

⁵² T. Kupiec, W. Branicki, *Badanie genetyczne domniemanych szczątków generała Władysława Sikorskiego*, Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii, t. 59, 2009, s. 9.

(rasy białej), 88% w stosunku do populacji azjatyckiej oraz 71% w wypadku populacji afrykańskiej. Sprawdzalność określenia koloru oczu wśród populacji europejskiej wynosi 76–99%. Wskazana rozbieżność wynika przede wszystkim z trudności w oznaczeniu koloru innego niż brązowy czy niebieski. Określenie prawdopodobnego koloru włosów oscyluje natomiast na poziomie 80–97%. Oszacowanie wzrostu w wieku dorosłym osiąga poziom sprawdzalności 65%⁵³. Jest to element o najmniejszym stopniu wiarygodności, gdyż zależy od wielu układów genów, a dodatkowo ogromny wpływ na ten parametr mają czynniki środowiskowe. Czynniki zewnętrzne nie sprzyjają typowaniu prawdopodobnego wyglądu człowieka, co powoduje, że ich duży wpływ na rozwój pewnych cech nigdy nie pozwoli osiągnąć 100-procentowej pewności co do prognozowanych cech wyglądu człowieka⁵⁴. Podkreślić w tym miejscu należy, że ustalenie tych danych może nie pokrywać się z rzeczywistym wyglądem człowieka, który zmodyfikowany został na skutek jego świadomych działań – np. koloryzacja włosów, zabiegi medyczne, operacje plastyczne itp.

Efektem projektu badawczego NEXT jest system predykcyjny do określania wyglądu człowieka w wyniku analizy DNA z wykorzystaniem sekwencjonowania następnej generacji. Na podstawie tych badań można określić profil genetyczny osoby, od której pochodzi materiał biologiczny i wskazać, że jest nią np. wysoka brunetka, o brązowych oczach, w wieku około 30 lat, rasy żółtej, pochodząca z Azji Zachodniej.

Jedną z polskich spraw, w rozwiązaniu której wykorzystano kryminalistyczne fenotypowanie DNA, było zabójstwo 13-letniej Izy, do którego doszło 23 sierpnia 2011 r. w Gdyni. Ślad biologiczny pozostawiony przez mordercę dziewczynki pozwolił ustalić cechy wyglądu zewnętrznego sprawcy⁵⁵. Zgodnie z rysopisem sprawcą okazał się mężczy-

⁵³ I. Surożyńska-Godzin, *Kryminalistyczne fenotypowanie DNA...*, op. cit., s. 214–215.

⁵⁴ B.J. Koops, M. Schellekens, *Forensic DNA Phenotyping: Regulatory issues*, The Columbia Science and Technology Law Review, Vol. 9, 2008, s. 164.

⁵⁵ <https://dziennikbałtycki.pl/dziki-dna-znamy-kolor-oczu-i-wlosow-zabojcy-izy/ar/507603>, dostęp z dnia 13.02.2021 r.

zna w wieku około 55–60 lat, o siwych włosach, średnim czole, uszach przylegających i ustach średniej grubości⁵⁶.

Konieczność rozwoju badań genetycznych jest niezaprzeczalna. Możliwość stworzenia rysopisu genetycznego na podstawie próbki biologicznej to dla organów ścigania szansa na rozwiązanie wielu trudnych spraw. Wśród nich z pewnością wymienić należy proces identyfikacji NN zwłok oraz szczątków ludzkich. Wskazać jednak należy, że fenotypowanie kryminalistyczne DNA to metoda stosowana w praktyce śledczej na świecie dość rzadko. Może to wynikać z braku dostatecznej wiedzy i prawnych uregulowań dopuszczających możliwość stosowania tego rozwiązania. W Polsce brak jest stosownych regulacji prawnych odnoszących się bezpośrednio do możliwości zastosowania FDP⁵⁷. Badania przeprowadzone przez A. Podemską wykazały, że znaczna część ankietowanych prokuratorów nie ma wiedzy na temat kryminalistycznego fenotypowania DNA, jednak po uzyskaniu krótkiej informacji o jego możliwościach widzi potrzebę opracowania tej metody w Polsce⁵⁸.

---

⁵⁶ <https://wiadomosci.onet.pl/trojmiasto/jest-portret-pamieciowy-sprawcy-zabojstwa/7c50h4k>, dostęp z dnia 13.02.2021 r.

⁵⁷ T. Tomaszewski, B. Foremniak-Szadura, K. Figaszewska, *Kryminalistyczne fenotypowanie DNA – wybrane problemy prawne*, Problemy Kryminalistyki, nr 303, 2019, s. 9.

⁵⁸ A. Podemska, *Kryminalistyczne fenotypowanie DNA w Polsce*, Ius et Administratio, 1, 2017, s. 35.

Rozdział 6. Procedury działania podmiotów zaangażowanych w poszukiwania osób zaginionych

6.1. Charakterystyka ogólna

Zaginienia osób to wieloaspektowy i stale aktualny problem, dlatego stwarza potrzebę kooperacji wielu podmiotów działających na rzecz bezpieczeństwa obywateli i eliminacji zagrożenia. Współdziałanie podmiotów podczas akcji poszukiwawczo-ratowniczych zwiększa prawdopodobieństwo osiągnięcia oczekiwanego rezultatu poszukiwań, tj. odnalezienia osoby zaginionej i udzielenia jej pierwszej pomocy. Niektóre formacje posiadają lepsze wyposażenie i specjalistyczny sprzęt, a także bogatsze doświadczenie i dysponują profesjonalistami zajmującymi się obsługą nowoczesnych programów czy urządzeń. Nierzadko także okazuje się, że podmioty prywatne (cywilne) dysponują drogim sprzętem, który z uwagi na wysoką cenę nie może stać się częścią wyposażenia służb państwowych, ustawowo powołanych do zapewnienia bezpieczeństwa społeczeństwa. Konieczność współdziałania wielu podmiotów jest oczywista, jednak w praktyce napotyka ona wiele przeszkód, które powodują, że współpraca nie jest maksymalnie efektywna. Przeszkodę w podjęciu działań ratowniczych może stanowić zaistnienie zdarzenia na terenie działania innej jednostki Policji czy PSP¹, a także brak stosownych porozumień formalnych między podmiotami państwowymi a prywatnymi.

---

¹ Informacja uzyskana podczas wielu konsultacji z funkcjonariuszami zrzeszonymi w grupach poszukiwawczo-ratowniczych.

Zaginienie człowieka niesie ryzyko zagrożenia zdrowia, a nawet życia osoby zaginionej. To powoduje, że działania powinny być podjęte niezwłocznie, a także charakteryzować się najwyższym poziomem profesjonalizmu i skuteczności. Współdziałanie podczas rzeczywistych akcji poszukiwawczo-ratowniczych poprzedzać powinny wspólne manewry w terenach zarówno otwartych (parki, lasy, góry), jak i zamkniętych np. pustostany, piwnice i inne obiekty budowlane.

Współpraca podmiotów zaangażowanych w poszukiwania winna być także jasno uregulowana w drodze zawieranych porozumień czy umów cywilnoprawnych z uwzględnieniem kwestii ponoszenia kosztów, jak i odpowiedzialności podczas akcji celem uniknięcia niepotrzebnych nieporozumień.

6.2. Policja

Policja to służba państwowa, którą prawodawca zobowiązał do podjęcia czynności poszukiwawczych w przypadku zaginięcia osoby. Zgodnie bowiem z art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji w celu poszukiwania osób zaginionych Policja wykonuje czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe. Wobec posiadanych obowiązków i uprawnień Policja jest wiodącą służbą realizującą działania poszukiwawczo-ratownicze. Szczegółowe zadania Policji w przypadku zaginięcia osoby zostały określone w zarządzeniu nr 48 KGP z dnia 28 czerwca 2018 r., do którego już wielokrotnie nawiązywano na kartach tej książki. Ich rodzaj i zakres zależy od kwalifikacji zaginięcia do konkretnego poziomu poszukiwań przewidzianego w tym dokumencie. Poszczególnym procedurom postępowania, które podejmuje Policja – w zależności od okoliczności zaginięcia – poświęcono uwagę w poprzednich rozdziałach niniejszego opracowania.

Skuteczność działań Policji w poszukiwaniu osób zaginionych jest kwestią niezmiernie istotną. Celem czynności poszukiwawczych jest odnalezienie żywej osoby zaginionej. Zmierzając do skoordynowania działań poszukiwawczych, w 2013 r. wyodrębniono komórkę w strukturze Wydziału Poszukiwań i Identyfikacji Osób Biura Służby Kryminalnej

Komendy Głównej Policji – Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych (dalej: CPOZ KGP). Istotnym zadaniem komórki było utworzenie instrumentów pozwalających wprowadzić w Polsce system Child Alert². Podstawą funkcjonowania CPOZ KGP jest decyzja nr 147 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 kwietnia 2013 r. w sprawie Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych KGP³. Do głównych zadań CPOZ KGP należy: bieżące monitorowanie spraw zaginięć osób prowadzonych przez jednostki Policji oraz nadzór nad poszukiwaniami małoletnich, wieloaspektowe wsparcie w sprawach zaginięć osób zakwalifikowanych do poziomu I poszukiwań, wielowątkowych i skomplikowanych lub będących przedmiotem szczególnego zainteresowania mediów. CPOZ KGP odpowiada także za wsparcie techniczne, osobowe i logistyczne jednostek Policji (zwłaszcza poprzez wykorzystanie Mobilnego Centrum Wsparcia Poszukiwań – por. fotografia 35), czy też merytoryczne, głównie w postaci tematycznych szkoleń, jak i wdrożenie funkcjonariuszy w obsługę systemów przeznaczonych do poszukiwań ludzi. Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych KGP współpracuje także z podmiotami pozapolicyjnymi (organizacje pozarządowe) zajmującymi się zaginięciami osób oraz z jednostkami policyjnymi innych państw (w ramach współpracy międzynarodowej). Jednym z przejawów działań o zasięgu międzynarodowym jest członkostwo CPOZ KGP w Policyjnej Sieci Ekspertów ds. Osób Zaginionych (*Police Expert Network on Missing Persons*)⁴, której założycielem jest Fundacja AMBER Alert Europe. Głównym jej celem jest natychmiastowe rozpowszechnienie komunikatu o zaginięciu dziecka oraz współpraca organów ścigania zrzeszonych państw.

Mobilne Centrum Wsparcia Poszukiwań stanowi samochód, wyposażony w: generator prądotwórczy, nawigacje terenowe, kamery termowizyjne, lornetki, latarki, termowizory, trackery GPS,

---

² M. Kaczmarek, M. Puzio-Broda, *Poszukiwanie osób zaginionych*, Kwartalnik Policyjny, 4, 2014, s. 87. Polska zgłosiła gotowość operacyjną systemu już 7 miesięcy później.

³ Decyzja nr 147 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 kwietnia 2013 r. w sprawie Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych KGP (Dz. Urz. KGP z 2013 r., poz. 36).

⁴ <https://www.amberalert.eu/police-expert-network/>, dostęp z dnia 2.07.2021 r.

systemy obrazowania map elektronicznych, sprzęt do udzielania pomocy medycznej, ale także dron do monitorowania obszaru z powietrza, jak i transportowania sprzętu ratowniczego⁵. Na wyposażeniu pojazdu znajduje się także przystawka namiotowa, która pozwala utworzyć mobilne centrum dowodzenia dla Policji i innych służb, co umożliwia koordynację realizowanych przeszukań terenu m.in. przy użyciu specjalnego oprogramowania, które pozwala zwizualizować obszary przeszukiwane przez ratowników. Jak wynika z danych policyjnych, pojazd wykorzystywany jest podczas akcji poszukiwawczo-ratowniczych niemalże codziennie⁶.

CPOZ KGP jest także inicjatorem wielu kampanii edukacyjnych, np. wskazujących, jak zachować się podczas próby uprowadzenia⁷, organizuje szkolenia zarówno dla służb policyjnych, jak i pozapolicyjnych – np. Ochotniczej Straży Pożarnej⁸, bierze udział w tematycznych spotkaniach naukowych, propagując wiedzę o zjawisku zaginięć, a także zajmuje się bieżącym doskonaleniem procedur postępowania w sprawach dotyczących zaginięć osób.

Ogromną rolę w procesie rozwiązywania spraw dotyczących zaginięć osób, zwłaszcza tych, gdzie wszystkie okoliczności wskazują na zabójstwo osoby zaginionej, odgrywają policyjne zespoły ds. przestępstw niewykrytych, potocznie zwane „Archiwum X”. Pierwszy taki zespół działał przy Komendzie Wojewódzkiej Policji w Krakowie już

---

⁵ K. Gajda, Wydział Poszukiwań i Identyfikacji Osób, Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji, *Mobilne Centrum Wsparcia Poszukiwań – nowoczesne narzędzie wsparcia poszukiwań osób zaginionych*, VI Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. „Wykorzystanie nowych technologii w działaniach poszukiwawczych dzieci i osób dorosłych”, 29 listopada 2016 r., Warszawa.

⁶ <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/109835,Mobilne-Centrum-Wsparcia-Poszukiwan.html>, dostęp z dnia 2.07.2021 r.

⁷ <https://cpoz.policja.pl/cha/aktualnosci/5464,Centrum-Poszukiwan-Osob-Zaginionych-rozpoczyna-kampanie-prewencyjna-skierowana-d.html>, dostęp z dnia 5.07.2021 r.

⁸ <https://cpoz.policja.pl/cha/aktualnosci/5092,Szkolenie-dla-Ratownikow-Mazurskiego-Ochotniczego-Pogotowia-Ratunkowego.html>, dostęp z dnia 5.07.2021 r.

w 1999 r.⁹, a jego działalność zapoczątkowała sprawa wyłowienia z Wiśły ludzkiej skóry. Dotyczyła ona zabójstwa Katarzyny Z. – studentki z Krakowa. Sprawę o kryptonimie „skóra” umorzono po niespełna dwóch latach z powodu niewykrycia sprawcy¹⁰. Funkcjonariusze z Wydziału Kryminalnego KWP Kraków wciąż jednak dążyli do rozwiązania sprawy, korzystając ze wsparcia ekspertów z różnych dziedzin (a nawet egzorcysty i jasnowidza). W wyniku podjętych czynności (ekshumacji zwłok i zabezpieczenia nowych śladów kryminalistycznych) w 2017 r. zatrzymano podejrzanego Roberta J., który do chwili obecnej przebywa w areszcie śledczym.

Fotografia 35. Mobilne Centrum Wsparcia Poszukiwań

Źródło: <https://isp.policja.pl/isp/aktualnosci/7031,Mobilne-Centrum-Wsparcia-Poszukiwan.html>, dostęp z dnia 1.07.2021 r.

⁹ Od 2005 r. zespół działa formalnie, na mocy decyzji Komendanta Wojewódzkiego KWP w Krakowie.

¹⁰ E. Sitek, *Nie ma spraw beznadziejnych*, Policja 997, nr 10–11, 2017, s. 8.

Aktualnie na terenie kraju działa 18 Zespołów ds. Przestępstw Niewykrytych w wydziałach kryminalnych lub dochodzeniowo-śledczych komend wojewódzkich Policji¹¹. Nie są to jednak, jak mogłoby się wydawać, liczne grupy specjalistów. Zespół składa się zazwyczaj z kilku policjantów (w krakowskim Archiwum X pracuje od początku 4 funkcjonariuszy) wyróżniających się bogatym doświadczeniem, ponadprzeciętną wnikliwością i wytrwałością. Połączenie tych unikalnych cech z najnowszą technologią i techniką daje ogromną szansę na rozwiązanie starych, archiwalnych spraw. Główną zasadą jest indywidualne, nieszablonowe podejście do każdej sprawy i wnikliwa analiza najmniejszych szczegółów. Do zadań Archiwum X należy analiza postępowań umorzonych wskutek niewykrycia sprawcy, głównie dotyczących zabójstw, w celu dokonania nowych ustaleń i rozwiązania sprawy. W 2017 r. w strukturze Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji powstał Zespół ds. Przestępstw Niewykrytych, który zajmuje się m.in. koordynacją i typowaniem spraw umorzonych celem podjęcia ponownej próby ustalenia sprawców najcięższych przestępstw przeciwko życiu, zdrowiu i mieniu, a także niewyjaśnionych spraw zaginięć osób oraz nadzorowaniem zespołów funkcjonujących w strukturach komend wojewódzkich.

Jak już zauważono, dobór osób pracujących w Archiwum X nie jest przypadkowy. Członkowie zespołu wyróżniają się: bogatym doświadczeniem, niezwykleymi zdolnościami analitycznymi, umiejętnością pozyskiwania z akt sprawy nieoczywistych informacji. Ponadprzeciętne zaangażowanie zespołu analityków w niewyjaśnioną sprawę pozwala wychwycić nieprawidłowości poprzedników, których szczegółowa analiza wydaje się mieć kluczowe znaczenie dla wyjaśnienia zdarzenia. Podkreślić należy, że ustalenie prawdy jest efektem pracy całego zespołu. Niekonwencjonalne podejście każdego funkcjonariusza Archiwum X daje możliwość poznania rzeczywistości¹². Zespoły poddają ponownej skrupulatnej analizie wszystkie okoliczności sprawy, a połączenie

---

¹¹ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/czy-zgodnie-z-zapowiedziami-rozbudowano-policyjne-archiwa-x-rpo-pyta-kgp>, dostęp z dnia 7.07.2021 r.

¹² J. Gurgul, *Sens czy bezsens wracania do starych spraw?* Problemy Kryminalistyki, 277(3), 2012, s. 6.

jej z najnowszymi możliwościami techniki kryminalistycznej stwarza szansę na wyjaśnienie spraw często określanych mianem beznadziejnych. Jak wskazuje jeden z funkcjonariuszy krakowskiego Archiwum X, jednym z problemów, z którym musi się mierzyć Policja, jest prawnicza, a niekiedy także kryminalistyczna wiedza sprawców, przy czym zebrane dowody i nowoczesne możliwości kryminalistyki nierzadko okazują się decydujące w sprawach rozwiązywanych przez zespół. B. Michalec zauważa, że w pracy zespołu najważniejsza jest niezłomność i konsekwentne dążenie do rozwiązania sprawy mimo pojawiających się przeszkód i sprzeczności. Jego zdaniem najbardziej przydatne w tej pracy są: intuicja, doświadczenie życiowe, a dopiero potem erudycja. Jak wskazuje, oparta na schematach wiedza może niekiedy stać się przeszkodą w wyjaśnianiu zagadkowych okoliczności¹³.

W sprawach dotyczących zaginięć osób wpływ na decyzję o ponownym podjęciu sprawy i powtórnej analizie akt sprawy ma przede wszystkim determinacja rodzin osób zaginionych. Najczęściej to właśnie osoby najbliższe zwracają się do funkcjonariuszy Archiwum X z prośbą o przyjrzenie się sprawie zaginięcia ich bliskiego. Rodzina sama dostarcza śledczym licznych cennych informacji, śladów i spostrzeżeń¹⁴. Nikt bardziej niż osoby najbliższe nie pragnie rozwiązania sprawy. Często we własnym zakresie gromadzą one różnego rodzaju dowody, nawet takie, które – jak mogłoby się wydawać – nie mają znaczenia w sprawie. Następnie, ściśle współpracując z funkcjonariuszami, przekazują pozyskany na własną rękę materiał.

Podjęta przez policjantów z krakowskiego Archiwum X sprawa zaginięcia Roberta W. w 1981 r. została zainicjowana przez siostrę zaginionego. Sabina W. zgłosiła się do wydziału w 2007 r. z prośbą o pomoc w rozwiązaniu sprawy. Kobieta przekazała funkcjonariuszom list, który otrzymała od brata kilka tygodni po zaginięciu mężczyzny. Z jego treści wynikało, że mężczyzna wyjechał, gdyż bardzo skrzywdził swoją żonę.

---

¹³ P. Litka, B. Michalec, M. Nowak, *Polskie Archiwum X*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016, s. 19.

¹⁴ M. Zubańska, P. Knut, *Niewykryte przestępstwa sprzed lat, nowoczesne narzędzia techniki kryminalistycznej i policyjne Zespoły ds. Przestępstw Niewykrytych, czyli crimen grave non potest esse impunibile – cz. I*, Problemy Kryminalistyki, 298(4), 2017, s. 14.

Prosił, aby go nie szukać ani nie kontaktować się z jego żoną. Siostra Roberta W. opowiedziała policjantom o okolicznościach zaginięcia i relacjach brata z najbliższymi. Jeden z członków zespołu, po wysłuchaniu kobiety, miał już pewne hipotezy. Dodatkowo siostra utrzymywała, że jej brat nie mógł być autorem listu, gdyż to nie był jego charakter pisma. Wznowione pod koniec 2008 r. śledztwo przez krakowskie Archiwum X ujawniło wiele kluczowych informacji. Jak się okazało, żona zaginionego, wkrótce po zaginięciu, związała się z innym mężczyzną, a jej ojca (teścia zaginionego) widziano w lesie, gdy palił ubrania zięcia. Ponownej analizie poddano list rzekomo wysłany przez zaginionego. Ekspertyza biegłych pozwoliła ustalić, że autorem listu nie był Robert W., lecz jego żona Halina. Kobiętę poddano badaniom wariograficznym. Szybko zorientowano się, że Halina W. próbowała oszukać urządzenie. Kobieta wykazywała bardzo silne reakcje na pytania bezpośrednio odnoszące się do sprawy zaginięcia jej męża. Wówczas jasne stało się, że kobieta może mieć związek z zaginięciem mężczyzny. Wobec dokonanych ustaleń prokurator zarządził przeszukanie domu Haliny W.¹⁵ Niestety, wobec nieujawnienia miejsca ukrycia zwłok mężczyzny prokuratura umorzyła śledztwo ze względu na brak danych uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu (pozbawienia życia Roberta W.). Sprawa zaginięcia Roberta W. nigdy nie została wyjaśniona.

Jedną z wielu rozwiązanych spraw zaginięć przez Zespół ds. Przepęstw Niewykrytych, działający przy Komendzie Wojewódzkiej Policji w Gdańsku, było zaginięcie 40-letniej Grażyny Ż. z Rumi¹⁶. Do zaginięcia kobiety doszło 17 czerwca 2009 r., następnego dnia mąż zgłosił zaginięcie. Jak twierdził, żona miała wyjść do sklepu i po drodze wstąpić do koleżanki. Nie powróciła jednak do miejsca zamieszkania. Czynności poszukiwawcze realizowali funkcjonariusze z Komisariatu Policji w Rumi. Przez lata sprawy zaginięcia nie wyjaśniono. Zainteresował się

¹⁵ P. Litka, B. Michalec, M. Nowak, *Polskie Archiwum X. Nie ma zbrodni bez kary*, Wydawnictwo MANDO, Kraków 2018, s. 161–172.

¹⁶ J. Gilewski, P. Mrozowski, *Kości w ogrodzie*, Zespół ds. Przepęstw Niewykrytych, Komenda Wojewódzka Policji w Gdańsku, VI Ogólnopolska Konferencja Eksperska Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, 29 listopada 2016 r., Warszawa.

nią wydział Archiwum X z KWP w Gdańsku. Ponowna analiza akt sprawy pozwoliła z dużym prawdopodobieństwem ustalić, że Grażyna Ż. została zamordowana. W toku śledztwa ustalono, że przed zniknięciem małżonki Sławomir Ż. poszukiwał w Internecie informacji dotyczących skutecznych metod pozbawiania życia drugiego człowieka. Na podstawie pozyskanych przez analityków informacji wytypowano miejsca prawdopodobnego ukrycia zwłok zaginionej. Szczątki kobiety zostały ujawnione po 7 latach w przydomowym ogrodzie na terenie domu, w którym mieszkała, a Sławomirowi Ż. postawiono zarzut zabójstwa.

Możliwość współdziałania Policji z innymi podmiotami podczas wykonywania czynności służbowych (m.in. poszukiwania osób zaginionych) określona została w art. 15 ust. 1 pkt 7 ustawy o Policji. Ustawodawca przyznał Policji uprawnienie do zwracania się o niezbędną pomoc do podmiotów pozapolicyjnych, takich jak: grupy cywilne, fundacje, stowarzyszenia (np. Grupa Specjalna Płetwonurków RP¹⁷).

6.3. Państwowa Straż Pożarna i Ochotnicza Straż Pożarna

Służbą ściśle współpracującą z Policją w sprawach dotyczących zaginięć osób jest Państwowa Straż Pożarna. Współdziałanie tych formacji opiera się na porozumieniu w sprawie współdziałania Państwowej Straży Pożarnej i Policji zawartym w dniu 30 grudnia 2019 r. pomiędzy Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej a Komendantem Głównym Policji (dalej również jako: porozumienie KGP–SP 2019)¹⁸. Kooperacja obejmuje działania między innymi w zakresie: pre-

---

¹⁷ <http://www.gsprp.pl>, dostęp z dnia 1.07.2022 r.

¹⁸ Wskutek zawarcia porozumienia (porozumienie w sprawie współdziałania Państwowej Straży Pożarnej i Policji zawarte w dniu 30 grudnia 2019 r. pomiędzy Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej a Komendantem Głównym Policji – dalej również jako: porozumienie KGP–SP 2019) utraciło moc dotychczas obowiązujące porozumienie między Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej a Komendantem Głównym Policji z dnia 12 czerwca 2001 r. o współdziałaniu Państwowej Straży Pożarnej i Policji (Dz. Urz. KGP z 2001 r. Nr 8). Państwowa Straż Pożarna udostępniła autorce niniejszej książki treść tegoż dokumentu.

wencyjnym, operacyjnym, szkoleniowym i logistycznym¹⁹. Działania o charakterze prewencyjnym obejmują w szczególności konsultowanie dokonywanych przez Policję i PSP analiz dotyczących zjawisk mogących stanowić zagrożenie oraz analizowanie i ewentualne postulowanie dokonania zmian w celu skutecznej eliminacji zagrożeń. Na poziomie operacyjnym współpraca obejmuje: wzajemne alarmowanie w przypadku zaistnienia zagrożenia, wymianę informacji o zdarzeniach mających wpływ na bezpieczeństwo społeczeństwa (katastrofach, klęskach żywiołowych itp.), zapewnienie pomocy w prowadzonych działaniach, dostęp do specjalistycznego sprzętu czy terenu, obiektu lub mienia objętego działaniem ratowniczym. W zakresie szkoleniowym współdziałanie polega na organizowaniu wspólnych szkoleń, usług dydaktycznych, manewrów, a ponadto uwzględnia udzielenie sprzętu specjalistycznego podczas ćwiczeń i materiałów szkoleniowych. Wsparcie logistyczne obejmuje natomiast zapewnienie żywienia w obiektach zaopatrzenia żywnościowego, będących w dyspozycji stron, wzajemne korzystanie z pomieszczeń służbowych, ze sprzętu czy środków transportu (wodnych, lądowych, powietrznych).

Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej działają jako organizacje pozarządowe, a podstawą prawną ich funkcjonowania jest ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach²⁰ oraz ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej²¹.

Zgodnie z załącznikiem nr 1 – Procedury dysponowania Specjalistycznych Grup Poszukiwawczo-Ratowniczych Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego do działań poszukiwawczych prowadzonych w terenie (której szczegóły określono w porozumieniu KGP–SP 2019) – do działań poszukiwawczo-ratowniczych Policja może dysponować specjalistyczne grupy poszukiwawczo-ratownicze objęte Krajowym Systemem Ratowniczo-Gaśniczym (dalej: KSRG). System zrzesza podmioty, które zobowiązały się współdziałać w akcjach ratowniczych.

¹⁹ § 3 porozumienia KGP–SP 2019.

²⁰ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r., poz. 2261).

²¹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 2021 r., poz. 869).

W skład systemu wchodzi obecnie: 503 jednostki ratowniczo-gaśnicze, 4 655 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, 5 zakładowych straży pożarnych, 2 Lotniskowe Służby Ratowniczo-Gaśnicze oraz 21 jednostek Wojskowych Straży Pożarnych²². Kompetencje oraz zobowiązania tych podmiotów zostały określone w dokumencie wydanym przez Komendę Główną Państwowej Straży Pożarnej pt. „Zasady organizacji działań poszukiwawczo-ratowniczych w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym”²³.

Procedury, według których odbywa się dysponowanie Specjalistycznych Grup Poszukiwawczo-Ratowniczych zrzeszonych w KSRG przez Policję, wskazano w załącznikach do porozumienia KGP–SP 2019 (w postaci określonych algorytmów – schematy 1–4).

Wniosek o zadysponowanie grupy poszukiwawczo-ratowniczej wymaga zachowania formy pisemnej (przesyłany jest faksem lub za pośrednictwem poczty elektronicznej) według wzoru stanowiącego załącznik do procedury dysponowania Specjalistycznych Grup Poszukiwawczo-Ratowniczych Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego do działań poszukiwawczych prowadzonych w terenie. W przypadkach nagłych może być złożony ustnie, a w terminie późniejszym pisemnie potwierdzony.

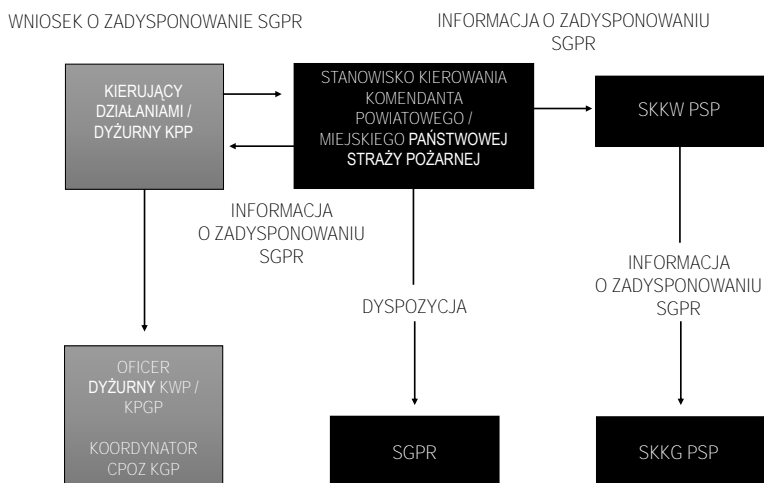
Algorytm A (schemat 1) dotyczy działań w powiecie, na terenie którego funkcjonuje Specjalistyczna Grupa Poszukiwawczo-Ratownicza zrzeszona w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym. Dysponowanie SGPR w takim przypadku powinno odbywać się tylko na poziomie powiatu właściwego ze względu na zakres działań danej grupy. W pozostałych przypadkach dysponowanie grup poszukiwawczych winno odbywać się za pośrednictwem właściwego stanowiska kierowania PSP (SK KW PSP – stanowiska kierowania Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej / SK KG PSP – stanowiska kierowania Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej), a zatwierdzenie tej dyspozycji powinno nastąpić przez wojewódzkie stanowiska

---

²² <https://www.gov.pl/web/kgpsp/organizacja-ksrg>, dostęp z dnia 8.07.2021 r.

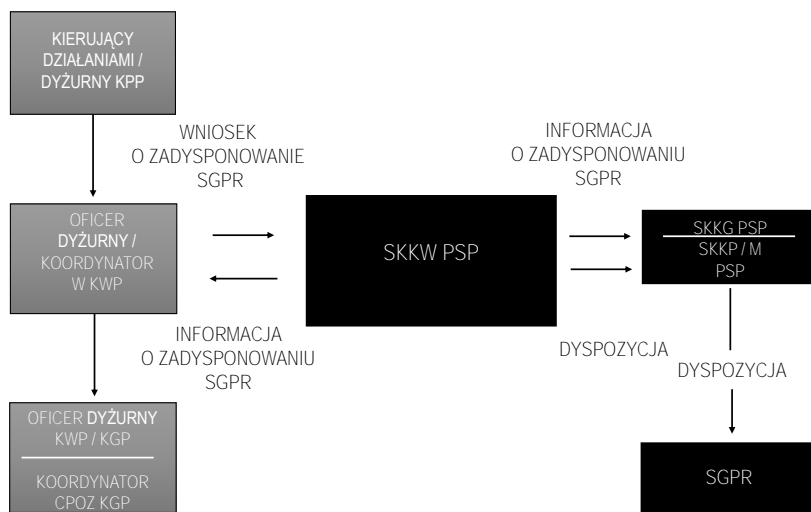
²³ <https://www.gov.pl/web/kgpsp/wykaz-wazniejszych-zasad-obowiazujacych-w-ksrg>, dostęp z dnia 8.07.2021 r.

kierowania Policji (zgodnie z algorytmem B lub C). Według algorytmu D dyspozycja realizowana jest przez wojewódzkiego lub krajowego koordynatora CPOZ (Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych) lub Wydział Poszukiwań i Identyfikacji Osób Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji (z jednoczesnym powiadomieniem CPOZ). Opracowanie algorytmów pozwoliło uregulować zasady dysponowania Specjalistycznych Grup Poszukiwawczo-Ratowniczych Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego do działań poszukiwawczych, a tym samym ułatwić współpracę pomiędzy służbami, co niewątpliwie wpływa na usprawnienie akcji poszukiwawczo-ratowniczych.

Schemat 1. Algorytm postępowania podczas działań w powiecie, na terenie którego działa SGPR KSRRG

Źródło: opracowanie własne na podstawie załącznika nr 2 do porozumienia w sprawie współdziałania Państwowej Straży Pożarnej i Policji zawartego w dniu 30 grudnia 2019 r. pomiędzy Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej a Komendantem Głównym Policji.

Schemat 2. Algorytm postępowania podczas działań w powiecie, na terenie którego SGPR KSRG nie działa – SGPR KSRG działa na terenie województwa, do którego należy powiat

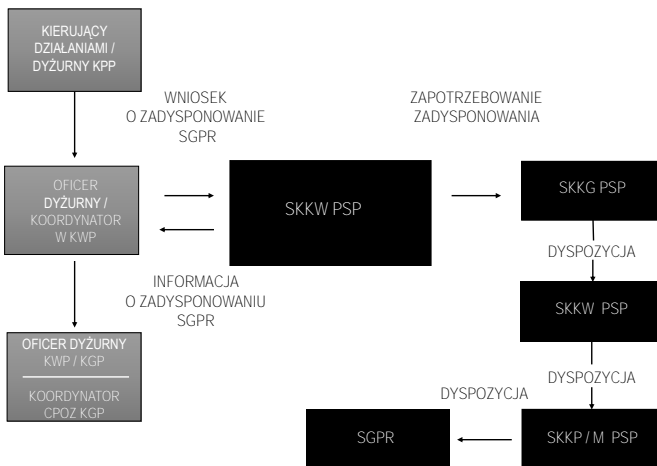
Źródło: opracowanie własne na podstawie załącznika nr 2 do porozumienia w sprawie współdziałania Państwowej Straży Pożarnej i Policji zawartego w dniu 30 grudnia 2019 r. pomiędzy Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej a Komendantem Głównym Policji.

Państwowa Straż Pożarna (także Ochotnicza Straż Pożarna) realizuje w ramach KSRG działania poszukiwawczo-ratownicze²⁴. Działania te wykonywane są w zakresie podstawowym, specjalistycznym na terenie kraju oraz specjalistycznym w pomocy międzynarodowej (poza granicami kraju).

Działania w zakresie podstawowym obejmują przede wszystkim czynności o charakterze rozpoznawczym, tj. identyfikacja zagrożenia, wstępne określenie liczby osób zaginionych, oraz zabezpieczającym, m.in.: zabezpieczenie miejsca zdarzenia, zabezpieczenie mienia i zwierząt, ewakuacja osób zagrożonych i poszkodowanych, zabezpieczenie

²⁴ § 15 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. z 2011 r. Nr 46, poz. 239).

konstrukcji obiektów budowlanych, zabezpieczenie instalacji technicznych i zapewnienie dostępu do uszkodzonych. Działania te realizowane są przez wszystkie jednostki ratowniczo-gaśnicze Państwowej Straży Pożarnej, jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej²⁵ (dalej: OSP; włączone w KSRG) oraz inne podmioty ratownicze włączone do KSRG. Podmioty te współpracują także z innymi podmiotami ratowniczymi. Wsparcie podmiotów przy realizacji działań w zakresie podstawowym przez specjalistyczne grupy poszukiwawczo-ratownicze opiera się na zlokalizowaniu osób zasypanych przy użyciu specjalistycznego sprzętu lokalizacyjnego oraz wsparciu w działaniach specjalistycznych (np. zlokalizowanie uszkodzonych przy użyciu psów ratowniczych).

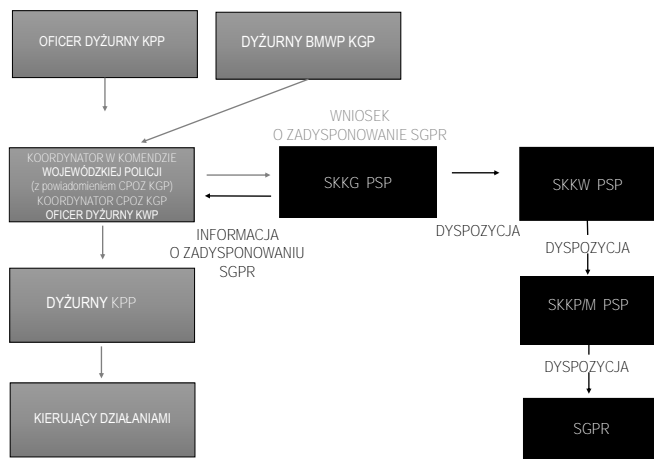

Schemat 3. Algorytm postępowania podczas działań w powiecie, na terenie którego SGPR KSRG nie działa – SGPR KSRG nie działa na terenie województwa, do którego należy powiat

Źródło: opracowanie własne na podstawie załącznika nr 2 do porozumienia w sprawie współdziałania Państwowej Straży Pożarnej i Policji zawartego w dniu 30 grudnia 2019 r. pomiędzy Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej a Komendantem Głównym Policji.

²⁵ Warunki włączenia OSP do KSRG określone zostały w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 15 września 2014 r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. z 2014 r., poz. 1317).

Schemat 4. Algorytm postępowania podczas działań w powiecie, na terenie którego nie działa – SGPR KSRG nie działa na terenie województwa, do którego należy powiat

Źródło: opracowanie własne na podstawie załącznika nr 2 do porozumienia w sprawie współdziałania Państwowej Straży Pożarnej i Policji zawartego w dniu 30 grudnia 2019 r. pomiędzy Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej a Komendantem Głównym Policji.

Działania w zakresie profesjonalnym realizują Specjalistyczne Grupy Poszukiwawczo-Ratownicze (dalej: SGPR). Czynności poszukiwawczo-ratownicze w tym zakresie obejmują przede wszystkim: zlokalizowanie uszkodzonego przy użyciu specjalistycznego sprzętu (urządzenia nasłuchowe, kamera termowizyjna), poszukiwanie osób zaginionych z wykorzystaniem psów ratowniczych, udzielenie pierwszej pomocy, czynności techniczne (cięcie, przebijanie się przez gruzy, beton, stal, podłogi itp.). Strażacy zrzeszeni w SGPR muszą posiadać stosowne kwalifikacje, tj. przede wszystkim szkolenia kierunkowe np. z obsługi sprzętu technicznego, z zakresu ratownictwa śmigłowcowego czy techniki i technologii stabilizacji konstrukcji budowlanych. Organizacją działań w obszarze specjalistycznym, poprzedzonych analizą zagrożeń, zajmuje się właściwy miejscowo komendant wojewódzki PSP. Działania poszukiwawczo-ratownicze w zakresie specjalistycznym obejmują współpracę SGPR z OSP, a także innymi podmiotami ratowniczymi.

Działania poszukiwawczo-ratownicze poza granicami kraju realizowane są przez grupę USAR Poland. Wyróżnia się ona kilkudziesięcioosobowym składem, cechuje ją wieloosobowy zespół: dowodzenia, oficerów łącznikowych, oficerów do spraw bezpieczeństwa, koordynatorów medycznych i lekarzy. W przypadku zaistnienia zdarzenia wymagającego podjęcia działań poza granicami kraju ogłaszany jest standard gotowości operacyjnej SGPR, wobec czego określa się jednocześnie rejon zdarzenia (A – Europa, B – Azja, C – Afryka, D – inne rejony). Ratownicy SGPR mają wówczas 360 minut na dojazd do jednostki, przygotowanie i załadunek sprzętu. Członkowie grupy muszą: posiadać stosowne kwalifikacje, w zależności od zajmowanej funkcji, odbyć kursy w ramach Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności, a także wyróżniać się znajomością języka angielskiego. Transport zespołów ratowniczych USAR realizowany jest drogą lądową (transport samochodowy) oraz powietrzną (transport lotniczy).

Nieocenionym wsparciem grup poszukiwawczo-ratowniczych w PSP są psy ratownicze²⁶. W działaniach ratowniczych można wykorzystywać tylko psy posiadające ważną terenową specjalność ratowniczą klasy I²⁷. Są to psy: będące własnością PSP, psy kontraktowe (prywatne psy osób fizycznych wykorzystywane podczas akcji na podstawie umów cywilnoprawnych), psy innych podmiotów. SGPR zapewnia psom ratowniczym stałą opiekę weterynaryjną, a każda interwencja medyczna objęta jest obowiązkiem sporządzenia szczegółowej dokumentacji. PSP zapewnia psom służbowym kompleksowe ubezpieczenie obejmujące odpowiedzialność cywilną za szkody wyrządzone przez psa, a także: koszty leczenia, badań, zabiegów, hospitalizacji czy zakupu leków.

Niezwykle przydatnym wyposażeniem sprzętowym jednostek PSP są także kamery termowizyjne (głównie w dużych miastach). Kamery takie funkcjonują jako autonomiczne urządzenia elektroniczne lub wyposażenie bezzałogowych statków powietrznych i robotów zdalnie

²⁶ Konsultacja ekspercka z Agnieszką Hadrzyńską – trenerem psów ratowniczych, Grupa Poszukiwawczo-Ratownicza OSP Siechnice.

²⁷ O której mowa w § 4 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2 oraz § 5 ust. 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 grudnia 2012 r. w sprawie zwierząt wykorzystywanych w akcjach ratowniczych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1444), dalej również jako: r.z.w.

sterowanych. Jednym z wielu zastosowań kamer termalnych w praktyce działań ratowniczych jest poszukiwanie osób zaginionych w terenie²⁸. Termowizja pozwala ujawnić np. człowieka uwięzionego pod gruzami, ale także źródło pożaru.

Tabela 21. Udział jednostek PSP w akcjach poszukiwawczo-ratowniczych w latach 2010–2022

Rok	Liczba interwencji
2022	2206
2021	2171
2020	2059
2019	2022
2018	2069
2017	2566
2016	2189
2015	2179
2014	2166
2013	2002
2012	1933
2011	1650
2010	1601

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Interwencje PSP: lata 2010–2022*, <https://www.gov.pl/web/kgpsp/interwencje-psz>, dostęp z dnia 14.01.2023 r.

Dane przedstawione w tabeli 21 wskazują, że każdego roku jednostki PSP biorą udział w około 2 tys. akcji poszukiwawczo-ratowniczych. Informacje te potwierdzają, że zaangażowanie tej formacji w działania poszukiwawczo-ratownicze to ważny element wsparcia Policji w poszukiwaniu osób zaginionych.

²⁸ J. Rybiński, A. Szajewska, *Wykorzystanie termowizji w Państwowej Straży Pożarnej*, *Pomiary – Automatyka – Kontrola*, 57, nr 10, 2011, s. 1262.

6.4. Straż Graniczna

Zaginięcia osób, jak wcześniej zauważono, to zjawisko mogące mieć zasięg transgraniczny. Skuteczna reakcja służb zaangażowanych w poszukiwania musi opierać się na współpracy międzynarodowej. Wspólnie realizowane akcje poszukiwawczo-ratownicze zwiększają skuteczność działań zmierzających do ustalenia miejsca pobytu zaginionego. Dodatkowo zarówno Policja, jak i Straż Graniczna posiadają specjalistyczny sprzęt wykorzystywany podczas poszukiwań.

Straż Graniczna (dalej: SG) jest formacją, której ustawowe uprawnienia obejmują przygraniczny obszar działania. W zakresie poszukiwania osób zaginionych funkcjonariusze SG dokonują kontroli osobistej, sprawdzając czy kontrolowana osoba nie figuruje w krajowych lub międzynarodowych systemach informacyjnych jako osoba zaginiona²⁹.

Podstawą współpracy formacji z Policją jest porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej³⁰. Zgodnie z jego zapisami współpraca obejmuje: wymianę informacji, koordynację i harmonizację wspólnych działań, udzielanie specjalistycznego wsparcia technicznego, wymianę doświadczeń w zakresie wykonywanych zadań oraz usługi logistyczne.

Współdziałanie realizowane jest przede wszystkim poprzez: organizację wspólnych szkoleń dla funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej, wzajemne użyczenie specjalistycznego sprzętu, zapewnienie obsługi

---

²⁹ Art. 11aa. ust. 9 pkt 7 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2020 r., poz. 305, 1610, 2112, 2320, z 2021 r., poz. 11, 464). Autorka próbowała ustalić, w ilu sprawach SG przyczyniła się do ujawnienia na obszarach przygranicznych poszukiwanej osoby zaginionej. Uzyskano informację, że SG nie gromadzi danych statystycznych związanych z poszukiwaniem osób zaginionych. Jak wskazano, Straż Graniczna nie prowadzi również ewidencji współdziałania z innymi służbami, w zakresie prowadzonych akcji poszukiwawczo-ratowniczych.

³⁰ Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej (Dz. Urz. KGP z 2004 r. Nr 11, poz. 58).

tych urzędzeń przez oddelegowanych ekspertów czy świadczenie konsultacji eksperckich.

6.5. Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe i Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe

Jednostkami zajmującymi się poszukiwaniem osób zaginionych na obszarach górskich są: Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (dalej: GOPR) oraz Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (dalej: TOPR). Podstawą prawną funkcjonowania tych podmiotów jest ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich³¹. Zgodnie z art. 5 wyżej wskazanej ustawy podmiotami uprawnionymi do wykonywania ratownictwa górskiego są TOPR i GOPR, a także inne podmioty, które uzyskają w tym zakresie stosowną zgodę ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Zaznaczyć jednak należy, że zgodnie z art. 7 zarówno TOPR, jak i GOPR uprawnione są także do prowadzenia działań ratowniczych poza obszarem gór (zwłaszcza w przypadku zaistnienia klęsk żywiołowych i katastrof) na wezwanie właściwych służb i sztabów kryzysowych. Działania ratownicze podejmowane przez TOPR i GOPR polegają m.in. na poszukiwaniu osób zaginionych w górach³².

Szeroko pojęte ratownictwo górskie³³ obejmuje przede wszystkim: organizowanie akcji poszukiwawczo-ratowniczych, tematycznych szkoleń dla ratowników, psów ratowniczych i ich przewodników; nadawanie uprawnień ratowniczych i instruktorskich; prowadzenie działalności profilaktycznej i edukacyjnej na temat bezpieczeństwa w górach, zabezpieczanie w zakresie ratownictwa górskiego i narciarskiego imprez sportowych. Wykonując powierzone zadania, TOPR i GOPR

---

³¹ Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich (Dz. U. z 2019 r., poz. 1084).

³² Art. 6 pkt 6 jw.

³³ Zgodnie z art. 2 pkt 7 jw.: „(...) ratownictwo górskie to organizowanie i udzielanie pomocy osobom, które uległy wypadkowi lub są narażone na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia w górach oraz transportowanie zwłok z gór”.

współdziałają przy wykonywaniu czynności z zakresu ratownictwa górskiego z innymi podmiotami, np. organami administracji rządowej i samorządowej, innymi jednostkami współpracującymi z systemem Państwowego Ratownictwa Medycznego czy jednostkami podległymi lub nadzorowanymi przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych i ministra obrony narodowej.

Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe realizuje swoje zadania poprzez 7 Grup Regionalnych, tj. Grupę Beskidzką, Grupę Bieszczadzką, Grupę Jurajską, Grupę Karkonoską, Grupę Krynicką, Grupę Podhalańską i Grupę Wałbrzysko-Kłodzką. Szczególną rolę w systemie poszukiwania osób zaginionych odgrywa Grupa Podhalańska GOPR, która jest inicjatorem wielu szkoleń, a także rozwiązań stosowanych podczas akcji poszukiwawczo-ratowniczych³⁴. Rafał Chrustek, Zastępca Naczelnika Grupy Podhalańskiej GOPR, jest autorem stosowanych w praktyce metod poszukiwawczych, np. szybka trójka³⁵, metoda liścia³⁶ czy Systematyczne Przeszukania Dróg (SPD)³⁷. Według danych na dzień 31.12.2022 r. w strukturach GOPR działa 134 ratowników zawodowych, 693 ratowników ochotników, a grupa brała dotychczas udział w 2550 akcjach ratowniczych, z czego w 63 z udziałem śmigłowca, natomiast w 34 z udziałem psów ratowniczych³⁸.

---

³⁴ <https://www.gopr-podhale.pl/o-nas/taktyka-poszukiwan>, dostęp z dnia 10.07.2021 r.

³⁵ Przeszukanie wytypowanego terenu przez 3-osobowe grupy ratowników.

³⁶ Celem wykorzystania metody ustala się punkt, w którym ostatni raz widziano osobę zaginioną, a następnie członkowie grupy poszukiwawczej przeszukują drogi odchodzące od tego miejsca (teoretycznie któraś z ekip powinna iść trasą przebytą przez zaginionego).

³⁷ Przeszukanie wytypowanych tras przy użyciu quada.

³⁸ *GOPR w liczbach*, <https://www.gopr.pl/>, dostęp z dnia 13.09.2023 r.

Tabela 22. Działania TOPR w ramach ratownictwa górskiego w latach 2016–2022

Rok	Liczba zdarzeń ogółem	Liczba spraw dotycząca zagubień/zabłądzeń
2022	939	63
2021	969	53
2020	637	36
2019	739	47
2018	691	45
2017	745	60
2016	592	44

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez TOPR, <http://www.topr.pl/organizacja-topr/statystyka#>, dostęp z dnia 10.07.2023 r.

W tabeli nr 22 zaprezentowano dane odnoszące się do liczby interwencji TOPR w akcjach poszukiwawczo-ratowniczych dotyczących zdarzeń o charakterze zagubień (zabłądzeń). Każdego roku Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe na obszarze polskich Tatr prowadzi około kilkadziesiąt interwencji poszukiwawczo-ratowniczych w celu odnalezienia osoby. Tego typu działania stanowią około 5% ogólnej liczby akcji podejmowanych przez TOPR.

Fotografia 36. Współpraca Policji i Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego podczas akcji poszukiwawczo-ratowniczej

Źródło: <https://tygodnik.tvp.pl/37510949/odszukac-kazda-osobe-zywa?img=4-&source=37498649>, dostęp z dnia 10.07.2021 r.

6.6. Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe

Podmiotem podejmującym działania poszukiwawczo-ratownicze na terenach wodnych jest przede wszystkim Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (dalej: WOPR). Zdarzeniem, którego zaistnienie powoduje konieczność wszczęcia czynności poszukiwawczych w okolicy zbiorników wodnych jest bez wątpienia zaginięcie i związane z nim realne ryzyko utonięcia.

Ustawodawca przyznał Wodnemu Ochotniczemu Pogotowiu Ratunkowemu uprawnienie do wykonywania ratownictwa wodnego³⁹ w drodze ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych⁴⁰. W ramach ratownictwa wodnego WOPR podejmuje działania polegające m.in. na poszukiwaniu osób zaginionych. WOPR jest częścią systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego⁴¹, a jednostki stowarzyszenia działają w każdym województwie (m.in. w formie drużyn czy oddziałów).

WOPR współdziała z Policją podczas akcji poszukiwawczo-ratowniczych na podstawie porozumienia pomiędzy Komendantem Głównym Policji a Prezesem Zarządu Głównego Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego zawartego w Warszawie dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie współdziałania w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego na wodach i terenach przywodnych⁴². Strony umowy zobowiązały się współpracować m.in. w realizacji zapewnienia stanu bezpieczeństwa na obszarach akwenów wodnych w celu ratowania zdrowia

---

³⁹ Prowadzenie działań ratowniczych, polegających w szczególności na organizowaniu i udzielaniu pomocy osobom, które uległy wypadkowi lub są narażone na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia na obszarze wodnym.

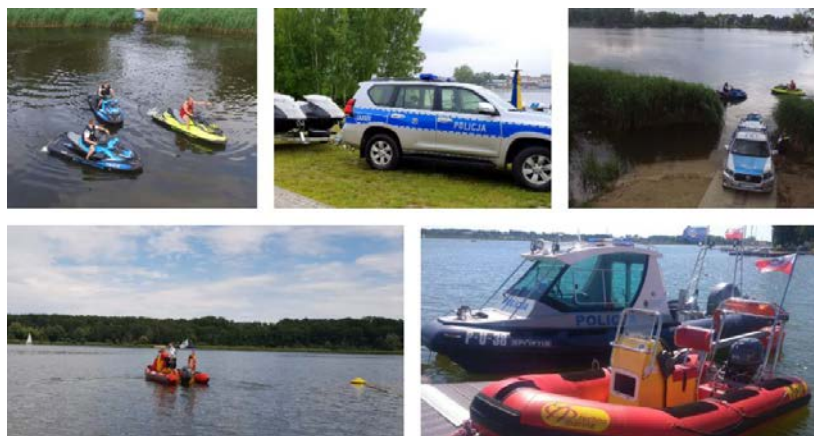
⁴⁰ Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (Dz. U. z 2020 r., poz. 350, z 2021 r., poz. 1190).

⁴¹ Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2020 r., poz. 882, 2112, 2401, z 2021 r., poz. 159, 1559).

⁴² Porozumienie pomiędzy Komendantem Głównym Policji a Prezesem Zarządu Głównego Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego zawarte w Warszawie dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie współdziałania w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego na wodach i terenach przywodnych (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 13).

i życia ludzkiego, podejmowania akcji ukierunkowanych na ratowanie mienia oraz środowiska naturalnego czy realizację działań profilaktyczno-edukacyjnych. Współdziałanie odbywa się głównie poprzez wsparcie podczas wykonywania działań przy użyciu sił każdej ze stron czy udostępnianie specjalistycznego sprzętu (np. łodzi). Co do zasady akcją ratowniczą kieruje ta ze stron, która jako pierwsza rozpoczęła działania ratownicze. Jeżeli jednak zagrożenie życia ludzkiego związane jest z zamachem na życie, a także wobec potwierdzonego przestępstwa lub wykroczenia, podmiotem kierującym działaniami ratowniczymi jest zawsze Policja, a ratownicy WOPR uczestniczą w realizacji określonych czynności. Koszty związane z realizacją czynności określonych w porozumieniu ponosi każda ze stron w zakresie swojego działania.

Fotografia 37. Współpraca Policji z Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym podczas realizacji działań ratowniczych

Źródło: <https://woprwielkopolska.pl/dzialania-z-policja-w-sezonie-2020/>, dostęp z dnia 15.07.2021 r.

6.7. Wojska Obrony Terytorialnej

Podmiotem zaangażowanym w akcje poszukiwawczo-ratownicze są także Wojska Obrony Terytorialnej (dalej: WOT). Formacja została utworzona 1 stycznia 2017 r. i zgodnie z ustawą z dnia 21 listopada 1967 r.

o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej⁴³ WOT, jako jedna z pięciu rodzajów Sił Zbrojnych, są uprawnione do uczestniczenia m.in. w akcjach poszukiwawczych. Żołnierze WOT byli angażowani do poszukiwań Piotra Woźniaka-Staraka czy 5-letniego Dawida na Mazowszu⁴⁴.

Wojska Obrony Terytorialnej współpracują w realizacji działań poszukiwawczo-ratowniczych w zakresie zarządzania kryzysowego, ratowania życia ludzkiego i poszukiwania osób zaginionych z Policją na podstawie porozumienia Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej i Komendanta Głównego Policji z dnia 5 lutego 2020 r. w sprawie współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej i Policji⁴⁵.

Zgodnie z § 2 wspomnianego porozumienia współdziałanie obejmuje przede wszystkim: wymianę informacji niezbędnych do realizacji działań określonych w umowie, wspólną realizację działań edukacyjno-szkoleniowych czy wsparcie logistyczne poprzez udzielenie specjalistycznego sprzętu, obiektów, środków transportu.

Dysponowanie sił i środków WOT do działań poszukiwawczo-ratowniczych odbywa się na pisemny wniosek Komendy Wojewódzkiej Policji, który przesyła się do służby dyżurnej właściwej terytorialnie jednostki wojskowej WOT. Decyzją uprawnionych przedstawicieli stron porozumienia (dowódcy jednostek wojskowych WOT, szefów komórek wewnętrznych dowództwa WOT lub upoważnionych przez nich osób oraz kierowników jednostek organizacyjnych Policji i komórek organizacyjnych Komendy Głównej Policji – w zakresie posiadanej właściwości) w ramach współpracy mogą być powoływane wspólne grupy lub zespoły do realizacji określonych zadań. Koszty powstałe z tytułu współpracy każda ze stron ponosi we własnym zakresie.

Dane zawarte w tabeli 23 wskazują, że Wojska Obrony Terytorialnej są angażowane do poszukiwań ludzi zaginionych od kilku do kilkunastu razy rocznie. W latach 2018–2020 formacja brała udział łącznie

⁴³ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2021 r., poz. 372).

⁴⁴ *Szczęśliwy finał poszukiwań*, WOT, <https://media.terytorialsil.wp.mil.pl/informacje/464166/szczesliwy-final-poszukiwan>, dostęp z dnia 23.07.2021 r.

⁴⁵ Formacja udostępniła autorce treść tegoż dokumentu.

w 45 akcjach poszukiwawczo-ratowniczych, w których uczestniczyło w sumie 2749 żołnierzy. WOT jako służba zaangażowana w działania poszukiwawcze dysponowana jest zazwyczaj do zakrojonych na szeroką skalę poszukiwań.

Tabela 23. Udział WOT w działaniach poszukiwawczo-ratowniczych w latach 2018–2020

Nazwa Brygady Obrony Terytorialnej	Liczba akcji	Liczba żołnierzy
2018 rok		
1. Podlaska Brygada Obrony Terytorialnej	1	71
3. Podkarpacka Brygada Obrony Terytorialnej	1	104
5. Mazowiecka Brygada Obrony Terytorialnej	1	54
2019 rok		
1. Podlaska Brygada Obrony Terytorialnej	1	54
12. Wielkopolska Brygada Obrony Terytorialnej	1	53
13. Śląska Brygada Obrony Terytorialnej	1	15
2. Lubelska Brygada Obrony Terytorialnej	2	109
4. Warmińsko-Mazurska Brygada Obrony Terytorialnej	6	447
5. Mazowiecka Brygada Obrony Terytorialnej	1	82
6. Mazowiecka Brygada Obrony Terytorialnej	2	516
9. Łódzka Brygada Obrony Terytorialnej	2	336
2020 rok		
1. Podlaska Brygada Obrony Terytorialnej	2	61
13. Śląska Brygada Obrony Terytorialnej	4	130
16. Dolnośląska Brygada Obrony Terytorialnej	2	126
2. Lubelska Brygada Obrony Terytorialnej	7	249
3. Podkarpacka Brygada Obrony Terytorialnej	1	29
4. Warmińsko-Mazurska Brygada Obrony Terytorialnej	1	54
5. Mazowiecka Brygada Obrony Terytorialnej	2	53
6. Mazowiecka Brygada Obrony Terytorialnej	2	75
2021 rok		
1. Podlaska Brygada Obrony Terytorialnej	1	36

Nazwa Brygady Obrony Terytorialnej	Liczba akcji	Liczba żołnierzy
12. Wielkopolska Brygada Obrony Terytorialnej	1	13
4. Warmińsko-Mazurska Brygada Obrony Terytorialnej	2	60
5. Mazowiecka Brygada Obrony Terytorialnej	1	22
Razem (2018–2021)	45	2749

Źródło: dane udostępnione autorce przez WOT, pismo nr DWOT-TCO-WRK.4400.2.2021 z dnia 24.09.2021 r.

6.8. Pozostałe podmioty zaangażowane w poszukiwania zaginionych osób

Oprócz wyżej wskazanych podmiotów uczestniczących w poszukiwaniach osób zaginionych trudno nie wspomnieć o kilku pozostałych, których starania także zmierzają do odnalezienia osoby zaginionej.

Warto w tym miejscu wskazać działania: Grupy Specjalnej Płetwonurków Rzeczypospolitej Polskiej, Poszukiwawczego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, Stowarzyszenia Cywilnych Zespołów Ratowniczych z Psami STORAT czy Stowarzyszenia i Grupy Poszukiwawczo-Ratowniczej „Szukamy i Ratujemy”.

Grupa Specjalna Płetwonurków Rzeczypospolitej Polskiej to stowarzyszenie, które zajmuje się poszukiwaniem i lokalizacją ofiar wypadków i utonięć na terenie Polski – zarówno z wykorzystaniem zespołów nurków zawodowych, jak i specjalistycznego sprzętu – np. sonarów, echosond czy magnetometrów⁴⁶. Grupa bierze udział w akcjach poszukiwawczych, gdy okoliczności zaginięcia pozwalają założyć, że osoba zaginiona może być ofiarą utonięcia lub przestępstwa, a jej zwłoki zostały porzucone w zbiorniku wodnym. Podczas działań poszukiwawczych zespół wykorzystuje najnowsze technologie. Członkowie GSPRP podkreślają jednak, że najlepszy sprzęt nie zastąpi umiejętności

⁴⁶ M. Rokus, *Powrót do nierozwiązanych spraw w działaniach Grupy Specjalnej Płetwonurków RP*, [w:] *Przypadki kryminalne. Poszukiwania osób zaginionych jako problem interdyscyplinarny*, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2018, s. 145.

analitycznych człowieka. Niekiedy specjalistyczny sprzęt, np. sonar czy podwodna kamera na wysięgniku, nie spełnia oczekiwań, w sytuacji gdy warunki środowiska podwodnego są trudne (gęsta roślinność). W takich przypadkach do akcji wkraczają nurkowie – jest to tradycyjna, ale niezastąpiona metoda poszukiwawcza. Nurkowie Grupy Specjalnej Płetwonurków RP cechują się najwyższym stopniem profesjonalizmu, co pozwala dostrzec pod wodą nie tylko ludzkie ciało, ale także znacznie mniejsze obiekty. Każdorazowo penetrację dna zbiornika wodnego poprzedza dokładna analiza okoliczności zaginięcia, a na jej podstawie dokonuje się wyboru stosownych metod poszukiwawczych⁴⁷.

Wyspecjalizowani członkowie zespołu, ich bogate doświadczenie, a także wyposażenie sprzętowe powoduje, że skuteczność poszukiwań osób zaginionych na terenach wodnych przez GSPRP jest dość duża.

Poszukiwawcze Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe⁴⁸ (POPR) to stowarzyszenie z siedzibą w Gdyni, które powstało w 2001 r. Początkowo grupa mieściła się w strukturach Polskiego Czerwonego Krzyża. Jako niezależne stowarzyszenie POPR funkcjonuje od 2001 r. Organizacja współpracuje z Policją, Państwową Strażą Pożarną, Strażą Miejską, WOPR, GOPR oraz innymi instytucjami, a decyzją wojewody pomorskiego została włączona do Systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego.

Poszukiwawcze Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe zajmuje się: poszukiwaniem osób zaginionych w terenie otwartym, ewakuacją osób poszkodowanych z trudno dostępnych terenów oraz działaniami profilaktycznymi (prowadzenie szkoleń, ćwiczeń terenowych). Organizacja opiera swoje działania głównie na wyszkolonych ratownikach, którzy działają w zorganizowanych zespołach. W strukturach POPR wyodrębniono Służbę Ratowniczą, komórkę bezpośrednio odpowiedzialną za działalność ratowniczą. Dane sprawozdawcze wskazują, że w latach 2001–2019 organizacja wzięła udział w 248 akcjach

---

⁴⁷ M. Rokus, *Granice ludzkich możliwości, wykorzystanie nowoczesnych technologii oraz rola biegłego w działaniach Grupy Specjalnej Płetwonurków RP*, [w:] *Przypadki kryminalne. Ciemna liczba przestępstw przeciwko bezbronnym*, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2020, s. 190–191.

⁴⁸ <https://popr.com.pl/>, dostęp z dnia 30.07.2023 r.

poszukiwawczo-ratowniczych, z czego w 2019 r. udział zespołu w poszukiwaniach dotyczył 15 spraw⁴⁹.

Obecnie w POPR służy 57 ratowników, a na stanie wyposażenia sprzętowego znajdują się: samochód transportowy do przewozu sprzętu, quad ratowniczy, karetką w standardzie P, namiot szybko-rozkładalny, namiot pneumatyczny NP-38, 2 przyczepy transportowe, zestaw do ewakuacji z terenu trudno dostępnego, zestaw do poszukiwań na terenach podmokłych oraz zalanych, odbiorniki GPS, radiostacje przenośne, kamera termowizyjna, agregat prądotwórczy itd. POPR wspomaga Policję w działaniach poszukiwawczych, głównie w wykluczeniu danego obszaru z poszukiwań, a przy większej liczbie uczestników akcji (np. członków OSP lub WOT) ratownicy POPR są odpowiedzialni za planistykę na miejscu poszukiwań oraz są nawigatorami w zespołach mieszanych⁵⁰.

Analizując podmioty czynnie uczestniczące w poszukiwaniach osób zaginionych, trudno nie docenić działań Stowarzyszenia Cywilnych Zespołów Ratowniczych z Psami STORAT. Utworzono je w styczniu 2000 r., a jego powstanie było zwieńczeniem wieloletniej pracy osób zaangażowanych w szkolenie psów, co w konsekwencji pozwoliło na włączenie ich w akcje poszukiwawczo-ratowniczych. Działania STORAT realizowane są na terenie Polski, ale także poza granicami kraju. Stowarzyszenie współpracuje z organizacjami zagranicznymi.

Statutowym celem stowarzyszenia jest wykorzystanie psów w ratownictwie m.in.: poszukiwawczym, lawinowym oraz katastrofowym (gruzowym), zapobieganie wypadkom, a także ochrona środowiska⁵¹. Psy wraz z przewodnikami poddawane są specjalistycznym szkoleniom, a po zdaniu egzaminów według wytycznych IRO (*Internationale Rettungshunde Organisation* – Międzynarodowa Organizacja Psów Ratowniczych) lub regulaminu PSP uzyskują licencję Psa Ratowniczego

⁴⁹ Sprawozdanie z działalności za 2019 rok, <https://popr.com.pl/sprawozdawczosc/>, dostęp z dnia 30.07.2021 r.

⁵⁰ Informacje udostępnione autorce przez Wojciecha Pawłowskiego, Prezesa POPR, 27.09.2021 r.

⁵¹ § 7 statutu Stowarzyszenia Cywilnych Zespołów Ratowniczych z Psami STORAT, Rzeszów, 17.03.2013 r.

STORAT. Licencja jest ważna przez rok, co wiąże się z koniecznością zaliczania egzaminów każdego roku. Pozwala to utrzymać najwyższy poziom wyszkolenia zespołów.

STORAT realizuje zadania poprzez: szkolenie zespołów ratowniczych (pies + przewodnik + nawigator + pozorant), wykonywanie działań poszukiwawczo-ratowniczych, likwidację skutków katastrof, prowadzenie działalności dydaktycznej oraz współpracę ze służbami państwowymi i innymi organami związanymi z prowadzoną działalnością.

W latach 2000–2020 z udziałem STORAT zrealizowano 348 akcji, z czego w 51 przypadkach zespoły zostały odwołane w trakcie dojazdu (przed rozpoczęciem poszukiwań). W wyniku zrealizowanych działań przy udziale stowarzyszenia odnaleziono 41 osób (24 osoby żywe oraz 17 osób martwych). Liczba akcji, które zostały odwołane w trakcie dojazdu grupy do miejsca poszukiwań, prowadzi do stwierdzenia, że nie każde zaginięcie wymaga podjęcia natychmiastowych działań poszukiwawczych. Wobec przyjętej definicji zaginięcia w Polsce status osoby zaginionej nadaje się każdej osobie, której miejsce pobytu nie jest znane, a to z kolei powoduje konieczność podejmowania kosztownych i czasochłonnych akcji poszukiwawczych.

Dodatkowo, w analizowanym okresie, członkowie STORAT około 140 razy wykazali gotowość do wyjazdu na akcję, ale zostali odwołani w czasie przygotowań (dane te nie zostały uwzględnione w tabeli 24). W akcjach dotychczas uczestniczyło 73 członków grupy (w różnych latach, większość wielokrotnie) i 30 psów. Co więcej, stowarzyszenie dysponuje specjalistycznym sprzętem, np.: odbiorniki GPS, radiotelefony nasobne, lokalizatory GPS dla psów, pojazdy typu quad, ponton, rakiety śnieżne, uprząże dla psów do transportu na linach, płachty do transportu poszkodowanych, oznakowane i oświetlone kamizelki dla psów.

STORAT bierze udział w poszukiwaniach w wyniku zadysponowania przez Policję, Państwową Straż Pożarną i GOPR na podstawie zawartych porozumień. W celu dojazdu do miejsca poszukiwań członkowie korzystają z transportu KWP Rzeszów lub innych jednostek Policji. Grupa nie bierze udziału w akcjach organizowanych na zgłoszenia osób prywatnych.

Stowarzyszenie liczy obecnie 64 członków, z których 27 osób dopuszczonych jest do udziału w akcjach ratowniczych. W programie szkolenia psów uczestniczy: 8 psów ratowniczych, 11 psów na zaawansowanym poziomie szkolenia, 7 psów na wstępnym etapie szkolenia oraz 2 psy emerytowane.

Tabela 24. Udział STORAT w działaniach poszukiwawczo-ratowniczych w latach 2000–2020

Rok	Liczba akcji wg sprawozdań:	w tym odwołanych w trakcie dojazdu	Liczba osób biorących udział w akcjach	Liczba psów biorących udział w akcjach	Liczba osób odnalezionych:	
					żywych	martwych
2000	2	0	4	2	0	0
2001	13	2	11	4	0	3
2002	16	3	12	5	3	0
2003	13	2	10	4	0	0
2004	22	1	13	4	1	0
2005	21	2	11	3	1	1
2006	27	7	10	3	0	0
2007	17	4	16	5	2	0
2008	23	2	15	7	3	2
2009	11	1	14	6	0	1
2010	14	2	16	5	0	3
2011	11	1	11	8	0	1
2012	18	0	20	8	2	1
2013	13	1	18	6	1	1
2014	14	3	16	6	0	1
2015	26	5	23	11	4	0
2016	16	2	25	9	3	0
2017	29	4	29	9	1	1
2018	16	3	23	9	1	0
2019	10	1	22	9	1	1
2020	16	5	26	9	1	1

Rok	Liczba akcji wg sprawozdań:	w tym odwołanych w trakcie dojazdu	Liczba osób biorących udział w akcjach	Liczba psów biorących udział w akcjach	Liczba osób odnalezionych:	
					żywych	martwych
			345 wielokrotnie te same osoby	132 wielokrotnie te same psy	24	17
Razem	348	51			41	

Źródło: dane udostępnione autorce przez STORAT, 21.09.2021 r.

Innym, prężnie rozwijającym się cywilnym podmiotem jest Stowarzyszenie „Z szukamy i Ratujemy” (dalej również jako SiR) z siedzibą w Ostrowie Wielkopolskim. SiR powstało w marcu 2018 r., a obszar jego działania obejmuje całą Polskę oraz teren UE, a także w razie potrzeby tereny innych pozaeuropejskich krajów. W strukturze stowarzyszenia wyodrębniono grupę poszukiwawczo-ratowniczą, która podejmuje na obszarze wodnym i lądowym działania zmierzające do odnalezienia zaginionych osób. Statutowym celem stowarzyszenia jest realizacja zadań przy współpracy z innymi służbami i podmiotami. GPR SiR wspiera Policję podczas akcji poszukiwawczych poprzez wykorzystanie zespołów składających się z wyszkolonych ratowników i psów ratowniczych. W treści regulaminu GPR SiR wskazano, że w czasie działań poszukiwawczo-ratowniczych podmiotami wiodącymi, a jednocześnie kierującymi działaniami, są służby państwowe, podczas gdy zespoły SiR pełnią funkcję wspomagającą, nie wchodząc jednocześnie w kompetencje podmiotów państwowych.

W latach 2019–2020 SiR zakupiło ze środków własnych oraz środków przekazanych przez sponsorów: Mobilne Centrum Koordynacji Poszukiwań (fotografia 38; dalej: MCKP) oraz Mobilny Zestaw Poszukiwawczo-Ratowniczy (fotografia 39, dalej: MZPR). MCKP to pojazd stanowiący centrum dowodzenia podczas akcji poszukiwawczych, w którym znajdują się dwa stanowiska koordynowania grupami poszukiwawczymi z bezprzewodową łącznością i Internetem, a także specjalistycznym sprzętem (medycznym, poszukiwawczym, oświetleniowym).

MZPR stanowi pierwszą w Polsce przyczepę, na której pokładzie znajdują się: agregaty prądotwórcze, wyposażenie sprzętowe ratowników (m.in. noktowizory, kamery termowizyjne, deski ortopedyczne, kaski, latarki itp.), zapasy żywności itd. Impulsem do zakupu specjalistycznego pojazdu były żmudne i skomplikowane poszukiwania podczas niekorzystnych warunków atmosferycznych, co negatywnie wpływało na wydolność i sprawność zespołów poszukiwawczych.

Fotografia 38. Mobilne Centrum Koordynacji Poszukiwań GPR SiR

Źródło: <https://ostrow.naszemiasto.pl/jedyny-taki-w-wielkopolsce-ostrowska-grupa-szukamy-i/ar/c1-5169043>, dostęp z dnia 31.07.2021 r.

Fotografia 39. Mobilny Zestaw Poszukiwawczo-Ratowniczy GPR SiR

Źródło: <https://infostrow.pl/wiadomosci/pierwszy-w-polsce-zestaw-do-poszukiwan-będzie-służył-w-ostrowie-i-regionie-foto/cid,88922,a?fbclid=IwAR3Z8yztPXZXa0SH57yNZqFacEp3UfV7qTvUYjxvTxrZAX-VAYKoT5roLwk#>, dostęp z dnia 31.07.2021 r.

Spośród jednostek ochotniczych największą rolę odgrywają grupy poszukiwawczo-ratownicze Ochotniczej Straży Pożarnej. Niektóre jednostki (zwłaszcza te funkcjonujące w niewielkich miasteczkach) składają się zaledwie z kilku ochotników, którzy w niewielkim stopniu wyposażeni są w przystosowany do poszukiwań sprzęt. Przykładowo, stan wyposażenia GPR OSP Bardo na dzień 27 marca 2019 r. to: 3 ratowników z psami, 3 kombinezony, 3 kaski ochronne, 3 latarki,

3 nadajniki GPS, 3 uprząże dla psów. Brak środków finansowych spowodował, że ostatecznie nie uzyskano certyfikatów dla przewodników i ich psów⁵². Taki stan faktyczny powoduje, że innym źródłem problemów związanych z funkcjonowaniem systemu poszukiwania osób zaginionych jest brak środków finansowych na utrzymanie organizacji poszukiwawczo-ratowniczych.

Na przełomie 2018 i 2019 r. zweryfikowano potencjał grup poszukiwawczo-ratowniczych⁵³. W celu zbadania jakości współpracy podmiotów pozapolicyjnych ze służbami państwowymi podczas akcji poszukiwawczo-ratowniczych zwrócono się pisemnie do 69 grup zajmujących się poszukiwaniem osób zaginionych⁵⁴. Wyniki badania w ocenie autorki pozwoliły w jakimś stopniu odpowiedzieć na stawiane przez badaczy zjawiska pytanie na temat przyczyn niskiej efektywności systemu poszukiwania osób zaginionych. Jak się bowiem okazało, znaczna większość badanych grup nie gromadzi danych statystycznych odnośnie do udziału w akcjach poszukiwawczych (liczba wyjazdów w ciągu roku, liczebność członków zespołu, wykorzystany sprzęt itd.). Taki stan rzeczy bez wątpienia uniemożliwia określenie zarówno potencjału podmiotów pozapolicyjnych, jak i stopnia zapotrzebowania na udział tych organizacji w poszukiwaniach. Zaniechanie gromadzenia danych z udziału w akcjach poszukiwawczych prowadzi z kolei do braku stosownych uregulowań o charakterze prawnym czy umownych uregulowań współpracy podmiotów zajmujących się poszukiwaniem osób zaginionych. Zmierzenie skali dysponowania pozapolicyjnych sił i środków mogłoby doprowadzić do wymuszenia podjęcia przez organy państwowe działań zmierzających do poprawy jakości systemu poszukiwania osób zaginionych. Innym, także niepokojącym sygnałem wskazanym przez respondentów był brak dyspozycji przez Policję z powodu

⁵² Informacje pozyskane w wyniku prowadzonych badań.

⁵³ P. Mencel, *Realia funkcjonowania grup poszukiwawczo-ratowniczych w Polsce*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, 56, 2020, s. 177–189.

⁵⁴ Badaniem objęto grupy poszukiwawczo-ratownicze działające w strukturach: PSP, OSP, PCK, GOPR, WOPR, TOPR oraz podmioty cywilne. 49 grup to jednostki działające przy OSP/PSP – 64%, 5 grup to jednostki PCK – 8%, 15 grup to stowarzyszenia cywilne – 28%.

niewiedzy o istnieniu grupy, brak środków finansowych na wyposażenie sprzętowe i niezbędne szkolenia czy konieczność zaprzestania działań grupy z uwagi na niedostatek środków niezbędnych do jej utrzymania.

Podobne wyniki uzyskano w następstwie zrealizowanego przez Fundację ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych projektu pt. „Monitoring działań Policji w poszukiwaniach zaginionych na otwartym terenie”⁵⁵. Badania przeprowadzono, wykorzystując wywiady i ankiety dostosowane do grup badawczych. Projekt wykazał, że brak uregulowania kwestii współpracy Policji z grupami poszukiwawczo-ratowniczymi to problem na skalę ogólnopolską. Konieczność współdziałania podczas poszukiwań z podmiotami pozapolicyjnymi zauważyło aż 97% badanych funkcjonariuszy Policji.

Badania przeprowadzone wśród podmiotów pozapolicyjnych wykazały przede wszystkim brak:

- dysponowania grupy do działań poszukiwawczych (m.in. ze względu na brak wiedzy o działalności grupy),
- uregulowanych zasad współpracy między Policją i grupą,
- zwrotu kosztów wyjazdu grupy poza gminę,
- środków finansowych na wyposażenie grupy w specjalistyczny sprzęt⁵⁶.

Ankietowani funkcjonariusze Policji zwrócili natomiast uwagę na poniższe przeszkody wpływające na częstotliwość dysponowania do działań innych podmiotów:

- odpowiedzialność za prowadzoną akcję,
- znaczna odległość grupy od prowadzonych poszukiwań (co powoduje wydłużenie czasu dojazdu na miejsce poszukiwań),
- ilość dokumentacji związanej z zadysponowaniem grupy (pisemny wnioski, raporty itd.),
- słaba koordynacja wspólnych działań,

---

⁵⁵ Raport z projektu Monitoring działań Policji w poszukiwaniach zaginionych na otwartym terenie, Warszawa 2015, http://www.itaka.org.pl/wp-content/uploads/2015/01/raport_2015_Fundacja-ITAKA-net.pdf, dostęp z dnia 30 stycznia 2020 r.

⁵⁶ Ibidem, s. 24.

- udział osób cywilnych w poszukiwaniach (co skutkuje dodatkowym obowiązkiem funkcjonariusza czuwania nad bezpieczeństwem tej osoby),
- obawa o finansowanie kosztów akcji poszukiwawczej (np. dojazdu na akcję),
- obawa o brak wiedzy i doświadczenia członków organizacji na temat specyfiki akcji⁵⁷.

Przeprowadzone badania w kwestii kooperacji podmiotów wykazały, że współdziałanie służb państwowych z pozostałymi organizacjami zajmującymi się poszukiwaniem osób zaginionych nie odbywa się na pożądanym poziomie. Istnieje wiele problemów, które należy bezspornie rozwiązać. Efektywne funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa społecznego, a co za tym idzie – skuteczne poszukiwania osób zaginionych, zależy od prawidłowej współpracy wszystkich podmiotów zaangażowanych w poszukiwania, tj. służb państwowych (Policja, PSP), jednostek ochotniczych, stowarzyszeń, fundacji czy podmiotów prywatnych.

---

⁵⁷ Ibidem, s. 19–20.

Rozdział 7. Instytucje wspierające poszukiwanie osób zaginionych

7.1. Charakterystyka ogólna

Analiza działań podejmowanych przez różne instytucje zaangażowane w problem zaginięć osób na przestrzeni ostatnich lat przekonuje, że czynności te mają istotne znaczenie. Różne podmioty angażują się w działania na rzecz wprowadzenia zmian legislacyjnych, rozpowszechnianie informacji o zaginięciu osoby czy zapewniają wsparcie psychologiczne rodzinom osób zaginionych. Działania tego rodzaju bez wątpienia zmierzają do wsparcia procesu poszukiwań osób zaginionych.

Terenowe poszukiwanie osób zaginionych to praktyczne działania bezpośrednio zmierzające do odnalezienia osoby zaginionej. Warto jednak zwrócić uwagę na inicjatywy podmiotów nieuczestniczących w czynnościach poszukiwawczych, np. rozpowszechnianie komunikatów o zaginięciu w środkach masowego przekazu przez organizacje pozarządowe, organizowanie tematycznych przedsięwzięć zrzeszających osoby zajmujące się zjawiskiem, pozwalających na wymianę poglądów co do jakości systemu, ewentualnych postulatów zmian, konieczności tworzenia nowych instytucji.

Efektywność powyższych działań świadczy o ich skuteczności i potwierdza, że rola tych podmiotów w systemie poszukiwania osób zaginionych jest znacząca. Wydawać by się mogło, że działania podejmowane przez organizacje pozarządowe nie cechują się takim stopniem profesjonalizmu jak czynności Policji. Tymczasem okazuje się, że działania tych grup nierzadko pozwalają dokonać szerszych ustaleń niż informacje pozyskane przez funkcjonariuszy Policji.

7.2. Rzecznik Praw Obywatelskich

Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: RPO) to organ, który stoi na straży wolności oraz praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP oraz w innych aktach normatywnych¹. Opierając się na posiadanych kompetencjach, RPO bada, czy wskutek działania lub zaniechania organów, organizacji i instytucji, obowiązanych do przestrzegania i realizacji tych wolności oraz praw, nie nastąpiło naruszenie prawa, a także zasad współżycia i sprawiedliwości społecznej². RPO podejmuje czynności m.in. na wniosek obywateli. Po zapoznaniu się ze złożonym wnioskiem RPO może podjąć sprawę, a prowadząc postępowanie, żądać przedłożenia informacji o stanie sprawy prowadzonej przez sądy, a także prokuraturę i inne organy ścigania.

Biorąc pod uwagę sposób podjęcia i prowadzenia sprawy, można wyróżnić trzy rodzaje spraw, którymi zajmuje się RPO: wnioskowe (także indywidualne), urzędowe oraz generalne.

Sprawy indywidualne wnoszone są do Rzecznika Praw Obywatelskich przez obywateli. RPO podejmuje działania w indywidualnych sprawach obywateli także z urzędu, w wyniku otrzymania informacji o możliwości naruszenia praw obywatelskich. Po zweryfikowaniu sprawy indywidualnej RPO może zakończyć sprawę wobec nieujawnienia naruszenia wolności i praw obywatela. W przypadku stwierdzenia naruszenia Rzecznik Praw Obywatelskich może wystąpić do podmiotu, który dokonał naruszeń lub do jednostki nadrzędnej nad tym podmiotem celem wszczęcia stosownych działań. Co więcej, RPO może skorzystać z instrumentów o charakterze procesowym (np. żądać wszczęcia przez oskarżyciela publicznego postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu³).

---

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).

² Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r., poz. 627).

³ Art. 14 pkt 4–8 jw.

Ze wsparcia Rzecznika Praw Obywatelskich korzystają także rodziny osób zaginionych. W sprawach zaginięć osób skargi dotyczą zazwyczaj czynności podejmowanych przez Policję i inne służby zaangażowane w poszukiwania⁴. Wobec otrzymanej skargi RPO może samodzielnie podjąć się wyjaśnienia sprawy lub zawnioskować o wyjaśnienie do jednostki nadrzędnej nad jednostką Policji prowadzącą sprawę zaginięcia (właściwego komendanta Policji), wskazując przy tym kierunek analizy sprawy, jej istotne okoliczności i postulaty. Po przeprowadzeniu stosownych analiz i badań, organ, któremu zlecono wyjaśnienie sprawy, przedstawia RPO wyniki postępowania. W przypadku usunięcia wadliwości RPO może zakończyć sprawę, przedstawiając skarżącemu efekty działań, lub w przypadku nieujawnienia nieprawidłowości samodzielnie kontynuować czynności wyjaśniające.

Jednym z postępowań prowadzonych przez RPO w związku z zaginięciem była interwencja podjęta wskutek skargi złożonej przez ojca zaginionego w 2015 r. Pawła B.⁵ Jak twierdził Andrzej B., niepodjęcie stosownych do okoliczności sprawy działań funkcjonariuszy Policji doprowadziło do śmierci jego syna. Zaginiony był osobą borykającą się z poważnymi problemami zdrowotnymi, w związku z czym należało podjąć niezwłoczne działania poszukiwawcze. Wobec trwającej prawie dwa miesiące opieszałości funkcjonariuszy Policji prowadzących poszukiwania Pawła B. rodzina samodzielnie zorganizowała akcję poszukiwawczą, którą wsparli ratownicy GOPR. Po około 30 minutach członkowie GOPR ujawnili ciało Pawła B. w miejscu, które miało być kilkakrotnie przeszukane przez policjantów. Wobec ujawnienia tych nieprawidłowości wszczęto postępowanie dotyczące niedopełnienia obowiązków przez zobowiązanych do działań funkcjonariuszy Policji. Ostatecznie jednak właściwy miejscowo prokurator odmówił wszczęcia postępowania wobec funkcjonariuszy Policji i decyzję tę podtrzymał

---

⁴ A. Wentkowska, *Działania Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie problematyki osób zaginionych*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, 56, 2020, s. 212.

⁵ Nr sprawy II.519.865.2016, A. Wentkowska, *Działania Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie systemu poszukiwania osób zaginionych*, Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Kryminalistyczne aspekty poszukiwania osób zaginionych”, 15 listopada 2019 r., WPAiE UW.

także sąd rejonowy w drodze postanowienia utrzymującego w mocy postanowienie prokuratora.

Większość spraw dotyczących zaginięć osób prowadzona jest przez RPO jako następstwo złożenia przez członka rodziny zaginionego stosownej skargi. Do rzadkości należą sprawy, które RPO podejmuje z urzędu. Zazwyczaj są to postępowania w sprawach mocno nagłośnionych medialnie z uwagi na stopień ich skomplikowania czy bulwersujące, w ocenie bliskich zaginionego, działania organów państwowych. Przykładem takiego zaangażowania RPO było postępowanie wszczęte wskutek opublikowania w tygodniku „Przeгляд” artykułu pt. *Chcę znaleźć syna i umrzeć*, który dotyczył zaginięcia Marcina S. w Kartuzach⁶. Po opuszczeniu jednostki Policji w Kartuzach dnia 17 lipca 2015 r. ślad po mężczyźnie zaginął. Zaledwie 3 miesiące później odnaleziono zwłoki Marcina S. w pobliżu oczyszczalni ścieków. Wobec funkcjonariuszy Komendy Powiatowej Policji w Kartuzach wszczęto postępowanie w przedmiocie doprowadzenia Marcina S. do targnięcia się na własne życie oraz zaniechania podjęcia działań poszukiwawczych w związku z zaginięciem mężczyzny. Czynności podjęte przez RPO pozwoliły ustalić, że wobec czynności prokuratorskich śledztwo umorzono, gdyż do śmierci zaginionego nie mogły przyczynić się osoby trzecie, a postępowanie funkcjonariuszy nie stanowiło znamion przestępstwa polegającego na przekroczeniu uprawnień lub niedopełnienia obowiązków. Wobec takich ustaleń dalsze prowadzenie postępowania przez RPO okazało się bezzasadne.

Sprawy o ogólnokrajowym charakterze to wystąpienia generalne RPO. Tego typu działania rzecznika nie dotyczą sprawy konkretnego obywatela, a praw ogółu. Celem zapewnienia skutecznej ochrony wolności oraz praw człowieka i obywatela rzecznik uprawniony jest do kierowania ocen i wniosków do właściwych organów, organizacji czy instytucji. Wystąpienia te są wynikiem szczegółowych analiz dotyczących funkcjonowania uregulowań prawnych w praktyce, a w konsekwencji ich ewentualnych zmian (np. z uwagi na ich sprzeczność). RPO nie

⁶ A. Wentkowska, *Działania Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie problematyki osób zaginionych*, Nowa..., op. cit., s. 217–218.

posiada inicjatywy ustawodawczej, ale może postulować do organów władzy ustawodawczej o wprowadzenie, zmianę czy usunięcie określonych rozwiązań prawnych. Wystąpienia generalne rzecznika w sprawach zaginięć osób kierowane są zazwyczaj do Komendanta Głównego Policji, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji czy do Prezesa Rady Ministrów⁷.

W 2003 r. RPO skierował do KGP pismo zawierające analizę i wątpliwości Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych co do stanu prawnego kwestii poszukiwań osób zaginionych⁸. Wobec zasygnalizowania problemu rzecznik zwrócił się do KGP z prośbą o ustosunkowanie się do przedłożonych zarzutów, a dodatkowo przybliżenia kwestii skuteczności i prawidłowości działań Policji. W odpowiedzi wskazano, że w ocenie KGP przepisy policyjne dotyczące poszukiwania osób zaginionych są właściwie uregulowane, od lat Policja osiąga wysoki wskaźnik skuteczności działań poszukiwawczych, a umiejętności funkcjonariuszy są systematycznie doskonalone poprzez specjalistyczne kursy i szkolenia.

RPO skierował dotychczas kilka zapytań i uwag dotyczących systemu poszukiwania osób zaginionych do wskazanych instytucji (m.in. Policji, MSWiA). Wskutek tych wystąpień nie uzyskano niestety pożądanego efektu. W odpowiedzi wskazano jedynie, że stanowisko rzecznika zostanie wzięte pod uwagę podczas prac legislacyjnych.

7.3. Najwyższa Izba Kontroli

Najwyższa Izba Kontroli (dalej: NIK) to naczelny organ kontroli państwowej⁹. Do jej kompetencji należy m.in. kontrolowanie działalności organów administracji rządowej¹⁰.

---

⁷ Ibidem, s. 218.

⁸ Ibidem.

⁹ Art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2020 r., poz. 1200, 2320).

¹⁰ Art. 2 ust. 1 jw.

Przeprowadzona przez NIK kontrola¹¹ nr P/14/042 „Poszukiwanie osób zaginionych” podjęta z inicjatywy tegoż organu wykazała wiele nieprawidłowości systemu poszukiwania osób zaginionych w Polsce. Wobec tych ustaleń w końcowym etapie prowadzonych badań sformułowano wnioski mające zmierzać do ulepszenia systemu.

Zakładanym celem kontroli było przede wszystkim: zbadanie jakości systemu poszukiwania osób zaginionych na terenie Polski, sprawdzenie przestrzegania procedur postępowania w przypadku zaginięcia osoby i identyfikacji zwłok o nieustalonej tożsamości, a także ustalenie, czy obecne uregulowania są sformułowane w sposób wystarczający i jak w rzeczywistości wygląda współpraca podmiotów zajmujących się poszukiwaniem osób zaginionych – zarówno w aspekcie teoretycznym (zawieranie przez te podmioty porozumień, umów itd.), jak i podczas akcji poszukiwawczo-ratowniczych.

Kontrola dotyczyła spraw realizowanych od 1 lipca 2012 r. do 21 listopada 2014 r. i objęto nią 30 jednostek organizacyjnych Policji, tj.:

- Komendę Główną Policji,
- Komendę Stołeczną Policji,
- Komendę Wojewódzką Policji w Gdańsku,
- 7 komend miejskich,
- 10 komend powiatowych,
- 10 komisariatów.

Przedmiotem kontroli było 421 spraw poszukiwawczych, czyli ok. 8% wszystkich postępowań prowadzonych przez ww. jednostki, oraz 62 sprawy związane z identyfikacją NN zwłok, tj. 48% tego typu postępowań prowadzonych przez jednostki poddane weryfikacji.

Kontrola wykazała, że mimo wprowadzenia stosownych rozwiązań regulujących procedury postępowania w przypadku zaginięcia osoby, a także wyodrębnienia w strukturach KGP specjalnej komórki (Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych), odpowiedzialnej za koordynację poszukiwań przez podległe jednostki Policji, poszukiwanie osób obarczone było wieloma nieprawidłowościami, które bezsprzecznie wpływały na skuteczność działań poszukiwawczych.

¹¹ Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli nr P/14/042...*, op. cit., s. 8.

Najwięcej błędów ujawniono podczas kwalifikowania zaginięcia do jednej z kategorii¹², od której uzależniony jest zakres czynności poszukiwawczych. Nieprawidłowości te skutkowały podjęciem nieadekwatnych do okoliczności zaginięcia czynności zmierzających do odnalezienia osoby zaginionej. Innym, ujawnionym problemem było niepodjęcie czynności, do których zobowiązani byli funkcjonariusze Policji na podstawie zarządzenia nr 124 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanego zwłok oraz szczątków ludzkich¹³ – tj. nie sprawdzano szpitali pod kątem możliwości przebywania w tych placówkach osoby zaginionej¹⁴, nie przyjmowano zawiadomień o zaginięciu osoby, a także nie pobierano (albo pobierano ze znacznym opóźnieniem) materiału biologicznego osób zaginionych oraz ich bliskich celem oznaczenia profilu DNA i określenia prawdopodobieństwa spokrewnienia tych osób. Mimo obowiązku wynikającego z zarządzenia w przypadku ujawnienia NN zwłok nie pobierano materiału biologicznego w miejscu ich znalezienia ani podczas sekcji zwłok celem ustalenia ich tożsamości.

Przeprowadzona kontrola wykazała także ogromny problem w zakresie kooperacji podmiotów zajmujących się poszukiwaniem osób zaginionych ze względu na brak formalnych porozumień określających zasady współpracy, ale także brak wiedzy o działaniu lokalnej grupy, która dysponuje sprzętem wysoce wpływającym na efektywność poszukiwań. Niewystarczająca wiedza jednostki Policji o możliwości wsparcia akcji przez siły i środki pozapolicyjne powoduje, że Policja w ogóle nie

---

¹² Obecnie są to poziomy poszukiwania.

¹³ Ówczesnie obowiązywało zarządzenie nr 124 KGP. Aktualnie obowiązuje zarządzenie nr 48 KGP.

¹⁴ Informacje pozyskane przez autorkę w trakcie prowadzonych badań wskazują, że problem ten istnieje dotychczas. Informację uzyskano podczas konsultacji eksperckiej z ratownikiem grupy poszukiwawczo-ratowniczej działającej przy PSP. Ratownik uczestniczył w akcji poszukiwawczej, podczas której do późnych godzin wieczornych poszukiwano mężczyzny w średnim wieku. Jak się później okazało, zaginiony od kilkunastu godzin był hospitalizowany w związku z doznanym urazem.

korzysta z tej pomocy albo dysponuje do poszukiwań tego typu zespoły dopiero, gdy akcja jest już daleko posunięta.

Niepokojącym (stale istniejącym¹⁵) problemem okazała się odmowa przyjęcia przez Policję zgłoszenia zaginięcia. Wciąż istnieje przekonanie, zgodnie z którym zaginięcie zgłasza się po upływie co najmniej 24 (czy 48) godzin. Jest to niedopuszczalne zaniechanie dyżurnych jednostek Policji, które może wynikać z braku szkoleń funkcjonariuszy pod kątem spraw dotyczących zaginięć osób. Badanie ankietowe wśród funkcjonariuszy zrealizowane w ramach kontroli¹⁶ wykazały, że zaniebduje się kwestie szkolenia policjantów z zakresu metod, form i sposobów poszukiwania osób zaginionych.

Wobec dokonanych ustaleń Najwyższa Izba Kontroli wystąpiła do Ministra Spraw Wewnętrznych (MSW) i Komendanta Głównego Policji (KGP) z postulatami dotyczącymi wprowadzenia zmian koniecznych do poprawy jakości systemu poszukiwania osób zaginionych. Wniosek do MSW oparty był na konieczności wdrożenia obowiązku informowania Policji o hospitalizacji osób, które mogą zostać zgłoszone jako zaginione (np. osoby nieprzytomne), co z pewnością pozwoliłoby uniknąć organizowania zbędnej i kosztownej akcji poszukiwawczej. Analiza spraw prowadzonych przez Fundację ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych wykazała, że członkowie rodziny osoby zaginionej samodzielnie docierali do informacji o hospitalizacji ich bliskiego (kontaktując się telefonicznie z lokalnymi placówkami medycznymi), co pozwoliło wyjaśnić sprawę zaginięcia.

Najwyższa Izba Kontroli zawnioskowała do Komendanta Głównego Policji o: uściślenie oraz sformalizowanie współpracy Policji

---

¹⁵ Informacja wynika z doświadczenia autorki podczas wolontariatu w fundacji zajmującej się poszukiwaniem osób zaginionych.

¹⁶ Badanie przeprowadzone wśród funkcjonariuszy: Komendy Powiatowej Policji w Gostyniu, Komisariatu Policji w Otmuchowie, Komisariatu Policji w Gniewkowie, Komendy Powiatowej Policji w Chojnicach, Komendy Miejskiej Policji w Sopocie, Komisariatu Policji w Gdańsku, Komisariatu Policji II w Kielcach, Komendy Miejskiej Policji w Ostrowcu Świętokrzyskim, Komisariatu I Policji w Opolu, Komisariatu Policji w Lewinie Brzeskim, Komendy Miejskiej Policji Bydgoszcz-Śródmieście, Komisariatu Policji w Chęcinach.

z grupami poszukiwawczo-ratowniczymi (zwłaszcza w zakresie określenia algorytmów powiadamiania i postępowania w przypadku zaginięcia osoby), stałe pozyskiwanie nowych podmiotów celem wsparcia akcji poszukiwawczych inicjowanych przez Policję, ulepszenie współpracy Policji z prokuraturą w identyfikacji NN zwłok, organizowanie regularnych szkoleń funkcjonariuszy Policji zaangażowanych w poszukiwania osób zaginionych (zwłaszcza w zakresie kwalifikacji zdarzenia do określonej kategorii czy wykorzystania w poszukiwaniu małoletnich systemu Child Alert), a także udoskonalenie kanału wymiany informacji pomiędzy krajowymi a zagranicznymi jednostkami Policji w sprawach dotyczących zaginięć osób poza granicami RP.

Mimo ujawnionych nieprawidłowości badania wykazały, że niektóre kontrolowane jednostki odnotowały wysoką skuteczność poszukiwań wszczętych w ramach swojej właściwości. Komisariat Policji w Gniewkowie¹⁷, kontrolowany przez Delegaturę NIK w Bydgoszczy, efektywnie prowadził czynności poszukiwawcze, a funkcjonariusze ustalili miejsce pobytu wszystkich 69 osób zaginionych w weryfikowanym okresie. Do akcji poszukiwawczych Policja dysponowała podmioty pozapolicyjne, m.in. grupy poszukiwawczo-ratownicze działające przy OSP i PSP.

W 2017 r. NIK przeprowadziła kontrolę placówek wychowawczych pt. „Działalność resocjalizacyjna młodzieżowych ośrodków wychowawczych”¹⁸, w wyniku której ujawniono wysoką skalę ucieczek wychowanków z tych placówek. Ucieczki dzieci i młodzieży zarówno z domów rodzinnych, jak i placówek opiekuńczo-wychowawczych niewątpliwie mają wpływ na skalę problematyki związanej z poszukiwaniem osób zaginionych.

Kontrola wykazała, że niewielki odsetek kontrolowanych placówek nie informował właściwej jednostki Policji lub właściwego sądu rodzinnego o ucieczce nieletniego. Co więcej, przeprowadzone badania

---

¹⁷ Wystąpienie pokontrolne, LBY – 4101-014-01/2014, P/14/042, Najwyższa Izba Kontroli, Delegatura w Bydgoszczy.

¹⁸ Informacja o wynikach kontroli „Działalność resocjalizacyjna młodzieżowych ośrodków wychowawczych”, LSZ.410.004.00.2017, Nr ewid. 153/2017/P/17/099/LSZ, Delegatura w Szczecinie.

wykazały, że placówki nie odbywają szkoleń i nie posiadają odpowiednich narzędzi do konwojowania wychowanków z jednostek Policji po ich zatrzymaniu w związku z ucieczką. Podczas przewożenia nieletnich dochodziło do napadów na konwojujących czy ucieczek ze środków transportu w trakcie postoju na światłach lub parkingach. Wobec weryfikacji problemu NIK w wątpliwość podała zasadność umieszczania wychowanków, którzy kilkakrotnie dopuścili się ucieczek, podczas których popełnili czyny karalne, w tych samych placówkach.

Analiza obecnie obowiązujących uregulowań prawnych i działań Policji podejmowanych wskutek otrzymania zawiadomienia o zaginięciu osoby prowadzi do stwierdzenia, że wiele z ujawnionych w ramach kontroli błędów systemu nie zostało do dnia dzisiejszego usuniętych. Badania przeprowadzone przez autorkę wykazały, że: nadal istnieje problem współpracy Policji z podmiotami pozapolicyjnymi, jednostki Policji wciąż nie przyjmują wszystkich zgłoszeń dotyczących zaginięć osób, a funkcjonariusze nadal nie sprawdzają szpitali pod kątem możliwości przebywania w tych placówkach osób zgłoszonych jako zaginione.

7.4. Organizacje pozarządowe

W systemie poszukiwania osób zaginionych wyraźnie dostrzega się działania organizacji pozarządowych, niezajmujących się poszukiwaniami terenowymi. Niemniej organizacje te wspierają poszukiwania osób zaginionych i w znacznym stopniu przyczyniają się do odnalezienia osoby zaginionej.

Jedyną w Polsce fundacją działającą na szeroką skalę i zapewniającą wieloaspektowe wsparcie rodzin osób zaginionych jest Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych. Siedziba fundacji znajduje się w Warszawie, ale zasięg działania organizacji obejmuje teren całego kraju. Organizuje ona także przedsięwzięcia mające charakter profilaktyczny i edukacyjny. Fundacja współpracuje z organizacjami międzynarodowymi i podmiotami zajmującymi się poszukiwaniem osób na terenie innych państw. Jest członkiem Missing Children Europe – Europejskiej Federacji na rzecz Dzieci Zaginionych

i Wykorzystywanych Seksualnie, która łączy 31 organizacji z 26 krajów europejskich. Wszyscy członkowie zaangażowani są w działania mające na celu zapobieganie zaginięciom dzieci oraz ochronę małoletnich przed wszelką przemocą, nadużyciami lub wykorzystywaniem.

Do statutowych zadań fundacji należy: zapobieganie zaginięciom, rozpowszechnianie informacji o negatywnych zjawiskach społecznych wpływających na zaginięcia osób (porwania, wykluczenie społeczne, depresja itd.), poprawa sytuacji prawno-socjalnej rodzin osób zaginionych, poszukiwanie osób zaginionych w kraju i za granicą, publikacja komunikatów o zaginięciu w środkach masowego przekazu, udzielanie porad prawnych, psychologicznych i socjalnych osobom dotkniętym problemem zaginięć oraz prowadzenie działań mających na celu zapobieganie zaginięciom czy zmierzającym do poprawy jakości systemu poszukiwania osób zaginionych¹⁹ (organizacja szkoleń, webinarów, warsztatów, konferencji naukowych itp.).

Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych prowadzi własną bazę danych osób zaginionych i osób o nieustalonej tożsamości (NN). Za pośrednictwem strony internetowej (dostępnej pod adresem: www.zaginieni.pl) można także zgłosić zaginięcie osoby. Dotychczas działania ITAKI przyczyniły się do odnalezienia 16331 osób, a kompleksowe wsparcie otrzymało 1500 rodzin²⁰. Jednym z największych osiągnięć fundacji jest obsługa europejskiego telefonu w Sprawie Zaginionego Dziecka (infolinia nr 116 000). Fundacja uruchomiła też bezpłatną linię wsparcia, oferując całodobową pomoc dla rodzin i opiekunów, których bliski zaginął (np. w wyniku zerwania kontaktu czy ucieczki). Infolinia przeznaczona jest również osobom, które w związku z zaginięciem szukają pomocy, jak i takim, które posiadają informacje o zaginionym, mogące przyczynić się do rozwiązania sprawy.

Fundacja prowadzi webinaria dla różnych grup społecznych m.in. nauczycieli, psychologów, pedagogów czy funkcjonariuszy służb mundurowych (zatytułowane np. „Ucieczki nastolatków – zrozumieć problem”, „Bezpieczna praca”, „Stop depresji”), podczas których

---

¹⁹ § 7 Statutu Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych.

²⁰ <http://www.zaginieni.pl/home/>, dostęp z dnia 12.09.2021 r.

specjaliści współpracujący z ITAKĄ omawiają przyczyny i zagrożenia wynikające z negatywnych zjawisk społecznych oraz wskazują możliwości wsparcia rodzin i formy pomocy psychologicznej.

ITAKA angażuje się także w projekty badawcze, w ramach których współuczestniczy w badaniach mających na celu: poszerzenie wiedzy o zjawisku, zebranie danych o skali problemów, a w konsekwencji wypracowanie metod poprawy jakości systemu zapobiegania i zwalczania zjawiska zaginięć.

Jednym z większych projektów realizowanych w ramach programu badań naukowych i prac rozwojowych pt. „Społeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących się rynków” Narodowego Centrum Badań i Rozwoju było przedsięwzięcie pt. „Opracowanie systemu rozwiązań prawnych, instytucjonalnych i informatycznych służących usprawnieniu poszukiwań i identyfikacji oraz wsparciu bliskich osób zaginionych”. W celu realizacji badań zawarto konsorcjum składające się z: Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Weryfikacji poddano dane statystyczne dotyczące osób zaginionych, ustalono etiologię zjawiska, dynamikę i geografę zaginięć w latach 2000–2017. Szczegółową analizą objęto także obecne uregulowania prawne oraz organy i instytucje zaangażowane w system poszukiwania osób zaginionych. Dodatkowo, w ramach projektu analizie poddano metody wykorzystywane w akcjach poszukiwawczo-ratowniczych²¹.

W efekcie zrealizowania projektu powstały: wieloautorska monografia dotycząca rozwiązań prawnych w zakresie zaginięć²², nowoczesna baza danych dla Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych oraz kilkadziesiąt poradników prawnych dla osób zaginionych i ich rodzin.

W marcu 2020 r. uruchomiono europejski projekt badawczy koordynowany przez organizację Missing Children Europe pt. *Running Away: Drivers, Awareness, and Responses* (dalej: RADAR). W projekt

²¹ <https://gospostrateg.zaginieni.pl/opis-projektu/>, dostęp z dnia 12.09.2021 r.

²² *Poszukiwania osób zaginionych*, E. Gruza, I. Sołtyszewski (red. nauk.), Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2021.

zaangażowała się także Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych²³. Głównym przedmiotem ogólnoeuropejskich badań realizowanych w ramach projektu jest problem ucieczek nastolatków. W zakresie szeroko zakrojonych badań i analiz ustalono rzeczywistą skalę ucieczek dzieci i młodzieży oraz przyczyny i skutki zjawiska. Badania wykazały, że w 2019 r. 55% spraw zaginionych dzieci zgłoszonych przez infolinię 116 000 dotyczyło ucieczek małoletnich. W wyniku badań ustalono także, że dzieci po ucieczce spotykają się ze stygmatyzacją ze strony osób dorosłych²⁴. Te ostatnie błędnie przyjmują, że za ucieczkę odpowiedzialny jest jedynie małoletni. Przeprowadzone badania potwierdziły, że dzieci decydujące się na ucieczkę to ofiary przemocy i innych problemów, które nie uzyskały pomocy w ich rozwiązaniu w swoim otoczeniu. Dodatkowo, jak wynika z przeprowadzonych analiz, moment powrotu do domu okazuje się być decydujący w planowaniu kolejnej ucieczki. Osiągnięte w rezultacie badań wyniki pozwalają jeszcze lepiej zrozumieć powody ucieczek nastolatków, a dzięki temu wypracować skuteczne sposoby zapobiegania zjawisku zaginięć osób.

Ciekawą inicjatywą Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych było zaangażowanie polskich klubów piłkarskich w projekt „Football Cares” zorganizowany przez międzynarodową organizację International Centre for Missing and Exploited Children (ICMEC). Projekt uzyskał wsparcie Europejskiego Stowarzyszenia Klubów (ECA), Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA) oraz polskiej Ekstraklasy S.A. Oprócz udziału w akcji światowych gigantów (np. Liverpool, FC Barcelona, Atlético Madryt) w kampanię zaangażowały się także polskie kluby piłkarskie, np. Śląsk Wrocław czy Cracovia. W celu uczczenia, co roku obchodzonego w dniu 25 maja, Międzynarodowego Dnia Dziecka Zaginionego kluby piłkarskie z całego świata opublikowały na swoich profilach w mediach społecznościowych komunikaty o zaginięciu nastolatków. Jak wskazują eksperci

---

²³ <http://www.itaka.org.pl/archiwum-aktualnosci/wyniki-projektu-badawczego-radar-running-away-drivers-awareness-and-responses/>, dostęp z dnia 12.09.2021 r.

²⁴ <https://missingchildreurope.eu/radar-reports/>, dostęp z dnia 12.09.2021 r.

Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych²⁵, kampania przyniosła zaskakujące skutki, a przede wszystkim pozwoliła zaangażować międzynarodową społeczność piłkarską w poszukiwania zaginionych dzieci i uświadomiła ludności z całego świata skalę problemu.

Osiągnięcia i dokonania ITAKI powodują, że obecnie trudno szukać fundacji zajmującej się problemem zaginięć osób równie kompleksowo.

Analizując organizacje zaangażowane w problem zaginięć osób, należy wspomnieć również o działaniach La Strady – Fundacji przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu. Powstała ona w 1996 r., a jej głównym założeniem jest zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi, niewolnictwa oraz pracy przymusowej, jak i przeciwdziałanie przestępstwom przeciwko życiu, zdrowiu czy wolności człowieka²⁶. Co więcej, fundacja: uruchomiła całodobowy telefon zaufania dla ofiar handlu ludźmi, wspiera osoby dotknięte problemem w kontakcie z organami wymiaru sprawiedliwości, oferuje pomoc prawną i psychologiczną oraz organizuje szkolenia i kampanie społeczne mające na celu nagłośnienie problemu i zapobieganie zjawisku. Członkowie fundacji prowadzą szkolenia dla funkcjonariuszy służb państwowych pod kątem postępowania z ofiarami handlu ludźmi, a także zajęcia edukacyjne w placówkach oświatowo-wychowawczych. La Strada prowadzi także dwa tajne schroniska dla ofiar handlu ludźmi.

Wśród podmiotów angażujących się we wspieranie poszukiwań osób zaginionych wyróżnić także należy Fundację „Na Tropie” z siedzibą w Sochaczewie. Przedmiotem działalności organizacji jest m.in.: niesienie pomocy ofiarom i osobom dotkniętym problemem zaginięcia, wspieranie rodzin osób zaginionych oraz udzielanie pomocy psychologicznej, prawnej lub materialnej ofiarom zaginięć²⁷. Fundacja angażuje się w poszukiwania osób zaginionych głównie poprzez prowadzenie

---

²⁵ Konsultacja ekspercka w dniu 26.01.2021 r. z Izabelą Jezierską-Świergiel, Członkiem Zarządu ds. PR i Fundraisingu Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych.

²⁶ § 5 statutu Fundacji La Strada – Fundacja Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu, <https://www.strada.org.pl/statut/>, dostęp z dnia 15.09.2021 r.

²⁷ § 9 Statutu Fundacji „Na Tropie”, <https://natropie.org/dokumenty-fundacji/>, dostęp z dnia 15.09.2021 r.

akcji informacyjnych, rozpowszechnianie komunikatów o zaginięciu w środkach masowego przekazu czy świadczenie nieodpłatnej pomocy bliskim osoby zaginionej. Kilukrotnie Fundacja „Na Tropie” zorganizowała poszukiwania terenowe, w których udział wzięły specjalistyczne podmioty zajmujące się poszukiwaniem osób zaginionych (fotografia 40). Dnia 26 maja 2020 r., dzięki akcji poszukiwawczo-wydobywczej zorganizowanej przez fundację i wsparciu ze strony strażaków z Jednostki Ratowniczo-Gaśniczej nr 2 z Olsztyna oraz Marcela Korkusia – jednego z najlepszych polskich nurków, w Jeziorze Dywickim ujawniono szczątki zaginionej prawie 25 lat wcześniej Joanny Gibnar²⁸. W działaniach wykorzystano sprzęt nurkowy i wykrywacz do metali, który natrafił na torbę ze szczątkami kobiety.

Fotografia 40. Zorganizowane przez Fundację „Na Tropie” wydobywanie szczątków Joanny Gibnar z Jeziora Dywickiego

Źródło: <https://natropie.org/szczatki-joanny-gibner-wydobyte-z-jeziora/>, dostęp z dnia 15.09.2021 r.

W tym miejscu podkreślić należy, że skuteczność działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe uzależniona jest głównie od dysponowania zespołem składającym się z profesjonalistów²⁹, np.: psy-

²⁸ <https://natropie.org/szczatki-joanny-gibner-wydobyte-z-jeziora/>, dostęp z dnia 15.09.2021 r.

²⁹ S. Kamińska, I. Sołtyszewski, *Udział organizacji pozarządowych w procesie poszukiwania osób zaginionych*, [w:] *Organizacje pozarządowe w ujęciu prawnopostulatywnym*, U. Szymańska, M. Falej, P. Majer (red.), Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2017, s. 157.

chologów, prawników, ratowników medycznych itd. Co istotne, efektywne funkcjonowanie systemu poszukiwania osób zaginionych oparte winno być na współpracy tych podmiotów ze służbami państwowymi, które zobowiązane są do wszczynania akcji poszukiwawczo-ratowniczych w przypadku zaginięcia osoby.

Wobec faktu, że zaginięcie to zjawisko transgraniczne, ogromnie ważna jest międzynarodowa współpraca podmiotów wspierających poszukiwania osób zaginionych. Organizacje zajmujące się poszukiwaniem osób zaginionych trzynastu państw (Polska, Litwa, Wielka Brytania, Włochy, Holandia, Hiszpania, Szwajcaria, Francja, Belgia, Bułgaria, Irlandia, Grecja, Australia) tworzą Międzynarodową Sieć Poszukiwań Osób Zaginionych (Missing Persons International Network). Stowarzyszenie dokonuje analiz regulacji prawnych obowiązujących w państwach członkowskich, stosowanych rozwiązań systemowych i metod poszukiwawczych, a także wypracowuje wspólne kanały międzynarodowej wymiany informacji i algorytmy postępowania w przypadku zaginięcia osoby³⁰.

7.5. Media

Nie należy wreszcie pomijać skuteczności działań mediów poprzez specjalistyczne programy np. telewizyjne, które emitując odcinki poruszające sprawy zaginięć, przyłączają się do poszukiwań osób zaginionych.

Wśród szczególnie angażujących się w sprawy zaginięć osób reporterów, od przeszło 20 lat, wymienić należy dziennikarzy programu „Ktokolwiek widział, ktokolwiek wie...”. Program jest nadawany od 1996 r., a jego misją jest wsparcie poszukiwań osób zaginionych poprzez: nagłaśnianie spraw zaginięć, współpracę z Policją i służbami poszukiwawczymi, a nawet uczestnictwo w poszukiwaniach oraz własne dziennikarskie śledztwa³¹.

---

³⁰ <https://mpin.zaginieni.pl/>, dostęp z dnia 3.09.2021 r.

³¹ <https://ktokolwiekwidzial.vod.tvp.pl/26697490/o-programie>, dostęp z dnia 17.09.2021 r.

Emisje dotyczą aktualnych spraw zaginięć dzieci i dorosłych, ale także tych sprzed wielu lat, których dotychczas nie udało się wyjaśnić. W programie omawiane i analizowane są sprawy dotyczące zaginionych na terenie Polski, a także za granicą. W ramach rozpatrywanych spraw dziennikarze programu współpracują z reporterami z zagranicy.

Wobec faktu, iż najwięcej osób zaginionych odnotowuje się na Śląsku, w 2016 r. redakcję programu przeniesiono z Warszawy do Katowic. Zespół tworzą wielokrotnie nagradzani dziennikarze, którzy nie ustają w dążeniu do prawdy. Program składa się z: komunikatów o zaginięciu, wywiadów studyjnych z bliskimi zaginionych, konsultacji eksperckich oraz dłuższych reportaży, podczas których dokonuje się analizy zdarzenia i ustala przebieg wydarzeń. Zaangażowanie reporterów sprawia, że przygotowanie materiału stanowi docieklive dziennikarskie śledztwo³². Reporter prowadzi żmudne wywiady, dociera do świadków i osób, które mogą rzucić na sprawę nowe światło. W ramach sprawy osobiście odwiedza miejsca związane z osobą zaginioną – miejsca ostatniego pobytu, miejsce pracy, obszar, na terenie którego zaginął człowiek.

Nierzadko okazuje się, że reporterzy są w stanie ustalić więcej faktów niż funkcjonariusze Policji. Świadczenie zdarzeń przestępczych niekiedy nie przekazują policjantom wszystkich istotnych informacji w sprawie z obawy przed koniecznością ujawnienia swoich danych i konsekwencjami ze strony osób, które stoją za zaginięciem. Doświadczenie dziennikarzy analizujących sprawę zaginięć wskazuje, że świadkowie, sąsiedzi, a nawet bliscy osoby zaginionej są wobec reporterów bardziej otwarci niż przed funkcjonariuszami. Pozyskane informacje są dokładnie analizowane, a w porozumieniu z informatorem przekazywane Policji.

Praca dziennikarza to najczęściej nie tylko zebranie materiału do realizacji kolejnego odcinka programu, ale także udział w poszukiwaniach terenowych³³. Ma to na celu urzeczywistnienie prowadzonych

---

³² E. Kowalski, *Dziennikarstwo śledcze w sprawach osób zaginionych*, [w:] *Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny*, J. Stojer-Polańska (red.), Wydawnictwo Silva Rerum, Poznań 2018, s. 132–133.

³³ *Ibidem*, s. 140.

działań poszukiwawczych i skali zaangażowania ludzi biorących udział w akcji. Odtworzenie sprawy w drobiazgowy sposób przyciąga przed telewizory wielu widzów, a to z kolei pozwala zapamiętać wizerunek zaginionego możliwie największej liczbie osób.

Dziennikarze realizujący sprawy zaginięć o charakterze kryminalnym stale podkreślają, że szczególnie istotna jest ochrona osób ujawniających przed nimi informacje, dlatego zapewnienie bezpieczeństwa tych osób jest dla nich sprawą najwyższej wagi. Podczas realizacji materiału zawsze respektuje się zasadę polegającą na bezwzględnej ochronie osobowych źródeł informacji. Najczęściej odbywa się to poprzez zmianę danych, wizerunku i głosu informatora.

Analizując rolę specjalistycznych programów telewizyjnych w poszukiwaniu osób zaginionych, nie sposób pominąć reportaży emitowanych w programie „Magazyn Kryminalny 997” czy „997 – Fajbusiewicz na tropie”. Audycje realizowane są we współpracy z Komendą Główną Policji. W programie porusza się niewyjaśnione sprawy kryminalne oraz tajemnicze zaginięcia osób. Emitowane w programie „997 – Fajbusiewicz na tropie” materiały oraz informacje przekazane przez widzów programu przyczyniły się do rozwiązania ponad trzystu spraw³⁴.

Ustalenia dziennikarzy w sprawach zaginięć osób oraz emitowane w programach telewizyjnych reportaże potwierdzają zasadność prowadzenia reporterskiego śledztwa. Dziennikarskie śledztwa przynoszą pożądane efekty, tj. skutkują ujawnieniem nowych świadków czy nieznanych dotychczas Policji okoliczności sprawy, które mogą stanowić nowy punkt zaczepienia.

---

³⁴ <https://www.polsatplay.pl/program/997-fajbusiewicz-na-tropie/>, dostęp z dnia 17.09.2021 r.

Rozdział 8. Poszukiwanie osób zaginionych w wybranych krajach Unii Europejskiej

8.1. Charakterystyka ogólna

Zaginienia osób to bez wątpienia problem o charakterze globalnym. Na każdym kontynencie, w każdym państwie i mieście dochodzi do zaginięć ludzi. Na skalę zjawiska zaginięć w danym państwie wpływają m.in.: konflikty zbrojne, klęski żywiołowe, przestępczość, migracja czy uwarunkowania kulturowe. Niemalże w każdym kraju organy państwowe dążą do wprowadzania rozwiązań mających na celu podjęcie zdecydowanej i skutecznej reakcji zmierzającej do niezwłocznego odnalezienia osoby zaginionej, ale także podejmują działania o charakterze profilaktycznym. Nierzadko państwa korzystają z rozwiązań przyjętych w innych ustawodawstwach. Stosowane w innych krajach modele oraz procedury poszukiwania osób zaginionych są niekiedy zdecydowanie odmienne i wobec tego warte uwagi.

W związku z prowadzonymi badaniami analizą komparatystyczną objęto wybrane kraje Unii Europejskiej¹, która jest charakterystyczną strukturą organizacyjną ze względu na otwarte granice i związaną z nimi swobodę przepływu osób. Co więcej, są to kraje, do których

---

¹ Autorka zwróciła się pisemnie do instytucji zajmujących się poszukiwaniem osób zaginionych w: Portugalii, Hiszpanii, Belgii, Niemczech, Republice Czeskiej i Irlandii oraz we: Francji i Włoszech celem zbadania systemu poszukiwania osób zaginionych w tych krajach. W wyniku prowadzonych badań stosowne dane uzyskano od instytucji następujących krajów: Niemcy, Belgia, Włochy, Czechy, Portugalia.

Polacy emigrują głównie w celach zarobkowych. Trzecim kryterium jest dostępność danych z poszczególnych krajów.

8.2. Niemcy

Republika Federalna Niemiec jako państwo federalne składa się z szesnastu krajów związkowych, nazywanych landami. Wyróżniają się one dość szeroką autonomią pod względem prawnym. Kwestia zaginięć osób jest zatem ściśle związana z ustrojem Niemiec. Każdy z krajów związkowych (landów) stanowi swoje prawo policyjne, regulujące zapobieganie zagrożeniom dla życia lub zdrowia obywateli.

Każdy z szesnastu landów ma swoją ustawę o Policji. Akty prawne wszystkich landów mają jednak analogiczne regulacje. Z kolei PDV 389², czyli wewnętrzny przepis administracyjny szczegółowo regulujący procedurę w sprawach zaginięć, obowiązuje w całych Niemczech.

Dla przykładu warto omówić regulacje prawne dotyczące zaginięć osób obowiązujące w Brandenburgii. Aktem prawnym, na którym opiera się prowadzenie spraw zaginięć w tym landzie, jest ustawa o Policji Brandenburgii (Brandenburgisches Polizeigesetz; BbgPolG). Część działań Policji, np. rozpytanie osób (§ 11 BbgPolG), ma swoją własną, szczegółową podstawę prawną, inne działania oparte są na ogólnym przepisie kompetencyjnym, tzw. klauzuli generalnej z § 10 ust. 1 BbgPolG³.

Polizeidienstvorschrift 389 to regulacja obowiązująca wszystkie landy. W akcie tym określona została definicja osoby zaginionej, wskazująca, że jest to osoba, która opuściła miejsce swojego zwyczajowego

² Polizeidienstvorschrift (PDV) 389 *Vermisste, unbekannte Tote, unbekannte hilflose Personen*, Regulamin Policji nr 389 „Zaginieni, zwłoki o nieustalonej tożsamości, osoby o nieustalonej tożsamości”.

³ „Die Polizei kann die notwendigen Maßnahmen treffen, um eine im einzelnen Falle bestehende konkrete Gefahr für die *öffentliche* Sicherheit oder Ordnung (Gefahr) abzuwehren” [tłumaczenie własne: Policja może podjąć niezbędne środki w celu zapobieżenia szczególnemu zagrożeniu dla bezpieczeństwa lub porządku publicznego (niebezpieczeństwo)].

pobytu, jej obecne miejsce pobytu jest nieznane, a na podstawie okoliczności zaginięcia można założyć, że życie lub zdrowie tej osoby jest zagrożone (np. stała się ona ofiarą przestępstwa, uległa nieszczęśliwemu wypadkowi, jest bezradna, nosi się z zamiarem popełnienia samobójstwa)⁴.

Osoby niepełnoletnie są uważane za zaginione w każdym przypadku, kiedy opuszczają miejsce swojego zwyczajowego pobytu, a ich obecne miejsce pobytu jest nieznane⁵. Każdorazowo w przypadku zaginięcia osoby nieletniej domniemywa się, że życie lub zdrowie tej osoby jest zagrożone. Zasadniczo przyjmuje się, że im młodsze dziecko, tym jest większe zagrożenie jego życia i zdrowia.

Poszukiwaniem osoby zaginionej zajmuje się ta jednostka Policji, w rejonie której osoba zaginiona ostatni raz zamieszkiwała⁶. Po otrzymaniu zgłoszenia zaginięcia dane osoby zaginionej wprowadza się w Systemie Informacyjnym Policji INPOL oraz ogólnokrajowej bazie osób zaginionych w Niemczech Vermisstendatenbank Vermi/Utot (zaginięni / nieznani zmarli / nieznani bezradni).

Policja musi podjąć wszelkie środki celem ustalenia miejsca pobytu osoby zaginionej, wyjaśnić przyczyny i okoliczności zaginięcia oraz ustalić, czy osoba zaginiona może być ofiarą przestępstwa⁷. Co więcej, w przypadku otrzymania zawiadomienia o zaginięciu osoby jedną z niezwłocznych czynności jest ustalenie przez Policję: czy osoba zaginiona może być sprawcą jakiegoś przestępstwa? czy zaistniał jakiś wypadek? czy zaginiony jest osobą bezradną? czy osoba zaginiona ma zamiary samobójcze?

We wszystkich przypadkach winno się podjąć niezwłoczne czynności poszukiwawcze, zwłaszcza w przypadku zaginionych nieletnich. Wśród metod poszukiwawczych wykorzystywanych w Niemczech do poszukiwań osób zaginionych wyróżnia się rozpowszechnienie informacji w środkach masowego przekazu, wyszukiwania w Internecie, ale także tzw. poszukiwania publiczne⁸. Policja i prokuratura zwracają się

---

⁴ Polizeidienstvorschrift 389, Ziffer 2.1.

⁵ Polizeidienstvorschrift (Regulamin służby policyjnej) 389, Ziffer 2.1.2.

⁶ jw. 389, Ziffer 1.4.

⁷ jw. 389, Ziffer 2.2.1.

⁸ <https://www.bka.de/DE/Service/FAQs/Oeffentlichkeitsfahndung/oeffentlich->

do ludności o wsparcie w poszukiwaniu osób zaginionych. Jeśli zakłada się, że osoba zaginiona może być ofiarą przestępstwa, ale żyje, poszukiwania publiczne wszczyna się na podstawie § 131b ust. 2 StPo⁹ (Strafprozeßordnung; niemiecka ustawa karna). Wówczas osoba zaginiona staje się świadkiem przestępstwa. Podstawą prawną poszukiwań publicznych w Internecie, w przypadku gdy zakłada się, że osoba zaginiona nie żyje, jest § 161 ust. 1 StPo¹⁰.

Poszukiwania publiczne odbywają się zarówno poprzez tradycyjne media, takie jak prasa, radio i telewizja, jak i media społecznościowe, np. X, Facebook czy Instagram (fotografia 41). Jest to dość popularna metoda poszukiwań, gdyż charakteryzuje się dużym zasięgiem terytorialnym i skutecznością. W niektórych przypadkach możliwe jest także zwrócenie się do ograniczonej grupy osób, np. pracowników hoteli,

---

keitsfahndung_node.html;jsessionid=732F398020D3793E1F10161104188D1B.live611.

⁹ „Die Veröffentlichung von Abbildungen eines Zeugen und Hinweise auf das der Veröffentlichung zugrunde liegende Strafverfahren sind auch zulässig, wenn die Aufklärung einer Straftat von erheblicher Bedeutung, insbesondere die Feststellung der Identität des Zeugen, auf andere Weise aussichtslos oder wesentlich erschwert wäre. Die Veröffentlichung muss erkennbar machen, dass die abgebildete Person nicht Beschuldigter ist”. [tłumaczenie własne: Publikacja wizerunków świadka, jak również odniesień do postępowania karnego, na podstawie którego publikacja została dokonana, jest dopuszczalna również wtedy, gdy wyjaśnienie przestępstwa o istotnym znaczeniu, w szczególności ustalenie tożsamości świadka w inny sposób, byłoby bezskuteczne albo znacznie utrudnione. Z publikacji musi wyraźnie wynikać, że przedstawiona osoba nie jest podejrzanym].

¹⁰ „Zu dem in § 160 Abs. 1 bis 3 bezeichneten Zweck ist die Staatsanwaltschaft befugt, von allen Behörden Auskunft zu verlangen und Ermittlungen jeder Art entweder selbst vorzunehmen oder durch die Behörden und Beamten des Polizeidienstes vornehmen zu lassen, soweit nicht andere gesetzliche Vorschriften ihre Befugnisse besonders regeln. Die Behörden und Beamten des Polizeidienstes sind verpflichtet, dem Ersuchen oder Auftrag der Staatsanwaltschaft zu genügen, und in diesem Falle befugt, von allen Behörden Auskunft zu verlangen” [tłumaczenie własne: W celu określonym w § 160 ust. 1–3 Prokuratura jest uprawniona do żądania udzielenia informacji przez wszystkie instytucje państwowe oraz do podjęcia wszelkiego rodzaju dochodzeń samodzielnie lub za pośrednictwem organów i funkcjonariuszy Policji, o ile inne przepisy ustawowe nie regulują odrębnie jej uprawnień].

szpitali lub taksówek, użytkowników regionalnego transportu publicznego lub osób o określonych zainteresowaniach (np. wędkarzy).

RAMMING, Till
Vermisst seit: 16.09.2017

Nach Erkenntnissen der Ansbacher Kriminalpolizei ist Till ohne Zustimmung der Eltern mit dem Zug nach Lingen (Emsland/Niedersachsen) zu einer Online-Spielebekannntschaft gefahren.

Einer Aufforderung, zurück nach Hause zu fahren, kam er nicht nach, obwohl er vom dortigen Jugendamt mit einer Fahrkarte in den Zug gesetzt worden war. Nach hier vorliegenden Erkenntnissen stieg er unterwegs aus dem Zug.

Der letzte telefonische Kontakt mit Till war Mitte Oktober 2017. Hier sagte Till zu einem Schulfreund, dass es ihm gut gehe und er nicht mehr nach Hause will. Danach war er telefonisch nicht mehr zu erreichen.

Im Mai 2017 war Till schon einmal für ein Wochenende ohne Wissen der Eltern in Lingen, kam aber selbstständig wieder zurück.

18. Juli 2019, zuletzt aktualisiert: 18. Juli 2019

Hinweis abgeben

Fotografia 41. Poszukiwania publiczne osoby zaginionej

Źródło: <https://www.bka.de/DE/IhreSicherheit/Fahndungen/Personen/Vermisste/Ramming/Sachverhalt.html>, dostęp z dnia 13.09.2021 r.

W związku z faktem, że wykorzystanie tej metody wiąże się z koniecznością opublikowania wizerunku osoby zaginionej¹¹, poszukiwanie publiczne stosuje się jako środek ostateczny wówczas, gdy miejsca pobytu osoby zaginionej nie udało się ustalić za pomocą innych środków, np. analizy monitoringu czy przesłuchania świadków. Portale społecznościowe przyciągają zwykle uwagę opinii publicznej tylko na kilka dni, dlatego Policja zazwyczaj po krótkim czasie kończy tam publiczne przeszukania. Na stronie internetowej Bundeskriminalamt¹² poszukiwanie publiczne trwa do czasu odnalezienia osoby zaginionej (lub jej zwłok). Wówczas komunikat musi zostać niezwłocznie usunięty, a poszukiwania publiczne zakończone.

Co ciekawe, w odróżnieniu od rozwiązań przyjętych w Polsce, niemiecka Policja może opublikować wizerunek osoby zaginionej

¹¹ Rozpowszechnienie wizerunku następuje nawet bez zgody osób najbliższych zaginionego.

¹² Federalny Urząd Śledczy.

w środkach masowego przekazu bez zgody osób najbliższych zaginionego. Takie rozwiązanie wydaje się być słuszne. Pozwala to uniknąć próby celowego utrudniania rozwiązania sprawy z obawy przed rozpoznaniem zaginionego przez lokalną społeczność.

Każdego dnia w Niemczech poszukuje się od 200 do 300 osób zaginionych. Niemieckie statystyki policyjne wskazują także, że w ciągu tygodnia odnajduje się 50% zaginionych, w ciągu miesiąca 80%, a osoby zaginione dłużej niż rok stanowią ok. 3% wszystkich zaginionych. Blisko 5% spraw zaginięć kończy się ujawnieniem zwłok osoby zaginionej. Każdego roku ok. $\frac{2}{3}$ zaginionych to osoby płci męskiej, natomiast ok. połowy zaginionych stanowią dzieci i młodzież¹³.

Na dzień 1 kwietnia 2019 r. w bazie Vermi/Utot zarejestrowano 12 tys. osób zaginionych, z czego około 10 tys. miało miejsce na terenie Niemiec, zaś 2 tys. osób zaginęło za granicą. W dniu 1 marca 2020 r. odnotowano 11,5 tys. zaginięć, wśród których 9,2 tys. spraw dotyczyło zaginionych na terenie Niemiec, a 2,3 tys. spraw odnosiło się do zaginięć zagranicznych. Na dzień 1 marca 2021 r. w bazie danych INPOL ujawniono 8044 przypadki zaginięć osób (wykres 12).

W 2018 r. 15 550 dzieci zostało zarejestrowanych jako zaginione w bazie INPOL. W ciągu roku rozwiązano 15 009 spraw, co stanowi 96,5% wszystkich zaginięć w tym roku. W 2019 r. w Niemczech zaginęło 18 125 dzieci, z czego 17 622 sprawy wyjaśniono (około 97,2%). Spośród 14 614 dzieci zaginionych w 2020 r. odnaleziono 14 223, co stanowiło około 97,3% wszystkich zaginięć (wykres 13).

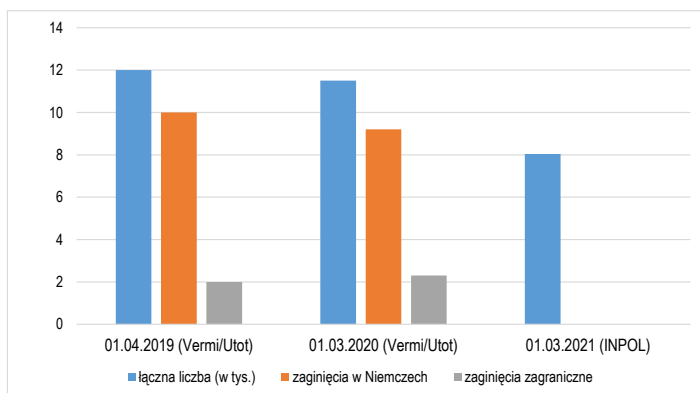
W 2019 r. jako zaginionych zarejestrowano 87 328 młodych ludzi (w wieku 14–17 lat). W ciągu roku rozwiązano 84 918 spraw, co stanowiło 97,4% wszystkich zaginięć w tym roku. W 2019 r. odnotowano łącznie 84 330 zaginionych, z czego 82 155 udało się odnaleźć (97,4%). W roku 2020 odnotowano natomiast 73 701 zaginionych, z czego

---

¹³ https://www.bka.de/DE/UnsereAufgaben/Ermittlungsunterstuetzung/BearbeitungVermisstenfaelle/bearbeitungVermisstenfaelle_node.html;jsessionid=5E1440B98D67EF47ECF95E010F2CF498.live612#doc19618bodyText1, dostęp z dnia 20.09.2021 r.

72 159 odnaleziono, co stanowi 97,9% wszystkich zaginionych w tym roku (wykres 14).

Okoliczności zaginięcia dzieci w sprawach, których nie udało się w ciągu danego roku rozwiązać, mogą sugerować, że są to ofiary przestępstw przeciwko wolności, a nawet życiu¹⁴ (np. porwania, handel ludźmi) – każdego roku stanowią jednak niewielki procent wszystkich zaginięć małoletnich.

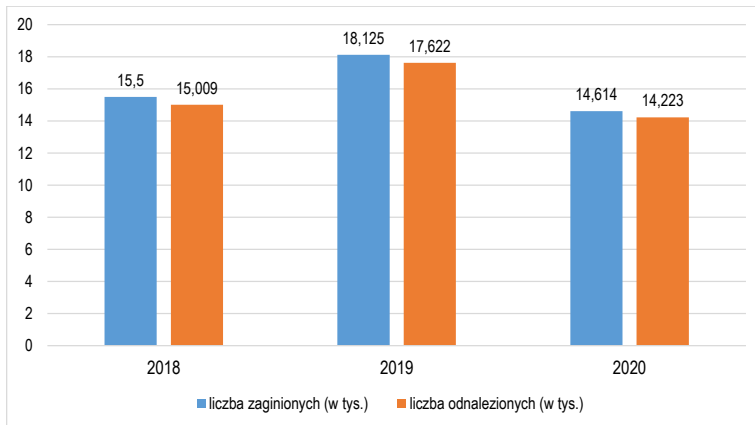
Wykres 12. Liczba zaginięć osób w Niemczech w latach 2019–2021 (w tys.)

Źródło: J. Melz, European University Viadrina, Frankfurt nad Odrą, *Poszukiwania osób zaginionych – Prawo i praktyka w Niemczech*, Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Prawnokarne, kryminologiczne i wiktymologiczne aspekty zjawiska zaginięć”, 27 maja 2021 r., Olsztyn.

W Niemczech od 2015 r. obserwuje się zjawisko zaginięć małoletnich uchodźców, niebędących pod opieką osób odpowiedzialnych za sprawowanie nad nimi pieczy. Ekspertki podkreślają, że małoletni uchodźcy to dzieci szczególnie narażone na zaginięcie. Jak ustaliła organizacja Missing Children Europe, cyberprzestępcy w coraz większym stopniu skupiają się na dzieciach uchodźców bez opieki i wywierają na nie presję psychiczną lub fizyczną, aby opuściły placówki opiekuńcze.

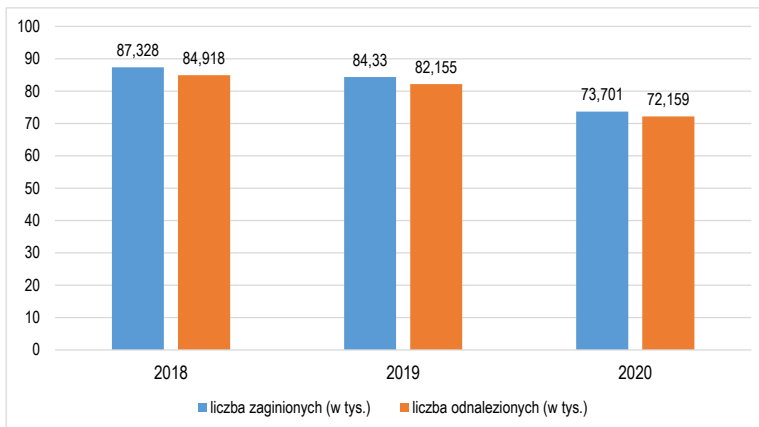
¹⁴ Raport *Police processing of missing persons cases in Germany* (Prowadzenie przez Policję spraw osób zaginionych w Niemczech), Bundeskriminalamt, https://tbinetnet.ohchr.org/Treaties/CED/Shared%20Documents/DEU/INT_CED_ADR_DEU_15461_E.pdf, dostęp z dnia 20.09.2021 r.

Wiele wskazuje także na to, że nieletni uchodźcy zmuszani są do prostytucji i kradzieży, żeby spłacać długi u przemytników¹⁵.

Wykres 13. Zaginięcia dzieci w Niemczech (poniżej 14. roku życia) w latach 2018–2020

Źródło: J. Melz, jw.

Wykres 14. Zaginięcia osób nieletnich (w wieku od 14. do 17. roku życia) w Niemczech w latach 2018–2020

Źródło: J. Melz, jw.

¹⁵ <https://www.dkhw.de/presse/schlagzeilen-archiv/schlagzeilen-details/deutsches-kinderhilfswerk-gestiegene-zahl-vermisster-fluechtlingskinder-bis-13-jahren-besorgniserreg/>, dostęp z dnia 19.09.2021 r.

Tabela 25. Zaginieni małoletni uchodźcy bez opieki w latach 2015–2019

Rok	Zaginieni łącznie	Narodowość afgańska	Narodowość syryjska	Narodowość somalijska	Narodowość marokańska	Pozostałe narodowości	Odnalezieni
2019	3193	702 (22%)	447 (14%)	192 (6%)	319 (10%)	1533	1817 (57%)
2018	3947	826 (20,9%)	766 (19,4%)	392 (9,9%)	320 (8,1%)	1643	3395 (86%)
2017	6201	1410 (22,7%)	1076 (17,4%)	508 (8,2%)	673 (10,9%)	2534	5774 (93,1%)
2016	9754	2688 (27,6%)	1417 (14,5%)	1129 (11,6%)	703 (7,2%)	3817	9153 (93,8%)
2015	8175	3807 (46,6%)	933 (11,4%)	820 (10%)	274 (3,4%)	2341	7397 (90,5%)

Źródło: *Bundesfachverband Unbegleitete Minderjährige Flüchtlinge* (Federalne Stowarzyszenie Nieletnich Uchodźców bez Opieki), https://b--umf-de.translate.google.pl/zahlen-statistiken/?_x_tr_sl=de&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=nui,sc, dostęp z dnia 19.09.2021 r.

Na dzień 16 marca 2020 r. w bazie danych „Vermi/Utot” w Niemczech figurowało 1621 niewyjaśnionych przypadków zaginięć dzieci – liczonych od najwcześniejszej zarejestrowanej daty zaginięcia, tj. od 3 marca 1951 r. do dnia 16 marca 2020 r. Ponad połowa z tych dzieci to uchodźcy bez opieki (*unbegleitete minderjährige Flüchtlinge*).

8.3. Belgia

Aktem prawnym regulującym problematykę osób zaginionych w Belgii jest Ministeriële richtlijn van 26 april 2014 inzake de pospornic van vermiste personen. Intussen opgenomen in de Gemeenschappelijke Omzendbrief nr. COL 12/2014 van het College van Procureurs-generaal bij de hoven van beroep (rozporządzenie ministerialne z dnia 26 kwietnia 2014 r. w sprawie poszukiwania osób zaginionych zawarte w komunikacie nr COL 12/2014 Kolegium Prokuratorów Generalnych). Nie jest to akt rangi ustawowej, ale zarówno Policja lokalna, jak i federalna są związane jego postanowieniami. Zawarto w nim procedury postępowania w przypadku zaginięcia osoby oraz zasady współpracy podmiotów zaangażowanych w czynności poszukiwawcze.

W ww. rozporządzeniu wyróżniono dwa rodzaje zaginięć, tj. zaginięcia niepokojące oraz pozostałe zaginięcia.

Zaginięcie uznaje się za alarmujące, w przypadku gdy:

- 1) osoba zaginiona ma mniej niż trzynaście lat,
- 2) osoba zaginiona jest niepełnosprawna umysłowo lub fizycznie,
- 3) osoba zaginiona musi stale przyjmować leki,
- 4) okoliczności sprawy wskazują, że osoba zaginiona znajduje się w sytuacji zagrożenia życia,
- 5) okoliczności sprawy wskazują, że osobie zaginionej może grozić niebezpieczeństwo ze strony osób trzecich lub może ona być ofiarą przestępstwa,
- 6) zaginięcie jest całkowicie sprzeczne z typowym zachowaniem osoby zaginionej.

Gdy w sprawie zaginięcia spełniony zostanie chociażby jeden z powyższych warunków, uznaje się, że jest to zaginięcie niepokojące,

bezpośrednio zagrażające bezpieczeństwu osoby zaginionej i należy podjąć niezwłoczne czynności w celu jej odnalezienia, a także zawiadomić prokuraturę i federalną jednostkę ds. osób zaginionych (Cel Vermiste Personen).

W pozostałych przypadkach osobę uważa się za zaginioną wtedy, gdy nie pojawia się ona w miejscu stałego pobytu, stoi to w sprzeczności z typowym zachowaniem tej osoby, jej aktualne miejsce pobytu jest nieznane i dla jej bezpieczeństwa należy ją jak najszybciej odnaleźć.

W dyrektywie podkreśla się jednak, że każde zaginięcie należy traktować poważnie i każde zgłoszenie należy niezwłocznie przyjąć celem wszczęcia działań poszukiwawczych.

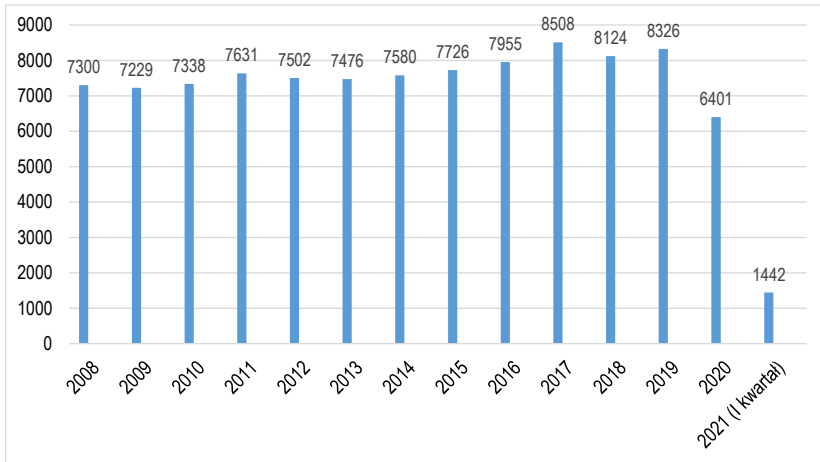
Belgijska Policja działa na dwóch poziomach – lokalnym (Policja lokalna) i federalnym (Policja federalna). Ustawodawca nadał obu tym strukturom te same ogólne kompetencje w zakresie poszukiwania osób zaginionych¹⁶. Lokalna Policja jest odpowiedzialna za działania poszukiwawcze na poziomie lokalnym, natomiast Policja federalna jest właściwą jednostką na terytorium całej Belgii, ale jej udział opiera się na zasadzie pomocniczości i specjalności. Policyjna służba federalna włączana jest do akcji specjalistycznych lub pomocniczych Policji lokalnej.

Zawiadomienie o zaginięciu osoby złożyć można w każdej jednostce Policji, jednak jednostką prowadzącą czynności poszukiwawcze będzie jednostka właściwa dla miejsca zaginięcia. Po otrzymaniu zgłoszenia informacje na temat danych osoby zaginionej i okoliczności zaginięcia wprowadza się do policyjnego systemu ogólnokrajowego Algemene Natinale Gegevensbank (ANG; Ogólnokrajowa Baza Danych). Wówczas o zaginięciu poinformowane zostaną wszystkie jednostki Policji na terenie kraju. Bardzo istotnym elementem jest dysponowanie fotografią z wizerunkiem osoby zaginionej. Dość istotną okolicznością jest także pozyskanie informacji na temat miejsca, gdzie ostatni raz widziano osobę zaginioną. W ramach czynności poszukiwawczych

---

¹⁶ *Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, BS 5 januari 1999*, Ustawa z dnia 7 grudnia 1998 r. o organizacji zintegrowanej służby policyjnej, zorganizowanej na dwóch poziomach, BS 5 stycznia 1999 r.

sprawdzeniu podlega mieszkanie osoby zaginionej w celu ujawnienia śladów mogących stanowić punkt zaczepienia i podstawę budowania wersji zdarzenia. Analitycy śledczy wyznaczają obszar, w rejonie którego może przebywać osoba zaginiona, biorąc pod uwagę czas, jaki upłynął od ostatniego kontaktu z osobą zaginioną. Wyznaczony obszar przeszukiwany jest przez patrole z psami ratowniczymi.

Wykres 15. Zgłoszone na Policji zaginięcia osób w Belgii w latach 2008–2021 (I kwartał)

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://www.statista.com/statistics/536307/missing-persons-in-belgium/>, dostęp z dnia 20.04.2020 r. oraz raportu Politie/Criminaliteitsstatistiek België (Policyjne statystyki przestępczości w Belgii), 2000 – I kwartał 2021, Federale Politie – DGR/DRI/BIPOL, s. 179.

W strukturze belgijskiej Policji wyodrębniono specjalną Jednostkę ds. Zaginionych (Cel Vermiste Personen). Jednostka zajmuje się poszukiwaniem oraz analizą szczególnie niepokojących zaginięć i zaginięć wszystkich nieletnich. Od powstania jednostki, w okresie od września 1995 r. do 30 czerwca 2010 r., zespół zajmował się 16 510 sprawami zaginięć. Spośród nich 15 733 (95%) zostały zamknięte w związku z odnalezieniem osoby zaginionej lub jej zwłok. W okresie tym nie wyjaśniono natomiast zaginięć 777 osób.

Do głównych zadań policyjnej jednostki należy zapewnienie koordynacji działań wszystkich podmiotów zajmujących się poszukiwaniem osób zaginionych, zarówno na poziomie policyjnym, jak i pozapolicyjnym¹⁷. Koordynacja opiera się przede wszystkim na:

- zapewnieniu odpowiedniej komunikacji z partnerami, takimi jak: Child Focus, lokalna Policja, odpowiednie organizacje czy stowarzyszenia, i zarządzaniu poszukiwaniami na dużą skalę;
- monitorowaniu i zapewnieniu wsparcia jednostkom Policji bezpośrednio zajmującym się zaginięciem (pomoc logistyczna, merytoryczna, osobowa, techniczna) poprzez np. udostępnienie specjalistycznych zasobów (helikopterów czy psów tropiących);
- prowadzeniu badań, tworzeniu raportów na temat zjawiska zaginięć i jego różnych aspektów oraz udostępnianiu tych materiałów wszystkim zainteresowanym władzom i służbom.

W przypadku otrzymania informacji o zaginięciu jednostka dokonuje weryfikacji okoliczności sprawy, zwłaszcza pod kątem zwyczajowych zachowań osoby zaginionej, ale też tych, które mogą stanowić przyczynę zaginięcia. Na tym etapie dokonuje się także analizy śladów cyfrowych, takich jak: sygnał telefonu komórkowego, logowanie do stacji BTS, lokalizacja, weryfikacja treści zawartych w komputerze osoby zaginionej (np. historia przeglądanych treści internetowych).

Na następnym etapie dokonuje się oceny stopnia zagrożenia zdrowia lub życia osoby zaginionej, opierając się na sześciu kryteriach określonych w dyrektywie ministerialnej w sprawie poszukiwania osób zaginionych z dnia 20 lutego 2002 r.¹⁸

Wśród pozarządowych podmiotów zajmujących się szeroko pojętym zjawiskiem zaginięć osób w Belgii wyróżnić należy fundację Child Focus, która powstała w marcu 1998 r. Współpracuje ona z belgijską Policją, udziela wsparcia psychologicznego, społecznego i prawnego rodzinom

---

¹⁷ <https://www.politie.be/5998/nl/wanted/overview/category/missing-persons-262>, dostęp z dnia 22.09.2021 r.

¹⁸ *Circulaire n° 9/2002 du Collège des Procureurs généraux près les Cours d'appel contenant la Directive ministérielle du 20 février 2002 relative à la recherche des personnes disparues.*

osób zaginionych oraz rozpowszechnia na terenie całego kraju komunikaty o zaginięciu dziecka (także poprzez rozwieszanie plakatów).

W 2018 r. fundacja Child Focus zajmowała się 1863 sprawami zaginięć dzieci. Większość (67%) rozwiązano w ciągu roku. Ponad 13% spraw uznano za tzw. zaginięcia niepokojące. Co więcej, nastolatki podejmujący się ucieczek w większości mieli od 13 do 15 lat, a 40% z nich zostało odnalezionych w ciągu 48 godzin¹⁹. Skuteczność działań fundacji potwierdza, że stanowi ona istotny element systemu poszukiwania osób zaginionych w Belgii.

8.4. Włochy

Podstawą poszukiwań osób zaginionych na terenie Włoch jest głównie LEGGE 14 novembre 2012, n. 203 Disposizioni per la ricerca delle persone scomparse²⁰. Zgodnie z art. 1²¹ ww. ustawy każdy, kto poweźmie informację o opuszczeniu miejsca pobytu przez osobę, której życie lub bezpieczeństwo osobiste może być zagrożone, może zgłosić ten fakt w najbliższej jednostce Policji. Osoba zgłaszająca może żądać otrzymania kopii zawiadomienia, która stanowi potwierdzenie zgłoszenia zaginięcia (art. 1 ust. 3). Na mocy art. 1 ust. 5 zgłaszający zobowiązany jest

¹⁹ *Jaarverslag 2018* (Raport roczny 2018), <https://childfocus.be/nl/preventie>, dostęp z dnia 22.09.2021 r., s. 12).

²⁰ Disposizioni per la ricerca delle persone scomparse (12G0225), (GU n. 278 del 28-11-2012), dalej jako: ustawa nr 203 o poszukiwaniu osób zaginionych.

²¹ „Fermo restando quanto previsto dall'articolo 333 del codice di procedura penale, nonche' gli obblighi previsti dalla vigente normativa, chiunque viene a conoscenza dell'allontanamento di una persona dalla propria abitazione o dal luogo di temporanea dimora e, per le circostanze in cui e' avvenuto il fatto, ritiene che dalla scomparsa possa derivare un pericolo per la vita o per l'incolumita' personale della stessa, puo' denunciare il fatto alle forze di polizia o alla polizia locale”. [tłumaczenie własne: „Bez uszczerbku dla przepisów art. 333 Kodeksu postępowania karnego, jak również dla obowiązków przewidzianych w obowiązujących przepisach, każdy, kto dowiedział się o uprowadzeniu osoby z jej miejsca zamieszkania lub miejsca pobytu czasowego i ze względu na okoliczności, w których doszło do czynu, uważa, że zaginięcie może spowodować zagrożenie dla jej życia lub bezpieczeństwa osobistego, incydent powinien zgłosić na Policję lub na Policję lokalną”].

do niezwłocznego poinformowania Policji o ustaniu przyczyn uzasadniających zgłoszenie zaginięcia.

Definicja osoby zaginionej nie pojawia się *expressis verbis* w akcie prawnym traktującym o omawianym tu zjawisku. Analiza przytoczonego wyżej zapisu ustawy o poszukiwaniu osób zaginionych pozwala ustalić, że w świetle prawa włoskiego za osobę zaginioną uważa się każdą osobę, która opuściła miejsce dotychczasowego pobytu, a okoliczności sprawy pozwalają przypuszczać, że osobie tej może grozić niebezpieczeństwo.

Wszystkie informacje o osobach zaginionych rejestrowane są w krajowym systemie informacyjnym Ricerca Disapparsi (Ri.Sc.).

Zgłoszenia można dokonać w każdej jednostce Policji, jednak sprawa do prowadzenia przekazywana jest do jednostki właściwej ze względu na ostatnie miejsce pobytu osoby zaginionej. Jednostka ta inicjuje i prowadzi czynności poszukiwawcze (art. 1 ust. 2 ustawy nr 203 o poszukiwaniu osób zaginionych).

W poszukiwania zaginionej osoby angażują się, oprócz Policji, która zobowiązana jest do prowadzenia czynności poszukiwawczych: Nadzwyczajny Rzecznik Rządu ds. Osób Zaginionych (Commissario straordinario del Governo per le persone scomparse), Komenda Główna Policji, jednostki systemu ochrony przeciwpożarowej i cywilnej, stowarzyszenia, grupy wolontariackie oraz inne podmioty, np. prywatne działające w okolicy (art. 1 ust. 4 ustawy nr 203 o poszukiwaniu osób zaginionych).

Szczególne uwagę należy zwrócić na rolę Nadzwyczajnego Rzecznika Rządu ds. Osób Zaginionych, który został powołany w 2007 r. Jego funkcje zostały określone w dekrete Prezydenta z dnia 31 lipca 2007 r. (decreto del Presidente della Repubblica 31 luglio 2007). Zgodnie z jego zapisami Rzecznik Rządu ds. Osób Zaginionych:

- Zapewnia stabilną koordynację pomiędzy właściwymi organami administracji państwowej, dbając jednocześnie o łączność i odpowiednie struktury techniczne.
- Monitoruje działania instytucji i innych podmiotów zajmujących się zjawiskiem zaginięć w różnych aspektach (zarówno pod względem

liczby zarejestrowanych spraw, działań policyjnych, socjalnych, jak i społecznych).

- Dokonuje analizy porównawczej informacji o osobach zaginionych i niezidentyfikowanych zwłokach będących w posiadaniu wspólnego systemu danych z informacjami na poziomie terytorialnym, co pozwala na aktualizowanie krajowych danych zbiorczych dotyczących zaginionych.
- Analizuje informacje o zjawisku zaginięć, także o charakterze międzynarodowym, w celu opracowania tematycznego raportu porównawczego.
- Co pół roku składa Prezesowi Rady Ministrów sprawozdanie z wyników swojej działalności.
- Utrzymuje relacje z bliskimi zaginionych oraz z najbardziej reprezentatywnymi stowarzyszeniami na poziomie krajowym, które zajmują się tematyką zjawiska zaginięć w różnych aspektach²².

Oprócz kwestii zaginięć osób Rzecznik Rządu ds. Osób Zaginionych zajmuje się także problemem ujawnionych na terenie Włoch zwłok o nieustalonej tożsamości. Wobec tego utworzono rejestr krajowy, który jest na bieżąco aktualizowany na podstawie informacji otrzymanych od organów ścigania (Policji, prokuratury).

Rzecznik podejmuje także działania profilaktyczne mające zapobiegać zaginięciom osób starszych, niepełnosprawnych oraz małoletnich – w tym cudzoziemców bez opieki. W ostatnich latach obserwuje się znaczny wzrost ruchów migracyjnych na terenie Włoch, a to z kolei przekłada się na konieczność wyodrębnienia spośród wszystkich zaginionych osób będących cudzoziemcami. W okresie od 1974 r. do czerwca 2015 r. w prowincji Rzym zgłoszono 21 001 osób zaginionych (15 015 odnaleziono), z czego 2 409 to osoby małoletnie i prawie wszystkie były obcokrajowcami, a dokładnie 2 214 (92% wszystkich małoletnich)²³. Specyficzne w tej grupie osób jest podejmowanie ucieczek z ośrodków czy schronisk, dlatego zdarzeń tego typu nie kwalifikuje się jako typowe

²² https://www.interno.gov.it/sites/default/files/allegati/intervento_commissario_osserv_famiglia.pdf, dostęp z dnia 22.09.2021 r.

²³ Protocollo Di Intesa, L'anno 2015, addì 27 ottobre 2015 in Roma, s. 2.

zaginięciu. Z uwagi jednak na fakt, że są to osoby nieletnie i przebywające na terenie Włoch bez opiekunów prawnych, wymagają objęcia ochroną ze strony państwa. Ze względu na wysokie ryzyko stania się ofiarą różnego rodzaju nadużyć, w tym handlu ludźmi i innych form wyzysku, konieczne jest zapobieganie zaginięciom wśród cudzoziemców.

Wytyczne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Rzecznika Rządu ds. Osób Zaginionych, dotyczące poszukiwania osób zaginionych²⁴, zakładają podejmowanie określonych czynności w przypadku zaginięcia osoby w pięciu okolicznościach:

- w górach,
- na morzu,
- w mieście,
- w niedostępnym lub niezamieszkałym obszarze,
- na obszarze jeziora lub rzeki.

W wytycznych wskazano także podmioty, których zaangażowanie w poszukiwania osób zaginionych uważa się za niezbędne, tj.: właściwe organy sądowe, siły i środki Policji, Państwowa Straż Pożarna, lokalne władze, instytucje pomocy społecznej, Narodowy Korpus Ratownictwa Alpejskiego i Speleologicznego (CNSAS), Lokalny Urząd Opieki Zdrowotnej / Centrum Operacyjne – „118”, stowarzyszenia wolontariackie (te znajdujące się na odpowiednich listach wojewódzkich oraz działające również na poziomie regionalnym i/lub krajowym, jak np. stowarzyszenie „Penelope”, „Telefono Azzurro”, „Alzheimer United”).

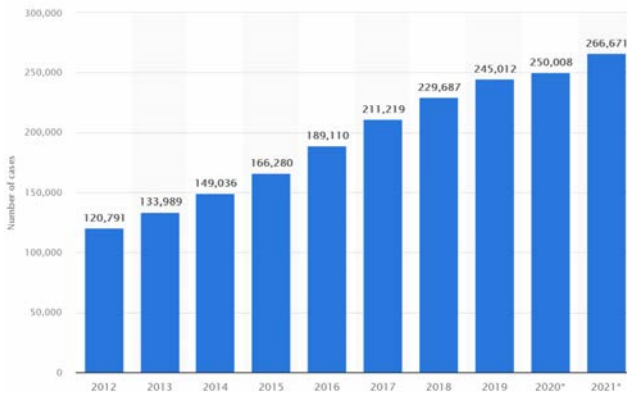
Prezentowane na wykresach 19–20 informacje odnoszą się do stanu liczbowego spraw osób zaginionych figurujących w bazie danych w konkretnym roku. Nie oznacza to, że w danym roku odnotowano wskazaną liczbę zaginięć. Publikowana statystyka uwzględnia bowiem sprawy zaginięć zarejestrowane od 1 stycznia 1974 r.

W 2018 r. w bazie danych figurowało 229 687 zaginionych (dane dotyczą okresu od 1974 r. do 2018 r.), z czego we wskazanym przedziale czasu odnaleziono 171 974 osoby, natomiast nie udało się wyjaśnić 57 713 zaginięć (wykres 20). Analiza danych z 2017 r. (211 219 zaginionych) i 2018 r. (229 687 zaginionych) pozwala przyjąć, że na przestrzeni

---

²⁴ *Linee Guida Per Favorire La Ricerca Di Persone Scomparse*, s. 1.

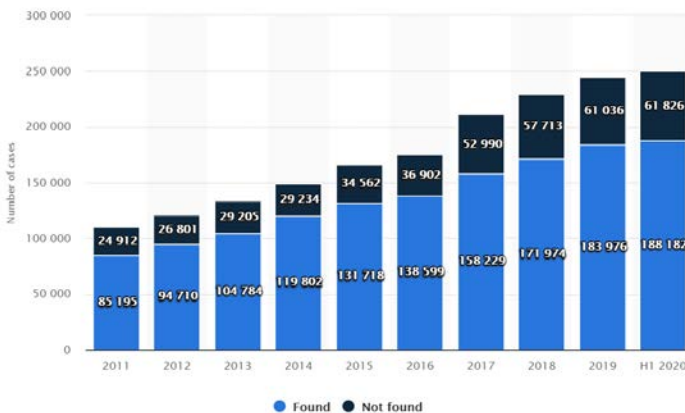
12 miesięcy (od grudnia 2017 r. do grudnia 2018 r.) we Włoszech odnotowano 18 468 zaginięć (wykres 16).

Wykres 16. Łączna liczba spraw dotyczących osób zaginionych – zgłoszonych Policji we Włoszech od 2012 r. do czerwca 2021 r.

* stan na czerwiec 2021 r.

Źródło: <https://www.statista.com/statistics/649124/missing-persons-cases-italy/>, dostęp z dnia 15.09.2021 r.

Wykres 17. Liczba osób zaginionych – sprawy zgłoszone Policji we Włoszech w latach 2012–2020 według wyników sprawy (odnalezieni/nieodnalezieni)

Źródło: <https://www.statista.com>, dostęp z dnia 3.07.2020 r.

8.5. Czechy

Zgodnie z definicją określoną w ustawie nr 273/2008 o Policji Republiki Czeskiej²⁵ osoba zaginiona to osoba, której życie lub zdrowie może być zagrożone w związku z zaginięciem²⁶, np. wymaga stałego przyjmowania leków czy jej stan psychiczny może sugerować próbę samobójczą.

Definicja osoby zaginionej pojawia się także w akcie normatywnym niższej rangi, w którym pojęcie osoby zaginionej jest rozumiane szerzej. Zgodnie bowiem z art. 2 pokyn policejního prezidenta č. 53 ze dne 18. března 2015, o pátrání (zarządzenie Komendanta Głównego Policji nr 53 z dnia 18 marca 2015 r. w sprawie poszukiwań osób) w przepisach czeskich wyróżnia się następujące kategorie osób zaginionych:

- Osoba, której miejsce pobytu nie jest znane, a na podstawie okoliczności zaginięcia można przypuszczać, że jej życie lub zdrowie jest zagrożone.
- Wychowanek placówki zapewniającej pieczę zastępczą, wobec którego wydano nakaz sądowy umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, a który zbiegł z tej placówki.
- Osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową, która nie ukończyła 18. roku życia, a w trakcie postępowania o udzielenie ochrony międzynarodowej nagle opuściła ośrodek azylowy.
- Dziecko w wieku poniżej 15 lat, które:
  - 1) może być ofiarą wypadku,
  - 2) nie ma dostępu do leków, które stale musi przyjmować;
  - 3) jest fizycznie lub umyślowo upośledzone;
  - 4) jest ofiarą uprowadzenia z elementami przemocy; potencjalny sprawca cierpi na zaburzenia psychiczne, jest niestabilny i nieprzewidywalny; działania podejmowane przez potencjalnego sprawcę

---

²⁵ Zákon č. 273/2008 Sb. (ustawa o Policji w Republice Czeskiej).

²⁶ § 111 pkt d) Zákon o policii č. 273/2008 Sb. „pohřešované osobě, rozumí se jí fyzická osoba, o níž se lze důvodně domnívat, že je ohrožen její život nebo zdraví, místo jejího pobytu není známo a policií po ní bylo vyhlášeno pátrání”. Dokument udostępniony autorce przez Prezydium Policji Republiki Czeskiej, Biuro Dochodzeń Kryminalnych w Pradze, pismo z dnia 28.04.2020 r., nr Č. j. PPR-16918-3/ČJ-2020-990330.

w przeszłości wobec małoletniego lub inne poszlaki sugerują, że życie lub zdrowie dziecka jest w niebezpieczeństwie.

- W szczególnie uzasadnionych przypadkach także osoba powyżej 15. roku życia, lecz poniżej 18. roku życia.

Jak wskazują praktycy, powyższy podział jest logiczny, sprawdzony i stosowany przez Policję²⁷. Informacja o zaginięciu osoby jest niezwłocznie wprowadzana do systemu IS PATROS. W przypadku zaginięcia dziecka, które ma mniej niż 15 lat i jego życie lub zdrowie może być zagrożone, każdorazowo należy rozważyć uruchomienie narzędzia służącego natychmiastowemu rozpowszechnieniu komunikatu o poszukiwaniach, tzw. Child Alert. O wszczęciu systemu decyduje policjant prowadzący sprawę zaginięcia, gdyż uważa się, że jest najlepiej zorientowany w okolicznościach sprawy.

Zgodnie z art. 17 zarządzenia Komendanta Głównego Policji nr 53 z dnia 18 marca 2015 r. w sprawie poszukiwań osób Policja może zarządzić poszukiwania osoby w środkach masowego przekazu, w przypadku gdy na podstawie okoliczności zaginięcia można założyć, że jest to celowe i przyczyni się do odnalezienia osoby zaginionej. Wówczas Policja zwraca się do mediów z wnioskiem o publikację komunikatów, wskazując: dane personalne osoby zaginionej, okoliczności zaginięcia, opis ubioru, aktualną fotografię i dane jednostki Policji, a także policjanta prowadzącego sprawę.

Poszukiwaniem osób zaginionych w Czechach zajmuje się głównie Policja. Czynności poszukiwawcze prowadzi ta jednostka Policji, w okręgu której osoba zaginiona była ostatni raz widziana przez osobę zgłaszającą. W przypadku odnalezienia osoby zaginionej powyżej 18. roku życia zawiadamia się osobę zgłaszającą o tym fakcie, w tym także o okolicznościach odnalezienia (za zgodą osoby zaginionej). W przypadku niewyrażenia zgody przez odnalezioną osobę zaginioną na udzielenie takich informacji Policja informuje osobę zgłaszającą jedynie o zakończeniu poszukiwań (nie wskazując przy tym, jaki jest finał czynności poszukiwawczych). O odnalezieniu osoby niepełnosprawnej

---

²⁷ Konsultacja ekspercka z ppłk mgr Jiří Hrabec w dniu 26.05.2020 r., Prezydium Policji Republiki Czeskiej, Biuro Dochodzeń Kryminalnych w Pradze.

informuje się osobę zgłaszającą i jej opiekuna prawnego. W przypadku odnalezienia osoby niepełnoletniej (poniżej 18. roku życia) zawiadamia się jej przedstawiciela ustawowego w celu przekazania dziecka. Odnalezienie obcokrajowca ubiegającego się o ochronę międzynarodową wiąże się z przekazaniem tej osoby do właściwego miejscowo ośrodka zapewnającego ochronę migrantom i uchodźcom.

Tabela 26. Zaginięcia osób zgłoszone Policji w Czechach w latach 2004–2014

Rok	Zgłoszone osoby zaginione – łącznie:	w tym osoby pełnoletnie	w tym osoby niepełnoletnie	Osoby odnalezione
2014	3810	2369	1441	3799 (99,7%)
2013	4129	2554	1575	4119 (99,7%)
2012	4261	2491	1770	4247 (99,6%)
2011	4549	2497	2052	4531 (99,6%)
2010	4471	2397	2074	4460 (99,7%)
2009	4702	2364	2338	4685 (99,6%)
2008	4769	2207	2562	4755 (99,7%)
2007	4661	2261	2400	4647 (99,6%)
2006	4317	2099	2218	4306 (99,7%)
2005	4314	2245	2069	4299 (99,6%)
2004	4390	2399	1991	4374 (99,6%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych autorce przez Prezydium Policji Republiki Czeskiej, Biuro Dochodzeń Kryminalnych w Pradze.

Z analizy danych ujętych w tabeli 26 wynika, że w latach 2004–2014 liczba zaginięć osób odnotowanych przez czeską Policję utrzymywała się na podobnym poziomie. Około połowę wszystkich osób zaginionych stanowiły osoby niepełnoletnie. Warto zwrócić także uwagę na skuteczność działań czeskiej Policji w zakresie rozwiązania każdego roku spraw zaginięć na poziomie 99,6–99,7%.

Tabela 27 przedstawia natomiast dane odnoszące się do zaginięć na terenie Republiki Czeskiej dzieci w dwóch grupach wiekowych, tj. do 15. roku życia i od 15. do 18. roku życia. Ocena danych liczbowych z obu tabel prowadzi do wniosku, że skala zaginięć dzieci na przestrzeni

lat znacznie wzrosła. Przykładowo, w 2014 r. zarejestrowano 1441 zaginionych osób niepełnoletnich, natomiast w 2019 r. aż 4 025.

Tabela 27. Zaginięcia dzieci zgłoszone Policji w Czechach w latach 2019–2020

Rok	Dzieci w wieku do 15. roku życia	Odnaleziono	Dzieci w wieku 15–18 lat	Odnaleziono
2020	943	856 (90,7%)	2569	2290 (89,1%)
2019	1090	1082 (99,2%)	2935	2921 (99,5%)

Źródło: <https://www.policie.cz/soubor/statistika-pohresovane-deti-pdf.aspx>, dostęp z dnia 30.09.2021 r.

W ostatnich latach na terenie Republiki Czeskiej obserwuje się nasilenie zjawiska porwań rodzicielskich²⁸. Szczególnie niepokojące okazują się być konflikty małżeństw międzykulturowych. Dodatkowo ogromny problem stanowi fakt, że najczęściej nieporozumienia występują w rodzinach, w których jeden z małżonków jest obywatelem państwa spoza UE, zwłaszcza krajów arabskich, w których różnorodność kulturowo-religijna jest dość duża. Sądy krajów arabskich nie respektują bowiem orzeczeń sądów Republiki Czeskiej w przedmiocie opieki nad dziećmi. Zgodnie z obowiązującym w krajach arabskich prawem opieka prawna nad dzieckiem przysługuje ojcu. Matka dziecka może podejmować decyzje jedynie w drobnych bieżących sprawach życia codziennego. Współpraca międzynarodowa z państwami spoza UE w sprawach porwań rodzicielskich nie odbywa się na pożądanym poziomie, a Biuro Międzynarodowej Ochrony Praw Dziecka w Brnie każdego roku odnotowuje około 70 przypadków uprowadzenia dziecka za granicę²⁹.

8.6. Portugalia

Za poszukiwanie osób zaginionych w Portugalii odpowiedzialna jest głównie Policja, w strukturach której wyodrębniono specjalistyczną

²⁸ Ibidem.

²⁹ M. Rekorys, *Pátrání po osobách v kompetenci Policie České republiky*, Diplomová Práce, Praha 2020, s. 27.

komórkę zajmującą się poszukiwaniem osób zaginionych – Unidade de Informação de Investigação Criminal (Jednostka Informacji Dochodzeniowo-Śledczej). Zgodnie z art. 14 ust. 1 pkt c decreto-Lei n.º 42/2009 Estabelece as competências das unidades da Polícia Judiciária e o regime remuneratório dos seus dirigentes³⁰ do zadań jednostki należy m.in. podejmowanie działań prewencyjnych i poszukiwawczych dotyczących zaginięć osób³¹.

W przypadku otrzymania zawiadomienia o zaginięciu osoby dokonuje się wstępnej analizy sprawy i na podstawie okoliczności zaginięcia, a także informacji pozyskanych od bliskich osoby zaginionej (przede wszystkim na temat: problemów, chorób, porażek, sukcesów, zwyczajowego zachowania osoby zaginionej), wyznacza się wstępne wersje zdarzenia i kierunki poszukiwań.

Z danych zebranych przez Policję³² na przestrzeni lat wynika, że 55% osób zaginionych każdego roku to osoby starsze (co trzeci zaginiony ma powyżej 60 lat), natomiast około 45% wszystkich zaginionych to osoby niepełnoletnie (z których większość – około 90% – ma od 12 do 17 lat). Dane te rodzą konieczność wyróżnienia dwóch grup o dużym ryzyku stania się ofiarą zaginięcia – osoby starsze oraz nastolatki.

Przypadki małoletnich, których nigdy nie udaje się odnaleźć, należą do rzadkości. Zaginięcia o charakterze kryminalnym to niewielki odsetek wszystkich spraw. W przypadku powzięcia informacji uzasadniających przypuszczenie, że małoletni jest ofiarą przestępstwa, Policja prowadzi poszukiwania w innym trybie, na podstawie i zasadach przepisów karnych.

Przypadków dorosłych, którzy znikają z miejsca dotychczasowego pobytu, a których życie i zdrowie nie jest zagrożone, nie uznaje się

---

³⁰ Dekret z mocą ustawy nr 42/2009 ustalający kompetencje jednostek Policji.

³¹ „A Unidade de Informação de Investigação Criminal, designada abreviadamente pela sigla UIIC, tem as seguintes competências: (...) c) realizar acções de prevenção criminal e de detecção de pessoas desaparecidas” – tłumaczenie własne: „Jednostka Informacji Dochodzeniowo-Śledczej, w skrócie UIIC, ma następujące zadania: (...) c) zapobieganie przestępczości i wykrywanie osób zaginionych”.

³² Dane udostępnione autorce przez José Leal, Coordenador de Investigação Criminal, 8.03.2021 r.

za zaginięcie w rozumieniu prawa portugalskiego. Zniknięcie tych osób poczytuje się jako wolną i świadomą decyzję osoby dorosłej, a jej poszukiwanie może nawet stanowić naruszenie prawa człowieka do wolności i prywatności³³.

Za zaginioną uznaje się osobę, której życie lub zdrowie może być zagrożone w związku z zaginięciem. Każdorazowo, na podstawie całokształtu okoliczności, dokonuje się oceny wystąpienia tej przesłanki. W przypadku uznania, że osobie zaginionej grozi niebezpieczeństwo (np. cierpi na chorobę psychiczną), wszczyna się stosowne czynności poszukiwawcze.

Zaginięcie osoby niepełnoletniej (zwłaszcza najmłodszych dzieci) traktuje się priorytetowo. Portugalska Policja podkreśla, że takie zdarzenie należy zgłosić niezwłocznie po ustaleniu, że zniknięcie dziecka jest sprzeczne z jego zwyczajowym postępowaniem, nie ma go w często odwiedzanych miejscach albo w miejscu, w którym powinno się znajdować. Wśród policyjnych procedur postępowania jako niezwykle istotne czynności wskazuje się pozyskanie od osób najbliższych aktualnego zdjęcia osoby zaginionej oraz ustalenie wszystkich najdrobniejszych szczegółów dotyczących zaginionego dziecka (np.: dane przyjaciół, prawdopodobne przyczyny zaginięcia, ulubione miejsce rozrywki, zaobserwowane zmiany w zachowaniu dziecka, odzież, w którą prawdopodobnie dziecko jest ubrane, a także preferowane przez nie środki transportu)³⁴.

W Portugalii wyróżnia się pięć kategorii zdarzeń będących przyczyną zaginięć dzieci³⁵:

- Ucieczka (krajowa/międzynarodowa) – dotyczy wszystkich nieletnich, którzy dobrowolnie opuszczają swoje domy lub instytucje, w których tymczasowo przebywają.

³³ Konsultacja ekspercka z José Leal, Coordenador de Investigação Criminal, 8.03.2021 r.

³⁴ <https://www.policiajudiciaria.pt/alerta-ao-cidadao-criancas-e-menores-desaparecidos-alguns-procedimentos-a-adotar/?fbclid=IwAR0QCqkUysaUVH-s6puU-S5r8VsdxZMPAzDtuVkfBem9k-QbJNjeK9VnM>, dostęp z dnia 8.03.2021 r.

³⁵ Informacja udostępniona autorce przez Instituto de Apoio à Criança Portugal.

- Urowadzenie rodzicielskie (krajowe/międzynarodowe) – uprowadzenie lub przetrzymywanie dziecka w miejscu lub kraju innym niż miejsce zwykłego pobytu, przez jednego lub oboje rodziców albo opiekunów prawnych wbrew woli drugiego rodzica lub opiekuna.
- Urowadzenie przez osoby trzecie (krajowe/międzynarodowe) – obejmuje wszystkie porwania nieletnich dokonane przez osobę inną niż rodzic lub przedstawiciel prawny dziecka.
- Zaginiony i/lub ranny lub inny rodzaj zaginięcia – do tej kategorii zaliczane są przypadki zaginięcia małoletnich bez wyraźnego powodu, np. zagubienia (na plaży) lub gdy dziecko jest ranne i nie można go od razu znaleźć (wypadki podczas zajęć sportowych, obozów letnich).
- Dzieci migrujące pozbawione opieki – zaginięcia dzieci migrantów w wieku poniżej 18. roku życia; obywateli kraju, w którym nie obowiązuje swobodny przepływ osób, które zostały oddzielone od rodziców i które nie znajdują się pod opieką prawnie odpowiedzialnej osoby dorosłej.

W niektórych przypadkach zaginięć dzieci w Portugalii uruchamia się Child Alert, system natychmiastowego rozpowszechnienia informacji o zaginięciu i zagrażającym dziecku niebezpieczeństwie. Wykorzystanie tego narzędzia uzależnione jest jednak od spełnienia przyjętych w tym kraju kryteriów ogłaszania alertu³⁶:

- jedynie w przypadku porwania lub uprowadzenia dziecka,
- jedynie, gdy istnieje zagrożenie życia lub zdrowia ofiary,
- w sprawie zgromadzono informacje, których rozpowszechnienie może przyczynić się do ustalenia lokalizacji ofiary i/lub podejrzanego,
- ofiara zaginięcia ma mniej niż 18 lat.

Należy zauważyć, że spełnienie wszystkich powyższych warunków nie oznacza automatycznej aktywacji systemu. Alertów nie rozpowszechnia się, gdy może to zwiększyć ryzyko zagrożenia życia lub zdrowia ofiary albo utrudnić czynności poszukiwawcze. Decyzję o uruchomieniu

---

³⁶ Raport: *A Criança Desaparecida e a linha 116 000* udostępniony autorce przez Instituto de Apoio à Criança Portugal, s. 12.

alertu podejmuje portugalska Prokuratura Generalna (Procuradoria Geral da República), natomiast Policja Kryminalna (Policia Judiciaria) wspiera Prokuraturę Generalną w procesie decyzyjnym, operacjonalizuje systemy i prowadzi związane z tym zdarzeniem postępowanie.

W praktyce dochodzi do sytuacji, kiedy odmawia się przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu osoby od osób niebędących rodziną zaginionego³⁷, co przez badaczy zjawiska w Portugalii uznaje się za nieprawidłowe. Zgłoszenie zaginięcia osoby każdorazowo winno podlegać przyjęciu i wszczęciu odpowiedniej procedury. W takich przypadkach należy jednak przeprowadzić analizę stopnia wiarygodności przekazanych informacji, a także dokonać oceny poziomu ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia osoby zaginionej.

Tabela 28. Liczba osób zaginionych w Portugalii w latach 2015–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogólna liczba osób zaginionych	2916	3036	2928	2723	2935	2414
Osoby zaginione poniżej 14. roku życia	80	265	236	207	210	277
Osoby zaginione poniżej 18. roku życia	856	1667	1468	1292	1325	1011
Liczba odnotowanych zgłoszeń*	4133	4354	4154	4037	4027	3135
NN zwłoki	2	2	1	2	3	5

* Liczba zgłoszonych zaginięć nie jest tożsama z liczbą osób zaginionych, ponieważ niekiedy ta sama osoba znika kilka razy w ciągu roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji udostępnionych przez José Leal, Coordenador de Investigação Criminal, 8.03.2021 r.

Dane ujęte w tabeli 28 prowadzą do uznania, że w Portugalii każdego roku odnotowuje się stosunkowo niewiele zaginięć osób. Szczególną uwagę należy zwrócić na zjawisko tzw. zaginięć wielokrotnych, z których wynika, że w rzeczywistości liczba osób zaginionych jest każdego

³⁷ A. Machado, A investigação criminal sobre o desaparecimento de pessoas em Portugal, Dissertação para obtenção do grau de Mestre em Direito especialidade em Ciências Jurídico-Criminais, 2013, s. 20.

roku o niespełna 25% niższa. Warto zwrócić także uwagę na zadziwiająco niską skalę zwłok o nieustalonej tożsamości, co świadczy najwyraźniej o wysokiej skuteczności identyfikacji zwłok w tym kraju.

8.7. Podsumowanie

Analiza komparatystyczna systemów poszukiwania osób zaginionych, przeprowadzona na przykładach wybranych państw, prowadzi do wniosku, że w krajach tych przeważa policyjny model poszukiwań. To właśnie Policja jest służbą, w której kompetencji leży podejmowanie działań poszukiwawczych w przypadku zaginięcia osoby. Na przestrzeni kilku ostatnich lat w krajach tych obserwuje się jednak powstawanie pozapolicyjnych grup poszukiwawczo-ratowniczych, które mogą stanowić wsparcie służb policyjnych.

Odnotowuje się dużą różnorodność w zakresie uregulowań prawnych dotyczących osób zaginionych w poszczególnych ustawodawstwach. W niektórych państwach podstawą wszczęcia poszukiwań osoby zaginionej jest akt prawny wyższej rangi (ustawa), natomiast niekiedy procedurę poszukiwań określa się w aktach wewnętrznych Policji (na poziomie zarządzenia). Niektóre poddane ocenie uregulowania prawne w zakresie zjawiska zaginięć określają wprost definicję „osoby zaginionej”, jednak w innych krajach dostrzegalny jest zupełny brak takich wskazań, co z pewnością nie sprzyja systemowi poszukiwania osób zaginionych na terenie tych państw.

Co ciekawe, w odróżnieniu od rozwiązań przyjętych w Polsce, w krajach poddanych analizie status osoby zaginionej nadawany jest osobie, której zdrowie lub życie jest zagrożone w związku z zaginięciem. Konstrukcja definicji osoby zaginionej w Polsce powoduje, że – bez względu na przyczynę zaginięcia – każdorazowo, w przypadku otrzymania zawiadomienia o zaginięciu, Policja zobowiązana jest do wszczęcia poszukiwań.

W ustawodawstwach analizowanych państw nie dokonuje się także kwalifikacji zaginięcia do poziomów czy kategorii rozróżniających zdarzenia pod względem stopnia priorytetowości i niezwłoczności

poszukiwań. Zaistnienie okoliczności zagrażającej bezpieczeństwu osoby zaginionej uruchamia określone procedury i nie ma znaczenia, czy zachodzi wysokie czy niskie ryzyko zagrożenia. Wówczas Policja wszczyna działania zmierzające do odnalezienia osoby zaginionej – wymaga tego konieczność zapewnienia tej osobie bezpieczeństwa. W niektórych przypadkach poszukiwanie osoby zaginionej stoi przecież w sprzeczności z interesem tej jednostki. Niekiedy bowiem opuszczenie dotychczasowego miejsca pobytu jest w pełni świadomą decyzją człowieka, który znalazł się w sytuacji trudnej i szuka sposobu rozwiązania swoich problemów. Pominąć należy ocenę prawidłowości tych działań.

Warto wspomnieć także o wsparciu poszukiwań poprzez zaangażowanie lokalnej społeczności. Wydaje się, że jest to rozwiązanie prawidłowe i skuteczne, przeto stosowane w wielu krajach. W przypadku publikacji wizerunku osoby zaginionej w środkach masowego przekazu równoległe prowadzone są policyjne czynności poszukiwawcze (rozpytania, oględziny, ujawnianie śladów itp.), a rozpowszechnienie wizerunku osoby zaginionej na szeroką skalę daje szansę na szybkie rozpoznanie tej osoby przez ludność. Należy jednak mieć na uwadze, że nadużycie tego rozwiązania może prowadzić do skutku odwrotnego, tj. spowszechnienia komunikatów i braku reakcji społeczeństwa na te alerty.

Wnioski końcowe

Przeprowadzenie wieloaspektowych badań służących gruntownemu rozpoznaniu analizowanego zjawiska pozwoliło ustalić rzeczywisty stan systemu poszukiwania osób zaginionych oraz dostrzec nieprawidłowości w jego funkcjonowaniu.

Ustalenia dokonane w wyniku analizy stanu prawnego umożliwiły ocenę skuteczności przyjętych rozwiązań w praktyce. Niestety, mimo istnienia określonych procedur działań w przypadku zaginięcia osoby postępowanie nie zawsze prowadzone jest zgodnie z wytycznymi. Wciąż ujawniane są przypadki odmowy przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu osoby czy podejmowania nieadekwatnych do okoliczności zaginięcia czynności poszukiwawczych.

Konstrukcja regulacji prawnych, na których opierają się działania polskiej Policji, zobowiązuje do wszczęcia akcji poszukiwawczych każdorazowo w przypadku niemożności ustalenia miejsca pobytu człowieka. W odróżnieniu od rozwiązań przyjętych w Polsce – analogiczne uregulowania obowiązujące w ustawodawstwach analizowanych państw UE odnoszą się jedynie do okoliczności wskazujących na zagrożenie życia lub zdrowia człowieka. Takie unormowania należy uznać za słuszne, gdyż nie powodują konieczności poszukiwania osoby, która korzystając z zagwarantowanego konstytucyjnie prawa do prywatności i do decydowania o swoim życiu osobistym, postanawia opuścić dotychczasowe miejsce pobytu, nie informując o tym osób ze swojego otoczenia.

Metoda statystyczna przyczyniła się do ustalenia rzeczywistej skali zaginięć w Polsce i powzięcia wątpliwości co do wiarygodności policyjnych danych statystycznych, zwłaszcza tych na temat liczby osób odnalezionych w danym okresie sprawozdawczym. Zestawienie liczby osób zaginionych i odnalezionych każdego roku wykazało, że od kilku lat wartość liczbową osób odnalezionych o kilka procent przewyższa

odnotowaną liczbę osób zaginionych, co w ocenie autorki może świadczyć o nierzetelnym gromadzeniu tych danych, a w konsekwencji o ich niewiarygodności.

Analiza przyczyn zaginięć osób pozwoliła ustalić, że zaginięcia kryminalne stanowią niewielki odsetek wszystkich spraw zaginięć osób. W znacznej większości źródłem niemożności ustalenia miejsca pobytu osoby, której zaginięcie zostało zgłoszone przez osobę uprawnioną, jest samowolna zmiana dotychczasowego otoczenia.

Charakterystyka problemu zaginięć występującego wśród dzieci i młodzieży wykazała, że głównym ich powodem jest podejmowanie ucieczek z domów rodzinnych czy innych placówek zapewniających opiekę zastępczą. Należy się jednak zgodzić z rozwiązaniami stosowanymi w poddanych analizie krajach – zaginięcie dziecka praktycznie zawsze wiąże się z zagrożeniem jego bezpieczeństwa i w przypadku tej grupy wiekowej należy podjąć niezwłoczne działania poszukiwawcze. Szczegółowa analiza problemu pozwoliła także wyodrębnić sposoby zapobiegania zaginięciom najmłodszych, które w ocenie autorki wykorzystywane są w wąskim zakresie.

Analiza obecnie stosowanych metod poszukiwania zarówno osób żywych, jak i zwłok przełożyła się na dokonanie przeglądu oraz oceny skuteczności wybranych metod poszukiwawczych, a także wykazała potrzebę korzystania z najnowszych technologii w działaniach zmierzających do ustalenia aktualnego miejsca pobytu człowieka.

Podobne wnioski wyciągnięto z diagnozy systemu identyfikacji zwłok i osób o nieustalonej tożsamości. Co niepokojące, ujawniono, że w porównaniu z innymi krajami europejskimi Polska jest państwem o stosunkowo wysokim współczynniku pochowanych NN zwłok.

Analiza obowiązujących procedur i porozumień zawieranych pomiędzy różnymi organizacjami prowadzi do stwierdzenia, że wciąż ujawnia się wiele nieprawidłowości we współpracy Policji z innymi podmiotami zajmującymi się poszukiwaniem osób zaginionych. Brak konkretnych rozwiązań w sposób negatywny wpływa na organizację poszukiwań ludzi, choć podmioty te stale dążą do ulepszenia procedur poszukiwawczych.

Wobec przeprowadzenia wielowymiarowych badań potwierdzono wszystkie przyjęte hipotezy. Zaginięcia od lat są problemem o dużej skali tych zdarzeń, a obecny system prawny nie zapewnia skutecznej reakcji w przypadku zaginięcia osoby. Poszukiwanie wszystkich osób, których miejsce pobytu nie jest znane zgłaszającemu, powoduje konieczność organizowania kosztownych i czasochłonnych akcji poszukiwawczo-ratowniczych, których przeprowadzanie nie zawsze ma sens oraz jest przyczyną wykorzystania specjalistycznych sił i środków w sytuacjach niewymagających takiej reakcji.

W ramach zrealizowanych badań potwierdzono wnioski dotyczące systemu poszukiwań osób zaginionych w Polsce zawarte w raporcie Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych i Najwyższej Izby Kontroli. Kooperacja podmiotów odpowiedzialnych za podejmowanie działań w zakresie zaginięć osób nie odbywa się w sposób pożądaný i efektywny. Policja nie korzysta z wszystkich dostępnych możliwości wsparcia ze strony grup pozapolicyjnych, a wynika to z braku dostatecznej wiedzy o tych środkach albo braku określenia konkretnych zasad współpracy z tymi podmiotami.

Konkludując, wysunąć należy propozycję wprowadzenia pewnych zmian w systemie poszukiwania osób zaginionych, których zastosowanie w przyszłości wydaje się konieczne. W pierwszej kolejności należałoby się zastanowić nad zmianą konstrukcji modelu poszukiwań osób zaginionych w Polsce, ograniczając czynności poszukiwawcze do osób, których życie lub zdrowie okazuje się być zagrożone wobec analizy wszystkich okoliczności zaginięcia. Przyjęcie takiego rozwiązania mogłoby spowodować, że podejmowanie daremnych działań poszukiwawczych podlegałoby znacznemu ograniczeniu.

Wskazane nieprawidłowości w kwestii zgłaszania zaginięć powodują, że zgodzić się należy z wielokrotnie głoszonym postulatem jednego z głównych badaczy zjawiska – Ewy Gruzy. W jej ocenie należałoby wprowadzić obowiązek złożenia przez osobę zgłaszającą oświadczenia o prawdziwości przekazanych przez nią informacji, pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego zawiadomienia o zaginięciu osoby, na podstawie przepisu przewidującego konsekwencje karne dla

osoby celowo przekazującej nieprawdziwe dane. Takie rozwiązanie pozwoliłoby zmniejszyć skalę fałszywych zgłoszeń i ograniczyć liczbę akcji, w ramach których podejmuje się niecelowe działania poszukiwawcze.

Dodatkowo wskazać należy na konieczność stworzenia policyjnej bazy lokalnych oraz ogólnopolskich podmiotów dysponujących specjalistycznym sprzętem i zasobami ludzkimi, które deklarują swoją gotowość w przypadku konieczności podjęcia akcji poszukiwawczo-ratowniczych. Wprowadzenie tego rozwiązania z pewnością przełożyłoby się na podejmowanie szybkich i zdecydowanych działań oraz zorganizowanie niezwłocznych czynności zmierzających do odnalezienia osoby. Konieczność stworzenia takiej bazy jest niekwestionowana i niewątpliwie potrzebna do ulepszenia systemu poszukiwania osób zaginionych w Polsce.

Bibliografia

Wykaz powołanej literatury

- Adamiec J., Zdeb K., *Metody geofizyczne w procesie poszukiwania ukrytych zwłok*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, t. 56, 2020.
- Antosik-Wójcińska A., Parnowski T., Święcicki Ł., *Jak ćma – przejawy depresji w różnych okresach życia*, ITEM Publishing, Warszawa 2012.
- Bąk J., *W poszukiwaniu utraconej istoty*, [w:] Zaginieni/Missing 2006–2017, Warszawa 2017.
- Bednarski L., *Znaczenie tatuażu w identyfikacji N.N. zwłok*, Problemy Kryminalistyki, nr 264, 2009.
- Biały L., *Z ciemnych kart historii Ziębic – masowy morderca i kanibal Karl Denke*, Litteraria XXXII, 2001, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe.
- Biedowa J., *Rola lekarza dentystry przy ustalaniu tożsamości nieznananych zwłok i osób*, Problemy Kryminalistyki, nr 46, 1963.
- Black S., *Co mówią zwłoki?* Feeria Science, Łódź 2019.
- Bonda K., Lach B., *Motywy ukryty. Zbrodnie, sprawcy i ofiary. Z archiwum profilerów*, MUZA S.A., Warszawa 2020.
- Borkowski T., Trzciński M., *Metodyka badań archeologii sądowej – archeolog na miejscu przestępstwa*, Ochrona Zabytków, 2, 2017.
- Buczowski K., Drapała K., *Porwania rodzicielskie – analiza umorzeń i odmów wszczęcia postępowania w sprawach o przestępstwo z art. 211 k.k.*, Prawo w Działaniu. Sprawy Karne, nr 18, 2014.
- Całkiewicz M., *Ogłędziny zwłok i miejsca ich znalezienia*, Poltext, Warszawa 2019.
- Chowaniec C., Wilk M., Biedroń A., Czyżak K., Chowaniec M., Skowronek R., *Rozwój metod identyfikacji NN ofiar śmiertelnych*, [w:] Postępy w ratownictwie medycznym, epidemiologii i medycynie

- sądowej, J. Konieczny, M. Schroeder (red.), Garmond Oficyna Wydawnicza, Poznań 2015.
- Dajnowicz-Piesiecka D., *Rola kobiet przy porwaniach rodzicielskich w świetle wyników badań aktowych. Sprawczynie czy pokrzywdzone przestępstwem?* Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobiety, nr 2 (3), 2017.
- Dajnowicz-Piesiecka D., *Porwania rodzicielskie w ujęciu prawnym i kryminologicznym*, Adam Marszałek, Toruń 2017.
- Dębiński Z., *Specyfika badań porównawczych metodą superprojekcji*, Problemy Kryminalistyki, nr 193–194, 1992.
- Dudek D., *Zaburzenia dwubiegunowe – choroba ludzi kreatywnych*, Wszechświat, t. 119, nr 1–3, 2018.
- Filar M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Flisikowska K., *Metody ustalania tożsamości zwłok i szczątków ludzkich*, Security Review, nr 3(8), 2018.
- Gałęska-Śliwka A., *Śmierć jako problem medyczno-kryminalistyczny*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009.
- Gawliński A., *Jak pozbyć się zwłok. Specyfika działania sprawców zabójstw i ich postępowanie ze zwłokami*, Wydawnictwo Kryminalistyczne, Olsztynek 2018.
- Giełdziński K., *Robotyka podwodna*, Pomiar – Automatyka – Robotyka, Przemysłowy Instytut Automatyki i Pomiarów PIAP, R. 17, nr 2, 2013.
- Głogowska-Balcerzak A., *Standardy zwalczania handlu ludźmi w prawie międzynarodowym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2019.
- Górecki M., *Ciemna liczba przestępstw – zaginięcie osoby*, [w:] Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2018.
- Górecki A., *Metody wykorzystywane przez polskich kryminalistyków i archeologów przy eksploracji mogił – różnice i zbieżności*, Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Archaeologica, 32, 2017.

- Gruza E., *Zaginieni czy zagubieni – kilka uwag o prawnych aspektach poszukiwań osób zaginionych w Polsce*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, t. 56, 2020.
- Gruza E., Sołtyszewski I. (red. nauk.), *Poszukiwania osób zaginionych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2021, 2022.
- Gurgul J., *Sens czy bezsens wracania do starych spraw?* Problemy Kryminologii, 277(3), 2012.
- Hamburda O.A., *Forensic Methods of Identifying Corpses with Unknown Identity*, RAIS Conference Proceedings, August 19–20, 2019.
- Hinchliffe J., *Forensic Odontology. Part 1. Dental Identification*, British Dental Journal, t. 210, nr 5, 2011.
- Hołyst B., *Psychologia kryminalistyczna. Diagnoza i praktyka*, Difin, Warszawa 2018.
- Jankowska K., *Samobójstwo dzieci i młodzieży w Polsce a sytuacja w rodzinie. Próba diagnozy*, [w:] Zdrowa i mocna rodzina fundamentem społeczeństwa, J. Stala (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, Kraków 2019.
- Jaworski R., *Weryfikacja wersji zabójstwa w przypadkach zaginięcia człowieka*, [w:] Nowa Kodyfikacja prawa karnego, T. Kalisz, M. Trzciniński (red.), t. 56, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2020.
- Johnson M.P., *Evaluating the Utility of a Geographic Information Systems-Based Mobility Model in Search and Rescue Operations*, University of Southern California, 2016.
- Jurecka M., Niedzielski T., *Poszukiwanie osób zaginionych w terenach otwartych: przegląd stosowanych metod*, Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego 47, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2020.
- Jurkiewicz A., *Bez śladu. Niewyjaśnione przypadki zaginięć*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, t. 56, 2020.
- Kaczan S., *Jaki jest? Gdzie jest? O umiejętności psychologii w poszukiwaniu osób zaginionych*, [w:] Przypadki kryminalne. Współpraca interdyscyplinarna przy badaniu ciemnej liczby przestępstw, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2016.

- Kaczmarek J., Kierszka M., *Porwania dla okupu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
- Kaczmarek I., Olejniczak D., Szostak M., Iwaniak A., *Wykorzystanie informacji geograficznej w kryminalistyce*, Roczniki Geomatyki (Annals of Geomatics), t. XIV, z. 3 (73), 2016.
- Kaczmarek M., Puzio-Broda M., *Poszukiwanie osób zaginionych*, Kwartalnik Policyjny, 4, 2014.
- Kamińska S., Sołtyszewski I., *Udział organizacji pozarządowych w procesie poszukiwania osób zaginionych*, [w:] Organizacje pozarządowe w ujęciu prawnopostulatywnym, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2017.
- Keller S., *Niebo: pięć lat w sekcie*, Maternus Media, Tychy 2011.
- Kochańczyk R., *BSP w poszukiwaniu osób zaginionych w praktyce policyjnej*, [w:] Wykorzystanie bezałogowych platform powietrznych w operacjach na rzecz bezpieczeństwa publicznego, M. Feltyński (red.), Wydawnictwo CNBOP-PIB, Józefów 2019.
- Kołecki H., *Kryminalistyczne zastosowania termografii*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1979.
- Koops B.J., Schellekens M., *Forensic DNA Phenotyping: Regulatory issues*, The Columbia Science and Technology Law Review, Vol. 9, 2008.
- Kostrzewski J., *Charakterystyka osób upośledzonych umysłowo*, [w:] K. Kirejczyk, Upośledzenie umysłowe, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1981.
- Kowalski Ł., *Dziennikarstwo śledcze w sprawach osób zaginionych*, [w:] Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2016.
- Kulczyk T., Szczepański T., Łabaj R., *Laboratoryjne metody uzyskiwania odwzorowań linii papilarnych z palców i dłoni zwłok N.N. osób – z praktyki LK KSP*, Problemy Kryminalistyki, nr 256, 2007.
- Kupiec T., Branicki W., *Badanie genetyczne domniemanych szczątków generała Władysława Sikorskiego*, Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii, t. 59, 2009.

- Lach B., *Profilowanie kryminalistyczne*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2014.
- Lampinen J., Arnal J.D., Adams J., Courtney K., Hicks J.L., *Forensic age progression and the search for missing children*, Psychology, Crime & Law, t. 18, 2012.
- Lim K., Treitz P., Wulder M., St-Onge B., Flood M., *LIDAR remote sensing of forest structure*, Progress in Physical Geography, 27 (1), 2003.
- Lisowicz M., *Poszukiwanie zwłok ludzkich z użyciem psa specjalistycznego w terenie otwartym*, [w:] Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2018.
- Lisowicz M., *Nieinwazyjne metody poszukiwania zwłok ludzkich*, [w:] Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2018.
- Litka P., Michalec B., Nowak M., *Polskie Archiwum X*, Mando, Kraków 2016.
- Litka P., Michalec B., Nowak M., *Polskie Archiwum X. Nie ma zbrodni bez kary*, WAM, Kraków 2018.
- Litka E., KWP Gdańsk, *Prostytucja mieszkaniowa*, [w:] Handel ludźmi. Przestrzeń prawnokarna i kryminalistyczno-kryminologiczna, Difin, Warszawa 2017.
- Lorkiewicz-Muszyńska D., Kociemba W., Przysańska A., *Badania odontologiczne i radiologiczne w identyfikacji ofiar katastrof*, [w:] Bezpieczeństwo zdrowia publicznego w zagrożeniach środowiskowych. Postępy metodologii badań, J. Konieczny (red.), Garmond Oficyna Wydawnicza, Poznań 2012.
- Lorkiewicz-Muszyńska D., Sobol J., *Zarys antropologii sądowej*, [w:] Wybrane zagadnienia z medycyny sądowej, C. Żaba (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Poznań 2014.

- Machado A., *A investigação criminal sobre o desaparecimento de pessoas em Portugal*, Dissertação para obtenção do grau de Mestre em Direito especialidade em Ciências Jurídico-Criminais, 2013.
- Makowski M., *Zniknięcie*, Fokus Śledczy. Prawdziwe Zbrodnie, nr 1, 2019.
- Malinowska I., Malinowska A., *Konsekwencje ucieczek dzieci i młodzieży z domu w kontekście szukania pomocy*, [w:] Rodzina bez uzależnień, M. Krysiak (red.), Komenda Powiatowa Policji: Samorządy powiatu kolneńskiego, Kolno 2011.
- Malinowska I., Rybicka A., *Zagrożenia społeczne wynikające z zaginięć ludzi we współczesnym świecie*, Kwartalnik Policyjny, 1(36), 2016.
- Malinowska M., *Problematyka zaginięć ludzi w aspekcie prawnokryminologicznym*, Problemy Współczesnej Kryminalistyki, t. 22, 2018.
- Martini G., *Search Techniques*, [w:] Handbook on Drowning. Prevention, Rescue, Treatment, Joost J.L.M. Bierens (red.), Springer-Verlag, Berlin Heidelberg 2006.
- Mazurek E., Tomecka-Suchoń S., *Georadar w służbie prawa*, Wszechświat, t. 114, nr 4–6, 2013.
- Mencel P., *Realia funkcjonowania grup poszukiwawczo-ratowniczych w Polsce*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, 56, 2020.
- Namysłowska-Gabrysiak B., *Handel ludźmi w celu wykorzystania seksualnego. Zagadnienia karnoprawne i kryminologiczne*, C.H. Beck, Warszawa 2018.
- Obsznajczyk A., *Profil społeczno-demograficzny ofiar handlu ludźmi*, [w:] Handel ludźmi w Polsce. Materiały do raportu, MSWiA, Warszawa 2008.
- Pashley J., Enhus E., Leys M., *Child alert: Public information dissemination of child disappearances*, Brussels: Child Focus, 2010.
- Pikulski S., Kaliszczak M., *Nowa metoda kryminalistycznej identyfikacji zwłok ludzkich*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 1998.
- Pludrzyńska B., *Systemy informacji geograficznej – GIS i profilowanie geograficzne jako instrumenty zapobiegania i zwalczania przestępczości*, Wojskowy Przegląd Prawniczy, 1–2, 2012.

- Pludrzyńska B., *Profilowanie geograficzne. Praktyka zagraniczna i propozycje implementacji rozwiązań przez polskie instytucje wymiaru sprawiedliwości i organa ścigania*, Wojskowy Przegląd Prawniczy, 1–2, 2012.
- Podemska A., *Kryminalistyczne fenotypowanie DNA w Polsce*, Ius et Administratio, 1, 2017.
- Pruszkiewicz-Słowińska K., *Porwania dla okupu – analiza roli pokrzywdzonego*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2014.
- Przyłuska E., *Pomocna łapa*, Przegląd Pożarniczy, 3, 2011.
- Pulit J., Stojer-Polańska J., *Psy domowe i służbowe*, Silva Rerum, Poznań 2018.
- Puzio-Broda M., *Poszukiwania zaginionych dzieci*, [w:] Przypadki kryminalne. Ciemna liczba przestępstw przeciwko bezbronnym, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2020.
- Rekorys M., *Pátrání po osobách v kompetenci Policie České republiky*, Diplomová Práce, Vysoká Škola Finanční a Správní, Praha 2020.
- Rokus M., *Powrót do nierozwiązanych spraw w działaniach Grupy Specjalnej Płetwonurków RP*, [w:] Przypadki kryminalne. Poszukiwania osób zaginionych jako problem interdyscyplinarny, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2018.
- Rokus M., *Granice ludzkich możliwości, wykorzystanie nowoczesnych technologii oraz rola biegłego w działaniach Grupy Specjalnej Płetwonurków RP*, [w:] Przypadki kryminalne. Ciemna liczba przestępstw przeciwko bezbronnym, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2020.
- Rossmo K., *Geographic Profiling*, 2019, Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice.
- Rybicka A., Bakalarczyk-Burakowska K., *Żebractwo dzieci*, [w:] Społeczne i prawne aspekty handlu ludźmi, I. Malinowska, H. Marek, D. Myślińska, M. Pinkowicka (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, Poznań 2018.
- Rybiński J., Szajewska A., *Wykorzystanie termowizji w Państwowej Straży Pożarnej*, Pomiary – Automatyka – Kontrola, 57, nr 10, 2011.

- Sadowski W.A., Borowska-Solonyńko A.B., *Znaczenie i klasyfikacja tatuaży w kontekście ich przydatności do identyfikacji zwłok o nieznannej tożsamości*, *Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii*, 67 (4), 2017.
- Schab I., *Zagadnienia ogólne* [w:] *Poszukiwania osób zaginionych*, E. Gruza, I. Sołtyszewski (red. nauk.), Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2022.
- Sieradzki A., *Schizofrenia i jej konsekwencje zdrowotne jako problem zdrowia publicznego*, *Pielęgniarstwo i Zdrowie Publiczne*, 9(4), 2019.
- Siermontowski P., Olejnik A., *Zalety wykorzystania metod technicznych w poszukiwaniu podwodnych obiektów humanoidalnych realizowanych w celach procesowych*, *Polskie Towarzystwo Medycyny i Techniki Hiperbarycznej*, nr 3 (32), 2010.
- Siermontowski P., *Rola nurka w dochodzeniu medycznym*, *Polish Hyperbaric Research*, nr 2(11), 2005.
- Sitek E., *Nie ma spraw beznadziejnych*, *Policja 997*, nr 10–11, 2017.
- Skawina B., *Autyzm i zespół Aspergera. Objawy, przyczyny, diagnoza i współczesne metody terapeutyczne*. *Nová sociálna edukácia človeka V Medzinárodná interdisciplinárna vedecká konferencia*, Prešov, 7 listopada 2016 r.
- Sławecka M., *Porwania*, Pascal, Bielsko-Biała 2020.
- Sołtyszewski I., *Identyfikacja N.N. zwłok*, [w:] *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia techniki*, G. Kędzierska, W. Kędzierski (red.), Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2011.
- Sołtyszewski I., Młodziejowski B., Płoski R., Pepiński W., Janica J., *Kryminalistyczne i sądowo-lekarskie metody identyfikacji zwłok i szczątków ludzkich*, *Problemy Kryminalistyki*, nr 239, 2003.
- Staszak A., *Porwania w celu wymuszenia okupu. Studium kryminalistyczne*, Prometeusz, Opole 2010.
- Stępkowska I., *Śmierć dla celów transplantacji?* *Stowarzyszenie Kultury Chrześcijańskiej im. ks. Piotra Skargi*, Kraków 2016.
- Stojer-Polańska J., Lisowicz M., Gołębiowski J., *Kryminalistyczne aspekty poszukiwania zwłok*, *Problemy Kryminalistyki*, 289(3), 2015.

- Stojer-Polańska J., Lisowicz M., *Czyja to czaszka, czyli o metodach identyfikacji zwłok*, [w:] Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2018.
- Surożyńska-Godzina I., *Kryminalistyczne fenotypowanie DNA – możliwości, ograniczenia oraz stan prawny*, Problemy Współczesnej Kryminalistyki, t. XXI, 2017.
- Szczepańska-Górna K.Z., *Wykorzystanie odontologii w procesie identyfikacji osób*, Polskie Towarzystwo Kryminalistyczne, Warszawa 2018.
- Szostak M., *Sekty destrukcyjne. Studium metodologiczno-kryminalistyczne*, Zakamycze, Kraków 2001.
- Subrycht M., Pulit J., *Gdy zaginie dziecko*, [w:] Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny, Silva Rerum, Poznań 2018.
- Teul I., *Antropolog i jego rola w procesie identyfikacji ofiar odnalezionych na terenie Aresztu Śledczego w Białymstoku*, [w:] Poszukiwanie i identyfikacja ofiar zbrodni systemów totalitarnych. Doświadczenia polskie w kontekście europejskim. Studia i materiały, Seria Wydawnicza Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku, t. 35, Instytut Pamięci Narodowej, Białystok–Warszawa 2018
- Tomaszewski T., Foremniak-Szadura B., Figaszewska K., *Kryminalistyczne fenotypowanie DNA – wybrane problemy prawne*, Problemy Kryminalistyki, nr 303, 2019.
- Trochimowicz K., Futiakiewicz P., *Zapach śmierci. Radość dla psiego nosa*, [w:] Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2018.
- Trzciniński M., *Krytycznie o niektórych metodach prowadzenia poszukiwań ukrytych zwłok*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, t. 56, 2020.
- Trzciniński M., *Współczesne metody poszukiwań ukrytych zwłok*, Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica, 83, 2018.
- Urbaniak A., *Wieloletnie zaginięcia osób jako efekt działań przestępczych*, Biuletyn PTK, nr 24, Warszawa 2017.

- Wentkowska A., *Poszukiwania osób zaginionych. System i metody działania w procedurach służb*, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2016.
- Wentkowska A., *Psy w stajni Augiasza, czyli o regulacjach prawnych w sprawie psów ratowniczych*, Kwartalnik Policyjny, 3, 2016.
- Wentkowska A., *Działania Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie problematyki osób zaginionych*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, 56, 2020.
- Wieczorek Ł., *Praca przymusowa – przyczyny, rodzaje, nowe zjawiska*, [w:] Kryminologiczne i społeczno-kulturowe aspekty migracji i handlu ludźmi. Wybrane problemy, S. Buchowska (red.), Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie, Warszawa 2017.
- Włodarczyk J., *Problem ucieczek dzieci w systemie opieki zastępczej, Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, t. 13, nr 2, 2014.
- Wojas M., *Drony w poszukiwaniach i ratownictwie*, [w:] Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych jako problem interdyscyplinarny, J. Stojer-Polańska (red.), Silva Rerum, Poznań 2018.
- Wojnicz P., Sękowska I., *Ustalenie tożsamości osoby. Część 1. Procedury prawne, wybrane metody identyfikacyjne*, Civitas et Lex, 3(23), 2019.
- Wojnowicz P., Sękowska I., *Ustalenie tożsamości osoby. Część 2. Analiza działalności wybranej jednostki Policji. Studium przypadków*, Civitas et Lex, 4(24), 2019.
- Wójcik A., Rogoża E., Drzewiecka K., Wudarczyk M., *Daktyloskopowanie i poprawa czytelności linii papilarnych opuszek palców zwłok*, Problemy Kryminalistyki, nr 286, 2014.
- Zajdel D., *Metody identyfikacji NN zwłok ludzkich pośmiertnie zmieszczonych z wykorzystaniem systemu komputerowego POL-SIT*, Problemy Kryminalistyki, nr 211, 1996.
- Zubańska M., Knut P., *Niewykryte przestępstwa sprzed lat, nowoczesne narzędzia techniki kryminalistycznej i policyjne Zespoły ds. Przestępstw Niewykrytych, czyli crimen grave non potest esse impunibile – cz. I*, Problemy Kryminalistyki, 298(4), 2017.

Wykaz powołanych aktów prawnych

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 Nr 78, poz. 483).
- Konwencja konsularna między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą, sporządzona w Warszawie dnia 8 września 1991 r. (Dz. U. z 1994 r. Nr 60, poz. 248).
- Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi z dnia 16 maja 2005 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 20, poz. 107).
- Decyzja Rady 2008/615/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej (Dz. Urz. UE L 210 z 6.8.2008).
- Decyzja Rady 2008/616/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie wdrożenia decyzji 2008/615/WSiSW w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej (Dz. Urz. UE L 210/12 z 6.8.2008).
- Decyzja nr 147 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 kwietnia 2013 r. w sprawie Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych KGP (Dz. Urz. KGP z 2013 r., poz. 36).
- Decreto-Lei n.º 42/2009 Estabelece as competências das unidades da Polícia Judiciária e o regime remuneratório dos seus dirigentes (Dekret z mocą ustawy nr 42/2009 ustalający kompetencje jednostek wymiaru sprawiedliwości Policji oraz system wynagradzania ich zwierzchników).
- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2021 r., poz. 372).
- Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r., poz. 627).
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r., poz. 2261).
- Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. (Dz. U. z 2017 r., poz. 2067 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2020 r., poz. 305, 1610, 2112, 2320, z 2021 r., poz. 11, 464).

- Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 2021 r., poz. 869).
- Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2020 r., poz. 1200, 2320).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2018 r., poz. 1600, 207).
- Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2020 r., poz. 882, 2112, 2401, z 2021 r., poz. 159, 1559).
- Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich (Dz. U. z 2019 r., poz. 1084).
- Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (Dz. U. z 2020 r., poz. 350, z 2021 r., poz. 1190).
- Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, BS 5 januari 1999 (Ustawa z dnia 7 grudnia 1998 r. o organizacji zintegrowanej służby policyjnej, zorganizowanej na dwóch poziomach, BS 5 stycznia 1999 r.).
- Zákon č. 273/2008 Sb. (Ustawa o Policji w Republice Czeskiej).
- Legge 14 novembre 2012, n. 203 Disposizioni per la ricerca delle persone scomparse (Ustawa z dnia 14 listopada 2012 r. Nr 203 o poszukiwaniu osób zaginionych).
- Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 160).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2001 r. w sprawie postępowania ze zwłokami i szczątkami ludzkimi (Dz. U. Nr 153, poz. 1783 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych (Dz. U. Nr 296, poz. 1755).

- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. Nr 46, poz. 239).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 grudnia 2012 r. w sprawie zwierząt wykorzystywanych w akcjach ratowniczych (Dz. U. poz. 1444).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 15 września 2014 r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. poz. 1317).
- Zarządzenie nr 124 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanych zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2012 r., poz. 29).
- Zarządzenie nr 16 KGP z dnia 30 czerwca 2015 r. w sprawie not i dyfuzji Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnej – Interpol (Dz. Urz. KGP z 2015 r., poz. 44).
- Zarządzenie nr 26 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 lipca 2017 roku w sprawie wykonywania przez Policję zadań związanych z przetwarzaniem informacji o wynikach analizy kwasu deoksyrybonukleinowego (DNA) oraz prowadzeniem bazy danych DNA (Dz. Urz. KGP z 2017 r., poz. 48).
- Zarządzenie nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 6 lutego 2017 r. w sprawie metod i form prowadzenia sprawozdawczości w Policji (Dz. Urz. KGP z 2017 r., poz. 8).
- Zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanych zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 77 z późn. zm.).
- Zarządzenie nr 12 Komendanta Głównego Policji z dnia 19 maja 2020 r. w sprawie Systemu Wspomagania Dowodzenia Policji (Dz. Urz. KGP z 2020 r., poz. 23).

- Zarządzenie nr 32 Komendanta Głównego Policji z dnia 13 listopada 2020 r. zmieniające zarządzenie w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanymi zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2020 r., poz. 58).
- Zarządzenie nr 8 Komendanta Głównego Policji z dnia 1 marca 2021 r. zmieniające zarządzenie w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanymi zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2021 r., poz. 16).
- Porozumienie między Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej a Komendantem Głównym Policji z dnia 12 czerwca 2001 r. o współdziałaniu Państwowej Straży Pożarnej i Policji (Dz. Urz. KGP z 2001 r. Nr 8).
- Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej (Dz. Urz. KGP z 2004 r. Nr 11, poz. 58).
- Porozumienie pomiędzy Komendantem Głównym Policji a Prezesem Zarządu Głównego Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego zawarte w Warszawie dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie współdziałania w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego na wodach i terenach przywodnych (Dz. Urz. KGP z 2018 r., poz. 13).
- Porozumienie w sprawie współdziałania Państwowej Straży Pożarnej i Policji zawarte w dniu 30 grudnia 2019 r. pomiędzy Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej a Komendantem Głównym Policji.
- Polizeidienstvorschrift 389 „Vermisste, unbekannte Tote, unbekannte hilflose Personen (Regulamin Policji nr 389 „Zaginieni, zwłoki o nieustalonej tożsamości, osoby o nieustalonej tożsamości”).
- Protocollo Di Intesa, L'anno 2015, addì 27 ottobre 2015 in Roma (Protokół ustaleń 2015 r., 27 października 2015 r. w Rzymie).

Źródła internetowe

- <http://www.zaginieni.pl/jak-pomagamy/poszukiwanie-zaginionych/o-problemie-zaginiec/dlaczego-ludzie-gina-bez-wiesci/zaginieciosaob-doroslych/>
- <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/115830,Zaginieciosaob-w-Polsce-Fakty-i-mity.html>
- <http://statystyka.policja.pl/st/informacje/56278,Ucieczki-maloletnich.html>
- <https://www.statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885,Zaginieni.html>
- <https://www.wattpad.com/441427249-jak-uciec-z-domu-co-zabra%C4%87-na-ucieczk%C4%99>
- <http://www.zaginieni.pl/jak-pomagamy/faq/zaginiecie-a-mozliwosci-fundacji/>
- <https://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/krakow/tatry-cialo-mezczyzny-znaleziono-na-swinicy-to-zaginiony-42-latek/pgfy9s7>
- <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2020-05-23/nie-wiedzial-kim-jest-mowil-tylko-po-polsku-ustalono-tozsamosc-mezczyzny-znalezionego-w-belgii/>
- <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/utonicia>
- <https://gazetawroclawska.pl/jak-zginal-dariusz-goral-jak-znalazl-sie-w-odrze-prokuratura-skonczyla-sledztwo/ar/c1-14364683>
- <https://www.fakt.pl/wydarzenia/swiat/10-lat-od-skazania-josefa-fritzla-tak-zyje-elisabeth-fritzl/ds9lvsw>
- <https://newsbook.pl/2019/09/13/uprowadzenie-bez-okupu/>
- <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=242F9324>
- <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885,Zaginieni.html>
- <https://allthatsinteresting.com/amber-hagerman>
- <https://cpoz.policja.pl/cha/childalert/2704,Co-to-jest-Child-Alert.html>

- <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/185440,Child-Alert-odwolany-poszukiwany-10-letni-Ibrahim-caly-i-zdrowy.html>
- <https://www.fcc.gov/consumers/guides/wireless-emergency-alerts-wea>
- <https://www.niebieskalinia.pl/153-czasopismo/artykuly-nl/4646-jak-itaka-szuka-zaginionych-dzieci-i-nastolatkow-telefon-116-000>
- <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/111184,Policja-odnalazla-10-letnia-Maje.html>
- <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/506427,policja-poszukuje-trzyletniego-fabiana-uruchomiono-child-alert.html>
- <https://gazetawroclawska.pl/child-alert-3letni-fabian-porwany-przez-trzech-zamaskowanych-mezczyzn/ar/9117638>
- <https://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-3-letni-fabian-odnaleziony-jego-ojciec-jest-w-rekach-policji,nId,1933782>
- <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2020-02-18/child-alert-zostal-odwolany-koniec-poszukiwan-10-letniego-ibrahima/>
- <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/129547,Duza-pomoc-w-poszukiwaniu-zaginionych-dzieci-Child-Alert-w-aplikacji-dla-kierowc.html>
- <https://euslugi.policja.pl>
- https://media.pzu.pl/informacje-prasowe/szczegoly/Child_Alert_na_platformie_mojePZU
- <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885,Zaginieni.html>
- <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114881,26326394,niemiecka-prokuratura-twierdzi-ze-madeleine-mccann-nie-zyje.html#s=BoxOpMT>
- http://nieuciekaj.pl/o_kampanii
- http://opiekujszedzieckiem.pl/program_opiekuj_sie_dzieckiem
- <https://globalmissingkids.org/about-us/>
- <https://policja.pl/pol/aktualnosci/171959,Zaginiona-kobieta-odnaleziona-dzieki-publicacji-w-mediach-spolecznościowych.html>
- <https://mobirank.pl/2016/07/21/statystyki-snapchata-w-polsce-2016/>

- <http://www.itaka.org.pl/material-prasowy/zamien-twarz-i-pomoz-odnalezc-zaginionych-snapseek/>
- <https://www.k2.pl/projekty/itaka-wykorzystanie-snapchata>
- <http://www.zaginieni.pl/kontakt-dla-mediow/>
- <https://www.senioralert.pl/>
- <https://gpr.org.pl/aplikacja-i-siron/>
- <https://policja.pl/pol/aktualnosci/189034,Wspolczesne-metody-poszukiwan-osob-zaginionych.html?search=26640084882699>
- <http://gazetasledcza.pl/2020/03/profilowanie-psychologiczne-osob-zaginionych/#.YJKJr7UzaUl>
- <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/189034,Wspolczesne-metody-poszukiwan-osob-zaginionych.html>
- <https://ktokolwiekwidzial.vod.tvp.pl/27191765/wracamy-do-sprawy-11letniej-basi-majchrzak-z-jastrzebia-zdroju>
- <https://www.psytratownicze.eu/jak-pracuja-psy-ratownicze>
- <https://wiadomosci.onet.pl/krakow/pies-policyjny-odnalazl-zaginiona-kobietę/7nexh4g>
- <https://www.ppoz.pl/index.php/zajrzyj-do-srodka/rozmaitości/958-jak-pies-w-wodzie>
- <http://digitallibrary.usc.edu/cdm/ref/collection/p15799coll40/id/270406>
- <https://www.ucl.ac.uk/jill-dando-institute/research/research-groups/geo-crime>
- http://www.slupsk.szkolapolicji.gov.pl/sps/aktualnosci/71484_Poszukiwania-osob-zaginionych.html
- <https://www.gopr-podhale.pl/o-nas/taktyka-poszukiwan>
- <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/83905,Cwiczenia-w-ramach-Centrum-poszukiwan-osob-zaginionych.html>
- <https://www.esri.pl>
- <http://gazetasledcza.pl/2020/09/prace-wykonywane-przy-uzyciu-georadaru-lub-magnetometru/#.YJfVbUzY2z>
- <https://istotne.pl/boleslawiec/wiadomosc/XJu/pletwonurek-marcel-korkus-o-odnalezieniu-kacperka>
- <https://eversub.com/poszukiwanie-topielcow/>

- <https://www.ppoz.pl/index.php/zajrzyj-do-srodka/technika/702-podwodne-roboty>
- <https://flyandwatch.pl/2017/02/10/pierwszy-dron-wynalazek-z-poczatku-xx-wieku/>
- <https://aspolska.pl/spojrzmy-na-to-z-gory/>
- https://www.youtube.com/watch?fbclid=IwAR01HmqYPZAGvx1h4Ru9N_xxKwbOWmGMz2KIY_zWw9_tee3z-CVWOa9Ih94&v=VECSVETy62E&feature=youtu.be
- https://geoforum.pl/news/31039/odnaleziony-zaginiony-sukces-dronow-i-systemu-saruav?fbclid=IwAR0kCW55TRkSagyuTcecpEfn_OQ_KFrxiw8M0MqTGRdQTkGtti7KGIZyJh4
- <https://rolnictwoprecyzyjne.eu/blog/lidar/>
- <https://flyandwatch.pl/laser-lidar-fotogrametria-z-drona/>
- <https://clkp.policja.pl/clk/baza-danych-dna/dane-statystyczne/109310,Liczba-profil.html>
- <https://clkp.policja.pl/clk/baza-danych-dna/miedzynarodowa-wymiana/109313,Miedzynarodowa-wymiana-danych-DNA-PRM.html>
- https://nt.interia.pl/technauka/news-roboty-dolaczaja-do-poszukiwan-zaginionych-na-florydzie,nId,5332777?fbclid=IwAR1mud31yJB9EMggakwqQc2XdHqLy-6eJ4_edYp3_E3nNS-aBlyMeyTybrA
- <http://www.projektgenn.pl/opis-projektu/>
- <https://www.wprost.pl/kraj/10441529/rozpoznajesz-tego-mezczyzne-policja-prosi-o-pomoc.html>
- <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2018/numer-157-052018/158783,DNA-z-kosci.html>
- https://www.sciencefocus.com/the-human-body/the-stories-hidden-in-your-bones-how-a-forensic-anthropologist-would-identify-your-body/?fbclid=IwAR2IxBAIXaKWeWWex1AtDp8xIPs_EjeCtpQrvHsn2CoNTW_IsVySvmuik4U
- <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/81958,O-jego-tozsamosci-zadecydowaly-badania-DNA-orazzegarek.html>
- <http://www.projektgenn.pl/>

- <http://poszukiwania.policja.waw.pl/pz/identyfikacja-zwlok>
<http://www.projektgenn.pl/opis-projektu/>
<https://www.cm.umk.pl/109-collegium-medicum/projekty-realizowane-w-collegium-medicum-umk/3010-next.html>
<https://dziennikbaltycki.pl/dzieki-dna-znamy-kolor-oczu-i-wlosow-zabojcy-izy/ar/507603>
<https://wiadomosci.onet.pl/trojmiasto/jest-portret-pamieciowy-sprawcy-zabojstwa/7c50h4k>
<https://www.amberalert.eu/police-expert-network/>
<https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/109835,Mobilne-Centrum-Wsparcia-Poszukiwan.html>
<https://cpoz.policja.pl/cha/aktualnosci/5464,Centrum-Poszukiwan-Osob-Zaginionych-roz poczyna-kampanie-prewencyjna-skierowana-d.html>
<https://cpoz.policja.pl/cha/aktualnosci/5092,Szkolenie-dla-Ratownikow-Mazurskiego-Ochotniczego-Pogotowia-Ratunkowego.html>
<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/czy-zgodnie-z-zapowiedziami-roz-budowano-policyjne-archiwa-x-rpo-pyta-kgp>
<http://www.gsprp.pl>
<https://www.gov.pl/web/kgpsp/organizacja-ksrg>
<https://www.gov.pl/web/kgpsp/wykaz-wazniejszych-zasad-obowiazujacych-w-ksrg>
<https://www.gopr-podhale.pl/o-nas/taktyka-poszukiwan>
http://www.itaka.org.pl/wp-content/uploads/2015/01/raport_2015_Fundacja-ITAKA-net.pdf
<https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/464166/szczesliwy-final-poszukiwan>
<https://popr.com.pl/>
<https://popr.com.pl/sprawozdawczosc/>
<http://www.zaginieni.pl/home/>
<https://gospostrateg.zaginieni.pl/opis-projektu/>
<http://www.itaka.org.pl/archiwum-aktualnosci/wyniki-projektu-badawczego-radar-running-away-drivers-awareness-and-responses/>
<https://missingchildreuneurope.eu/radar-reports/>

- <https://www.strada.org.pl/statut/>
<https://natropie.org/szczatki-joanny-gibner-wydobyte-z-jeziora/>
<https://mpin.zaginieni.pl/>
<https://ktokolwiekwizial.vod.tvp.pl/26697490/o-programie>
<https://www.polsatplay.pl/program/997-fajbusiewicz-na-tropie/>
https://www.bka.de/DE/Service/FAQs/Oeffentlichkeitsfahndung/oeffentlichkeitsfahndung_node.html;jsessionid=732F398020D3793E1F10161104188D1B.live611
https://www.bka.de/DE/UnsereAufgaben/Ermittlungsunterstuetzung/BearbeitungVermisstenfaelle/bearbeitungVermisstenfaelle_node.html;jsessionid=5E1440B98D67EF47ECF95E010F2CF498.live612#doc19618bodyText1
https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CED/Shared%20Documents/DEU/INT_CED_ADR_DEU_15461_E.pdf
<https://www.dkhw.de/presse/schlagzeilen-archiv/schlagzeilen-details/deutsches-kinderhilfswerk-gestiegene-zahl-vermisster-fluechtlingskinder-bis-13-jahren-besorgniserreg/>
<https://www.politie.be/5998/nl/wanted/overview/category/missing-persons-262>
<https://childfocus.be/nl/preventie>
<https://www.policiajudiciaria.pt/alerta-ao-cidadao-criancas-e-menores-desaparecidos-alguns-procedimentos-a-adotar/?fbclid=IwAR0QCqkjUysaUVH-s6puU-S5r8VsdXZMPAzD-tuVkfBem9k-QbJNjeK9VnM>
https://www.interno.gov.it/sites/default/files/allegati/intervento_commissario_osserv_famiglia.pdf
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A52006DC0367>
<https://missingchildreneurope.eu/facts&figures>
<https://missingchildreneurope.eu/annual-reports/categoryid/0/documentid/445>
http://www.zaginieni.pl/wp-content/uploads/2014/12/ulotka_samobojstwa.-nowa.pdf

[http://ec.europa.eu/justice/funding/rights/call_10014/ramc_ag
_annex_5_2008_en.pdf](http://ec.europa.eu/justice/funding/rights/call_10014/ramc_ag_annex_5_2008_en.pdf)

<http://www.projektgenn.pl/opis-projektu/>

<https://www.amberalert.eu/statistics/>

[http://www.itaka.org.pl/wp-content/uploads/2015/01/raport_2015
_Fundacja-ITAKA-net.pdf](http://www.itaka.org.pl/wp-content/uploads/2015/01/raport_2015_Fundacja-ITAKA-net.pdf)

<https://natropie.org/dokumenty-fundacji/>

<http://www.projektgenn.pl/opis-projektu/>

Konsultacje eksperckie

Konsultacja ekspercka z Izabelą Jezierską-Świergiel, Członkiem Zarządu ds. PR i Fundraisingu Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych.

Konsultacja ekspercka z Bogdanem Lachem, doktorem nauk prawnych, psychologiem śledczym, biegłym sądowym z zakresu psychologii.

Konsultacja ekspercka z Sylwią Ściegienko – psychologiem, koordynatorem działu poszukiwań i dyrektorem Fundacji ITAKA w latach 2012–2016.

Konsultacja ekspercka z Marcelem Korkusiem, pletwonurkiem, ratownikiem WOPR-u i biegłym sądowym w zakresie poszukiwań podwodnych.

Konsultacja ekspercka z José Leal, Coordenador de Investigaçãõ Criminal.

Konsultacja ekspercka z Agnieszką Hadrzyńską – trenerem psów ratowniczych, Grupa Poszukiwawczo-Ratownicza OSP Siechnice.

Konsultacja ekspercka z ppłk mgr Jiří Hrabec, Prezydium Policji Republiki Czeskiej, Biuro Dochodzeń Kryminalnych w Pradze.

Konsultacje z funkcjonariuszami zrzeszonymi w grupach poszukiwawczo-ratowniczych.

Varia

Annual Review Report 2017 by Missing Children Europe.

Circulaire n° 9/2002 du Collège des Procureurs généraux près les Cours d'appel contenant la Directive ministérielle du 20 février 2002 relative à la recherche des personnes disparues (Okólnik nr 9/2002 Kolegium Prokuratorów Generalnych do Sądów Apelacyjnych zawierający zarządzenie ministerialne z dnia 20 lutego 2002 r. w sprawie poszukiwania osób zaginionych).

Disaster Victim Identification (wytyczne; Identyfikacja ofiar katastrofy).

Figures and Trends 2019 from hotlines for missing children and cross-border family mediators.

Gajda K., Wydział Poszukiwań i Identyfikacji Osób, Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji, *Mobilne Centrum Wsparcia Poszukiwań – nowoczesne narzędzie wsparcia poszukiwań osób zaginionych*, VI Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. „Wykorzystanie nowych technologii w działaniach poszukiwawczych dzieci i osób dorosłych”, 29 listopada 2016 r.

Gilewski J., Mrozowski P., *Kości w ogrodzie*, Zespół ds. Przepięstw Nie wykrytych, Komenda Wojewódzka Policji w Gdańsku, VI Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, Warszawa, 29 listopada 2016 r.

Górecki M., Wydział Kryminalny KWP we Wrocławiu, *Przestanki świadczące o możliwości popełnienia zabójstwa osoby zaginionej*, I Psychokryminalistyczna Konferencja „Ciemna liczba przestępstw. Stare typy przestępstw. Nowe metody wykrywania”, 19 listopada 2018 r., SWPS Katowice.

Handel ludźmi w Polsce. Raport 2016 r., Wydział ds. Europejskiej Sieci Migracyjnej i Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi w Departamencie Analiz i Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2017.

Horban D., *Problem zaginięć obywateli ukraińskich na terenie Polski*, VIII Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum

- Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. „Systemy rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w poszukiwaniu osób zaginionych w Polsce i poza granicami kraju”, 20 listopada 2019 r., Centrum Konferencyjne Zielna, Warszawa.
- Informacja o wynikach kontroli „Działalność resocjalizacyjna młodzieżowych ośrodków wychowawczych”, LSZ.410.004.00.2017, nr ewidencyjny 153/2017/P/17/099/LSZ, Delegatura w Szczecinie.
- Jaarverslag 2018 Child Focus (Raport roczny 2018).
- Krawczyk K., *Zaginienia osób starszych i chorych – depresja osób starszych*, VI Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, „Wykorzystanie nowych technologii w działaniach poszukiwawczych dzieci i osób dorosłych”, 29 listopada 2016 r.
- Komunikat Komisji Europejskiej w kierunku strategii UE na rzecz praw dziecka, Bruksela, 4 lipca 2006 r., COM(2006)367.
- Linee Guida Per Favorire La Ricerca Di Persone Scomparse (Wytyczne ułatwiające poszukiwanie osób zaginionych).
- Najwyższa Izba Kontroli, Informacja o wynikach kontroli nr P/14/042: „Poszukiwanie osób zaginionych”, Departament Porządku i Bezpieczeństwa Wewnętrznego, KPB-4101-003-00/2014, nr ewidencyjny 5/2015/P/14/042/KPB, Warszawa 2014.
- Niedzielski T., *System automatycznego poszukiwania ludzi zaginionych z zastosowaniem zdjęć lotniczych w zakresie światła widzialnego i bliskiej podczerwieni wykonywanych przez bezzałogowy statek powietrzny*, Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Kryminalistyczne aspekty poszukiwania osób zaginionych”, 15 listopada 2019 r., WPAiE, Uniwersytet Wrocławski.
- Raport z Kontroli NIK, Działalność resocjalizacyjna Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych, LSZ.410.004.00.2017, nr ewidencyjny 153/2017/P/17/099/LSZ.
- Raport Analysis of AMBER Alerts and missing children in Europe, The European Child Rescue Alert & Police Network on Missing Children.

- Raport z projektu „Monitoring działań Policji w poszukiwaniach zaginionych na otwartym terenie”, Warszawa 2015.
- Raport końcowy z realizacji projektu w ramach Programu Innowacje Społeczne „GeNN – Genetyczna identyfikacja zwłok o niestalonej tożsamości”.
- Raport Police processing of missing persons cases in Germany (Prowadzenie przez Policję spraw osób zaginionych w Niemczech), Bundeskriminalamt.
- Raport A Criança Desaparecida e a linha 116 000 udostępniony autorce przez Instituto de Apoio à Criança Portugal.
- Ryzyko samobójstwa wśród osób zaginionych (materiały informacyjne).
- Schab I., *Wzorce behawioralne zaginięć w Polsce – analiza danych statystycznych KGP za okres 2000–2017*, VIII Ogólnopolska Konferencja Ekspertcka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. *Systemy rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w poszukiwaniu osób zaginionych w Polsce i poza granicami kraju*, 20 listopada 2019 r., Centrum Konferencyjne Zielna, Warszawa.
- Statut Stowarzyszenia Cywilnych Zespołów Ratowniczych z Psami STORAT, Rzeszów.
- Statut Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych.
- Statut Fundacji La Strada – Fundacja przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu.
- Statut Fundacji „Na Tropie” im. Janusza Szostaka.
- Sambor A., KWP Radom, *Aspekty prawne i kryminogenne zjawiska handlu ludźmi w Polsce*, VIII Ogólnopolska Konferencja Ekspertcka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. „Systemy rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w poszukiwaniu osób zaginionych w Polsce i poza granicami kraju”, 20 listopada 2019 r., Centrum Konferencyjne Zielna, Warszawa.
- Sekuła-Szmajdzińska M., Interpelacja nr 27004 do Ministra Sprawiedliwości w sprawie porwań rodzicielskich dokonywanych przez rodziców posiadających pełnię praw rodzicielskich.
- Sobczak P., *Wykorzystanie bezzałogowych statków powietrznych w działaniach poszukiwawczych Policji*, Wydział Poszukiwań i Identyfikacji

- Osób, Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji, VI Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych pt. „Wykorzystanie nowych technologii w działaniach poszukiwawczych dzieci i osób dorosłych”, 29 listopada 2016 r.
- The common criteria for launching a cross border alert, Best practice for launching a cross-border child abduction alert, European Commission (DG Justice), SEC(2008)2912, 24 November 2008.
- Tomaszewska A., Koziarski Ł., Analiza dotycząca sytuacji prawnej w zakresie identyfikacji NN zwłok i postulatów zmian prawnych lub organizacyjnych.
- Ucieczki nastolatków. Poradnik dla rodziców i nauczycieli szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych*, Fundacja ITAKA, Warszawa 2013.
- Wentkowska A., *Działania Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie systemu poszukiwania osób zaginionych*, Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. „Kryminalistyczne aspekty poszukiwania osób zaginionych”, 15 listopada 2019 r., WPAiE UW.
- Wilewska A., *Wymiana danych DNA w ramach PRÜM przez polską Policję i przykłady praktycznego jej wykorzystania*, Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji KGP, VIII Ogólnopolska Konferencja Ekspertka Fundacji ITAKA pt. „Systemy rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w poszukiwaniu osób zaginionych w Polsce i poza granicami kraju”, Warszawa, 20 listopada 2019 r.
- Written Declaration submitted under Rule 136 of the Rules of Procedure on improving emergency cooperation in recovering endangered missing children and improving child alert mechanisms in the EU Member States, 1.02.2016, DC\1083886EN.
- Wystąpienie pokontrolne, LBY – 4101-014-01/2014, P/14/042, Najwyższa Izba Kontroli, Delegatura w Bydgoszczy.
- Zaginieni*, Super Express, Album, nr 2, 2019.
- Zaginienia – profil zachowań osób z dysfunkcjami psychicznymi (materiały informacyjne), http://www.zaginieni.pl/wp-content/uploads/2014/12/ulotka_dysfunkcje_psychiczne-nowa.pdf.

Zabłocki A., *Nowa platforma identyfikacji NN zwłok Fundacji ITAKA*, VII Ogólnopolska Konferencja Eksperska Fundacji ITAKA pt. „Zaginięcia Osób Dorosłych i Dzieci” współorganizowana przez Stowarzyszenie Ekspertów Bezpieczeństwa RP, 23 listopada 2017 r., Warszawa, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich.

Spis fotografii

Fotografia 1. Prawdopodobny wizerunek zaginionej Ewy Wołyńskiej.....	105
Fotografia 2. Przemyt mężczyzny w fotelu samochodowym.....	115
Fotografia 3. Przemyt dziecka pod deską rozdzielczą samochodu.....	116
Fotografia 4. Plakat informujący o zaginięciu Amber Haggerman.....	136
Fotografia 5. Komunikat o zaginięciu dziecka wyświetlony na billboardzie przy autostradzie	142
Fotografia 6. Komunikat o zaginięciu 3-letniego Fabiana opublikowany na billboardzie przy parkingu.....	143
Fotografia 7. Komunikat o zaginięciu 10-letniej Mai opublikowany na billboardzie przy parkingu.....	143
Fotografia 8. Komunikat Child Alert o zaginięciu 10-letniej Mai	150
Fotografia 9. Komunikat Child Alert o zaginięciu 3-letniego Fabiana.....	151
Fotografia 10. Komunikat Child Alert o zaginięciu 3-letniej Amelki	152
Fotografia 11. Komunikat Child Alert o zaginięciu 10-letniego Ibrahima.....	154
Fotografia 12. Komunikat Child Alert o zaginięciu 5-letniej Mii.....	155
Fotografia 13. Komunikat Child Alert o zaginięciu 11-letniej Wiktorii..	156
Fotografia 14. Progresja wiekowa zaginionej Sylwii Iszczyłowicz	160
Fotografia 15. Progresja wiekowa zaginionej Madeleine McCann.....	161
Fotografia 16. Platforma zawierająca bazę fotografii zaginionych nastolatków wraz z prezentacją przykładowego snapa o zaginięciu	171
Fotografia 17. Opracowywanie progresji wiekowej zaginionej Barbary Majchrzak.....	181
Fotografia 18. Prawdopodobny wygląd zaginionej Barbary Majchrzak w wieku 19 lat.....	182
Fotografia 19. Wykorzystanie systemu GIS podczas poszukiwań zaginionego chłopca	194
Fotografia 20. Przykładowe modele georadaru	196
Fotografia 21. Przykładowy model sonaru holowanego	199
Fotografia 22. Obraz uzyskany po zeskanowaniu dna przez sonar	200

Fotografia 23. Przykładowy model bezzałogowego pojazdu podwodnego	201
Fotografia 24. Przykładowy model bezzałogowego statku powietrznego Wydziału Poszukiwań i Identyfikacji Osób, Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji	204
Fotografia 25. Obraz z kamery termowizyjnej i dziennej	205
Fotografia 26. Obiekty odnalezione za pomocą drona	206
Fotografia 27. Robot w trakcie akcji poszukiwawczo-ratowniczej	214
Fotografia 28. Kąpiel amputowanych dłoni w roztworze sporządzonym na bazie kwasu octowego lodowatego	238
Fotografia 29. Zęby przednie złamane i przebarwione w wyniku pożaru.	240
Fotografia 30. Zeszkieletowane szczątki ludzkie dziecka z uzębieniem mieszanym	241
Fotografia 31. Zdjęcia RTG kości udowej	242
Fotografia 32. Wizerunek twarzy wykonany metodą Gierasimowa.....	245
Fotografia 33. Tatuaz wieloramiennej gwiazdy (więzienny – symbolizujący recydywę penitencjarną) ujawniony na zwłokach mężczyzny	247
Fotografia 34. Prawdopodobny przyżyciowy wygląd twarzy ujawnionych zwłok mężczyzny.....	250
Fotografia 35. Mobilne Centrum Wsparcia Poszukiwań	262
Fotografia 36. Współpraca Policji i Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego podczas akcji poszukiwawczo-ratowniczej	278
Fotografia 37. Współpraca Policji z Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym podczas realizacji działań ratowniczych.....	280
Fotografia 38. Mobilne Centrum Koordynacji Poszukiwań GPR SiR.....	289
Fotografia 39. Mobilny Zestaw Poszukiwawczo-Ratowniczy GPR SiR ...	290
Fotografia 40. Zorganizowane przez Fundację „Na Tropie” wydobywanie szczątków Joanny Gibnar z Jeziora Dywickiego	308
Fotografia 41. Poszukiwania publiczne osoby zaginionej	316

Spis map

Mapa 1. Udział zaginięć wielokrotnych w ciągu roku (w stosunku do ogólnej liczby zaginięć) w latach 2012–2017.....	67
Mapa 2. Stosunek średniorocznej liczby osób zaginionych do ludności województwa w latach 2012–2017	69
Mapa 3. Przykładowy model terenu przed i po zastosowaniu technologii LIDAR.....	213

Spis rycin

Rycina 1. Formularz zawiadomienia o zaginięciu osoby.....	36
Rycina 2. Wniosek o publikację żółtej noty lub wysłanie żółtej dyfuzji.....	49
Rycina 3. Oświadczenie osoby odnalezionej.....	54
Rycina 4. Średnioroczna liczba utonięć w latach 2012–2015 w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców	88
Rycina 5. Formularz zawiadomienia o samowolnym oddaleniu się osoby małoletniej lub nieletniej.....	134
Rycina 6. Schemat działania Child Alert.....	138
Rycina 7. Komunikat Child Alert	139
Rycina 8. Wniosek o wszczęcie Child Alert	140
Rycina 9. Zgoda na rozpowszechnienie komunikatu o zaginionej osobie małoletniej.....	141
Rycina 10. Efekty działania systemu AMBER Alert	145
Rycina 11. Uruchomione alerty w Europie w roku 2020	146
Rycina 12. Symbol Międzynarodowego Dnia Dziecka Zaginionego.....	165
Rycina 13. Aplikacja I see you	173
Rycina 14. Aplikacja Senior Alert	174
Rycina 15. Aplikacja Szukamy i Ratujemy.....	175
Rycina 16. Schemat rozprzestrzeniania się zapachu w stożku zapachowym.....	185
Rycina 17. Mapa geograficzna przedstawiająca różnorodne dane przestrzenne terenu.....	188

Rycina 18. Wyznaczone przez GOPR Podhale obszary poszukiwań	191
Rycina 19. Wyznaczony obszar poszukiwań osoby zaginionej	192
Rycina 20. Prognozowany czas poruszania się osoby zaginionej	193
Rycina 21. Echogram z badań georadarowych	197
Rycina 22. Aplikacja SARUAV – mapowanie mobilności.....	209
Rycina 23. Aplikacja SARUAV – detekcja sylwetek ludzi	210
Rycina 24. Liczba osób pochowanych jako NN w Polsce i pozostałych krajach europejskich (wg stanu na dzień 3.03.2021 r.).....	218
Rycina 25. Przebieg automatycznej wymiany danych DNA	222

Spis schematów

Schemat 1. Algorytm postępowania podczas działań w powiecie, na terenie którego działa SGPR KSRG.....	269
Schemat 2. Algorytm postępowania podczas działań w powiecie, na terenie którego SGPR KSRG nie działa – SGPR KSRG działa na terenie województwa, do którego należy powiat	270
Schemat 3. Algorytm postępowania podczas działań w powiecie, na terenie którego SGPR KSRG nie działa – SGPR KSRG nie działa na terenie województwa, do którego należy powiat	271
Schemat 4. Algorytm postępowania podczas działań w powiecie, na terenie którego nie działa – SGPR KSRG nie działa na terenie województwa, do którego należy powiat	272

Spis tabel

Tabela 1. Poziomy poszukiwania osób zaginionych	25
Tabela 2. Poziomy poszukiwania osób zaginionych – rodzaj czynności poszukiwawczych.....	39
Tabela 3. Liczba zgłoszonych osób zaginionych w latach 2004–2022.....	55
Tabela 4. Segmentacja zgłoszeń zaginięć w latach 2000–2017	59
Tabela 5. Geografia zaginięć w latach 2012–2017 – podział na klasy zaginięć: 0, 1, 2	66
Tabela 6. Geografia zaginięć w latach 2012–2017 – udział zaginięć	68

Tabela 7. Liczba odnalezionych osób zaginionych w ciągu roku w latach 2004–2022.....	70
Tabela 8. Ucieczki nieletnich z domów rodzinnych, placówek opiekuńczo-wychowawczych, ośrodków szkolno-wychowawczych oraz ze schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych w latach 2005–2009.....	74
Tabela 9. Ucieczki nieletnich z domów rodzinnych, placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz ze schronisk dla nieletnich w latach 2012–2022.....	75
Tabela 10. Liczba zarejestrowanych utonięć w Polsce w latach 2000–2020.....	87
Tabela 11. Liczba zamachów samobójczych zakończonych zgonem w latach 2004–2022.....	97
Tabela 12. Liczba zamachów samobójczych w poszczególnych grupach wiekowych w latach 2004–2022	99
Tabela 13. Liczba postępowań wszczętych, stwierdzonych oraz przestępstw wykrytych dotyczących uprowadzenia dla okupu (art. 252 k.k.) w latach 2004–2022.....	103
Tabela 14. Liczba postępowań wszczętych, stwierdzonych oraz przestępstw wykrytych o uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego albo osoby nieporadnej (art. 211 k.k.) w latach 2004–2022	111
Tabela 15. Liczba postępowań wszczętych, stwierdzonych oraz przestępstw wykrytych dotyczących handlu ludźmi (art. 189a k.k.) w latach 2004–2022.....	120
Tabela 16. Liczba postępowań wszczętych, stwierdzonych oraz przestępstw wykrytych o zabójstwo (art. 148 k.k.) w latach 2004–2022.....	123
Tabela 17. Zaginięcia dzieci i młodzieży zgłoszone na Policji w latach 2004–2022.....	158
Tabela 19. Liczba dopasowań stwierdzonych (HIT) w wyniku wymiany danych w okresie styczeń 2013 r. – kwiecień 2020 r.	223
Tabela 20. Kategorie profili DNA udostępnianych przez kraje do wymiany w ramach decyzji PRÜM	224
Tabela 21. Udział jednostek PSP w akcjach poszukiwawczo-ratowniczych w latach 2010–2022.....	274
Tabela 22. Działania TOPR w ramach ratownictwa górskiego w latach 2016–2022.....	278
Tabela 23. Udział WOT w działaniach poszukiwawczo-ratowniczych w latach 2018–2020.....	282

Tabela 24. Udział STORAT w działaniach poszukiwawczo-ratowniczych w latach 2000–2020.....	287
Tabela 25. Zaginieni małoletni uchodźcy bez opieki w latach 2015–2019.....	320
Tabela 26. Zaginięcia osób zgłoszone Policji w Czechach w latach 2004–2014.....	332
Tabela 27. Zaginięcia dzieci zgłoszone Policji w Czechach w latach 2019–2020.....	333
Tabela 28. Liczba osób zaginionych w Portugalii w latach 2015–2020	337

Spis wykresów

Wykres 1. Zgłoszenia zaginięć osób w latach 2000–2017	61
Wykres 2. Zgłoszenia w klasach zaginięć 0, 1, 2, 3	61
Wykres 3. Rozkład wieku odnotowanych osób zaginionych w latach 2012–2017.....	62
Wykres 4. Liczba zaginięć osób w Stanach Zjednoczonych w 2019 r. – wg wieku i płci	64
Wykres 5. Rozkład wieku – mężczyźni (zgłoszenia w latach 2012–2017) ..	64
Wykres 6. Rozkład wieku – kobiety (zgłoszenia 2012–2017)	65
Wykres 7. Rozkład geograficzny zaginięć wg zgłoszeń w latach 2012–2017.....	65
Wykres 8. Liczba ucieczek z placówek wychowawczych objętych kontrolą NIK w latach 2012–2016.....	79
Wykres 9. Liczba ucieczek z placówek wychowawczych objętych kontrolą NIK w latach 2012–2016.....	80
Wykres 10. Liczba zgłoszonych zaginięć wśród dzieci i młodzieży z podziałem na płeć oraz wiek w 2019 r.	159
Wykres 11. Wpływ profili osób oraz NN śladów do bazy danych DNA w latach 2009–2021.....	220
Wykres 12. Liczba zaginięć osób w Niemczech w latach 2019–2021 (w tys.)	318
Wykres 13. Zaginięcia dzieci w Niemczech (poniżej 14. roku życia) w latach 2018–2020.....	319

Wykres 14. Zaginięcia osób nieletnich (w wieku od 14. do 17. roku życia) w Niemczech w latach 2018–2020	319
Wykres 15. Zgłoszone na Policji zaginięcia osób w Belgii w latach 2008–2021 (I kwartał).....	323
Wykres 16. Łączna liczba spraw dotyczących osób zaginionych – zgłoszonych Policji we Włoszech od 2012 r. do czerwca 2021 r.	329
Wykres 17. Liczba osób zaginionych – sprawy zgłoszone Policji we Włoszech w latach 2012–2020 według wyników sprawy (odnalezieni/nieodnalezieni).....	329

Dr Patrycja Mieszkalska – doktor nauk prawnych, adwokat w Izbie Adwokackiej we Wrocławiu, absolwentka Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz jego pracownik naukowy. Autorka licznych publikacji naukowych w języku polskim i angielskim, a także prelegentka podczas szkoleń oraz ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji naukowych. Dyrektor Biura Śledczego w Polskim Towarzystwie Ekspertów i Biegłych Sądowych.

ISBN 978-83-68076-03-5

Exante Wydawnictwo Naukowe
KSIĘGARNIA INTERNETOWA
exante.com.pl